

766

203
LH-51

1911

2010

200 11

b

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ

266

ՊԱՐԱԿԱՆՈՆ ԿԱՄ ԱՆՎԱԻԵՐ

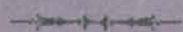
ՁԱՐԱԿԱՆՆԵՐ

ԼՈՅՍ ԸՆԴՍՅԵՅ

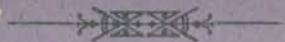
ՍԱՀԱԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՍԱՏՈՒՆԻ

Միարան Մայր Աթոսոյ Ս. Էջմիածնի

ԱՐԴԵԱՄԲԲ ԵՒ ԾԱԽԻԲ

ՏԵԱՌԻՆ ՍՈՒՔՈԱՍԱՅ ԱՐՔԵՊՈՍԿՈՊՈՍԻ ՊԱՐԶԵԱՆԵՑ

Վ.Ա.Ղ.Ա.Ր.Շ.Ա.Պ.Ա.Տ

Երեւանի Սպարան Մայր Աթոսոյ Ս. Էջմիածնի

1911

203
Ա-51

203

Ա-51 *ար*

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ

ՊԱՐԱԿԱՆՈՆ ԿԱՄ ԱՆՎԱԻԵՐ

ՃԱՐԱԿԱՆՆԵՐ

ԼՈՅՍ ԸՆԾԱՅԵՑ

ՍԱՀԱԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Միարան Մայր Աթոսոյ Ս. Էջմիածնի

ԱՐԴԵԱՄԲԷ ԵՒ ՆԱԽԻԻՔ

ՏԵԱՌԻՆ ՍՈՒՔԻՄԱՅ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՊԱՐԶԵԱՆՑ

Վ. Ա. Դ. Ա. Ր Շ Ա. Պ Ա. Տ

Ելեքտրաշարժ Տպարան Մայր Աթոսոյ Ս. Էջմիածնի

1 9 1 1

17749

Հ ր ա մ ա ն ա լ

Տ. Տ Ե Ղ Ա Կ Ա Լ Ի

Ս Բ Բ Ա Ջ Ն Ա Գ Ո Յ Ն Հ Ա Յ Ը Ա Պ Ե Տ Ի

Ա մ Ե ն ա յ ն Հ ա յ ո ճ

167154

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Մեր նախնիք գանազան դարերում յօրինել են շարահաններ, համարելով այն եկեղեցի յաճախող ժողովրդեան համար մխիթարութեան աղբիւր, և նոցա սէրն ու ջերմեռանդութիւնը առ Աստուած և առ եկեղեցին վառ պահելու համար մի միջոց. բացի այս, սրբան կարելի է բմբռնել և հասկանալ, այս արել են նոքա ուրիշ մի բարի նպատակ ևս ի նկատ առնելով, այն է մեր եկեղեցում տօնուող սրբերի տօները շքեղ և հանդիսաւոր դարձնելու համար: Եւ այսպէս թողել են մեզ յիշատակ այն ողեշունչ երգերը, որոնք այժմ գործ են ածուում մեր եկեղեցում: Սակայն բացի կանոնական կարգով ընդունուած և տարածուած այդ շարահաններէց, կան շտապուած շարահաններ ևս, որ մենք քաղելով Մայր Աթոռիս մասենապարանի 73 օրինակ ձեռագիր Շարահաններէց և ուրիշ աշխատութիւններէց, այս գրքի մէջ ամփոփոցինք, խորագիր դնելով «Հին և Նոր Պարականն և կամ Անվտեր շարականներ»:

Պարականն շարահանների գործածութիւնը թէ մինչև սր դարն է ասել մեր եկեղեցում և ապա դադար տուել, կամ առանձին ժողովներով է խափանուել, թէ ազգիս հայրապետների մասնաւոր հրամաններով կամ թղթերով, կամ ինչ պատճառով է խափանուել, այս մասին հաստատ տալացոյցներ չունենք և ոչինչ ասել չենք կարող. սակայն այս միայն պարզ և որոշ յայտնի է, որ գրքիս մէջ գետեղած պարականն հին շարահանները մեր եկեղեցին ընդունած է եղել և գործ է ածել մինչև ԺԳ-րդ դարը և դուրսէ ասելի. իսկ նոր պարականների կիրառութիւնը սկսուել է առաւելապէս ԺԳ-րդ դարից:

Փալով մեր ընդհանուր շարահանների հնութեան և նորութեան, այսինքն, թէ նրանցից սրն է հին համարուում,

և որը նոր, ժԳ-րդ դարու գրիչ ոմն Սարգիս Երէց Իւր Ի միասին գրած Շարականի (№ 1588-ժԷ), Տօնացուցի և շարականների հեղինակների Յուցակի մէջ այսպէս է որոշում: Այն շարականները, որոնք յօրինուել են Ե-րդ դարից մինչև ժԲ-րդ դարը—մինչև Յովհաննէս սարկաւազ վարդապետը, նա համարում է ճիշտ, ուստի և սակաւ բացառութեամբ գրում է կրճատ գրութեամբ, այսինքն բառերը կամ նախագատութիւնները ոչ ամբողջովին, այլ յապաւեալ, կիսատ, թերատ, այսպէս. «Ով երջան. ա՛ր ս՛ր գր. սրբ. պաշ. և առաջ. բան. հօտ: Ըզքեդ ու. բարե. առ յ՛ն մի. և ադ. վ՛ս ուխտաց»:

Իսկ նոր է համարում նա ժԲ և ժԳ-րդ դարերում գրուած բոլոր շարականները, սկսած Գրիգոր փոքր վկայատէրի և Ներսէս շնորհալու գրածներից մինչև Անուարդեցի Գրիգոր է. կաթողիկոսի և Վարդան Բարձրբերդցու գրածները, լինեն նրանք կանոնական թէ պարականոն, և Իւր Շարականի մէջ գրում է բաց գրութեամբ, այսինքն բառերը ամբողջ, որ այդ շարականների նորութեան յայանի նշանն է, և ոչ ամենուրեք տարածուած լինելու ապացոյցը: Իսկ այս նորերի գործածութեան մասին Իւր և գիտելիք կամ խրատ նա գրում է Իւր Տօնացուցում, «եթէ գիտես զնորերն ասա», եթէ ոչ այս ինչ ասա. օրինակ, Շնորհալու գրած Հոգեզալտեան վեց օրուան շարականները նա համարում է նոր, և գրութեան յարակի Գալուստ Հոգոյն սրբուհին Իւրն. և ութ աւր Են կտտարի. և թէ գիտես զնորերն ասա, և թէ ոչ գաշխարութեան հարցն ասա աձ»:

Արդ՝ Իւրաքանչիւր շարականի սկզբում գրած մեր բացատրութեանց մէջ՝ ուր յառաջ ենք բերել թէ այս ինչ շարականը որ ձեռագրի մէջ է գտնուում, Սարգիս Երէցի Տօնացուցից առնելով, կարևոր տեղերում գրինք միայն այն աօները, որոց շարականները նա անորոշ ձևով նոր է համարում. սակայն Իւր Շարականով ցոյց տալով նորերը կամ հները, գրինք նրանց հեղինակները առնելով ձեռագիր և սպազիր սպրիւրներից. իսկ որոց հեղինակները յայանի չեն, այսպիսիների համար նշանակեցինք «հեղինակը անյայտ», կամ «հեղինակը մեզ անյայտ»:

Պարականոն շարականներէս թիւն է ընդ ամենայն 270,

որոց նմանները բազմաթիւ ենք իրար հետ և տարբեր ընթերցողութեաները ծանօթութեամբ նշանակել իրենց տակ: Ծանօթութեանց մէջ զրեւ ենք նաև այն իրար նման հասուածները, որ նկատել ենք ցարդ տպագրուած կանոնականի և այս նոր շարականների մէջ:

Մի քանի ձեռագրներում գտնուած ուղղագրութեան այսպիսի ձևերը՝ զորօրինակ. սիրո, մերո, հոոց, հոգոյ, մնախն, ծառախ, կանկնել, ընծայ, արքաաւրէն, համանկամայն և այլն, չենք պահել, այլ զրեւ ենք սիրոյ, մերոյ, հայոց և այլն:

Կարևոր ենք համարում ասել նաև, որ մի գրական գործի հեղինակը ճշգիւտ համար, պէտք են կամ իրան—հեղինակի կամ մերձաւոր արժանահաւատ անձի գրաւոր ցուցմունքները. առանց այդ ցուցմունքների միայն գրուածքով որոշումն, միշտ էլ տարակուսելի է մնում: Ուրեմն այն մի քանի դէպքերում, որ մեր վարկումները գրուած են առանց հեղինակի կամ արժանահաւատ մերձաւոր անձի ցուցմունքների, պէտք է համարել քննելի:

Եւ այսպէս պարականոն շարականներս ի լոյս ենք ընծայում իրրև մեր նախնեաց աստուածաշատութեան ու եկեղեցատիրութեան պատու և գրական վաստակ, նուիրելով այն բանասէրների ուշագրութեան:

Որգիական ակնածութեամբ մեր սրտազին և խորին շնորհակալութիւնն ենք մատուցանում Նորին Բարձր Սրբազնութեան Տէր Սուքիաս Արքեպիսկոպոսին, որը առանձին սիրով և յօժարութեամբ հոգաց զբոլոր տպագրութեան ծախքը:

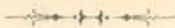
Սահակ վարդ. Ամատունի

* *
*

Ի նկատի առնենալով որ Տէր Մեսրոպը եպիսկոպոս Տէր Մովսիսեանը կազմում է Մայր Աթոսի մատենադարանի ձեռագրների մանրամասն ցուցակը, մենք թողինք մեր ներկայ ձեռնարկութեան ազրիւրները—Շարականների նկարագրութիւնը, որոց թուահամարները փոխարէն դորձ ենք անել ա, բ, գ ե այլն, առերբ: Շարականները են,

Ա.—1572	(Մատթէոս կթ. ցուց.)		
Բ—1573	»	ԻԲ—1593	»
Գ—1574	»	ԻԳ—1594	»
Դ—1575	»	ԻԴ—1595	»
Ե—1576	»	ԻԵ—1596	»
Զ—1577	»	ԻԶ—1597	»
Է—1578	»	ԻԷ—1598	»
Ը—1579	»	ԻԸ—1599	»
Թ—1580	»	ԻԹ—1600	»
Ժ—1581	»	Լ—1601	»
ԺԱ—1582	»	ԼԱ—1602	»
ԺԲ—1583	»	ԼԲ—1603	»
ԺԳ—1584	»	ԼԳ—1604	»
ԺԴ—1585	»	ԼԴ—1605	»
ԺԵ—1589	»	ԼԵ—1606	»
ԺԶ—1587	»	ԼԶ—1607	»
ԺԷ—1588	»	ԼԷ—1608	»
ԺԸ—1589	»	ԼԸ—1609	»
ԺԹ—1590	»	ԼԹ—1610	»
Ի—1591	»	Խ—1611	»
ԻԱ—1592	»	ԽԱ—1612	»

ԽԲ—1613	»	Կ —590	»
ԽԳ—1614	»	ԿԱ—591	»
ԽԴ—1615	»	ԿԲ—592	»
ԽԵ—1616	»	ԿԳ—593	»
ԽԶ—1617	»	ԿԴ—594	»
ԽԷ—1618	»	ԿԵ—595	»
ԽԸ—1619	»	ԿԶ—596	»
ԽԹ—1620	»	ԿԷ—597	»
Ճ —1621	»	ԿԸ—598	»
ՃԱ—1622	»	ԿԹ—599	»
ՃԲ—1623	»	Հ —600	»
ՃԳ—1624	»	ՀԱ—803	»
ՃԴ—1625	»	ՀԲ—804	»
ՃԵ—1626	»	ՀԳ—805	»
ՃԶ—232(Գէորգ ԿԺ. ցուց.)		ՀԴ—840	»
ՃԷ—577(Մակար ԿԺ. ցուց.)		ՀԵ—372	Բարդատուժիւն շա- րականաց (Մատթէոս Կաթ. ցուց.):
ՃԸ—588	»		
ՃԹ—589	»		

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ

ՊԱՐԱԿԱՆՈՆ ԿԱՄ ԱՆՎԱՌԵՐ

ԹՐՐԱԿՈՆՆԵՐ

Գանձում է թէ՛ քր: Հեղինակն է Յակոբ Կաթուղիկոս Կամ Յակոբ վարդապետ Կլայեցի, որ ապրեց ժ'ի դարում, ու գրեց տօնիս երգեցէք որդիք սիոնի յայտնի Որհնու թիւնը եւը սարօք, որոց կարգից պահասում է միայն Համբարձիւ: Ետականս չունի «նոր սիւն» յայտնի Համբարձիւ: Ետականիս գրիչ Սարգիս երէցը ասում է, «Երգեցէք որդիք սիոնի . . Յակոբ Մեծքարեցին (վանք» Կիլիկիայում.) ասաց» Թղ 223ր: «գերգեցէքն, որ է նմին աւուրն, Յակոբ վարդապետն Կիլիկեցին» 622 ժողձո. . Թղ. 299ր: «Յակոբայ եպիսկոպոսի ասացեալ 'երգեցէք որդիք Սիոնի» Տաշ Յուց Զագրց. 202 Երկն Թղ. 168ա:

«Աստուածածնին ծննդեանն ի Յովակիմայ եւ յԱննայէ».

Ի ալ. Է. Ուրախացիր Հանդիսարան դուստր սիոնի. զի զոր յառաջ գուշակեցին աւրինակաւք դասք տեսանողաց, այսաւր ծնաւ ի յաննայէ տիրուհի սուրբ կոյսն. զսա ունիմք բաւրեխաւս վասն անձանց մերոց:

Իմանալի մանանային տեղի և բնակարան բանին աստուծոյ. տապանակ անապական կտակի ուխտից նորոյս աւրինաց. և ի յերկինս յերկրէ ելից միջնորդ մարդկան կոյսն մարիամ. զսա ունիմք''.

Զոր առակեաց եպեկիէլ փակեալն զրամբք զծնաւդ բանին զլեառն վիմաճին. այսաւր ծնաւ ի յաննայէ ազբիւր կնքեալ ջրոյն անմահութեան, պարտէզ փակեալ պտղոյն կենաց, բլուր կնդրկի. զսա ունիմք''.

Գտնւում է իթ 6ր: Նարահանո՝ ծԳ դարում տօ-
նիս համար Վարդան Բարձրբերդացու գրած Ար նախմատ
Օրհնութիւնից աւելի հին է. հեղինակն ինձ անյայտ:

«Յովակիմայ եւ Աննայի».

2 ԳՅ. օրհ. Աստուածաստեղծ տանն ագամայ ժառանգ փառաց
աստուածածին. երկիր արևու, եղեմ՝ տեղի անխտութեան.
գոհութեամբ երգով զքեզ միշտ աւրհնաբանեացուք:

Աշխատեալ մաւրն ևայի դուստր իմաստուն հանգրս-
տարան. լուծիչ անիծից, սրբիչ քրտանց և արտասուաց.
գոհութեամբ՝.

Սասանեալ զարմին սեթայ ազնիւ զաւակ յուսոյ աւե-
տեաց. նեցուկ կառուցման, սիւն աշխարհի հաստատու-
թեան. գոհութեամբ՝.

3 Աշխատեալ հաւրն ենովքայ անխախտ ծնունդ անեղ-
ձական. կենաց զրաւական, առիթ յուսոյ անմահութեան.
գոհութեամբ՝.

Կենաց փայտ փրկաւէտ ասպնջական ազգաց կենդա-
նեաց. ծագման ծիածան, նշան ուխտին խաղաղութեան.
գոհութեամբ՝.

Նահապետին արբահամու մայր հաւատոյ, լեառն
աւետեաց. կաթին և մեղու աղբէւր շնորհաց անհատարար.
գոհութեամբ՝.

Գտնւում է աՅր. ք6ր. դ10ր. դ10ա. է10ր. ժք
10ր. ժգ9ա. ժգ10ր. ժե10ր. ժգ9ր. ժէ24ա. իէ8ա. լք8ր.
լգ12ր. լէ18ա. լթ10ա. խգ8ր. խք10ա. խթ10ա. ծ11ա.
ծա15ա. ծգ12ա. ծդ8ա. ծէ10ա. ծթ9ա. կք9ա. կդ22ա.
կէ6ր. կք10ր. կթ9ա կրճատ: Այս շարքը, որին Նարա-
հանները զրիչները «կոճատ» են կոչում, երգւում էր
Եհնումն՝ նոր կերակէից յետոյ՝ Աւետեաց տօնին,
Յինանց չորեքշաբթի օրը, «Յապրելւ է. յոր աւր որ
դայ» ժդ 410ր. «Զայս տաւնս Յապրիլի մեցն գտիր»
ժէ 225ա. «Յայս չորեքշաբթիս Աւետեաց Աստուա-
ծածնի հարց զկոթանն ասա Արախ լեր. 804 Երկն.
թդ. 49ա. ժգ 410ր: Բառս կոճատ ըստ շինականաց
Արարատեան գաւառի նշանակում է կոթից կտրած
կոթը կտրած: Այսպէս է կոչուել շարքս երևի այն
պատճառով, որ միւս Տէրունական տօների հարցերի
նման չունի իւր յատուկ Մեծացու սցէն, Աղորմեան և
Տէրյերկնիցը: Այսպէս է բացատրում և Հ. Աւետիկեան

առաջ բերելով Հարցո՞ւ ասելով, «Այս հարցն. ի հնա-
գոյն վարդապետէ ու մեքէ իցէ յօրինեալ». Բաց. Երկնց. 43—44: Իսկ ըստ Սարգիս երէցի, «Չաւետեաց հինն. Վրիգոր վարդապետն Սկեռացին է ասացեալ» Ժէ Թղ. 223բ: Հարցս յերաւի է հին, ըսցոյ ոչ Սկեռացու գրած, այլ Հայոց մի քանի անդրանիկ տօների շարահանների հետ գրել է Մովսէս Խորենացին. «Չաւետեաց Պատկերն ևս Մաւսէս խաւրենացին է ասացեալ» Ժք 674: Այս Աւետեաց պատկերն Մովսէս խորենացին շատ մեծ խորհրդով կազմել է այսպէս. նախ գրել է կոթառ Հարցը, ապա գրել է Հարցին տակ իւր ոգեգրած երեք խորհրդաւոր դձ Մեծացուցէրք. որոնցից մինը Թողել է Մեծացուցէ, Անարատ կոյս աստուածածին մարիամ սրբուհի. մինը շինել է Ողորմեա, այն է, Աստուածածին մայր լուսոյ սուրբ կոյս լուսեղէն. իսկ երրորդը Տէրչերկնից, այն է, Արախացի աստուածածին որ կուտո՞՞ծանց. և ընդ յօրին իբրև խորագիր գրել է Կանոն Աւետեաց Աստուածածնին (Ժէ 24), որ կոչուում է նաև Պատկեր. Իսկ այս հին Պատկերը՝ ժՅ-րդ դարում չգիտեմ ի՞նչ պատճառով եղծելով ու իւր անհիշեց ըստնայով իսպառ, դրին Պատկերիս տեղ՝ Ենորհալու երէց եղբոր Վրիգոր Կոբը վկայասէրի գրած Պատկերը. որին հանդերձ իւր Որ անիմանայիղ ես յեւոծեան Հարցով, Սարգիս երէցը իւր Տօնացուցում՝ որ գտնուում է իւր Եարականում (Ժէ), նոր է անուանում. և հետևապէս իբրև նոր շարահաններ գրում է նա իւր նշանաւոր Եարականի մէջ ըսց զրուծեամբ. հետը միայն գրելով կրճատ. «Աւետեաց Աստուածածնին. հրց. Աւրախ լեր մարիամ սուրբ աստուածածին. և Թէ գիտես զնորն ասա». Թղ. 225բ: Այս հին Հարցը ի հնումն երգում էին և Վերափոխման Բշ. օրը, երբ օրուանն շարահանները չկային, որոնք գրել է Ենորհալին. «Վերակ. Փոխման աստուածածնին. Բշ. և Գշ. այլ է տօն. հցներ զնորերն ասա. և Թէ ոչ Բշ. հցն. զԱւետեացն ասա. Աւրախ լեր մարիամ». 227ա:

«Աւետեաց Աստուածածնին».

4 ԴՅ. 4. Աւրախ լեր մարիամ սուրբ աստուածածին. որ յորովայնի քում կրեցեր զտէր աստուած հարցն մերոց:

Աւրախ լեր մարիամ կոյս անարատ. որ անճառապէս ծնար զորդին քո զտէր աստուած՝.

Աւրախ լեր մարիամ մայր քրիստոսի. քանզի ի քէն ծագեաց մեզ լոյս երեսաց քրիստոս աստուած հարցն մերոց:

Չտէր աւրհնեցէք և բարձր արարէք զնա յաւիտեան:

Զեկեալն այսաւր ի փրկութիւն ազգի մարդկան մարդ եղեալ ճշմարտապէս. ընդ հրեշտակս աւրհնեցէք և՝.

Հինաւորցն մանկացեալ յանարատ ի սուրբ կուսէն. և յանձն առ մկրտիլ. ընդ հրեշտակս աւրհնեցէք և՝.

Գանուում է ժէ 8ր. կէ 23ր: Մեծացուցէս է՝ է
կամ Ը գարերի խրթնաբան քերթողների գրական
կ. վաստահեղինակն ինձ անյայտ:

«Աստուածայայտնութեան ճրագալուցին».

5 Ե. Զ. Մայր Ինութեան մարմնացեալ լուսոյն, որ 2 գիրը-
կականն առ ի ծնողէն 5 երկնահրաշաւղ. և եղեր աւե-
տեաւք 4 նորոյս լուսոյ 5 արդար փրկող աստուածածնելովդ.
զքեզ անհարսնացեալ մեծացուցանեմք:

Սերոփբէիցն ինքնակամ ճկանգնեալ սեղան և բանն
հաւր 7 պաշտեալ ի քէն. որական տաճար կտակի փառաց
չնորհին միշտակիրոյ աստուածածնելովդ. զքեզ՝:

Քիմք 8 հոտոյն ծխմանցն հաւր յորդի. և կառք փրկման
որդւոյն ի միտս տըւեալ. զոր գրեալն նախ առ խաչն աս-
տուած 9 հաց պատարագեալ աստուածածնելովդ. զքեզ՝:

Բագմավկ, 1894. Յունուար «Բովանդակին զը-
լուխը գրուած է «Տեառն Գրեգորի Հայոց կաթողի-
կոսի ասացեալ» և շատին տան գլուխ տառերը
կը յիշեցնեն թէ գրուած են ինդրանօք Կոստանդիա-
նոս (Կոստանդին) արքայի: Ո՞ր Գրեգոր և ո՞ր Կոստան-
դին: Այդ անուամբ ժամանակակից կը գտնեմք զԳրե-
գոր Ե. Անաւարդեցին (1294—1307), և զԲ. Կոստադին
Թազաւոր Ա. (1298—1305), որդի Բ. Լևոնի և եղբայր
Բ. Հեթմոյ. հետևաբար նոյն շարահանաց շատին հե-
ղինակ այդ կաթողիկոսն է, և խնդրողն այդ թա-
զաւորն . . . Գրչագիրն . . . գաղափարած է . . . ժՎ-րդ
գարու սկիզբն գրուած արքունական օրինակէ մի»:

«Կանոն տնօրէնութեան և անուանադրութեան Տեառն».

6 օր. Է. Կամաւ յանձն առեր զօրէնս որ օրինաց ես Տէր,
այսօր կատարել զանհնազանդութեան մարդոյն՝ օրինազանց

5 1 ժէ բնութեանց. 2 ժէ զփրկականս. 3 ժէ երկնահրաշիւք. 4 ժէ
նորոյն. 5 ժէ գմարդն փրկող. 6 ժէ արկեալ խորան. 7 ժէ պաշտեալն ի քէն
որականաւ. տաճարի կտակ փառաց նորոյս լուսոյ մշտակիրոյ. 8 ժէ Քիմք
հոտոյ ծխմանցն հար քեզ որդի. և փառք փրկման մարդոյն առ միտս
տըւեալ. զոր գրեալն աստուած բարսղիւ առ հայր պատարագիւ, հոգեւոր
տաղիւր դմեմ սրբուհիդ մեծացոցանեմք. 9 տողամիջում կէ հաց, յե-
տոյ աւելացրած գրչի ձեռքով:

պարտիս, հնազանդութեամբ յանձին քո քաւել, տնօրէնութեան քո երկրպագանեմք:

Որ հնազանդելով Հօր ի մարմին խոնարհեցար և ծնեալ տղայացար, սկսեալ յարգանդէ զպատուիրանն առնել և ութօրեայ թշխատութեամբ Հօր հնազանդեցար, տնօր'':

Ստեղծեալ նախահայրն տարածեաց զմահ զպատուիրանն տուեալ լուծեալ զԱրարչին, իսկ զու որ ստեղծիչ նորին մարմնով ետուր մեզ կեանս կատարեալ զօրէնսն Մովսէսի քոյին ծառային, տնօր'':

Տիրեալ օրինացն կատարմամբ քո զնոյն որ ի վերայ յանցողաց տիրէր, յետ կատարելոյն իշխանաբար լուծեր զոր մարդկային բնութիւնս բառնալ զբեռն ոչ կարէր, տնօր'':

Ամաչեցուցեր հատեր զպատճառս որ հակառակ զքեզ Հօր բամբասէին, զբողոքն անթերի ի սկզբանէ հնազանդութեամբ լցեալ զօրէնսն ստուերին, տնօր'':

Նշան ամբարձեալ աստեղր ի հեթանոսաց զհեռաւոր ազգս կոչեցեր, լոյս յարեւելից առ ի բարձանց տեսեալ այսօր զծնունդ քո ցուցին, տնօր'':

Նոր խորան լուսոյ և տապանակ բանին կոյս Աստուածածին, զմօր քոյ Սւայի պատուիրանին լուծումն ելից անձին քո որդին, զպարտս մեր հայցեա թողուլ քաղցրութեամբ:

7 Գէ: Դասք երկնաւորացն հիացմամբ հեղեալ յերկիր այսօր սքանչանան, տեսեալ զԱրարիչդ որ տղայացեալ յերկրի առնուս կոչումն անուանադրութեան, փրկեա՞ զմեզ Յիսուս փրկիչ աշխարհի:

Ի Հօրէ ծնեալ նախ քան զարուսեակ, յառաջ քան զարե անուն քո անժամանակ, ի ժամանակի անուանադրեցար ութօրեայ մանուկ մարդկամբ Յիսուս կոչեցար, փրկեա'':

Ի փրկութիւն իջեալդ աշխարհի Յիսուս կոչիս ըստ Գաբրիէլի, որ ի յաւետելն զմայր քո ասէր Յիսուս քեզ կոչել և ի զործոյն արդեանց զՏէրդ անուանադրել, փրկեա'':

Այսօր ցընծան երկինք և երկիր անուանադրութեամբ Փրկչիդ բողոքից, որ սկիզբն էից կոչօղ բան զոյից, ութօրեայ առնուս այսօր անուն ի քո ծառայից, փրկեա'':

Նախ զուշակէր հրեշտակն Յովսէփայ Յիսուս կո-

չեսցես ասէր զանուն նորա, որ զիւր ժողովուրդս փրկէ ի մեղաց՝ առ ի քաւութիւն եկեալ յանցանաց. փրկեա՛ւ:

Որ զճնունդ քո հրեշտակն աւետէր Փրկիչ ձեզ ճնաւ հովուացն զոչէր, զփրկազորճ անունդ որ նախ սահմանեալ և յերկնէ բերեալ այսօր առնուս յերկրի Յիսուս կոչեցեալ. փրկեա՛ւ:

Սափոր ոսկի լի մանանայիւ և սեղան քաւութեան երկնային հացիւ, ի մեղաց տապոյն ամպ հովանաւոր և անգիտութեան խաւարին սիւնդ լուսաւոր, մայր փրկութեան այսօր փրկիչ կոչելոյն. մաղթեա՛ զմեզ փրկել ի յանշէջ հրոյն:

8 ԿԿ. Անսկիզբն աստուած անանուն բնութիւն և սքանչելի. այսօր յարդեանց մեր փրկութեան զորճոյ. ճնանելով անուանադրիս յերկրի. զքեզ օրհնեմք աստուած հարցն մերոյ:

Բամից հրեղինաց զանձանօթ խորհուրդ երկնաւորաց, ի յերկրայնոց կոչիս Յիսուս անուն, տղայացեալ ի մօրէ կաթնասուն. զքեզ օրհնեմք՝:

Քան զարև յառաջ հինաւուրցդ և յաւիտեանցն Տէր. տղայ ութօրեայ այսօր զօրէնս լցեր ութերորդ հանդերձելոցն Հայր. զքեզ օրհնեմք:

ԺԶ. ԶՏէր օրհնեցէք, բարձր արարէք զնա յաւիտեան:

Արքայն երկնից մարդ ճնաւ, հովուաց յայտնեալ օրհնեցաւ և զմոզս ընկալաւ. բարձր՝:

Յայրն և մուր տղայացաւ, կուսի կաթամբ զիեցաւ և խանձարբեցաւ. բարձր՝:

Նախնեաց հարցն որդիացեալ զնոյն նշանակն ընկալեալ զխոստումն իւր լցեալ. բարձր՝:

9 ԺԷ. Խնդա բերկրեալ Աստուածածին, մայր փրկութեան տիեզերաց, այսօր զփրկութիւն Աստուծոյ ամենայն ազգք երկրի տեսին ի քէն զՏէրն որ Փրկիչ կոչի. վասն որոյ ամենեքեան զմայրդ Փրկչին մեծացուցանեմք:

Նոր սիողնի զՓրկիչն Իսրայէլի ետուր ճննդեամբ կոյս Տիրուհի, այսօր որ զհոգւոց զերութիւն մարդկան փրկեալ դարձոյց վառեալ փայլմամբ զիւր փրկութիւն եցոյց. վասն որոյ՝:

Դու Մարիամ բանին կրող մայր օրհնեալ անուանն Յիսուսի ճնօղ զոր լրւար Փրկիչ ճնանիլ, այսօր տեսեր կոչեալ զհրեշտակին բան, ցնճաս ի զլուս եղեալ. վասն որոյ՝:

10 ադ. Բորտեա զնզոփսն տրտմական, Գրիստոս լուծեր ի քո ծննդեան, զպարտս անիծիցն ստուերական, թլփատու-
թեամբն տղայական. զի կատարեալ զօրէնս լուծեր՝ լցեալ յանձին քո կնքեցեր:

Երևեցար թլփատելով՝ ճշմարտապէս մարմին զոլով, ոչ առ աչօք երևելով այլ մարդ զբնութիւն մեր ունելով. որով ծնունդ քո վերօրհնեմք՝ տնօրէնութեանդ երկրպա-
զանեմք:

Անուանեցար Յիսուս յերկրի տղայ ութօրեայ մանուկ կուսի, որոյ անունդ է սքանչելի, Տէր զատաւոր ութերորդի. որով զծնունդ քո՝:

Յընծա՛ կոյս մայր զուստր Դաւթի, լուծիչ պարտեաց մօրն Եւայի. անուշահոտ բուռվառ ոսկի, ամպ յորոյ զիրկ Տէրն նստի. որում ի մէնջ մաղթես՝ նմին կոյս Մարիամ Աստուածածին:

11 ադ. Զօրաց երկնից օրհնաբանեալ՝ նոր թագաւոր մեր ծնեալ, զքո ծառային օրէնս եղեալ ընդ մէնջ այսօր զու
լցեալ:

Բուսար յերկրէ ճշմարտութիւն, Գրիստոս ծընեալ փրկութիւն. աստեղբ յերկնից երևեցար, արգարութիւն մեր եկեալ:

Անուանադրեալ կոչիս յերկրի Յիսուս փրկիչ աշխարհի, որ զկենդանիս ստեղծեալ ածեր, նախ առ Ադամ անուանել:

Նըշանակեալդ աստեղբ յերկնից՝ և հրեշտակացն զնզից, ի Բեթղէհէմ՝ քաղաք Դաւթի արքայդ նոր մանուկ կուսի:

Ստեամբ մօր կաթամբ կերակրէիր՝ բռամբ զտիեզերս ունէիր. ի խանձարոց զոլով պատեալ և սրովրէիւքն ծածկեալ:

Մարտեալ ահիւ զօրք երկնային՝ ի վայր հեղեալք առ այրին. լուսով զհոփիւսն աւետէին փառք ի բարձունս երգէին:

Ծաղիկ դաշտին Բեթղէհէմայ շուշան հովտացն Եփրաթայ, բլուր կնդրկի և զմնւոս, այրիւ կեցո՛ զմեզ ծնօղ Գրիստոսի:

Գտնւում է ժէ 10ր—11ա. 13ր՝ Տալիս ենք ընթերցողին Ծննդեան յայտնի Օրհնութիւնից մի նոր տուն, որ չկայ տպագրուած Շարահաններում. և 13—17 համարները տակ դտնուած հինգ Մեծացուցէքը, որոնք ունին ժԲ կամ ժԳ դարու գրութեան կերպարանք. հեղինակն մեզ անյայտ: Փրկչի Ծննդեան տօնը, «Ձոր ութօրեայ տօնախմբութեամբ երգարանեն ի Քրիստոս հաւատացելոցն դասը», ինչպէս ասում է Ը դարում Ղևոնդ պատմադիր (Պատ. Ղև. 1887 Պետր. Խ. 162), շարահանները հեղինակներին քաջածանօթ գրչները, Տօնիս երգարանողին, այսինքն, երգերով բարեբանողին կոչում են Մովսէս Բերթող կամ Մովսէս Խորենացի, Բերթողն ու Խորենացին միևնոյն անձն համարելով. զօ, «ԿԾննդեանն՝ Մովսէս քերթողն ասաց». ժէ 223ր. «Մովսէս քերթողն զԾննդեանն և զՄեծացուցէքն». 219 Աստուածաշունչ թղ. 7ր. (Մկր. կթ. Յուց): «Դհանոնն Արախացիր սրբուհի, որպէս և զամենայն շարահանս Ծննդեան ի սկիզբն Շարահնոցին ընծայեն Մովսէսի Խորենացույ» Բաց. Երկնց. 45: Այսպէս էլ ընդունում ենք և մենք, Մովսէսն է գրել Ծննդեան կարգը: Սակայն այս կկամենայի ասել, որ Քերթող անունը Խորենացուն յատկացնելը անյարմար է. որովհետև Բերթող նշանակում է լրթին ու մթին լեզուով և երկար երկար ինքնաստեղծ բառերով, ու երկար նախադասութիւններով ռասնաւոր կամ արձակ բաներ գրող, շինող, կերտող. և այս բառս կարելի է ասել ծնունդ առաւ, յառաջ եկաւ է և Ը դարերում, և իբր մականուն տալիս էին այն անձին, ով որ տղպիսի բաներ էր յօրինում. զօ. «Կովստ ի սուրբ Աստուածածինն ե ի միշտ կոյսն Մարիամ». Ձբանաւոր և զներանձնեան տաճար սքանչելագործութեան ամենաբարին և կարգաւորութեամբ դարգարեալ երկնից ընակողին, զմաքուր և զպարկեշտասէր առաքատ հարսնութեան փեսայացեալ Բանին չօր, զՄարիամ կոյս աստուածածին համաբոլորապսակեալ հաւատով սրբոյ Երրորդութեանն, ընդհանրական առաքելաշէն եկեղեցիք Քրիստոսի, փառատրողական երգարանութեամբ հոգեգողարճ նուազարանօք՝ վերագոչեսցուք ի սերկեան աւուրս դասախմբութեամբ. վասն զի յայսմ աւուր ընկալան մեծարգոյ աւետիքն բոլորաբանակ տիեզերք» Թէոդորոս Քոթինաւոր. Մատ. Նխնեց. Վենետիկ. 1833. Եր. 172:

Ահա այսպիսի շարադրութիւններն տէրն է կոչուել Քերթող. և է դարը պարզ և եց Ազգիս Արթանէս քերթող, Կրկնոր քերթող, Մովսէս քերթող, Մարթուսազայ քերթող և այլն, որոնք՝ ինչպէս ասացինք, իրենց անուան համեմատ էլ բաներ էին գրում, և այս պատճառով էլ կոչուեցին Քերթող: Իսկ Ծնընդեան շարականները լինելով պարզ, դիւրըմբռնելի, և փափուկ ու հին բառերով կազմած, հեռակապէս և նրանց արժանաւոր հեղինակին անյարմար է կոչել Մովսէս Քերթող, այլ ցանկալի է, որ ժ-ըզ դարում ապրող մեր Ուխտանէս պատմագրի նման նրան կոչենք Մովսէս պատմագիր, «Ստուգեալ է Մովսէսէ մերոյ պատմագրէ» Պատ. Ուխտ. 1871. էջմ. 41. է. 22, կամ Մովսէս խորենացի, որպէս ինքն է ասում, «Մովսէսի խորենացոյ. Սահակայ Բագրատունւոյ խնդալ» Խոր. Ա. գիրք 41. Ա. որպէս զի պատմագիրս չչփոթուի է-ըզ դարու՝ հին ժամակարգութեան պատկերը պահող և Օձնեցուն աւանդող Մովսէս Քերթողի հետ, և հեռակապէս իւր ոգեգրած շարականները չնծայուեն այդ պատկառելի անձին:

Ծննդեան Ա. աւուր.

12 ԴՅ. Երև. Ի հաւրէ ծագեցար: Ծնար: Հովուացն: Եղար ի մտուր խոստ[ացեալ] թագաւոր. արդարութեան արեղակն տէր փառք քեզ: Եւ մեք երգեսցուք:

13 ԴՅ. ԵՅ. Ի վերուստ վկայեալ գերահնչէր բարբառ հայրական՝ ասէ, դա է իմ որդի ընտրեալ սիրելի, ընդ որ հաճեցայ:

Բացան զրունք երկնից մեծապայծառ տաւնիս պարզ և ևաւք. եղաք ժառանգորդք անմահից կենացն. մտեալ բերկրեցաք ի վերին քաղաքն:

Երախմբեալ բազմութիւն զաւրաց երկնաւորաց, վայր իջեալ ի պատիւ վերստին ծննդեանն, ահիւ պատուէին զաւծեալն զքրիստոս:

14 ԳԷ. Գալստեամբ միածնին մերկացաք զանաւրէնութիւն. զգեցաք զլոյս և զանմահութիւն. մկրտեալքս երկրպագեսցուք աստուածային սուրբ սեղանոյս:

Հաւատով զգեցաք զնորազգեստ աւաղանին. և մերկացաք զաղտեղութիւն նախահաւրն, զոր պարտեաց թըշնամին. մկրտեալքս երկրպ՛:

Հաւատով ընկալաք զհաւատս ամբիծս և ճշմարիտս.

և ընկալաք զորդէզրութիւն երկնաւոր հաւրն ի ժառանգութիւն. մկրտեալքս երկրպ¹ :

15 Գ՛. Այսաւր ցնծան երկինք ընդ նորածին համբակիս. մանուկ մատաղ ընծայելով հաւր ի բարձունս որդէզիր:

Այսաւր տաւնեն հրճմամբ զասք սրբոց զուարթնոցն ընդ մկրտիչ հոգեղինացս հոգւոյն սրբոց մաքրութեամբ:

Այսաւր պարեն ընդ մեզ երգով վերնականացն զումարք: խրախճանակից ընդունելով հոգւով զորդիս ազամայ:

Այսաւր մաքուր և սուրբ հոգիք զերակայից հրեղինացն երգ նոր երգեն ձայնիւ հնչմամբ ընդ փրկութիւն երկրայնոցս:

Այսաւր և մեք փրկեալքս ձայնակցելով երկնայնոցն անճառ լցեալ փառաւորութեամբ երրորդութեանն երգեսցուք:

Ն. ԱՆՈՐ.

16 Դ՛. Արարիչն արարածոց այսաւր եկն ի յորդանան, զի զջուրսն սրբեսցէ ի թողութիւն մեղաց մերոց:

Զարհուրեալ կարապետին ընդ մկրտիչն քրիստոսի՝ ասէ, տէրն և արարողն ի ծառայէն իւրմէ ձեռնադրի:

Հովանացեալ ամպ լուսեղէն ի կամաւոր մկրտութիւնն, և ձայն հաւր աղաղակէր, զա է որդի իմ սիրելի:

17 Դ՛. Վերինք ցնծային ընդ մկրտիչն քրիստոսի, և գետք ամենայն ծփային զեռմամբն իւրեանց:

Յեկանել նորա ի ջրոյն՝ ահա բացան նմա երկինք, սուրբ հոգին աղաւնակերպ գայր ի վերայ կենարարին:

Գտնւում է թէ 16ա. խբ 30ա. կէ 21ա կրճատ. կթ 27ա կրճատ: Ժէ նարականի գրէչ Սարգիս երէցը ասում է իւր՝ շարականներէ հեղինակներէ Յուցակում, «Գ՛, Կրնական բարեաց բաշխմանն . . . սուրբ վարդապետին Վարդանա է ասացեալ» թղ. 223բ:

«Մեծացուցէք կարգաւ»¹.

18 Կ՛. Վերնական բարեաց բաշխմանն գործակից և բաժա-

17 1 Ձեռ. չունէր շարականիս Գ տունը:

¹ Այսինքն, ըստ ութ ձայնից, որոնցից աձ հին լինելով՝ չդրնք:

նորդ. ¹առիթ աւետեաց աւետարանեալ ²ամենաբաշխ
աստուածածին. ³աւրհնութեամբ երգով զքեզ մեծացու-
ցանեմք:

Արդարութեան պսակ մարդկան և մեծ միջնորդ խա-
ղաղութեան. փայլածու պայծառ, փայլակն ⁴ի բարձանց
երևեալ թեալք հոգւոյն ի թաւթափումն ամբարշտաց.
աւրհնութեամբ¹:

⁵Անպակաս բարի բաժին բանականացս և լոյս աշ-
խարհի. փառք լիբանանու, պատիւ ⁶կարմելայ, յորդանա-
նաւ յայտնեալ ի սանիրայ և ⁷յահերմոնէ. աւրհնու¹.

Գանուում է ժէ 16բ. լէ 35ա. լթ 357ա. խա 26բ.
խբ 29բ. կէ 20ա. կթ 26բ.

19 ալ. Որ ի խորհուրդս բարձրագոյնս ի բարձրելոյն մեծա-
րեցար զշխոյ աշխարհի մաքուր հոգւով, ¹ընտրեալ մարմ-
նով. յարևու հարեալ խորան ի քեզ փեսայացեալ բանն
հայրական. ²աւրհնութեամբ երգով զքեզ մեծացուցանեմք:

Նախահրաւէր տուն իմաստից և առաջատ անճա-
ռելի. ³լեռանդ զմուտոյ, սենեակդ սիրոյ, ⁴տեղի զարձի
թագաւորին ի մանկութենէ. աւրհնութեամբ¹:

Ի լերանցն իտայէլի ելեալ ⁵արև և լի լուսին հաճոյ
աչաց, բերկրումն սրտից, ճառագայթ ճանապարհաց ու-
ղեորեաց ծովու և ցամաքի. աւրհնութեամբ¹:

Ս.յս և սրա յաջորդ երկու Մեծացուցէքը
գանուում են ժէ 17ա—17բ:

20 ալ. Աստուածածին դուռն երկնա[յ]ին և տաճար աս-
տուծոյ բանին. քանզի ծնար անճառապէս ի փրկութիւն
տիեզերաց զորդին միածին. աւրհնութեամբ զքեզ մեծա¹.

18 1 ժէ առիթ. 2 ժէ ամենարձնեալ սուրբ աստուածածին. 3 խբ,
կէ, կթ աւրհնեսցոր զքեզ ի փառս բանին աստուծոյ. 4 ժէ չուռն ի.
5 խբ անապական բարի բանին բանականաց. 6 խբ կարմեղոս. յորդա-
նանու. 7 ժէ յահերմոնիա.

19 1 լէ, խա ընտրեալը. 2 լէ, լթ, խա, խբ, կէ, կթ միաբան երգով:
3 ժէ լեռան զմուսեա. լէ, լթ, խա լեռան. 4 ժէ տուն եւ տեղի. 5 ժէ
չա՞ն երկնային եւ լի կամար հաճոյ.

Բանաւոր իմանալի աշտանակ կազմեալ գտար ի հոգ-
[ւ]ոյն սրբոյ. և ետուր մեզ զարեգակն արդարութեան, որ
լուսաւորեաց զմեզ ի խաւարէ յառաջին մեզացն. աւրհնու՞:

Կերագոյն և հրաշալի գտար քան զքերորէս. աթոռ
եղեր քրովբէական՝ բառնալով ի գիրկս. հաստատեցեր զա-
թոռ մերո[յ] աւրինացս. աւրհնութեամբ՞:

21 ա՛. Ձահաւորեալ աստուածածին անճառ լուսով քո
միաճնի, յարմատոյն դաւթի որդւոյն աստուծոյ յարու-
ցելոյն ի մեռելոց. աւրհնութեամբ զքեզ մեծացուցանեմք:

Թագաւորին երկնաւորի տաճար փառաց և ճեմարան.
բար[ւ]ոյն բարեաց բարունակ. առաջին պտղոյն մեր նըն-
ջեցելոցն. աւրհնութեամբ՞:

Քահանա[յ]ին յաւիտենից սուրբ սրբոց և հաշտա-
ւան. մայր խաչեցելոյ դառինն աստուծոյ և բարձողին
զմեզս աշխարհի. աւրհնութեամբ՞:

22 ա՛. Աստուածածին աստուածա[յ]ին բանին բնակարան.
հայրական ճառագայթին մայր մարմնարան մարգեղութեան
էին անեղին. աւրհնութեամբ զքեզ մեծացուցանեմք:

Տեսողին յառաջագոյն կանխաւ գուշակե[ա]լ ամպա-
բարձ թեթեւութեամբ ի քեզ տարար զտէրն տերանց. աւրհ-
նութեամբ՞:

Նստելոյն ի քերորէս երկրորդ քառակառք վեհագոյն
կոյս. ոսկեղէն և գերամբակ շրագմաց անստ[ո]ւեր լուսոյն,
լուսակալ և ճրագ ճշմարիտ. աւրհնութեամբ՞:

Գտնուում է կթ 27ա կրճաս:

23 ա՛. Սիւն լո. աճա. հրով. վառե. սբ անճա. բուրվա.
ոսկեղէ. հրո. հզո. իջմա. և տախտ. անճագի. գրո. կեն-
դանո. օհ:

Ամպ թեթ. բձղ. ցօղո. կենա. անճաճ. որ յանե. հրեղ.
ճոզէ. լըցե. վարը. մանր անձրե. իմանլի գե. հոգեո. օհ:

Ուրախ լ. լեառն աճաբնա. անկ. մորե. տապա. կը.
կի. և սափո. ոսկի. երկ. մանան. տեղ. իջմա. սբ. անճա-
ծին. անհոբ:

22 1 ձեռ. ամբարարձ. 2 թերևս բազմոց.

Այս հին մեծացուցիչն մենք կարդում ենք.

Սիւն լուսոյ աստուածային հրով վառեալ սուրբ աստուածածին, բուրվառ ոսկեղէն, հրոյ հոգւոյն ¹իջման տեղի, և տախտակ աստուածագիծ գրոյն կենդանութեան. օրհնութեամբ զքեզ մեծացուցանեմք:

²Ամպ թեթև բարձող ցօղոյն կենաց աստուածածին. որ յանեղական հրեղէն ծովէ լցեալ () ³մանր անձրևեցեր իմանալի գեղման. հոգևոր օրհնութեամբ զքեզ մեծացու⁴:

Ուրախ լեր լեռոն աստուածաբնակի, ⁵անկէզ մորենի, տապանակ կըտակի, և ⁶սափոր ոսկի երկնային մանանային տեղի իջման սուրբ աստուածածին. աւրհնութեամբ զքեզ մեծացուցանեմք:

Գանուում է Ժէ16բ. լէ35բ. լթ357բ. խա26ա. խբ30ա. կէ20բ. կթ26բ. հգ21բ: Իսկ Գ տուն՝ Ի հայրական ծոցոյ, իբրև առանձին շարական գանուում է Ժ21բ կրճատ. ծա39ա. լէ35բ. խբ30բ. կէ20բ. կթ26բ: «Մեր Պահլաունեաց իմաստաւոր նահապեան Գրեգոր Մագիստրոս՝ իր Թղթոց մէջ շատ հեզ և մեծ գովութեամբ յեղէ զԳանիէլ ոմն երաժիշտ, նոր Որփևս կոչելով. ասոր թուի անսովոր մնացած շարական մը, Մեծացուցէ, ահ. որոյ անագլուխը Գանիէլ կապեն, և սկսի «Դասապետն հրեշտակաց» Շնորհալի և Պարագայ իւր. 1873. Վնակ. եր. 90:

24 ալ. Դասապետն հրեշտակաց և սպասաւոր երկնից արքային առաքմամբ ¹իջեալ ի բարձանց յերկիր ²ի յողջոյն ուրախալից առ քեզ մարիամ. աւրհնութեամբ երգով զքեզ մեծացուցանեմք:

23 Երբորդ տան մէջ՝ տեղի իջման. ²Յննդեան Մարիամու ձշ. Գ տան մէջ՝ ամպ թեթև. Աւետեաց Տ. Բ տան մէջ՝ ամպ թեթև: ³Յնընդեան Մարիամու. ձշ. Գ տան մէջ՝ որ զցօղն հայրարուզիս անձրեւեցեր ի բանական երկիր. Աւետեաց Տ. Ե տան մէջ՝ որ ի բանական երկիր հեղեր զանձրեւ կենաց. Աւետեաց Տ. Ե տան մէջ՝ զեղմն իմանալի. Աստուայայտնութեան Օրհ. Զ տան մէջ՝ զեղմն իմանալի: ⁴Աւետեաց ձշ. Բ տան մէջ՝ մորենի անկիզբի. Գ տան մէջ՝ կենդանի տապանակ կապարանաց: ⁵Աւետեաց Տ. Գ տան մէջ՝ սափոր ոսկի երկնային հացին: 24 ⁴հգ իջեալ բանն. ²հգ ողջոյն:

Արարիչն յաւիտեանց և ստեղծագործողն էական սե-
ռից խոնարհեալ ի փրկութիւն յազգի մարդկան, մարմնա-
ցաւ ի քէն կոյս անապական, աւրհնութեամբ՝:

Նորոգողն բոլորից և անքննին էական սեռից ծնանի
ի քէն զերագոյն բնութեամբ և անշիտթ աստուածու-
թեամբ, աւրհնութեամբ՝:

25 ա. ի հայրական ծոցոյ լոյսն փառաց միածին որդին ծա-
ղեցաւ յորովայնի սրբուհւոյ կուսին՝ ըստ կանխասաց ձայնի
մարգարէին, աւրհնութեամբ՝:

Յէնն էից անպարագիրն յաւետենից սահմանեալ բո-
վանդակի յարգանդի կուսին, ճկենագործելով զմեզ ի նա-
խահաւրն յանցանաց, աւրհնութեամբ՝:

Լուսազարդ շուշան ծաղիկ և մորենի անկիզելի, լեառն
վիմաճին, երկիր բանաւոր, սափոր ոսկի կենաց հացին կոյս
մարիամ, աւրհնութեամբ՝:

Այս և սրա յաջորդ գծ Մեծացուսցէն զբա-
նուում է թէ 19ա. 20բ.

26 բ. Անեղանելոյն եղանոզ սրբուհի և կրկին պատճառ
մակըստեղծ, որ զմիշտեղեան միեղէն զեռանձնականն յեր-
րորդէն ունակութեամբ տեղագրել ի քում յերկրի սրբու-
թեանդ:

Մատիբ մատո զբերեալ զանձս արևելից միւս մո-
զուցս, ոսկի կնդրուկ և զմոլու քում տաճարիդ ընծա[յ]եմք

24 Յգ Վասն ազգի, Նգ գոյից, Յէ էն, Յը կենագործել, Դթ, լէ,
Լբ, կէ, կթ բարեխաւսեա կեցոցանեղ զանձնս մեր:

Ժ: ունի միտն սկզբի երեք տները այս աարբերութեամբ,

Պատապետդ հրեշտակաց և սպասաւոր երկնից արբաին,
առաքմամբ իջեր ի բարձանց երկնից ուրախալից ողջոյն ընդ
քեզ մարիամ, զոր առ տէր ունիմք բարեխաւս վասն անձանց
մերոց:

Արարիչն յաւիտենից և ստեղծիչն էական սեռից խոնարհի
ի փրկութիւն վասն ազգի մարդկան, մարմնն զգենու ի քէն
կոյս անապական, զոր առ տէր ու՛:

Նորոգողն բոլորից և անքննին էական գոյից ծնանի այսաւր
մարգասիրապէս ի սրբո[յ] կուսէն և յանշիտթ աստուածու-
թենէ, զոր առ տէր ու՛:

բեթղեհեմի խորանաց՝ որ շինեցաւ, սուրբ անուամբդ
աստուածածին կոչեցաւ. զքեզ մայր մեծի միածնիդ [մեծա-
ցուցանեմք], յիշեա և մեզ ողորմեա:

Ասա խաւսեա վասն մեր, զքոյսն ուսուսցես, որ յոյս
և յոյս է կենաց բարտէ՛ միննց տիմէեանց մեզ նստելոցս
ի յանցանս և յանցարանս մեղաց. զքեզ մայր մեծի՛:

Փութա փութով առ փրկիչն, զի փրկեսցէ ի մեղաց և
կեցուսցէ ի նեղչաց, ապրեցուսցէ յառնէ և յանիրաւէ:

27 է). Մեծապայծառ վայելչութեամբ փառաւքն հաւր
հարսնազարդեալ. երկինք երկնից տաճար փառաց և ա-
ռազաստ անեղ լուսոյն. յառաքելոցն ահիւ պատուեալ և
քարոզե[ա]լ աստուածածին. աւրհնեմք զքեզ կոյս, բարե-
խաւսեա վասն մեր անարատ միշտ ուրախ:

Իմանալի արեգականն արդարութեան եղեր արեւելք.
միայն ծնող և սնուցանող և սպասաւոր հաւր համազո[յ]ին.
զոր մարգարէքն իսրայէղի յառաջագոյն զքեզ գուշակեցին.
զովեմք զքեզ կոյս, բարեխաւսեա վասն մեր սրբութեան
առիթ:

Արփիահարաշ զաւրութեամբ հոգ[ւ]ոյն սրբո[յ] հովա-
նաւորեալ. յամենայն ազգաց և ազանց երկրպագե[ա]լ
փառաւորեալ և երանեալ. զքեզ հայրապետքն ներբողեալ
և վարդապետքն աստուածաբանեալ. բարեբանեմք զքեզ
սուրբ, բարեխաւսեա անդադար:

Այս և սրա յաջորդ դձ, դէ Մեծացուսցէքը
դանւում են ժէ 21ա. 22բ. 24ա: Շարահանիս գրիչ
Սարգիս երէցը ասում է իւր Յուցակում, «զհրաշակի
ծաղիկ մեծացուսցէն . . . սուրբ վարդապետին Վար-
դանա է ասացեալ». թղ. 223բ: Մեծացուսցէիս աների
գլխազրեքը կապում են շեթում տիրացո, և բաժան-
ուած են չորս Մեծացուսցէի — շեթ Աւ Տիր Ացո. Այս
տիրացո շեթումը թերես է Կոստանդին իշխանի որդի
շեթում Ա, որ իւր թագաւորութեան վերջին օրե-
րում հրաժարուելով «Յամենայն զբաղանաց աշխար-
հի», եղաւ կրօնաւոր և կոչուեց Մակար (Չամչ. Գ.
1, Գ. 269), և թագաւորիս ճգնութեան, խոտակրօ-

Նութեան ականատես եղաւ շաբաթանիս հեղինակ
«հանձարեղ վարդապետն Վարդան» Պատմ. Կիրակոսի.
Մոսկուա. 1858. եր. 174:

- 28 Գ՛: Հրաշագեղ ծաղիկ յուսո[յ] մարիամ և բոցավառ մորենի, որ զթագաւորն հրեղինաց ստուգապէս անկիզարար տարար. առ նա միշտ բարեխաւսեա վասն անձանց մերոց:

Երկնաբերձ լեառն ¹սինա մարիամ և ²շափիւղայ փայլեալ, ուր կայր աստուածն իսրայէլի մարմնով ի գիրկս քորարձեալ. առ նա միշտ՛:

Թագազարդ պսակ փառաց մարիամ աստուածագործ տախտակ, որ ի հոգ[ւ]ոյն սրբո[յ] կազմեալ զծող աստուածեղէն տառիւն. առ նա միշտ՛:

- 29 Գ՛: Ուրախական զարդ խորանի մարիամ, ոսկի սեղան յաւրինեալ, որ զկերակուրն անմահարար արարածոցս ետուր. առ նա միշտ՛:

Իլիծեալ մեղաւք մարդկան քաւիչ աստուածածին մարիամ, որ ի փշաբեր հովիտս տրտմութեան զինի ուրախութեան արկեր. առ նա միշտ՛:

Մաքուր մայր աստուծոյ մարիամ և մատանի աւնաակին ձեռինն, որով ցնծայր հայրն զենմամբ զըւարակին. առ նա միշտ՛:

- 30 Գ՛: Տիրո[ւ]հի և մայր աստուծոյ բանին, որ զանտեսն յէկց զլոյսն ի քեզ կրեցեր մայրդ հաւատո[յ]. զքեզ ունիմք բարեխաւս փրկել զմեզ ի փորձութենէ:

Իմանալի արեգակն ի քէն ծագեցաւ և լուսաւորեաց վերստին փառաւք զաշխարհս ամենայն մայրդ հաւատո[յ]. զքեզ ունիմք բար՛:

Բաւետմամբ հրեշտակն աւետեր, ասէ, հոգին սուրբ եկեցէ ի քեզ և ծնանի ի քէն Փրկիչն աշխարհի. մայրդ հաւատո[յ] զքեզ ունիմք բար՛:

- 31 Գ՛: Աննիւթական սրբէ հոգեղէն և զուռն երկնա[յ]ին մարիամ. քանզի էնն Աստուած անտեսն հրեղինաց ի քէն մարմնացաւ մայրդ ⁵մանուէլի. զքեզ աղաչեմք մաղթանաւք, փրկել զմեզ ի հրոյն տանջանաց:

28 1 2եռ. սինեա. 2 2եռ. շափիւղեա. 5 2եռ. Մանուիլի.

Յնձացաւ մայրն եւայ կուսին ծննդեամբն, զի ետես մար-
մնով զաստուած ի կերպի աղամայ, մայրդ մանուէլի զքեզ՝

Աւրախ լեր մայր լուսոյ բանին աստուծոյ, քանզի
որ ի քէն ծնաւ տղա[յ]ապէս, ի գիրկս քո զնա ընկալար,
մայրդ մանուէլի զքեզ՝

32 Դ՛: Արփիափայլ լուսածագ արեգ, իշխան էին սուրբ տւըն-
ջեանն, մայր անաղատ, մշտապայծառ և սուրբդ երկնային:

Մայր միայն մնալով անարատ, ոչ թաթաւե[ա]լ այրազի-
տութեամբ, ի վեր քան զաւրէնսն ծնար մեզ փրկիչ:

Ամպ ամբիծ ծովու անշաղախ, զանհանդուրժելին էից ի
գիրկս քո բարձեր, բարեխաւսեանմա վասն անձանց մերոց:

Կուսական երկամբք ծնար զորդի անճառ էին, անփորձ
տախտակ ի քեզ կառուցեալ, ողջունիւ բերկրեա աւրհնեալդ
ի կանայս:

33 Դ՛: Աւրախացիր աստուածածին մարիամ, քանզի որդին
քո էակից հոգւոյն ել ի յերկինս հայրենի փառաւք, և հիա-
ցեալ զաւրաց երկնից երզով զքեզ մեծացուցանեն:

Խնդա ամպ թեթև և պայծառ երկին, քանզի առե-
ցեալն ի քէն մարմին ել ի յերկինս ամպեղէն կառաւք,
հիացեալ զաւրաց երկնից երզով զքեզ՝

Յնձա 2արևելք արեգականն արդարութեան, քանզի
ողիտյն ի քէն զինի եղեալ ել ի բարձունս բոսորային գու-
նով, և հիացեալ զաւրաց երկնից երզով զքեզ՝

34 Դ՛: Աստուածածին տաճար փառաց, տապանակ լուսոյ,
մաքրափայլ խորան և սուրբ առաջաստ, բարեխաւսեա ան-
դազար վասն անձանց մերոց փրկել զմեզ ի փորձութենէ:

Մայր աստուծոյ և բնակարան բանին բարձրելոյ, անեղ
լուսոյն եղեր տաղաւար, կոյս անարատ և յոյս աշխարհի,
բարեխաւսեա՝

Արեգականն արդարութեան եղեր 2արևելք, անմահութեան
գրախտին գտար գերագոյն, յիմանալի խորանան
վերհամբարձեալ, բարեխաւսեա՝

33 Վճմոր, Համբարձման Աւրախացիր մարիամ քանզի առեալն, զի
Մեծացուցէի հետ, հեղինակն է Վարդան Քարճրբերդի:

34 Վճեռ, արեւելք, 2 ճեռ, արեւելք.

Գանուում է ժէՅՅՅ: Կերակոս պատմագիրը գրում է նորոճալու մասին, «Քանզի նորա է. . . և շարական մի Անտոնի» Պատ. Կիր. Մտի. 1858. եր 66: նորոճալու գրած մի շարականն է, Ար ի հանդիս քո ճղնութեան յայտնի Օրհնութիւնը, որ բազկացած է երեք տանից, և գրուած է Ար գերազանցեալ գտար յայտնի հին Օրհնութեան տակ՝ կից, որն է նոյնպէս երեք առնել Երկու Օրհնութիւններէս մէջ գործ է ածուած անունս Անտոն, և երկուսն ևս ունին աների միանման վերջաւորութիւն, սակաւ բացառութեամբ: Իսկ նոր Օրհնութիւնս, որ գրուած է Ար ի հանդիս-ի տակ, հեղինակը գործ է ածել անունս Անտոնիա: Աւելի գեղեցիկ հին լեզու. հեղինակն ինձ անյայտ. թերևս՝ Կոմիտաս կաթողիկոս կամ Անանիա ներակացի: Օրհնութիւնս իւր սկսուածով նման է ասիկա շարքին, որ սկսուում է այսպէս, Կախարդիկըն (տպ. Կախարդիկըն) միանմանց երանելի սուրբ հայր անտոնիոս: Աւելի բառս յաւերժաճից (տես Ե-բզ տուն), չունի շայկադեան Բառարանը:

«Արքայն Անտոնի անապատականի».

- 35** աշ. օրհ. Մախարդիկըն միանմանց երանելի սուրբ ¹Հայրդ անտոնիա. հրեշտակական ²վարուքդ ի մարմնի երեւեալ. աղաչեա վասն մեր զպսակիչն սրբոց:

Ահիզըն զգաստից և շառաւել բարեգործութեան ի յեղեմ տնկեալ յաստուածագործ ի դրախտի. աղաչեա՞:

Գուռն կենաց և ճանապարհ արքայութեան զրելոց անուանց ի դպրութիւն կենաց. աղաչեա՞:

Իմաստիւք սուրբ հոգւոյն ³թառուցեալ ընդ երկայն սոպարէզ կենցաղոյս, քաղաքավարելով ի խորանս անմարմնոց. աղաչեա՞:

- 36** Ար քաղաքավարէր սուրբ աղաւթիւք ստացեալ զերամս միանձանց. ¹և յաւերժաճիցս աղաւթիւք հալածէր զբանակս զիւաց. աղաւթիւք սորա յիօուս կեցո զմեզ:

Ար գանձարմնոցն ի մարմնի տպաւորեաց երանելի սուրբ հայրն անտոնիա. այսաւր տաւնեմք զյիշատակ սուրբ ճրգնաւորին. աղաւթիւք սորա՞.

35 1260. հայրն. 2262. վարիւրն. 5 Հռիփսիմեանց Անձինքի մէջ (տես Դ.), Մարմնով եւ մտք պացեալը ընդ երկայն սոպարէզս ծովածուփ կենցաղոյս.

36 1 Հարց. Գ տան մէջ, Աղոթանուէր Թեւօրն հալածեաց զբազմութիւն էղէօն զօրացն.

Որ զտանջանս աներևոյթ այսոցն վասն քո յանձն էաւ երանելի սուրբ Հայրն անտոնիա. Չկոխելով զսատանայ յաղթեաց հաւատով արիաբար. աղաւթիւք սորա՞ :

Որ անպատում ճգնութեանց համբերեաց երանելին անտոնիա. այսաւր փոխեցաւ հանգստեամբ ի կարգս հրեշտակաց. աղաւթիւք սորա յիսուս կեցո զմեզ :

Գտնուում է կդ 913: Մանկունքս իւր աներև կազմութեամբ և տաղաչափութեամբ նման է՝ ԹԴ զարու երզնկացի Կերակոս վարդապետի գրած Արեւելք վերաբիին և Եմարան յուսածին շարահանին, որ կոչուում է «Անձինք սուրբ աստուածածինն»։ Լր. 292բ: Հեղինակն ինձ անյայտ. կամ թերևս նոյնինքն Կերակոս երզնկացին: Նարահանների գրիչները Այրբենայի կարգով յօրինած շարահաններին կոչում են Անձինք, առնելով բառս թերևս՝ է զարում Կամիտաո կաթուղիկոսի այբբենական կարգով գրած Հռիփտիմեանց շարահանից, որի սկիզբն է Անձինք, որպէս յառաջ է բերում Կերակոս պատմագիրը, «Աբարեալ զերգս շարահանաց այբբենոք հայերէն, որոյ սկիզբն է Անձինք նուիրեալք»։ Պատ Կեր. 1858. Մտկ. եր. 30: «Անձինք սրբոյն զբիզորի յուսարոյնն. Այսաւր զուարճացեալ»։ Ըբ. 325ա.

«Շորական Արգարու թագաւորին»։

37 ԴԷ. Կ. Կ. Կ. Արգար հայոց թագաւոր, իմաստութեամբ խորհրդաւոր, որ զթագաւորն երկնաւոր, հոգւով ծանեար հեռաւոր, առաքեցեր սրտիւ բոլոր, զքեզ աղաչեմք՝ քրիստոսդնոր:

Ձի կաս յերկրի հեռաւոր, ազգդ յիսկալ և նենգաւոր, եկ տէր առ իս փութաւոր, զիս բժշկեա սուրբ թագաւոր, քաղաք փոքրիկ պարսպաւոր, մեզ բաւական և սպասաւոր:

Յորմէ զխոստումն բնկալար, սուրբ զգոտտառակն ուրախարար. և զհրամանն զոր լուար, բոլոր սրտիւ հաւատացար. յետ համբառնալն իմում առ հայր, շառ քեզ առաքեմ բժիշկ ճարտար:

36 ՉԹէոզոս թագաւորի հին Մանկունքի Բ տան մէջ, Կոխելով զսատանայ ընդ երկնայինսն զասեցար.

37 1 Չեռ. քրիստոս ընդ նոր. 2 Չեռ. զքեզ փիս. առ քեզ.

Գանւում է թէ 32ա—33բ: Նարահանիս գրիչ Սարգիս երէցը ասում է իւր Տօնացուցում՝ որ գանւում է իւր Նարահանում. «ԲՇ. Տրդատա թագաւորի և Աշխէն տիկնոջն. և Խոսրովի զխառն. հցն. զնորն ասա. և թէ չգիտես Աւրհնեմբ զբեղ քրիստոս թագաւոր. ի Տրէի Ա.». Թղ 226բ: Նոր Հարցն է, Ար անիմանալի աստուածութեամբդ քո, իւր սարօք: Այս նորերի մէջ են Ար զերկնաւոր Թագաւորութեանդ յայտնի Օրհնութիւնը, և Ար զերազոյն բան զնոսթիւնս յայտնի Մանկունքը, որոնք Կիրակոս պատմագիրը Թէոդոս թագաւորի անունով ընծայում է նորհալուսն՝ ասելով, «և երկու (շարահան) Թէոդոսի» Պատ. Կիր. 1858. Մտկ. եր. 66: Բայց թէ Տրդատի այս նոր Հարցը՝ իւր սարօք, նորհալու գրական վաստակներն են, այս մասին չունենք մի ապացոյց, բայց միայն ասել, որ մի մարդ երբ գրում էր մի շարահանագորի տօնի Օրհնութիւնը և Մանկունքը, անշուշտ պիտի գրէր նաև նրա Հարցը, Աղորման. Տէրյիբկիցը և ձաշուն: Մեր յառաջ բերած շարահանների կող և պատուական գրութիւնները վկայում են, որ նորհալին է գրել: Աւնի բառն Թագարբայածին (տես ձշ. Բ տուն). չունի Հայկ. Բառ.

«Կանոն Տրդատայ սուրբ թագաւորին».

38 ԳՅ. Կ. Ար անիմանալի աստուածութեամբդ քո հայր երկնաւոր և թագաւոր. ի ձեռնն սուրբ լուսաւորչին զարքայն հա[յ]ոց արդատիոս նորաստեղծեալ զարդարեցեր թագաւոր. աւրհնեալ տէր աստուած հարցն մերոց:

Ար աստուածասաստ զաւազանաւդ քո հարեր առ ի խրատ զարքայն որդիդ միածին. և վերստին հաստատեցեր զաթոռ թագաւորին մերոյ արդատայ. աւրհնեալ տէր՝.

Ար զփառակցին քո հաւր և որդոյ կատարեցեր զկամս հոգիդ ճշմարիտ. գթութեամբ և ողորմութեամբ լուսաւորեցեր զթագաւորն հայաստանեայց, արդանդ մաքուր սուրբ աւազանաւն. աւրհնեալ տէր՝.

Է. Ըղտէր աւրհնեցէք, բարձր արարէք ըղ[նա յախտեան]: Զամենաթագաւորն զհայրն երկնաւոր, թագաւորք երկրի ցնծութեամբ ըղտէր աւրհնեցէք, բարձր արարէք զնա՝.

Զփառակից որդին զճնեալն ի կուսէ զովելով որդիք մարդկան: զտէր աւրհնեցէք, բարձր արարէք զնա՝.

Չմխիթարիչ սուրբ հոգին՝ զելոզն ի հաւրէ, բարեբա-
նելով հոգիք արգարոց, զտէր օրհնեցէք. բարձր արա՞՛

- 39 .. Որ ողորմութեամբ քո տէր ողորմեցար թագաւորին
մերոյ տրգատայ. և ետուր մարգասիրապէս շնորհս և ողոր-
մութիւն. ողորմեա մեզ քրիստոս անմահ թագաւոր:

Որ աստուածային փառաւք պսակեցեր զարքայն ի ձեռն
ճշմարիտ քահանա[յ]ապետին. և ետուր զիրաւունս արգա-
րութեան ի ձեռն սորա. ողորմեա մեզ քրիստոս՞՛:

Որ զերազոյն շնորհաւք բարձրացուցեր զեղջիւր սուրբ
եկեղեցւոյ. ուրախութեամբ և սիրով խառնեցեր զազգս
մարդկան ընդ որդիս լուսոյ. ողորմեա մեզ քրիստոս՞՛:

- 40 Գ. Թագաւոր հզաւր բաշխող բարութեանց, ՝ զեկեղեցի
քո անշարժ պահեա աղաչանաւք թագաւորին՝ քաջ և յազ-
թող մեծին տրգատայ. վասն որոյ և մեք աւրհնեմք զանմահ
թագաւորդ:

Որ զուարճացուցեր փառաւք զմեծն աշխէն տիկին և
զաւրիորդն խոսրովիղուխա՝ զարմացուցեր տեսեամբ հոգւով
զգրիգորիոս պահել կենդանի. վասն որոյ և մեք աւրհնեմք՞՛:

Որ ի ձեռն ճշմարիտ սուրբ լուսաւորչին հաստատե-
ցեր զթագաւորն մեր. որ բազմաչար շարչարանաւք ի խա-
ւարէ կռապաշտութեան գարձոյց զմոլորեալքս. վասն որոյ
և մեք երդեմք ըզփառս ի բարձունս:՝

- 41 Ճ. ՝ Հրաշափառ ծագումն ի հաւրէ, որ պարագրեցար
յերկնից յարգանդ կուսական. նստար յաթոռ զաթի աւ-
ձեալ թագաւոր. շնորհեա տրգատայ զաթոռ տիրական:

Հոգի հզաւր բխումն ի հաւրէ, որ աղաւնակերպ իջեր
ի յորդանան. այսաւր յերկնից լոյս ծագեցար փայլմամբ
թագաւորա[յ]ածին որդ[ւ]ոյն խոսրովու:

Որ ի սպառեալ սիրոյ սրբութեան զաւրացան ՝ զաւակքն
հազարածին. իսպառ բարկութեամբ սրով քո սատակեա
զուրացողսն. կանգնել վերստին զնշան փրկչական:

40 Վճաղկազարգի Ող. Գ տուն, Թագաւոր երկնաւոր զեկեղեցի քո
անշարժ պահեա. 22եռ. Մանկուները՝ իւր յայտնի Որ զերազոյն բան
զքնութիւնս.

41 12եռ. ինչ լինելն անյայտ. դրենք ծաշու. 22եռ. զաւակսն:

Գանուում է խա35ա. խբ325բ. կէ30բ: Մեծացուցէի ո
հանճարեղ յօրինողը հետեւել է Դաւթի մարգարէի
շարահանները դրող Յոհան Իմաստասէրին. զօ. Մծ. Բ
տան մէջ, Որ ի տանէն. գաւթի. ծագեաց եղջիր մեզ
փրկութեան. Ող. Ա տան մէջ, Որ ծագեցար մեզ եղջիր
փրկութեան ի տանէ գաւթի. Մկ. Ա տան մէջ, Ծագեաց
մեզ եղջիր փրկութեան ի տանէ գաւթի: Մծ. Գ տան մէջ,
Կաւազան անարոնի եւ քնար երգոց մատեան գաւթի. Մկ.
Բ տան մէջ, Կաւազան ծաղկեալ յարմատոյն յետեայ գաւթի
մ: Մծ. Ա տան մէջ, Ընարեաց զկոյսն մարիամ. Հարց. Գ
տուն, Որ քնարեաց զերանելին զգաւթի:

«Սրբոյն Դաւթի մարգարէի».

- 42 ԴՅ. Թ. Խորհուրդն յառաջ քան զյաւիտեանս ծոցոյ ծը-
նունդ հաւր էական. ի վեց դարուն աւուրց լրման լընտ-
րեաց զկոյսդ մարիամ լինել տաճար և բնակարան, զուսոր
դաւթի մարգարէին. անդադար երգով զքեզ միշտ մեծա-
ցուցանեմք:

Որ ի տանէն արբահամու և յարմատոյն դաւթի մար-
գարէին ծագեաց եղջիր մեզ փրկութեան. բղխեալ աղբիւր
անապական ջուր կենդանի ետուր մարդկան, առողանել
զցամաքեալ բնութիւնս մարդկան. անդադար երգ”.

Աստուածածին կոյս տիրուհի զուսոր դաւթի թա-
գաւորին. Յգաւազան ահարոնի և քնար երգոց մատեան
դաւթի, Որ փոխանակ հին աւրինի ծնար զաստուածն
խորայէլի. անդադար երգ”.

Գանուում է Ժ 27բ կրճատ:

- 43 ԴՅ. Թ. Յառաջ. գ. Ժ՝մկ. կո. ընտ. ցր. հզո. տ՝ճ. ա.
մովսէ. տու. անկիզ. ա. գէդ. գեմ. ոչխ. և առ. դւ. ի. դըշխ.
պանծ. անդդ. երգ. ըզք. միշ. մծ:

Որ ի լրու. փըր. յայտ. ել. ցու. բ. մայ. սըրբ. քանզի
ծը. զոր. ծոց. ծի. մեր. բնու. ազամ. և ոչ խխտեա. ք.
ս. կու:

Հանուրց ստ. օղի ք. գգւ. և ամպ. թեթ. լո. բազմ. ո.
և ի տի. մրմն. առ ի մէ. զիւ. պատ. անեղ. դրոշ. եա. ի
թել. հղղէ:

42 1 կէ խնդրեաց. 2 խա, խբ զկոյսն. 3 խա, կէ մարգարէական. 4 խա,
խբ մարգարէին. 5 խա, կէ գաւազան ծաղկեալ անարովնի եւ տապանակ
կտակարան (խա կտակարանի) եւ քնար. 6 խա շունի որ . . . խորայէլի:

Այս Կեանքուցէն մենք կարգում ենք:

Յառաջագոյն ժամանակաւ կոյս ընտրեցար Հոգևոր տաճար. առ մովսէսիւ տուար անկիզելի, առ գեղէնիւ գեղմն ոչխարի, և առ դաւթիւ զըշխոյ պանծալի. անգազար երգով ըզքեզ միշտ մեծացուցանեմք:

Որ ի լրումն փրկութեան յայտնեալ ցուցար մայր սրբութի. քանզի ծընար զորդին ծոցածին մերով բնութեամբ աղամայ, և ոչ խախտեալ քո սուրբ կուսութիւն. [անգազար երգով ըզքեզ միշտ մեծացուցանեմք]:

Հանուրց ստեղծողին քո զգուեցեր և ամպ թեթև լուսոյ բազմեալ, որ և ի տիրական մարմին առ ի մէնջ զիւր պատկեր աստուածեղէն զբողմեալ ի թելագրութենէ Հոգեղինացս. [անգազար երգով ըզքեզ միշտ մեծացուցանեմք]:

Գանւում է ԺէՅՏր—Յ7ր: Նարահաննի գրէչ Սարգիս երէցը ասում է իւր Տոնացուցում՝ որ գանւում է իւր Նարահանում. «Որ զմեծ աւաներն աւանես. . Գաւթի մարգ. . ապա սրբոյն Ստեփ. և ապա զըշխուսոսաց առարեւոյն Պետրոսի և Պաղոսի շարակներ զիւր կարգն ասա». Թղ 230ր: Պետրոսի և Պաղոսի նոր կարգն է. Յնծայ այտար յայտնի Օրհնութիւնը, որի տակ զբուած է այբբենական կարգով յօրենած Արարչին արարածոց Օրհնութիւնը. ապա հին Հայքը, Աղուրմեան, որի տակ՝ Ող. Որ զնոր աստուածութեան սիրոյ բո. ապա հին Տէր յերկնիցը, որի տակ՝ Տր. Արանի սուրբ առարեւար. ապա Արարիահրաշ յայտնի Մանկունքի եւ Որ անպարագիրն յայտնի Համբարձու տակ՝ Այտար բերկրանար լլկեալ ձաշուն: Կերակոս պատմագիրը մեր յառաջ բերած յայտնի շարականներից Շնորհալուն է ընծայում Յնծայ այտար. Որ արփիահրաշ եւ Որ անպարագիրն՝ ասելով, «Պետրոսի և Պաղոսի Օրհնութիւն, Մանկունքն և Համբարձին». Պատ. Կիր. 1858, Մոսկ. եր. 66: Իսկ Թէ նոր Ող. Տր. ձշ. Շնորհալին է յօրենել, այս կթողնեք ողջամիտ ընթերցողի դատողութեան, ուշ դարձնելով նրանց յատակ ու կոկ լեզուին ու ոճին, որոնք ոչ մի բանով տարբերութիւն չունեն յեշեալ երեք շարականներից: Ես աներկբայեմ, որ Շնորհալին է գրել այս բոլոր շարականները, որոնցից շատ հասուածներ մենք

գանուժ ենք իւր գրած ուրիշ շարահաններ ժէջ. զօ. Ող. Ա. տուն, Որ զհուր աստուածութեան սիրոյ քո բորբորնալ հեղեր ի դասս առաքելոցն. Մանկունք Եւսառատիտեսանց, «Որ զհուր սիրոյ քո բրիտոսս բորբորեցեր յոգիս արդարոց», «Յբինակ ինչ ընծայէ ննորհալուոյն ներսեսի զՄանկունք. • Եւսառատիտեսանց» Բաց. Երկնց. 575 — 576: Կյաւելացնեմ նաև, որ նոր Տէրյերկնիցի տան գլխադրերը կապում են Երզ, որպիսին յատուկ է ննորհալուս. և նա ունի իւր գրած Վարդանանց նորաճրաշի և Նայեաց սիրովի ժէջ ներսէսի երգ:

«Կանոն սուրբ առաքելոցն Պետրոսի եւ Պաւղոսի».

44 Էջ. Երև. Արարչին արարածոց քարոզք և առաքեալք աստուածորդւոյն. որ զլոյս հաւատոյ միասնական երրորդութեանն ուսուցէք տիեզերաց. բարեխաւսեցէք առ տէր վասն անձանց մեր[ոց]:

Բանին անձառ որ ի հաւրէ առաքեցան նկատողք եւ շաւշափողք անպարագիր լուսոյն, որ ի մարմնի պարազրեցաւ. բարե՛՛.

Գերագոյն շնորհաց հոգւոյն հոսանք և ընդհանուր եկեղեցւոյ վտակք, որ զհուր հոգւոյն սրբոյ արբուցէք տիեզերաց. բարե՛՛.

՝՝Իաւանող աստուածորդւոյն՝ որ ի մարմնի պարազրեցաւ, սուրբ առաքեալդ պետրոս, զլուխ սուրբ հաւատոյ և վէժ սիննի, որ առեր իշխանութիւն կապել և 2արձակել ի յերկինս և ի յերկրի. բարե՛՛.

Երանութեանցն արժանաւորեալ սուրբ առաքեալդ կեփաս. և զփականս արքայութեան երկնից հաւատացեալ ի քրիստոսէ. նստելով յերկոտասան աթոռ զատելով զնորս իսրայէլ. բարե՛՛.

Չաւրութիւն հաւր և իմաստութիւն յիսուս որ խաչակցեալ սիրով զքեզ ի սէր 3խաչեալ անեղին. և աւանդեաց սիրով ի քեզ զբանաւոր հաւտ սուրբ եկեղեցւոյ. բարեխաւս լեր առ՛՛.

Էին անեղ անձառ լուսոյն լուսով լցեալ սուրբ առաքեալք. և լցէր զտիեզերս աստուածային ճառագայթիւք. բարեխաւս՛՛.

Ընդհանուր ազգաց քարոզք և հաւատոյ երրորդութեանն ի մեզ բաշխողք. յերկրէ յերկինս հրաւիրողք և անմոլար մեզ առաջնորդ. բարե՛՛:

Թագաւորին թագաւորաց և աստուծոյ բանին կենաց աւետարարք յարքայութեանն և դատաւորք յահեղ Ծատենին. բարեխաւսեցէք առ տէր՛՛:

Գանւում է ժր կրճատ, խա 39ա. խբ 89ա:

- 45 ԴՅԻԾ. Ստոււածածին խորան լուսոյ և բնակարան բանին աստուծոյ. որով զանտեսն սրովբէից զհամապայծառ լոյսն ի յէից տարեալ ի քեզ տէրն բոլորից. անդադար երգով զքեզ մեծացուցանեմք:

Որ ի վեր քան զքերովբէսն երևեցար մայր աստուծոյ անճառապէս. որ և ծնար զտէրն տէրանց, որ հաճեցաւ ի մարդկանէ շնորել զլուխ առաքելոց զմեծն պետրոս և զսուրբն պաւղոս. անդադար երգ՛՛:

Որ ծնար զպատկերն տիրական զվարդապետն արքայական, որ խոստացաւ սրբոյն պետրոսի՝ ընտրեալ զխոյն երկոտասան, տալ զփականս արքայութեան և ի դատել զազգս որդւոց մարդկան. անդադար երգ՛՛:

Գանւում է ժէ 36բ. 37բ:

- 46 ԴՅԻՈ. Որ զհուր աստուածութեան սիրոյ քորորդքեալ հեղեր ի դասս առաքելոցն. և սիրով աստուածային պատուիրանաւք լցեր զտիեզերս. աղաչանաւք սոցա ողորմեա մեզ ա՛՛ծ:

Որ զլոյս մեծ զիտութեան աստուածային քում հրամանի ընտրեալք ի սկզբանէ առաքելաւք սրբովք փայլեցեր ընդ տիեզերս. աղաչանաւք սոցա՛՛:

Որ զանճառ արքայութեանն քո զանպատում զփառս փայլեալ յայտնեցեր ի լեառն թափաւր ի մէջ սրբոց առաքելոցն. աղաչանաւք սոցա՛՛:

44 5 2եռ. յատեանն.

45 4 խբ ունի խորագիր «Պետրոսի և Պաւղոսի». 2 2եռ. ընտրեալ.

5 խբ սուրբն.

47 ԴՅ. Կ. Երանելի սուրբ առաքեալք սպասաւորք եղեալք բանին աստուծոյ. ¹ երկոքումք առաքեալք ի վիճակս ձեր կոչել զհեթանոսս յաւրհնարանութիւն:

Բարուն եղէք սուրբ վարդապետք հովիւք հոգևոր բանաւոր հաւտի. հաստատել ² զեկեղեցիս առաքելական. ի սմա ժողովել զամենայն զհաւատացեալքս:

Պարնագուշակք եղէք զերազոյն. հերկել զերկիր հաստատանեաց. ի սմա սերմանել զսերմն անմահութեան. պլտ-
զարեր[ել]ով աւրհնեմք զարարիչն:

Գտնուում է Ժ 31ր կրճատ. Ժէ 37ր. խա 42ա. խբ 88ր. կէ 31ր. կթ 40ա կրճատ.

48 ԴՅ. Ծ. Այստար բերկրանաւք լցեալ ¹ ցնծութեամբ հրճուի եկեղեցի աստուծոյ. տաւնախմբելով զյիշատակ ² սրբոց առաքելոցն պետրոսի և պաւղոսի. որք կամաւն իւրեանց քեզ խաչակցեցան. բարեխաւսութեամբ սոցա ³ տէր հաստատեա զհիմունս սուրբ եկեղեցւոյ:

Որք զտաճար անուանդ քո ⁴ ի յերկրի հիմնեցուցին. և զաւրութեամբ հոգւոյն ⁵ ընթացեալք ընդ տիեզերս. հրաւիրեցին ⁶ զորդիս մարդկան յերկրպագութիւն սուրբ երրորդութեանդ. բարե՛՛:

Որոց ետուր իշխանութիւն յահաւոր քո զալստեանդ նստիլ յաթոռ դատողական ⁷ յատենին զպրութեան. զատել զերկրտասան ⁸ ազգս ⁹ որդւոց մարդկան. բարե՛՛:

Գտնուում է Ժ 32ր կրճատ. կէ 35ր: Սարգիս երէցը ասում է իւր Տօնացուցում՝ որ գտնուում է իւր Շաբահանում (Ժէ), «եւ ասպա Յովհաննու և Յակօբաւ եղբաւրն նորին առաքելոց. որդոցն որսաման. շարական և հրց իւր նորերսովն». Թղ 230ր: նորերը են, որ էն

47 1 2եռ. երկօրումք. 2 2եռ. զեկեղեցիք.

48 1 կէ տրախտութեամբ հոգւոյն եկեղեցի քո քրիստոս տաւնախմբելով. 2 խա, խբ չունին սրբոց. 3 Ժէ չունի տէր. 4 Ժէ չունի ի. 5 խա, խբ ընծացան. 6 Ժէ չունի զորդիս մարդկան. 7 Ժէ մատենին ի զպրութեան. 8 խբ ազգ. 9 Ժէ, կէ որդւոց իսրայէլի:

յէութեան յայանի Օրհնութիւնը և ստորև գրածներս: Կիրակոս պատմագիրը Օրհնութիւնը ընծայում է նորհալւոյն՝ ասելով, «և Որդւոցն որոտման օրհնութիւն Որէն յէութեան որդի» եր. 66: Որդւոցն որոտման պատկանող թէ մեր յառաջ բերած ՄԺ. Ող. և ձշ. ևս գրել է ննորհալին, այս անտարակուսելի է, և մենք ունենք երկու ապացոյց. ա. Սարգսի Տօնացոյցը «նորերն» է ասում, և ոչ «նոր». բ. Օրհնութեան և մեր ընծայած նոր Մեծացուցէի, Ողորմեաի և ձաշուի յարկնման գրութիւնը. զօ. ՄԺ. Բ տան մէջ, Բնտրեաց զորդիսն որոտման քարոզ բանին ճշմարտութեան. Օրհ. Բ տան մէջ, Զոր տեսին քարոզ բանին ճշմարտութեան: Ող. Ա տան մէջ, Աւետարանել զբանդ կենաց ընդհանուր տիեզերաց. Օրհ. Գ տան մէջ, Ընդհանուր քարոզեցին զբանն մարմին եղեալ: ձշ. Ե տուն, Ով չարչարակիցք որդւոյն աստուծոյ եւ ականատեսք անիմանալոյն. Օրհ. Գ տան մէջ, Բանն աստուած . . որում եղեն ականատես որդիքն որոտման:

«Յոհաննու եւ Յակոբայ որդւոցն Որոտման».

- 49 Դի. Ժ. Աստուածածին տաճար լուսոյ որ զբազմեալն ի քրովբէս ի քեզ կրեցեր անսերմնապէս. որով ծնար զբանն հաւր անճառապէս. անդադար ձայնիւ զքեզ մեծացուցանեմք:

Մայր կուսութեան բանին հաւր բնակարան. որով ծնեալն որ ի քէն ընտրեաց զորդիսն որոտման քարոզ բանին ճշմարտութեան. անդա՞

Այսաւր որդին քո միածին մխիթարեաց զառաքեալսն կոչելով ի միասին. որով անկեալ զլանջաւքն յիսուսի առաքելոյն յոհաննիսի. անդա՞

Գանոււմ է ժէ 39ա:

- 50 Դի. Գ. Որ լցուցեր երկնային քո պարզեալք սուրբ զառաքեալսն, աւետարանել զբանդ կենաց ընդհանուր տիեզերաց. աղաւթիւք սոցա ողորմեա մեզ աստուած:

Որ զանպատում խորս սքանչելեաց քոյ ծանուցեր սիրելոյն քո յոհաննու, քարոզել նովաւ զմիւսանդամ զալուստ քո յաշխարհս. աղաւթ՞

Որ աստուածեղէն իմաստութեամբ զարդարեցեր զերանեալ աւետարանիչսն և անուանեցեր զնոսա որդիս որոտման. աղաւթ՞

Գանու մ է Ժ 33ա կրճատ. Ժ է 38բ. (Որ էնն Որճ.
տակ). խա 41բ. խբ 88բ. ծա 62ա. կթ 42ա կրճատ:

51 Դ՛. Զ՛. 'Որ յորովայնէ կոչեցայք ընտրեալք առաքելական
՝Տանդիպեալ շնորհի. քարոզք ընդՏանուր սուրբ եկեղեցւոյ.
աղաչեմք զձեզ ով սուրբ առաքեալք. բարեխառսեցէք առ
տէր վասն մեր:

Որ ի հաւրէ լուսոյ լոյս Ծագեալ յաշխարհս, մեղու-
ցեալ անձանց եղէք մաքրութիւն. ուսկանաւ ի կեանս
որսացէք զմարդիկ. աղաչեմք զձեզ''.

Ով ատենապետք ահեղ ատենին և դոնաբացաւզք
զբանն արքայութեան. որք զաւաղակին մեզ բացէք զդուռն
մտանել ի դրախտն ՚ի սրովբէափակ. բարե''.

Ով աւետարանիչք որդիք որոտման, Ծոր անմահ բա-
ժակին եղէք մատուակ. արբուցէք և մեզ ի շնորհաց հոյ-
ւոյն. բարե''.

Ով չարչարակիցք որդւոյն աստուծոյ և ականատեք
անիմանալոյն. որք քարոզեցեայք յերկրի զմարմնանալ բա-
նին. երկիրպագանել յիսուս միածնին:

Գանու մ է Ժ է 39բ: Մեր յառաջ բերած Ողորմեան
և Մանկունքը յօրինել է առատամիտ ներսէս նորճա-
լին, և են վայելուչ և արուեստաւոր, և յօրինուած են
Համօրէն Առաքելոց շարականներէ հետևողութեամբ.
Գժ. ՄԿ. Ա. տան մէջ, Արք սփռեցայք ընդ տիեզերս առ ընկա-
լեալ Ծշմարտապէս զշնորհս հոգւոյն սրբոյ Ող (հին). Բ. տան մէջ,
Որ ի մեռն սոցա սփռեցան շնորհք հոգւոյ սրբոյ ընդ ամենայն
երկիր: ՄԿ. Բ. տան մէջ, Մարբելով զտիեզերս յանարէն
կուսաշտուծեանց. Հարց. Ե տուն, Արք զխաւար կուսաշտու-
ծեանցն վանեցին: ՄԿ. Գ. տուն, Արք առէք զհրամանս բա-
րողելով զբանն կենաց ընդ տիեզերս. ՄԿ (հին). Բ. տուն, Արք
առ իր զպատուէր քարոզել աներկիւզ զբանն կենաց յաշխարհի:
Ող. Գ. տուն, Ար շնորհաւք սուրբ հոգւոյն լուսաւորեցին
զտիեզերս ամենայն. Ող (հին). Գ. տուն, Ար սորօք լուսաւո-
րեցեր միրտուծեամբ աւագանին զեկեղեցի բո սուրբ: ՄԿ. Բ.
տուն, Ար ընտրեցայք ի հարէ հրաւիրելով զագոս մարդկան

51 1 Ժ է որք. 2 Ժ է հանդիպեալ միւսները հանդիպիլ. 3 խա, խբ, ծա
ժագեցայք մեզ մեղուցեալ. 4 Ժ է, ծա չունին ի. 5 Ժ է չունի որ. 6 խա,
խբ, ծա չունին այս տունը:

յորդէզրութիւն. Հարց. Գ առւն, Ար ընարեաց զերանկի առարհարն եւ նորօր որաց ի հաւատս զտիեզերս Մկ. Ա առւն, Առարեայր աստուծոյ եւ քարոզողք բանին ճշմարտութեան բարեխօսեցէր առ տէր վասն անձանց մերոց. Տէրջ. Ա առւն, Առարեայր աստուծոյ. երկնաւոր վարդապետին աշակերտք բարեխօսեցեր շնորհել զխաղաղութիւն ամենայն աշխարհի: Այսպէս էլ հին ու նոր Ողորմէքք, և հին ու նոր Մանկունքները ունեն միանման վերջաւորութիւն:

«Համարէն առաքելոցն».

52 այ. ո. Զպարգես երկնայինս շնորհեցեր մեզ տէր սրբովք առաքելովք քովք. աղաչանաւք սոցա ողորմեա:

Ի լոյս ճշմարիտ աստուածգիտութեան կոչեցեր սոքաւք զտիեզերս ամենայն. աղաչանաւք”.

Որ շնորհաւք սուրբ հոգւոյն լուսաւորեցին զտիեզերս ամենայն առաքեալք և վկայք քո քրիստոս աստուած. աղաչանաւք”.

Գանւում է ք 50ա. Ժգ 48ա. Ժէ 40ա կրճատ. Ժթ 81 եր. Իք 45ա. Լգ 55ա. Լք 50ր. Խա 43ր. Խբ 49ր. Խե 78 եր. Ժա 64ր. Ժգ 59ր. Ժե 65ր. Ժզ 45ա. Կգ 108 եր. Կէ 37ր կրճատ. Կթ 44ա կրճատ: Տալիս ենք ընթերցողն Համարէն Առաքելոց այբբենական կարգով շինած հին Տէրջերկնեցեց մ՛ջ առւն, որ չկայ տպագիր Նարականներում:

53 այ. ր. Առաքեալք աստուծոյ: Բարեկամք քրիստոսի: Գերահրաշ մշակք աշխարհի սերմանողք զբանն կենաց ²յողիս բանաւորաց. աղաչեմք զձեզ բարեխաւսեցէք շնորհել զխաղաղութիւն ամենայն աշխարհի: Գատաւորք ահեղ:

Գանւում է Լք 37ա:

54 րչ. ո. Գ. Առաքեալք աստուծոյ և քարոզողք բանին ճշմարտութեան, որք սիրեցայք ընդ տիեզերս. սորնկալեալ

53 1 Լգ մշակի յերկնային. եւ սերմ” . Ժզ մշակք երկնային սերմ” . 2 Ժգ ի յողիս. ք ի լեզուս. Լգ, Լք ի հողիս. Խե հողիս բանաւորաց.

ճշմարտացիս զշնորհս հոգւոյն սրբոյ բարեխաւսեցէք առ տէր վասն անձանց մերոց:

Ար ընտրեցայք ի հաւրէ հրաւիրելով զազգս մարդկան յորդէգրութիւն. և չորչարեալք վասն տեառն համբերեցէք. մաքրելով զտիեզերս յանաւրէն կոսպաշտութեանց. բար՛:

Արք առէք զհրամանս քարոզելով զբանն կենաց ընդ տիեզերս. և՛ կատարեալ զկեանս ձեր մահուամբ յերկրի. և անմահացեալ վերափոխեցայք ի դասս վերին զուարթնոցն. բար՛:

Գանւում է ժէ 44ա. լր 37ր կէ 39ր: Մեր յառաջ բերած Մանկունքը և ձաշուն գրուած են Սարգիս երէցի Շարահանի մէջ (ժէ) եօթանասուն եւ երկու աշակերտաց Առաքիլոց Կանոնի տակ: Ինքն Սարգիս ասում է իւր Տօնացուցում, «Նք. հը. [72] առաքելոցն. հըց և շարահներ զնորերն ասա. և թէ ոչ էակից բանըզ հաւր. Յահեկի Բ». թղ 229ա: Նորերը են, Որհ. Խմաստուծին երկնային, և Հարց, Ար ի հօրէ առաքեցար. իւր սարօք, որոց կարգումն են՝ ինչպէս ասացինք, մեր յառաջ բերած Մանկունքը և ձաշուն: Իսկ այս բոլորը ըստ վկայութեան մեր ձեռք բերած շարահանների հեղինակների Յուցակների գրել է Ննորհային. «զԱռաքելոցն Խմաստութիւնն ներսէս երգեցաւզն». 622 ժողովածու. թղ 299ր (Մատ. կթ. ցուց.): «Եւ զԵւթանանիցն. . մեծն ներսէս ասացեալ Կլայեցին» . 219 Ա՞ժշնչ. թղ 7ա (Մատ. կթ. ցուց.): Աւնի բառս նախաւետել (տես ձշ. Բ տուն), շունի Հայկ. Բառ:

«Նրկոտասան սուարելոց».

55 Ի՛. Ռ. Ժողովեալ սուրբ առաքեալքն ի համասփիւռ քարոզութիւն. և զփրկական աւետարանն քարոզեցին յաշխարհի:

Մատուակք կարգեցան հոգւոյն սրբոյ ճշմարտութեան. և ի կենդանի աղբերէն արբուցին տիեզերաց:

Ի վերայ իժի քարբի զնալով հաւատարիմ ուղիղ վարուք. և զթիւնաւոր ժանիս մահարերին խորտակեցին յաշխարհի:

54 126ա. կատարել.

¹Առսաւորք երեւցան երանելի սուրբ առաքեալքն. և ի խաւարէ կռապաշտութեան դարձուցին զմոլորեալս:

Առաքեալք առաքողին և քարոզողք ընդ տիեզերս. և զմիութիւն երրորդութեանն յաշխարհի:

Ձարգարեցին զեկեղեցի ուղղափառ սուրբ Հաւատով. և կարգեցին փառարանիչս ամենասուրբ երրորդութեանն:

Գանւում է Ժէ 44ա, 1բ 37ր 4է 39ա:

56 ԳԼ. (ՃԼ.) Անճառելոյ բանին ¹պատմողք երանելի սուրբ առաքեալք. որք ընդհանուր ընթացայք ընդ տիեզերս. ²ճաւալեցէք զխորհուրդ սուրբ երրորդութեանն ի մէջ ի յեկեղեցւոյ. և տիեզերաց արբուցէք զանմահութիւն:

³Նախաւետեալք ⁴ճառ վկայութիւն և ⁵քարոզողք սուրբ աւետարանին. որք ⁶հնչեցէք զբանն կենաց առաջի ազգաց ազանց և թագաւորաց. և տիեզե՛

⁶Գերազանցեալ քան զբնութիւն մարդկան առ ի հրաւիրումն լուսոյ. որք ⁷յորդեցայք յազբերէն կենաց համահոս վտակք առ ի ⁸յարբումն բանաւոր հաւտի. աւրհնեմք միշտ զառաքաւղ զմիածին որդին:

Գանւում է Ժ138ա (միայն Սրհնութիւնը. կրճատ). ԺՂ 61ր, իբ 53ա, լսա 46ր, կդ 874, կթ 222ր կրճատ. և Նարահան 1768 թ. ապաժ Կ. Պօլիս, որի մէջ Թադէոս առաքեալի և Գէորգ զօրավարի Կանոններն աակ հրատարակչի կողմից զբուած է այս հետաքրքիր աեղեկութիւնը. «Երկուքն շարահանքս այսոքիկ. • այսինքն, սուրբ առաքելոյն Թադէոսի և սրբոյն Գէորգեայ եղեն գտանեցեալ ի հին և եղծեալ շարահնոցէ ումեքէ, որ է գրեալ ի Թուին շայոց ի 608 [ՈՐ], և վասն այնր եղաք ատա: Ո՛հ, որքան տարակուսանքներ կլուծէր՝ շարահաններն նկատամբը, այդ հին ու կոծեալ Նարակնոցը, եթէ մի օր յարութիւն առնէր մեր շէն և անշէն սրբավայրերից: Սարգիս Երէցը ասում է իւր

55 4 Սյս երեք աները չունին 1բ, 4է. Ժէ ունի սկզբի 3 աները կրճատ. իսկ Առսաւորք երեւցան քաց դրութեամբ.

56 1 1բ, 4է պատմող. 2 1բ, 4է ճաւալեցուցէր. 5 1բ, 4է առ ի վկա՛. 4 Ժէ քարոզ. 5 Ժէ պատմեցէր. 6 4է որ զերազանցեալ. 7 Ժէ յորդորեցայք. 8 1բ, 4է յարբուցումն.

Տօնացուցում՝ որ դանւում է իւր Շարահանում, «Շր. Թաղէսի առար(ելոյն)» հարցն զնորն ասա. թէ ոչ էակից բանդ հօր և հոր(ւոյն)» Մեծացու(սցէն) հոգոյն գայտաե(ան) Այսաւրը նոր թող(ոյն) զգ. Ի Քաղոց ԺԳ. Թղ 225ա: Արդ՝ յիշեալ ճին եւ եղծեալ կամ 1159 թոյն գրուած Շարահանցից երևում է, որ Սարգիս երէցի յիշատակած այս նոր Հարցը, իւր սարօք, իւր Օրհնութեան հետ գրուել են յԲ-րդ դարում՝ Ծնոր. հալու. և նրա երէց եղբայր Գրեգոր փոքր լիպայտէրի ժամանակ, որ «Փոխեցաւ յաստիացս յամի տեառն 1166» Չամբ. Գ. 82: Բայց թէ այս երկու մարտիրոստէր և շարահաններ յօրինող Հայրապետներից ո՞րն է գրել Թաղէսի Կանոնը, կամ նոյն դարում ուրիշ մը եկեղեցականն է յօրինել, մեզ յայտնի չէ: Սակայն նոյն ճին եւ եղծեալ Շարահանցից այս միայն պարզ յայտնի է, որ Գէորգ զօրավարի ըսվանդակ Կանոնը գրել է Գրեգոր փոքր լիպայտէր, զման զի ըսվանդակ Կանոնի՝ այսինքն, Օրհնութեան, Հարցի, Ազորմեանի և Տէրչերկնիցի տների գլխագրերը կապում են Հայրապետիս անունը, և ամենն իբրև ձօն այսպէս են նուիրուած զօրավարիս, Գրիգորիոսի առ Գէորգիոս վկայ Իսկ Գէորգ զօրավարի միւս Օրհնութիւնը, որ սկսւում է Քաջամարտիկ բառով, և տների գլխագրերը կապում են Քաջամարտիկ, գրել է Ծնորհալին (տես Կանոն Թէոդօրոսի զօրավարի) և հետևապէս լիպայտէրը ինչ բառու բանով նկարագրում և հանդէս է բերում Գէորգ զօրավարի արեւթիւնը, աքնութիւնը, չարչարանքը, խտակըճնութիւնը, առաջի դատաւորաց դատուելը, նահատակութիւնը և հրաշագործութիւնը, նոյն բառու բանով այս ամենը Ծնորհալին ևս պատկերացնում է Քաջամարտիկի մէջ, զօ. Սուրբ Գէորգ, յաղթող զօրպետ. Ծաղիկ բուսեալ. ի Նիկոմիդայ. Հրաշագործող պէպէս զօրութեամբ. զմեռեալս յարուցիւր. Աշխատասիրեալ այլի աշխարհի. Արակուտակ անօր սաստիկ խղիտղեալ. Քրտնաջան մշակ. Ժիրերկրագործ. Թագ պարծանաց մարտիրոսաց: **Վկայասէրի գրածներն մէջ.** Գէորգիոս բրիտանի. յաղթող զօրավար. Պաղեստու ծաղիկ. Նիկոմիդայ պտակ. Չանթի հրաշս եցոյց. զմնադոյն մեռեալսն յարոյց. Արպէս այլի յօղահատելով. Յանոյն տանջանս կապեալ. Արօքն այտեալ. Քրտնաջան երկագործեաց. Երկրագործող. ըստ անուան. Պարծանաց պտակ վկայից. և այլն: Հին եւ եղծեալ Շարահանցի փոխարէն ծնթ. մէջ նշանակեցինք Տպ. (տպագրեր):

«Կանոն Թաղէոսի առաքելոյն».

57 ԴՅ. ա-բհ. Այսաւր ¹ցնձան խրախճանապէս եկեղեցիք հայաստանեայց. և պարէ ուրախութեամբ համաձայնեալ հրարուն զաւրացն. տաւնելով զյիշատակ առաքելոյն Թաղէոսի. վասն որոյ մաղթանաւք սորա կեցո զմեզ մարդասէր փրկիչ:

Այսաւր ²զընտրեալն յաշակերտաց և ³ի խմբից վարդապետաց սուրբ զառաքեալն Թաղէոս առաքեցեր ի հայաստան լուսաւորիչ որդւոց թորգոմայ. վս''.

Այսաւր ծնեալ որդիք ⁴լուսոյ մաքուր երկամբք աւագանին ի ձեռն սուրբ հաւտապետին, մեծ և ընտրեալ առաքելոյն լուսապայծառ քարոզութեամբ. վս''.

Այսաւր կոչեաց զազգս հայոց նախահրաւէր կոչմամբ հոգւոյն ի հարսնութիւն սուրբ ⁵փեսայիդ. մուծանելով ⁶ի յառազաստ ընդ բազմելոցն ⁷անդրանկաց հոգւոց. վս''.

Այսաւր խնդայ մայր աստուծոյ տաճար ⁸բանին մարմնացելոյ յիշատակաւ հաւրն լուսոյ. և աղաչեա զլոյսն ի հաւրէ, որ վառեցաւ մարմնով ⁹ի քում ¹⁰յարգանդի. զի փրկեսցէ զանձինս մեր:

58 Այսաւր ժողովք ¹նահապետաց և երջանիկ դասք արդարոց ²համախմբեալք սիրով ընդ մեզ, ³հրճուն տաւնիւ վկայութեամբ առաքելոյն Թաղէոսի. վս''.

Այսաւր վկայն հանդիսաւոր վառեալ զինու տիգաւ խաչին, եմուտ յատեան խրախուսելով. և սատակեաց զչար ⁴ախոյեանն որպէս և զու ⁵կենսաբեր փայտին. վս''.

Այսաւր զգեղարդն պատուական ետ մեզ նշան պահպանութեան՝ ներկեալ արեամբ կենարարին. որով փրկիմք և ամրանամք ⁶յորոգայթից կրկին որսողաց. վս''.

Այսաւր ⁷ծածկեալ զանձն լուսոյ մաքուր նշխարք

57 1 Էդ, ծա ցնձայ. 2 Էդ ընտրեալ աշակերտաց. 3 Էդ չունի ի. 4 Էդ մարուր լուսոյ. 5 Ժդ, խա, ծա, Էդ, տպ. փեսային. 6 Էդ տպ. ի յառազաստն. 7 ծա անդրանկաց հոգւոյն. 8 Էդ բան տեառն սերմնարկոյ. 9 Էդ, խա, ծա, Էդ, Կթ, Ժ, տպ. ի քոյդ. 10 Ժդ, խա, ծա, Էդ, Կթ, Ժ յարգանդէ տպ. արգանդէ.

58 1 տպ. նահապետացն. 2 Ժդ, խա, ծա, Էդ, Կթ, Ժ, տպ. հաստիմեալ. ծա համաձայնեալ. 3 Ժդ, խա հրճութիմբ. 4 տպ. ախոյեան. 5 Էդ կենսատու խաչի. ծա. կենսաբեր փայտին. 6 Ժդ, խա յորոգայթէ. 7 Ժդ զծածկեալ.

երանելոյն ⁸ վերացաւդէ զցաւդ շնորհաց, ի մաքրութիւն հոգւոց մերոց և ի բուժումն ախտալից ⁹ մարմնոց. վս''.

Այսաւր և դու կոյս մարիամ արբահամեան տոհմին պարծանք. ի փրկութեան մերոյ խորհուրդ. առցես ընդ քեզ միջնորդ կենաց սուրբ զառաքեալն թաղէոս. և հայցեսցես ի տեառնէ, զթողութիւն ¹⁰ մերոց յանցանաց:

Վանւում է ժղ 47ր. իզ 54ա. խա 47բ. ծա 69բ. կզ 877. կթ 223ա կրճաա. տպ.

59 րէ. Է. Որ արարիչդ ես հրեղինաց և ստեղծիչ հոգեղինաց. սուրբ զառաքեալն թաղէոս նախկին ի փառս կոչեցեր. զքեզ բարբառնեմք աստուած հարցն մերոց:

Որ էակիցդ ես հաւր փառաց, ¹ հոգւոյն հաղորդ որդիդ զթաճ. ² զչարչարանաց քոց հաղորդեալն աթոռակից ³ քեզ արարեր. զքեզ''.

Որ զուզափառ հաւր և որդւոյ հոգիդ բղխումն ⁴ և համադոյ. առատապէս շնորհաւք ⁵ լցեր ⁶ գծիւնափայլեալն որ ի սաղիմ. զքեզ''.

Զ. Ըզակեր: Ընդ առաքելոյն զառաքեալն ի հաւրէ բարձր արարէք զնա յաւիտեան:

Այսաւր ⁷ զմաքրեալն յորովայնէ զհոգւով աւճեալն թաղէոս, զոր ⁸ առաքեաց լուսաւորիչ հայոց. աւրհնեցէք ⁹ զառաքիչ որդւոյ զհայրն. բարձր''.

Այսաւր աշակերտք աւետարանին, որ ի ձեռն թաղէոսի զաւետիս կենաց հնչեաց ¹⁰ որդւոցս արամայ. ¹¹ ծնունդք լուսափայլ ¹² բանին նորին բարձր արարէք զորդին միածին:

Այսաւր սպասաւորք երկնաւոր հացին, որ զհացն անմահութեան ¹³ ի ձեռն թաղէոսի բաշխեաց որդւոց հոգեւորաց. աւճեալ հոգւով քահանայք բարձր արարէք զհոգին ճշմարիտ:

58 8 իզ վերացաւդեր. 9 ժղ, իզ մարմնոյ. 10 ժղ, իզ, խա, կզ, տպ մերոյ.

59 1 ժղ, խա որդի անեղ հոգւոյն հաղորդ չար''. իզ, ծա որդի անեղ հոգւոյ հաղորդ չար''. 2 ժղ, ծա չարչարանաց. 3 ծա չունել րեզ, տպ րոց. 4 իզ, խա, ծա, տպ չունին ևւ. 5 ժղ, խա լցեալ. 6 ժղ, խա միւնափայլեալն. 7 ժղ մարրեալ. 8 տպ առաքեցեր. 9 ժղ զարարիչն. ժղ, իզ, խա, ծա, կթ, տպ զառաքիչն. 10 ժղ, խա, ծա որդւոց. 11 ժղ ծնունդ. 12 խա, ծա, կզ, կթ, տպ բանիս. 13 իզ ի ձեռն առաքելոյն բաշխեաց.

60 Տ. Աստուածածին բանին բարձաւ զքառակերպից ¹աթուոց եղեր վեհագոյն, որով զբազմեալն ²ի բրովբէս ի քեզ կրեցեր. զքեզ բարբառնեմք սրբասաց ձայնիւ և հոգևոր երգով մեծացուցանեմք:

Սափոր ոսկի կենաց հացին և տախտակ քարեղէն մատամբ բանին ³ձևազրեալ, որով զաւրէնս անեղծ ետուր մարդկան. զքեզ⁴:

Մաղթեա զճնեալն ի քէն յիսուս, ⁴մաքրութիւն տալ հոգւոց յաւուր տօնի ընտրեալ զաւակի քո առաքելոյն թաղէոսի. զքեզ⁵:

61 ա. յ. Որ զթութեամբ արարչական կամաց քոց տէր ողորմեցար ¹որդւոցս արեթայ. և ետուր պաշտպան ²փրկութեան մեզ զղբէնոս, որ կոչեցաւն ի քէն թաղէոս. մաղթանաւք սորա ողորմեա:

Որ ընտրեցեր տնաւրէնութեանդ քում քարոզ ³զսուրբն թաղէոս. և առաքեցեր աւետարանիչ հիւսիսոյ ազանց ներդործութեամբ շնորհաց սուրբ հոգւոյն. մաղ⁴:

Որ զերջանիկ և զգերապայծառ ⁴լոյս իմաստութեան նմա շնորհեցեր. և զտխրամած խաւար մեղաց և ⁵անգիտութեան յարարածոց նովաւ հերքեցեր. մաղ⁶:

62 ա. Որ միշտ յերկինս փառաբանիս ի հրեշտակաց անթարգման ¹բնութիւն. այսաւր ²ի ձեռն երանելի առաքելոյն ընկալար ³աւրհնաբանիչս ի հոգեղինացս. վասն որոյ երգեմք զփառս ի բարձունս:

Որ անձառ աստուածային փառաւք շքեղացուցեր զազամն ⁴առաջին. այսաւր վերստին զազգս հայոց զարդարեցեր պէսպէս շնորհաց քոց նորոգութեամբ. վասն⁵:

Որ ի ձեռն մովսէսի զհինն իսրայել յեզիպտոսէ ⁵ազատեցեր. այսաւր ի ձեռն թաղէոսի ⁶սուրբ առաքելոյն զազգս հայոց յորդէզրութիւն վերակոչեցեր. վասն⁷:

60 1 ժգ, խա, ծա աթուոցն. 2 էգ ի բրովբէս. 3 էգ մեռազրեաց. 4 էգ մարրութեան.

61 1 խա, ծա, կգ որդւոց. 2 էգ ի փրկութեան. 3 էգ, տպ զմեծն թաղ⁴. 4 ծա յոյոյ. 5 խա զանգիտութեան. տպ անգիտութեանն.

62 1 խա, ծա բնութեամբ. 2 ժգ ի ձեռն թաղէոսի սուրբ առաքելոյն. 3 ժգ արհնաբանիչ ի հրեղինաց. էգ արհնաբանիչ. 4 էգ առաջի. 5 էգ ազատելով. 6 էգ, խա, ծա չունին սուրբ.

63 Գլ. Գ. Կ. Կ. Կ. Անժամանակ ճնունդ որդի միշտ յեութեան ընդ հաւր զորով անճառապէս. որ ¹ընտրեցեր քեզ պաշտաւենեայ սուրբ զառաքեալն Թադէոս, ²ստանալ ³նովաւ հաղորդ փառաց զորդիս Թորգոմեայ, ժառանգելով զկեանս անվախճան:

1. Եյս ի լուսոյ առաքեցար ⁴լուսաւորել զխաւարեալ մեղաւք բնութիւնս. ⁵և յարփիաւոր լուսոյդ ջահ վառեցեր զԹադէոս. լուսաւորել բանիւ զորդիս Թորգոմայ. ժառ.՝.

⁶Ողկոյց ծաղկեալ հրաշիւք հոգւոյն. որ ճմլեցար ⁷ի քառաթիւ հնձան խաչին. և արբուցեր հրեզէն զինեաւ զերանելին զԹադէոս. որով ⁸զմայլեալ անճառապէս արբոյց զորդիս ⁹Թորգոմայ, ժառանգելով զկեանս անվախճան:

64 Զ. Զմարտութեան բանին քարոզ և առաքեալ ¹սուրբդ Թադէոս. որ զկենարար սերմն հողեւոր սերմանեցեր յերկիր բանաւոր. բարեխաւսեա առ տէր վասն անձանց մերոյ:

Որ յաւրինակ քաղցրահամ՝ վարդապետութեանդ զոր ²մեզ արբեցուցեր. ջուր կենդանի յերկոտասան փոակ բաժանեալ յապառաժ վիմէ բղխեցեր. բարեխաւսեա՝.

Ի տաճարի հանգստեան վկայութեան քո սուրբ ոսկերաց մատուցեալ երկիւղիւ, միշտ և հանապազ պաղատիմք առ հայրդ զԹաճ. բարեխաւսեա՝.

Գանւում է կգ 871—873, իւր սարօք. և 1768 թուին Կ. Պօլիս տպած Նարահանում (աես Բացատրութիւն «Կանոն Թադէոսի առ արիոյ»), որի տեղ զբնէք ծնթ. մէջ 8 պ. և 1875 թ. Եջմիածին տպած Չայնազրեալ Նարահանում, որի տեղ զբնէք 2 յոյ: Նարահաններս գրուած են նոյն ոճով և նոյն քերթողութեամբ, որով գրուած են Թադէոս առաքեալի շարահանները: Հեղինակը ինձ անյայտ:

63 1 ժգ, խա ընտրեցեր ի մարդկանէ քեզ. 2 ժգ ստանալով. 3 իգ, խա, ծա, կգ, կթ, խբ, ապ. սովաւ. 4 իգ լուսաւորեալս մեղօր բնութեան որ յարփիափայլ լուսոյդ. 5 խա, ծա, կգ, կթ, խբ, ապ. որ. 6 իգ չունի ողկոյց, այլ՝ եղևոյ զծաղկեալ. 7 կգ, ապ. ի քառանկիւն. 8 ապ. զմայլեալն. 9 ապ. չունի Թորգոմայ, ժառանգելով զկեանս անվախճան.

64 1 իգ սուրբն. 2 ապ. մեր.

«Կանոն սրբոցն Թաղէոսի եւ Բարդուղիմէոսի առաքելոց».¹

65 Բի.ս.բ.հ. Անսկիզդն աստուած անճառելի լոյս համասփիւռ. ծաղեցեր ողորմութեամբ զլոյս աստուածային քո² գիտութեան 5 ի հայաստանս:

Միածին որդի լոյս ի լուսոյ ծագեալ յաշխարհ. կոչեցեր⁴ զհայաստանս ի հաւատս ամբիժս ի ձեռն սուրբ առաքելոցն:

Անսպառ աղբիւր կենդանարար բղխումն անճառ. լցուցեր զհայաստանս՝ բարերար փրկիչ և կեցուցիչ քո գիտութեամբ:

66 Արդ եկայք¹ հաւատացեալք ժողովուրդք հայաստանեայց, ի ձեռն սուրբ առաքելոյն բարդուղիմէի տուք օրհնութիւն հօր ի բարձունս:

Ժողովուրդք աշակերտեալք առաքելոյն Թաղէոսի՝ ելեալք ի լոյս ի խաւարէ. բարերանեցէք զմարմնացեալ բանն աստուած:

Նորոգեալք ի հնութենէ ի ձեռն սուրբ առաքելոցն. զնորոգող բնութեան մերոյ ի ձայն զոհութեան ամենեքեան փառատրեցէք:

67 ԴՅ.հ. Որ ի սկզբանէ սահմանելով զփրկութիւն հայաստանեայց՝ հայր անսկիզդն և ամենագութ. մեզ ծանուցեր զմիածինդ ի ձեռն սուրբ առաքելոցն. աղաչանօք սոցաներեա մեզ տէր աստուած հարցն մերոց:

Որ ի կուսական որովայնէ ծնար մարմնով բանդ աստուած. ի փրկութիւն¹ որդւոցս աղամայ առաքեցեր հայաստանեայց զսուրբ առաքեալն Թաղէոս. աղաչանօք՝:

Որ նորոգեցեր զտիեզերս հողիդ անեղ հօր էակից. լուսաւորիչ հայաստան² երկրիս պարզեցեր զսուրբ առաքեալն բարդուղիմէոս. աղաչանօք՝:

հ. Աւրհնեցէք ամենայն գործք տեառն զտէր օրհնեցէք. բարձր արարէք զնա յաւիտեան:

65 1 Կէ ունի Խորագիր «Շարական սրբոց առաքելոցն Թաղէոսի եւ Բարդուղիմէոսի»: 2 Կգ և Զյնդլ. գիտութեանդ. 5 Զյնդլ. ի Հայաստան. 4 Զյնդլ. զՀայաստանեայս.

66 1 Տպ և Զյնդլ. լուսաւորեալք ժողովուրդ.

67 1 Զյնդլ. որդւոց. 2 Զյնդլ. երկրի.

Որք զարդարեցայք երկնային լուսով ժողովուրդք հաստանեայց. բարեբանելով զտէր օրհնեցէք¹։

Որք ի ձեռն սրբոյն թաղէոսի ընկալայք զորդեգրութիւն հօրն երկնաւորի. զտէր օրհնեցէք¹։

Որք տեսիք զլոյս աստուածգիտութեան ի ձեռն բարդուղիմեայ սուրբ առաքելոյն. զտէր օրհնեցէք¹։

- 68 Էլ. Կ. Որ անքննին քո Վթուութեամբ իջեր յերկնից բանդ աստուած. և փրկեցեր զտիեզերս ի ձեռն սուրբ առաքելոյն. ողորմեա ի քեզ հաւատացելոցս։

Որ զթագաւորն արգար հայոց բժշկեցեր ի չար ախտէն ի ձեռն սուրբ և երջանիկ առաքելոյն թաղէոսի. ողորմեա¹։

Որ զխաւար կռապաշտութեան փարատեցեր յերկրէս հայոց. և ծանուցեր զքեզ բանիւ սուրբ առաքելոյն բարդուղիմեայ. ողորմեա¹։

- 69 Դյ. Կ. Որ շնորհեցեր հայաստանեայց զսուրբ առաքեալն թաղէոս. և ծանուցեր զքո միածինդ՝ ներող գթած հայր երկնաւոր. օրհնեմք զքեզ անլուրի ձայնիւ։

Որ յայտնեցեր մեզ զհայր քո՝ անեղակից Վբանդ աստուած, ի ձեռն սուրբ և երջանիկ առաքելոյն բարդուղիմեայ. օրհնեմք¹։

Որ մաքրեցեր զտիեզերս ի դիցապաշտ մոլորութեանց. և արարեր երկրպագուս հօր և որդւոյ և քեզ հոգւոյդ. օրհնեմք¹։

Գտնւում է իւր սարօք Ժէ 40ր, խը 15ր, կդ 882. 4թ 225ա կրճատ: Շարահաններս յօրինուած են՝ Թագէոս առաքեալի, և Թաղէոս և Բարդուղիմէոս առաքեալներէ շարահաններէ սճով և քերթողութեամբ. հեղինակն ինձ անյայտ: Բովանդակ շարահաններէս մասին Սարգիս երէցը ասում է իւր Տօնացուցում՝ որ գտնւում է իւր Շարահանում, «Նք. Թովմաի առաք(ելոյն). հցն. իւր նորն է, և թէ ոչ Կակից բանդ հաւր. Յաւգոստոս ԻԱ. Թղ 228ա, որից երևում է, թէ առաքեա-

68 1 Տպ զթուութեամբդ.

69 1 Տպ հօր բանդ.

լիս վայելուչ շարահանները ժԲ և ժԳ դարերում՝ մուծուել էին եկեղեցի, և Թադէոս և Քարգուղիմէոս առաքեալները շարահանները նման երգուում էին:

«Կանոն սրբոյն Թովմայի առաքելոյ».

70 ԴԻ. ա. րհ. Ար աստուածային ¹ ընտրութեամբ կոչեցար քարոզել զանաւրէնութիւն ² բանին մարմնացելոյ ի սրբոյ կուսէն, սուրբդ ³ Թովմաս. ⁴ անդադար լեր բարեխաւս առ քրիստոս վասն անձանց մերոց:

Ար ի դասս երկոտասան ընտրելոցն կարգեցար. և ծի յէէն լուսոյ անուանեցար լոյս տիեզերաց, սուրբ առաքեալ. անդադար¹.

Ար անմահական սիրով կապեցար ընդ սիրոյն քրիստոսի. ⁶ և ընդ նմա մեռանել յորդորէիր զդասս ⁷ առաքելոցն, սուրբդ Թովմաս. անդադար¹.

71 Ար ¹ ի միւսանգամ ² զալստեան որդւոյն աստուծոյ ընդ նմա ³ նստելոց ես յաթոռ դատել զտունն իսրայէլի, սուրբդ Թովմաս. անդադար¹.

Ար զանմարմնոց մաքրութիւնսն ցուցեր ի մարմնի. կուսութեամբ նաստատակեալ գերագոյն եղեր հողեզէն բնութեանս, սուրբ առաքեալ. անդադար¹.

Ար չարչարանաց ⁴ խաչելոյն հաղորդեցար, փոխադրեալ այսաւր ⁵ յերկինս անպատում փառաց նորին լինել ժառանգորդ, սուրբդ Թովմաս. անդադար¹.

72 ԴՅ. հ. Ար արարչական սիրով զթացար յորդիս ազամայ. յանձն առեր բանդ հայրական առնուլ մարմին ի բնութենէ մարդկան. հրաշագործել նովաւ զազատութիւն ի ձեռաց մահու. աւրհնեալ տէր աստուած հարցն մերոց:

Ար ¹ փրկական տնաւրէնութեանդ քո՝ միածին որդի աստուծոյ, աւետաւոր ազգի մարդկան սուրբ զառաքեալն

70 1 Կդ ընտրութեամբն. 2 Կդ, չունի բանին. 3 Լք Թումաս. 4 Լք անդ՝ բարեխաւս առ ալք վասն մեր. Կդ անդ՝ բար՝ վասն անձանց մերոց. 5 Կդ, չունի ի. 6 Լք, Կդ, չունին եւ. 7 Լք, Կդ աշակերտացն:

71 1 Ժէ, Կդ չունին ի. 2 Լք յայտնութիւն որդի. Կդ յայտնութեամբ. 3 Ժէ, նստել յաթոռ դատեա. Լք նստել յաթոռ դատեա. 4 Կդ խաչեցելոյն. 5 Կդ յերկնայինսն.

72 1 Կդ փրկագործ. Ժէ ի փրկագործ տնտեսութեան քո.

քո թովմաս առաքեցեր ընդ ընտրելոց մետասանից սուրբ առաքելոցն. աւրհնեալ¹ .

Որ զճշմարիտ² յարութիւնդ քո ցուցեր զբաւքն փակելովք. զթերահաւատ միտսն թովմայի հաստատեցեր տեսլեամբ աչաց. շաւշափելով³ ձեռաւքն իւրովք զխոցուած տիգին և զբեռացն. աւրհնեալ⁴ .

Գ. Չտէր աւրհնեցէք բարձր արարէք զնա յաւիտեան:

Որք յորդիս լուսոյ ծնայք հաւրն երկնաւորի. քարոզութեամբ սրբոյն թովմայի աշակերտեալք⁵ նովաւ. զտէր աւրհնեցէք⁶ .

Որք⁷ հաղորդեցայք մարմնոյ և արեան փրկչին միջնորդութեամբ սրբոյն թովմայի. զմիածին ծնունդն հաւր աւրհնեցէք⁸ .

Որք զանազան շնորհաց հոգւոյն արժանի եղէք ի ձեռն սուրբ⁹ առաքելոյն. զարարչակիցն հաւր զհոգին¹⁰ աւրհնեցէք և բարձր¹¹ .

73 * Որ նախիմաց տեսութեամբ ընտրեցեր ընդ մետասանիցն զսուրբն թովմաս. ազ մաքրութեան անուանեալ և լոյս աշխարհի. բարեխաւսութեամբ սորա փրկիչ և մեզ ողորմեա:

Որ ուղղափառ հաւատով հաստատեցեր ի քեզ զմիտս մարդկան. աստուած և տէր¹ զքեզ դաւանելով² ընդ սրբոյն թովմայի. բարեխաւսութեամբ³ .

Որ զերազոյն փառաց⁴ խոստացելոցն առ ի քէն սուրբ առաքելոցն. փոխելով այսաւր⁵ յերկրէ զսուրբն թովմաս արարեր ժառանգորդ. բարեխաւսութեամբ⁶ .

74 * Թագաւոր փառաց միածին որդի. յանապական քո սուրբ¹ հարսանիսն հրաւիրեցեր զորդիս մարդկան առաքելոցն քոց լուսափայլ² բանիւք. մաղթանաւք³ սորա խնայեա ի մեզ մարդասէր:

Իմաստութիւն երկնային տէր յիսուս քրիստոս. զյի-

72 2 ժէ, լսք յարութիւն. 3 լսք, կդ ձեռաւք. 4 լսք բեռացն. 5 ժէ որ. 6 ժէ, կդ սովաւ. 7 կդ հաղորդեցան. 8 լսք առաքելոյս. 9 ժէ զարարչակից. 10 լսք զովեցէք.

73 1 կդ, կթ չունեն զքեզ. 2 ժէ, լսք չունեն ընդ. 3 կդ խոստացելոց. 4 կդ երկրէ.

74 1 ժէ, լսք հարսանիս. 2 լսք բանիւ. 3 կդ սոցա.

մարացեալ բնութիւնս մարդկան՝ յիմաստութեան քո խառնարան մատուակաւք ⁴քովք կոչեցեր սուրբ ⁵առաքելովք մաղթանաւք՝

Ի լոյս եղելոցն ի քէն՝ լոյս ճշմարտութեան՝ ⁶լուսաւորեա սուրբ զեկեղեցի, ⁷յոր համախմբեալ այսաւր ⁸տաւնեմք զյիշատակ սրբոյն թովմայի. և ընդ ⁹երկնայնոցն երգեմք զփառս ի բարձունս:

75 ԲՅ. Ը. Այսաւր ցնձան որդիք մարդկան յիշատակաւ սրբոյն թովմայի. որով կոչեցան յորդեղրութիւն հաւրն երկնաւորի, ժառանգել զփառս զբախտին, զոր պարզեւեաց ¹արեամբ միածինն. աւրհնեցէք մանկունք զհայրն երկնաւոր:

Այսաւր պարակցեալ անմարմնոցն ²սուրբ եկեղեցի, ³տաւնէ զյիշատակ սրբոյն թովմայի. որոյ ⁴կենարար վարդապետութեամբն ⁵հրաւիրեցաւ ⁶վայելել ⁷ի հարսանիան միածնի որդւոյն աստուծոյ. աւրհն՝ մանկ՝ ⁸զբրիստոս թագաւորն:

Այսաւր շնորհաւք հոգւոյն ⁹լցան ¹⁰հոգիք մարդկան ¹¹յիշատակաւ սրբոյն թովմայի. որ ի վերնատունն ¹²հրեզէն լեզուաւք ¹³մատուակեալ ի հոգւոյն սրբոյ. ¹⁴առատապէս բաշխեաց ¹⁵հոգին յեկեղեցիս հաւատացելոց. աւրհնեցէք մանկունք զհոգին ճշմարիտ:

Գանւում է Ժ 37ա կրճատ. Ժ 50բ. Լ Գ 56բ. Լ Գ 54ա. Լ Գ 367բ. Կ է 42ա կրճատ: Յոնան մարգարէի շարահանները դրել է նորհալին, «զՅովնանուն տէր ներսէս կլայցեցն. . է երգել». 704 Քրդդր. Թ Գ 31ա. որոց հետ թերեւս և այս պատուական Յեծացուցէն:

«Սրբոյն Յոնանու մարգարէի».

76 ԳԼ. ԿԿ. ԸԶ. Ուրախ լեր աստուածածին անարատ սրբուհի.

74 4 կգ բո. 5 լը, կգ առաքելովքն. 6 Ժէ, Լը լուսաւորեալ սր եկեղձ՝. 7 2 ուղը. չունի յոր. 8 Ժէ տաւնէ. Լը տաւնն. 9 Ժէ անմարմնոցն երգել. Լը երկնայնոցն երգել.

75 4 կգ որդին միածին. 2 Ժէ չունի սր եկեղեցի. 5 կգ տօնախմբէ. 4 կգ կենդանարար. 3 լը հրաւիրեցան. 6 Ժէ, կգ վայելեալ. 7 Ժէ ի հարսանիս. 8 Ժէ զորդին միածին. 9 Ժէ լցեալ. կգ լցեալ. 10 լը ողոր. 11 Ժէ, Լը ի յիշատակի. 12 կգ չունի հրեզէն լեզուաւք. 13 կգ մատուակեար. 14 Ժէ զոր առատապէս բաշխեալ. 15 կգ զհոգին.

աւետեաւք դարբիելի յղացար զբանն աստուած, և ծնար
անճառապէս զէակից բանն հաւր. ամենայն ազգ և ազինք
զբեզ ¹մեծացուցանեն:

Բանին հաւր բնակարան և աթոռ քրովբէական. աշ-
տանակ և ճրագարան, ջահ անշիջանելի, արևելք արե-
գականն ²և արուսեակ առաւաւտեան, որ ծնար գտէր աստ-
ուած որ ³հովն զխրայել. ամենայն⁴:

Բարեխաւս ընդունելի յորդարուղի սուրբ Կարտա-
սուաւք ⁵աղաչեա առ ⁶որդիք քո միածին և աստուած մեր
⁷բնութեանս, ⁸զի փրկեցէ ⁹զմեզ ի մեզաց ¹⁰և ի հրոյն
տանջանաց. ամենայն¹¹:

Գտնուում է ժէ 46ր. 50ա (0րհ.). 48ա (Հարցը). 52ա
(Մանկունքը). 1բ 69ա: Հեղինակն է Ծնորհալին: Արբոց
վկայից այս շարականները գրել է Հայրապետս ոչ այն
եղանակով ու տաղաչափութեամբ, ինչպէս գրել է
Վարդանանց Նորահրաշք, ուր անուն անուն բացական-
չութիւնով յասաջ բերելով Աւարայրի նահատակնե-
րին, լիասիրտ, բերկրանքով, խանդաղատանքով ստո-
րագրում է ամեն մէկի արեական գործերը. այլ երանելի
Հայրապետս այս շարականները գրել է ճիշտ Մարտիրո-
սաց շարականներն ձևով, այսինքն, հանդարտ, մեղ-
մօրէն, առանց ըստ ճրագարեաւ աւաչի. ուստի և
առանց որ և է վկայի անուն տալու, նկարա-
գրում է ընդհանրապէս վկայ անձի՝ ազգի և եկեղեցւոյ
լուսաւորութեան և պայծառութեան համար յատուկ
սիրով և հաւատով գործ դրած տքնութիւնը, ճգնու-
թիւնը, և հետևապէս նրա բարի և օրինակելի կեն-
ցազը, խոտակրօնութիւնը և նահատակութիւնը:

Արբոց վկայից այս բովանդակ Կանոնը մեր ԼԲ
նշանաւոր Շարականի մէջ՝ որի գրիչն է Առաքել,
զբուած են հայրապետիս ոգեգլխած հետևեալ երկերի
տակ. «Տեսան Նիրսէսի աստցեալ նրնչեցիցոց, Աստուած
անեղ անժամանակ». «Հանդսեան Աղբ դերեզմանաց,
Արարելչ և մարդասէր անոխակալ և բարեգութ»:

76 1 ժգ, իգ, խբ, խդ մեծացուցանմբ. 2 իգ, խբ, կէ չունին եւ, այլ՝
առաւատ արուսելին. 3 իգ, խբ հովուէր. 4 ժգ, խբ արտասուաց. խդ
արտասուացդ. 5 Զեռգըբ չունին աղաչեա. 6 ժգ, խբ որդին. 7 խբ
բնութիւն. խդ բնութեան. 8 իգ շնորհեցէ զթողութիւն մեր բազում յան-
ցանաց. 9 ժգ չունի զմեզ. 10 խդ եւ ի փորձութենէ ամենայն.

«Երգ զկնի Արեւադալին, Յարևելից մինչ ի մուտս» իւր սարօք. «Երգ երրորդ ժամուն զկնի Ողորմային, Աւրհնեմք զքեզ հայր անսկիզբն» իւր սարօք. «Երգ Խաղաղականի, Նայեա սերով հայրդ զթաժ», «Ի քէն հայցեմք հայր զթուխեանց». և ապա «Կանոն Գէորգայ եւ այլոց վկայիցն, Այսաւր տաւնէ եկեղեցի». ապա «Գէորգա եւ որոց նման են Զինուորք, Ճգնաւորք աստուծոյ և ժառանգորդք երկնից արքայութեան (որ երգւում է Արևազալին)». ապա «Նարական Համամայ, Հայր երկնաւոր անկանիմ». ապա «Տեսան Ներսէսի երգ Բուն բարեկենդանին. Առաջին կերակէի Աղուհացիցն, Բանն որ ընդ հար յէութեան». Թղ 61ա—69ա: Մեր յառաջ բերած Ծնորհալու երկերի այս շարքը (բացի Համամի շարականից, որի մասին յետոյ կխօսենք), նոյնպէս վկայում են, որ «Կանոն Գէորգայ եւ այլոց վկայիցն» գրել է մարտիրոսասէր Հայրապետս, որոնցից շատ հատուածներ գրւում ենք իւր գրած ուրիշ շարականներէ մէջ, որ պիտիք են. Գրեգոր աստուածաբանի Մանկունք, «Օրինակ ինչ (շարական) ընծայէ Ծնորհալույն Ներսէսի զմանկունք Ոսկեբերանին, Բարսղի, Եփրեմի, Գրեգորի աստուածաբանին. . .» Բաց. Երկնց 575—576: Քառասուն Մանկանց յայանի նոր Օրհնութեան մէջ, Այսօր զանյաղթելի մարտիրոսացն, «և մի (շարական) Քառասնիցն» Կիր. Պատ. 66. և Թէոգորոս զօրավարի գրեթէ բովանդակ շարականները. զօ. Օրհնութիւն Ա տուն, Այսաւր տաւնէ եկեղեցի աստուծոյ զյիշատակ սրբոց վկայիցն. Քառասուն Մանկանց Օրհնութիւն Ա տուն, Այսօր զանյաղթելի մարտիրոսացն եկեղեցի տօնէ զյիշատակ. (հետեւելով հին Հարցին), Այսօր տօնելով զյիշատակ քաջ եւ յաղթող վկայիցն: Օրհնութիւն Ե տուն, Յօրմէ ընկալան զանթառամ պսակն. Քառասուն Մանկանց հին Ողորմեա. Գ տուն, եւ ընկալան զանապական պսակն: Տէրյերկնից Բ տուն, Որք զխաւարն անգիտութեան հալածեցին եւ զլոյսն աստուածային տարածեցին. . . ի վերայ որդւոց մարդկան. Գրեգոր աստուածաբանի Մանկունք Ա տան մէջ, եւ զխաւարն անգիտութեան հալածեցեր յոգւոց մարդկան, և այլն:

«Կանոն Գէորգայ եւ այլոց վկայիցն».¹

77 րչ. ա-րհ. Այսաւր տաւնէ եկեղեցի աստուծոյ զյիշատակ

¹ Ժէ ունի այս սխալ Խորագրերը, «Կանոն սրբոյն Սարգսի զաւրավարի եւ որդոնորա Մարտիրոսի. Աւրհնութիւն»:

սրբոց վկայիցն, որք չարչարեցան վասն անուանն տեառն
և եղեն վկայք անմահ արքային:

Որք ընկալան ² յինքեանս զխաչն քրիստոսի ⁵ խաչակից
լինել խաչելոյն. և ⁴ հետեւեալ նմա մահուամբ և արեամբ,
և առին զանճառ խոստացեալ պարգևսն:

⁵ Որք յայտնեալ ցուցին զտէր աւծելոյն հետեւողաց
զկնի նոցունց. և յազթեցին ⁶ մարմնոյ կարեաց և ցանկու-
թեան. և ընկալան զանճառ խոստացեալ պարգևսն:

Վասնորոյ և մեք ընդ նոսին՝ քահանայք և պաշտաւ-
նեայք, համաձայնելով զասուց հրեշտակաց, փառաւորես-
ցուք զպսակիչն սրբոց:

78 ¹ Այսաւր տաւնելով զյիշատակ սրբոց վկայիցն, երա-
նելի մարտիրոսացն և նահատակացն, որք չարչարեալ
պսակեցան հեղմամբ ² արեանն իւրեանց ի քրիստոսէ. և
միարանեալ յերկրի աւրհնէին զամենաւրհնեալ թագաւորն:

Այսաւր ընկալեալք զվախճան մահու ⁵ և կենաց իւր-
եանց. արձակեալք ի կապից մարմնոյս ⁴ և ի քրիստոս կա-
պակցեալք. ⁵ յորմէ ընկալան զանթառամ պսակն:

Այսաւր երեւալ սոցա փրկիչն աշխարհի խոստանալով
⁶ զանճառելի զփառսն. ի յերկինս կոչելով ժառանգորդ լինել
անվախճան ⁷ կենացն:

Այսաւր պարգեք բարեաց տուաւ մեզ նշխարք սոցա
հալածելով ի մէնջ զխաւար մեղաց. և բժշկել սոքաւք
զղառնութիւն թունաւոր աւձին. վասն որոյ և մեք աւրհ-
նեսցուք ⁸ զտէր զամենաւրհնեալ թագաւորն:

79 ¹ Այսաւր լուսափայլեալ երևեցուցեր ի յերկրի զբազ-
մութիւն սրբոց քոց ճգնաւորացն. աստուած հարցն մերոց:

Այսաւր զանճառելի աւետարանի քո խորհուրդ սիրով
ի յինքեանս երևեցուցին սուրբ վկայքն. աստուած՝.

Այսաւր ցաւղեալ հեղին սուրբ զարիւնս իւրեանց ի
յերկրի. և մաքրեալ լուացին զտիեզերս ի մեղաց. աստուած՝.

77 ² Լք յինքեան. ³ Ժէ եւ խաչակից լինելով. ⁴ Ժէ հետեւելով. ⁵ Ժէ որ.
⁶ Ժէ կարեաց մարմնոյ.

78 ¹ Ժէ ունի Օրհնութեանս ճակատին այս սխալ Խորագիրք, «Կա-
նոն սրբոյն Թէոդորոսի զարապարի. աւրհնութիւն».
² Ժէ արեանց. ³ Ժէ չունի եւ. ⁴ Ժէ չունի եւ. ⁵ Ժէ որ է յոյս հաւատացիլոց. եւ միարանեալ՝.
⁶ Ժէ զանճառամ պսակն. ⁷ Ժէ կենացն եւ միարանեալ՝.
⁸ Ժէ չունի զտէր.

‡ **Չ** տէր աւրհնեցէք և բարձր արարէք զնա յաւիտեան: Եկայք մանկունք առադաստի երկնաւոր փեսային: զլոյսն քրիստոս՝ որով պայծառացան սուրբ վկայքն՝ աւրհնեցէք՝:

¹Որք ցաւղեցին զցաւղ արեանցն յանդատանս հոգեւորս և արբուցին զծարաւեալքս. աւրհնեցէք՝:

²Որք ընկալան զերանաւէտ զպարզեան ի քրիստոսէ և ընդ հրեշտակս գասեցան. աւրհնեցէք՝:

80 * Որ ընտրեցեր ի մարդկանէ՝ ¹գերագոյնս և հրաշազարդս: և արարեր փառաբանիչս ամենասուրբ երրորդութեանդ. բարեխաւսութեամբ սոցա ողորմեա մեզ աստուած:

Որք ընկալան զհուր ²քո սիրոյ և ըստ կամաց քոց բորբոքեալ, վառեալ կիզին զբոց մեղաց արեամբն իւրեանց հեղլով յերկրի. բարեխաւսութեամբ՝:

Եւ ³ընթացեալք զինի հովուիդ գառինքն սուրբ յորովայնէ, փոխան մահու քո ի խաչին մատնեալ զինքեանս սրոյ և հրոյ. բարեխաւսութեամբ՝:

81 * **Գ**երասհրաշ տաւնիւ սրբոց քոց քրիստոս այսաւր ցնծամք՝ որով զարդարեալ եկեղեցի քո սուրբ պսակեալ արեամբ սոցա:

Որք ¹զխաւարն անգիտութեան հալածեցին, և զլոյսն աստուածային տարածեցին յաշխարհի ի վերայ որպէս մարդկան:

Որք մատնեցին զանձինս իւրեաց մահու վասն անուանն տեառն. և պսակեցան ի քրիստոսէ ընդ վերին զաւրս հրեշտակացն:

Որք եկայք ժողովուրդք աստուծոյ, աղաչեսցուք զսոսա բարեխաւսել առ տէր վասն քաւութեան մեղաց մերոց:

Պանուում է ժէ 52ա:

82 * **Ղ**զաւր և յաղթող նահատակք քրիստոսի, բարե-

79 1 ժէ որ. 2 ժէ որ.

80 1 լբ գերագոյն. 2 լբ չունի րո. 3 լբ ընթացեալ.

81 1 ժէ զխաւար.

բանեմք զձեզ ո՛վ սուրբ մարտիրոսք. բարեխաւսք հաւատա-
ցելոց առ քրիստոս:

Վերին զաւրացն դասակիցք՝ զինաւորք երկնաւոր թագա-
ւորին. բարեբանեմք զձեզ ո՛վ սուրբ մարտիրոսք. բարեխաւսք՝:

Անթառամ ծաղիկ սրբոց և պարծանք սուրբ եկե-
ղեցւոյ՝ յոյս վտանգելոց ի նեղութեան. բարեբանեմք զձեզ
ո՛վ սուրբ մարտիրոսք. բարեխաւսք՝:

Գանուում է կը 891—899. և մի «Հին եւ հղծեալ Շա-
րակնոցում», որ գրուած է Հայոց ՈՐ (698) Թուին, որից
շարահաններս քաղելով, մուծել են 1768 Թուին Կ.
Պօլին ապաժ Շարակնոցի մէջ (տես «Կանոն Թաղէոսի
առարելոյն»): Զօրավարիս առաջին շարահանն՝ Քա-
ջամարտիկ, հեղինակն է Շնորհալին (տես «Կանոն Թա-
ղէոսի առարելոյն». համար 57): Տներն գլխագրերը կա-
պում են Քաջամարտիկ: Ունի բառս սրակուտակ (տես
Ետուն), չունի Հայկ. Բառ: Իսկ երկրորդ շարահանն՝
Գովեալ զնոյից իւր սարօք, հեղինակն է՝ Շնորհալու երէց
եղբայր Գրեգոր փոքր լիպայատէր: Օրհ. Հարցի, Ողոր-
մեան և Տէրջերկնցի տներն գլխագրերը կապում են այս
յաւէրժական ձօնը, Գրիգորիոսի առ Գէորգիոս լիպայ: Ունի
բառս յօղահատիկ (տես Օրհ. Ժ ատուն), չունի Հայկ. Բառ:
Հ. Ալիշան Զօրավարիս Կանոնը ընծայում է Անաւար-
դեցի Գրեգոր է կաթողիկոսին, որ ապրեց 1294—1307.
Սիսուան. 242: Բայց շարահաններին գրութիւնը շատ
հեռու է Անաւարդեցու կոշտ ու պարզ լեզուից.
կարգա համար 6: Սարգիս երէցը ասում է իւր Տօնա-
ցուցում, «Շ քաւն սրբոյն Գէորգեա զաւրավարի. հցն.
դի. Զինուորութիւնք հրեշաակ(աց). մի նոր ասա.
և թէ ոչ Զինաւորն քրիստոսի. Մեհեկէ ԻՎ». թղ 228բ:
Նորն է՝ Ով սուրբ գէորգ պարծանք ազդի մարդկան յայտնի
Մանկունքը, որն ունեն ապ. շարահանները: «Հին եւ
եղծեալ Շարակնոցի» կամ ապաժ Շարահանի փոխարէն
ձնթ. մէջ նշանակեցինք ապ (ապագիւրը):

«Շարական սրբոյն Գէորգայ զօրավարին».

83 ա. Քաջամարտիկ սուրբ նահատակ թագ պարծանայ
մարտիրոսաց, զօրեղ զինաւոր անմահ արքային սուրբ
գէորգ, յաղթող զօրապետ. բարեխօս լեր առ քրիստոս
վասն անձանց մերոց:

Արժանաւոր վարձուց բարեաց ժիր երկրագործ ան-
յեռասայեաց. աշխատասիրեալ այգի աշխարհի սուրբ
զէորդ, քրտնաջան մշակ. բարե''.

Ձինջ և մաքուր սուրբ հայելի պայծառացեալ յերկ-
նային լուսոյն. փայլեալ ի մարմնի որպէս զանմարմին սուրբ
զէորդ, բարեաց նպատակ. բարե''.

Աղեղնաւոր ընդդէմ չարին հարեալ զսիրտ հին թըշ-
նամուտն. յաղթող զօրութեամբ խաչին քրիստոսի սուրբ
զէորդ, քաջազէն զինուոր. բարե''.

Մարմնով ի մահ գիմեալ ի սէր սուրբ փեսային խան-
դակաթ հոգևով. սրահուտակ անօք սաստիկ խողիւողեալ
սուրբ զէորդ, ընտիր նահատակ. բարե''.

Արիարար կացեր յատեան դատաւորին դատիանոսի,
սուրբ զերրորդութիւնն դաւանելով սուրբ զէորդ, մեծ
խոստովանող. բարե''.

Քախճանական ծաղիկ բուսեալ մեծի կողմանն կեռա-
րիոյ. ի նիկովիզեայ զերափայլեցար սուրբ զէորդ, երփ-
նազեղ շուշան. բարե''.

Տեսոն աստուծոյ ազնիւ ծառայ հրաշագործող պէս
պէս զօրութեամբ. զմեռեալս յարուցեր զկաղս զնացուցեր՝
սուրբ զէորդ, հայցմամբ աղօթից. բարե''.

Իսկ և գարձեալ ալ զօրութիւնս ի չոր փայտից հի-
ացման տեսիլս ցուցեր՝ ի յաթուսն դատաւորաց սուրբ
զէորդ, հրաշագործ բանիւ. բարե''.

Արկին կայսերց եօթանասուն դատաւորաց կացեալ
առաջի խոստովանելով զյիսուս քրիստոս սուրբ զէորդ,
ճշմարիտ վկայ. բարե''.

«Կանոն սրբոյն Գէորդայ զօրավարին».

84 73. Գովեալ ¹զնդից զինուորաց երկնաւորաց՝ ի յերկր
զօրաց. ²զէորդէոս քրիստոսի յաղթող զօրավար. ընդ բոլոր
հնարից թշնամուտն մարտեար:

Բոտեալ երկօք զմարմին քո զինօք զերկիր բնու-
թեամբք արօրեցեր տանջանօք. զէորդէոս երկրագործող
անձին ⁵բստ անուան. ընդ քրտանց հեղեր զկայլակս արեան:

84 1 սպ զնդի. 2 սպ Գէորդէս. 5 սպ ընդ.

4) Ի կիզանուտ բնութիւն հրոյ յազթեալ և ցաւելի մարմնով ընդդէմ սրոյ մարտեար. պարտօզ գտանջանս և զթշնամւոյն իսպառ զօրութիւն. մեզ գէորգէոս հայցեա զփրկութիւն:

Գէորգէոս փրկչին խաչակից, փառաց յարութեան այսօր ասնակից. զառհաւատչեայ թաղակցելոյն աստէն ընկալեալ. մաղթեա վասն մեր զինուոր զօրացեալ:

Ար 6 յաշխարհի առեր հարիւրապատիկ՝ մշակութեան ծաղիկ զհրաշս առ մարդիկ. վաստակդ անձին պտղաբերէ զանմահ կեանս յերկրին. միշտ գէորգէոս մաղթեա փրկողին:

Ար դաւանեալ ի նահատակաց. բերկրեալ յարութեամբ որդւոյդ մայր փառաց. հայցեա վասն մեր միշտ կոյս տիրուհի՝ առ քեզ մաղթանօք գէորգէոսի:

Բամից գասուց քոց վկայից 7 զգէորգէոս զօրապլուխ խմբից ցուցեր խաչիդ քո չարչարակից. և յարութեան քո կենակից հաղորդ փառաց 8 թաղեալ տօնակից. բազմագոյն սորա չարչարանօք տէր կեցո զմեզ

Ի տիպ կողի քո 9 գեղարդեան զխոցուածն ի կողն առեալ գեղարդեամբ. հողւով զհողիս չարութեան պարտէր. մարմնն 10 գերկաթ յետս ընկրկէր. և քերանաց մինչ ի յուկերս գէորգէոս կախեալ ժուժկայէր. բազմա՝

Ար ըստ քոյին յիսուս թաղման երիս աւուրս իպուր կրոյն ժուժայր 11 այրման. երեքօրեայ ընդ քեզ յարուցեալ. իբր ի լուալեաց ի գրոյն ելեալ. գէորգէոս անսպի նորոգեալ. բազմա՝

Սարսուռ յանւոյն 12 տանջանս կապեալ. և հոլովմամբ սրովքն խոցոտեալ. որպէս այգի յօդահատելով. պրտաբերէր քեզ հազարօք. և քարողէր զքեզ մեռելովքն յարուցելովք. բազմա՝

Ի յերկրեղէն մեր բնութենէ մշակութեամբ սրբեալ կոյս առ ի հօրէ. ժամու 13 ետուր մեզ պտուղ զօրդին. յորմէ վկայք բողբոջեցին. 14 զորս մշակեաց գէորգէոս զօրապլուխ նոցին. տիրուհի հայցմամբ նորա առ քեզ՝ մաղթեա վասն մեր:

84 4 2 եռ. ապ ի կիզանուտ. 5 կդ Թշնամւոյն. 6 կդ աշխարհի. 7 կդ Գէորգէո 8 ապ. Թաղեալ. 9 կդ գեղարդեամբ 10 կդ յերկամ. 11 ապ. այրման. 12 կդ տանջան. 13 ապ. երտուր. 14 կդ չուսնէ զորս մշակեաց.

85 Գ՛. Է. Անմարմնոց արքայ Տրեշտակաց, զինուորութեացն պաշտեալ. նահատակեալ քոց զինուորաց յերկրէ զօրավար 2 զգեորգէոս ցուցեր. զքեզ օրհնէ աստուած հարցն մերոց:

Ուամկական զուամարք թագաւորք և պետութիւնք զիւաց պատերազմեալք ընդ մի զինուորն քո, տանջանօքն ամենեցուն յաղթեաց. զքեզ՝:

Գեորգէոսի զինուորին յաղթող քաջութեամբ՝ ընդ քեզ բերկրեալ սքանչացան Տրեշտակք, պսակօք ընդառաջեալք յերկնից. զքեզ՝:

Է. Ըզատեր օրհնեցէք բարձր արարէք զնա յաւիտեան:

Էին բանի ջեռեալ հրով սիրոյ գեորգէոս, զինուն հաւատոյ յաղթեաց սրոյ և հրոյ. բարձր՝:

Որ բոտ անուան զհօգւոց երկիր մշակեաց, 5 զկոոց փուշ հերքեաց և զվկայս ծաղկեաց. բարձր՝:

Որ զօրութեամբ զանթիւ հրաշս եցոյց, զհնագոյն մեռեալսն յարոյց, զմահագեղն ելոյծ. բարձր՝:

86 Դ՛. Ը. Բամեալ 1 զկիրս տանջանաց գերկունս հանուրդ քո վշտաց՝ գեորգէոս յանձին տարաւ. իբրև զվեմ անգիծ գտաւ. զքո լուծ և զխաչ քրիստոս բարձեալ. 2 ծանրագոյն ստոր վիմաց պարզեալ:

Գամրաց առ կայսր ուռ տարածեալ զմայսն* ծածկեաց. յորդւոյդ ծաղկեալ սրօքն այտեալ և կոշկոճեալ. քաջ բարունակ հօր քո սրբեալ. գեորգէոս քեզ մշակեաց, բազուճ վկայս պտղաբերեաց:

Էի հօգւոյդ քո բնակարան՝ յայտնեալ գործօքն հրաշագան. ի տանջանաց միշտ նորոգէր, և զվերս ախտից բազմաց մաքրէր. գեորգէոս ընդ քեզ յառնէր և 5 զմեռեալս յարուցանէր:

Ոգո ոյն ի փորձն ոչ յաղթելով, մարմնովն ի կրիցն ոչ պարտելով՝ երեք զպատկեր քո յարութեան. որ հաղորդեալ տէր քո մահուան, գեորգէոս մեծ քո վկայն, որով տուր մեզ ձիր 6 մաքրութեան:

85 1 սպ անմարմնոց. 2 կզ գեորգէոս. 5 սպ գեորգէոս զկոոց.

86 1 կզ ի զիրկս. 2 սպ ստոր ծանրագոյն վիմաց. * կզ և սպ այսպէս. 5 կզ զմեռալսն. 4 սպ որ գով ի փորձն. 3 կզ պատրելով. 6 սպ բարութեան.

87 Գ. Աքանչելապէս ի քեզ ¹քրիստոս յաղթեաց բանսարկուին. միշտ քե բարետրէ գծիր մարդկան ազին, ով սուրբ գէորգէոս. պատուեալ զօրագլուխ պարուց վկայից. աղաչեա վասն մեր քրիստոսի ընդ քեզ հանգիպիլ:

Ատեալ սուսերաւ բանի հոգւոյն արութեամբ. զյուսոյ սաղաւարտ և զհաւատոյ վահան զգեցար քաջութեամբ, ով գէորգէոս. պատ'.

Կապեալ քրիստոսի ճնշեցար բանտից նեղութեամբ. յոտին կոխեցեր զօձն երկաթի հրացեալ կօշիկաց բեւեմամբ. ով սուրբ գէորգէոս. պատ'.

Ամբիճ կենաց սիրագործութեամբ զքրիստոս զգեցար. և զեր բնաւից տանջանաց ժուժեալ մահու զխաչն բարձեր, ով սուրբ գէորգէոս. փառք և պարծանաց պսակ վկայից. քաջ զինուորգ և յաղթող՝ առ արքայն քրիստոս լեր մաղթող:

Յերջանկացեալ մարտիրոս հօրէ՛ մարտիրոս որդի. սքանչելի ծնունդ սրբոյ վկային ²գէորգէոսին, ով սուրբ գէորգէոս. զամրացեոց բողբոջ և պաղեստու ծայրիկ, ³նիկովիցայ պսակ. ընդ քեզ միշտ երգեմք փառք ի բարձունս աստուծոյ:

88 Դ.Յ. Ար թագաւորգ երկնաւորաց յերկրէ ստացար զուսուց զինուորաց. որպէս զարեգակն ի մէջ աստեղաց փայլեաց հաղորդ խաչից փառաց գէորգէոս յաղթօզն ի դամրաց. աղաչանօք սորա քրիստոս խնայեա ի մեզ:

Ար տանջանօքն բազմազին քո վկայիցն ետուր պսակ շնորհին. զմեճ ¹և զգժեղակ կիրս ²յամենայնի գէորգէոս տարեալ յանձին. զչարչարանաց քոյին զպակասութիւն օեկից ի մարմին. աղա'.

Ար զինուք զանձն որպէս ⁴երկիր մշակելով զանունն էարկ ի կիր. ծայկեաց յաշխարհի հարիւրապատիկ, պրտղարերէ աստ և յերկրին դործով հրաշից բաղմապատիկ՝ զգէորգէոս շնորհիւ առ մարդիկ. աղա'.

Ար քրանաջան երկագործեաց՝ և զօրագլուխս օերկուս

87 ¹ Կէ չունի քրիստոս. ² ապ զերօնգլոսի. ³ ապ նիկովիցայ.

88 ¹ ապ չունի և. ² կէ ամենայնի. ³ կէ եկիցն. ⁴ կէ յերկից. ⁵ ապ երկու.

զօրօք քեզ ընծայեաց՝ զանատօլէս և զպրատօլէս ընդ թագուհւոյն արեքսանդրիայ. նոյն զաթանաս և ճգզերիկայ բողում սրբօք մատոյց վիայս քեզ զէորգէոս. ազա՛՛:

Գանւում է ժ 39ա կրճատ. ժէ 47ա. իգ 60ա. լթ 358ա 2 տուն. խա 51բ. խբ 58ա. կգ 905. կէ 46բ. կթ 50ա կրճատ: (ժէ, կթ ունին իբրև Օրհնութիւն. միւսները Մանկունք): Սարգիս երէցը ասում է իւր Տօնացուցում, «Եբ. Սըբոյն Սարգիս զաւրավարին. և որդո նորա Մարտիրոսի. հոն և շարակներ զնորերն ասա. և թէ ոչ գի Զինուորութիւնը հրեշտակաց. մի Զինաւորն քրիստոսի. Յունվար 1, Ա». թղ 231ա: Ըստ Սարգիս երէցի և ուրիշ գրիչներ զօրավարիս նոր շարականները և Հարցն իւր սարօք սորա են, Յեղեմական տնկոյն Օրհնութիւնը, որի տներն գլխագրերը կապում են Յովաննիսի. ապա Հարց, Ողորմեա, Տէրյերկնից և Մանկունք, որոց տներն գլխագրերը կապում են զօրավարիս նուիրած այս ձօնը, Յովաննիսի առ սուրբն Սարգիս. և Նահատակ կենդանի Մանկունքը կամ ձաշուն: Իսկ այս բոլորը ժԳ-ըգ զարում գրել է՝ Զբօրհնեաց Այսօր մայն հայրական սրաաշարժ երգը ասող Երզնկացի կամ Ծործորեցի Յովհաննէս Պուղ վարդապետը: Այս սրբակրօն վարդապետը ի միջի այլոց գրել է նաև Զբօրհնեաց Յամնայն ժամ օրհնեմք զօրհնեալ փրկիչը սըրտառուչ քարոզը, որը երգում են ձայնով Փրկչի Խաչը ջուրը դրած ժամանակ. իւր տան գլխագրերը կապում են Յոհաննիսի երգ: Գրել է նաև եօթն Խոտաճարակաց Յաւուրս վերջին ժամանակի Մանկունքը, որի տներն գլխագրերը կապում են նոյնպէս Յոհաննիսի է երգ. Առասաւորչի Անձինքը (Այսօր զուարճացիալ), Աերինքը, Սոսկալի տեսիլ. Մեծին Ներսէսի Որ գլոյսը իւր սարօք. Այսպէս ուրեմն Զբօրհնեաց Քարոզը և Խոտաճարակաց Մանկունքը ոչ միայն տներն գլխագրերի անուանց վերծանութեամբ նման են մեր յառաջ բերած նորերի հետ, այլ և նման են նորա իրար հետ և տներն սկսուածով, մանաւանդ Առասաւորչի Անձինքի հետ. զօ.

Օրհն. մէջ, Կական բանին. Անձինքի մէջ, Կական բարոյն.

Վարդագոյն արեամբ. Վարդագոյն արեամբ.

Ի մարրողական յաղաւթս. Մարրողական աղ.

Օրհ. վերջաւորութիւնը, «Եւ մարբեցէ զմեզ ի մեղաց մերոց».	Օրհ. վերջաւորութիւնը, Զի մարբեցէ զմեզ ի մեղաց մերոց:
Ող. Գ տուն, Սուրբ անդրանիկ.	Խոտաճարակաց Կ տուն, Սուրբ երջանիկ.
Տէրջ. Դ տուն, Բամեալ վիճակ:	Յամենայն ժամի մէջ, Բամեալ զօրացն.
Մկ. Նահատակ կենդանի եւ զաւրական երկնաւոր Պա- զաւորին:	Նահատակ բարի քրիստոսի. արքային զինուոր (Սնձ. մէջ):

Եւ այս բոլորը՝ այսինքն, Յեղեմական տնկոյն, Խո-
տաճարակաց Մանկունքը, Լուսաւորչի Անձինքը և Լե-
րինքը, և Նիկողայոս հայրապետի՝ Հիացան անմարմինն
յայտնի Մանկունքը գրուած են՝ Հայոց ՁԻԻ (=1305)
թուին գրուած մի Շարականի մէջ այսպիսի յայտարա-
րութեամբ, «Յովհաննէս վարդապետի երզնկացւոյ ասա-
ցեալ». Տաշ. Յուց. Չուգրց. 212 Շրկնց. թղ 313ա—323ա:

«Դասնոն սրբոյն Սարգսի զաւրավարի եւ ողոս նորա
Մարտիրոսի».

89 1. Երհ. ԴԳ. Յեղեմական տնկոյն ¹շառաւիղ բարի պարզեկեցար
մեզ սուրբդ սարգիս. ապաւեն ²յուսոյ, կենաց փրկութեան
առիթ. բարեխաւս ³լեր առ տէր վասն անձանց մերոց:

Որ գերահրաշ սիրով ⁴նահատակեցար պատկեր ⁵տի-
րակիր. պատարագ անուշահոտ ընծայ բանաւոր. բարե-
խաւս լեր առ տէր''.

Վարդազոյն արեամբ պսակեալ փառաւք ⁶ամենագովգ
մարտիրոս, սիննի սրբոյ ոսկեհու. ⁷պսակ. բարեխաւս լեր
առ տէր''.

Անմահ արքային տաճար ⁸մաքրափայլ արեգակնակերպ
ճառագայթիւք. զամբար հոգւոյ բանաւորաց ⁹մեծդ ի զի-
նաւորս. բարեխաւս լեր առ տէր''.

¹⁰Սարգոս անուշահոտ, ծաղիկ ¹¹վարդագեղ, ողկոյզ
վաղահաս, ¹²բուրվառ ոսկեղէն լցեալ ինկաւք՝ մարտիրոս
վկայ. բարեխաւս լեր առ տէր''.

89 1 ժէ շառաւեղք. 2 կդ յուսացկոց. 3 կդ լիրուր. 4 խա, խբ նա-
հատակեալ. 5 կդ տիրակիր. 6 ժէ ամենագոյ սուրբ վկայ մարտիրոս.
7 լթ, խբ պսակդ. 8 խա, խբ յուսափայլ. 9 ժէ սուրբ վկայ սարգիս
բարե''. 10 կէ գձ. ճաշու. 11 կգ վարդազոյն. 12 խա, չուեն բուրխառ
խնկօր. խբ, կգ խնկով.

Իսկան բանին զինուորեալ ըղծիւք սուրբ զաւրապեա
 և 15 մեծ նահատակ, համախմբող զաւրաց հրեղինաց. բա-
 րեխաւս լեր առ տէր¹¹.

Սուրբ սրբոց 14 երբեակ միութիւն զմեզ մաքրեա քեզ
 15 ի բնակութիւն լինել ընդ մեզ մինչ ի կատարած բարե-
 խաւսութեամբ և աղաւթիւք սուրբ 16 զաւրազարին:

17 Ի մաքրողական յաղաւթս սուրբ նահատակին, ջա-
 հրնկալ գեռաբոյս ծաղկին, աղբիւր անմահութեան ի մեզ
 բղխեացէ, և մաքր¹ օցէ զմեզ ի մեղաց մերոց:

Հարցը, Ողորմեան, Տէրյեւկնիցը գանուժ են ի գ
 58թ. ի գ 267ա. ի թ 302թ. լե 267ա. խա 50ա. խբ 56ա.
 կգ 901 կէ 44թ. հգ 40ա:

90 Գ՛. հչ. 1 Յերկնաւոր զաւրացն աւրհնեալ՝ աստուած հարցն
 զոյվեալ. այսաւր 2 յերկրէ ընտրեալ զինուոր 3 զսուրբն սար-
 զիս պատկառ. գրեզ բարերանեմք աստուած հարցն մերոց:

Որ 4 անդրանիկ արարածոց և նախկին արգար հոգւոց,
 5 այսաւր ցուցեր արգեամբք յերկրի զսուրբ զաւրականն
 ցանկալի. գրեզ բարերանեմք¹¹.

6 Սուրբ առաքեալ ի վերնաստունն հոգիւ հղաւ և 7 մե-
 ծատուն. այսաւր լցեր քոյին շնորհաւք զսուրբն սարգիս
 առատ փառաւք. գրեզ բարերանեմք¹¹.

8 Զտէր: Ընդ զաւրազարին զաւրք 8 երկնայինք և երկ-
 րայինք բարձր արարէք զնա յաւիտեան:

Ս. յսաւր 9 զինաւորք սուրբ զաւրազեալին սպառա-

89 15 ժ, ժէ, իգ, կգ, կէ, կթ մեծ վկայ սարգիս. 14 ժէ երրորդու-
 թիւն զմեզ. 13 ժէ բնակութիւն. 16 կգ զօրավարաց. 17 ժ, լթ, կթ,
 կէ ի մաքրողական. իգ ի մաքրական. մեւսնեքը ի մաղթողական.

90 1 իգ, հգ երկնաւոր. 2 իթ, խա յերկրի. 3 իգ, իթ, կէ սուրբն.
 4 հգ անդրանիկ. 5 իգ, կգ այսօր. արգեամբք. սուրբ զաւր¹¹. խա,
 խբ այսաւր յերկրէ. խա այսաւր յերկրի ընտրեալ զինուոր սուրբ զաւր¹¹.
 իթ այսօր ցուցեր. . . սուրբ զօրապեան. կգ այսօր ցուցեր. . . սուրբ
 զօրականն. 6 կգ, հգ սուրբ. իգ, խա, խբ հուրբ. ի վերնաստուն.
 7 իթ փառաւոր. 8 իգ, իթ, խա, խբ, կգ, հգ երկնային եւ երկրային.
 9 իգ, խա, խբ զինաւոր. կգ զինաւորք. սպառազինեալ.

զինեալք ¹⁰արիութեամբ հոգւոյ ¹¹դբարձրացուցիչն ծնաւ-
զին և ¹²ծնելոյն սրբոյն սարգսի մարտիրոսի բարձր արա-
րէք զհայրն երկնաւոր:

¹⁵Սորոյս սիրովնի շինուածք լուսածին, ¹⁴խաչիւ խա-
չեալ ընդ խաչելոյն և խաչակցեալ սրբոյն սարգսի և մար-
տիրոսի նորին որդւոյ, ¹⁵զ' ի խաչ կոչաւ զորդին միածին
բարձր արարէք ¹⁶զլսյսն անստուեր:

Սեղեալք ի վշտաց անաւրինաց, սուրբ ¹⁷զհոգին ա-
զատութեան՝ որ զանդորութիւն ¹⁸շնորհեաց ի ձեռն որդւոց
ազատաց, բարեբանեցէք ի ձայն ¹⁹զոհութեան, բարձր ա-
րարէք ²⁰զբաշխողն շնորհաց:

91 * Ի սուրբ տաճար հոգւոր ¹յեկեղեցիս բանաւոր, սվ
սուրբ սարգիս զաւրական, զքեզ տէր կանգնեաց մահար-
ձան. աղաչեա զաստուած ²սրբել զմեզ ի մեղաց:

Սիրով հոգւայն պտղաւէտ մեծ ³փառաւոր զաւրա-
պետ, ⁴պտուղ կենաց բաշխելով անճառ հրաշիցն ձեռով
աղաչեա՛:

⁵Սուրբ անդրանիկ քո ⁶որդւով, զոր ծնար հոգւով և
մարմնով, մարտիրոս անուանեալ ⁷գործով ⁸զանուն կատա-
րեալ. աղաչեա՛:

90 10 կէ բաճանայութեամբ. եք, խա, խբ, կէ, կէ, հք արուծեամբ.
եք, խա, խբ, կէ արուծեամբ. . հոգւոյն. եթ հոգւոց. 11 եք, կէ
զբարձրացուցիչ. եթ բարձրացուցիչն. խա, խբ, կէ բարձրացուցէք
զբարձրացուցիչ. 12 եք, խա, խբ, կէ, կէ ծնեցելոյն. 13 եք, խբ, կէ,
կէ, հք նորոյ. եթ, խա նորոյ. . շինուած. եք, խա, խբ նոր՛. .
լուսածնին. 14 եթ խաչին ընդ խաչելոյն խաչակցեալ. եք, եթ, խա, խբ,
հք խաչիւ. . . որդւոյն. կէ մարտիրոսին. . . որդւոյն. . եք մարտիրոսին
որդւոյն. 15 եթ չուէն զ ի խաչ կոչող. այլ գովեցէք զորդին. 16 հք
զլոյսն ի հորէ. եթ զլոյսն վերին. 17 եթ հոգին. 18 եթ, խա, խբ, կէ,
հք շնորհէ. կէ շնորհէ. . ազատութեանց. 19 հք ցնծութեան. 20 եք եք,
կէ, կէ, հք զհոգին ճշմարիտ.

91 1 կէ չուէն յեկեղեցիս բանաւոր. 2 եք, կէ մարբել զմեզ. կէ
զմեզ ազատել. 3 եթ բանաւոր զար՛. 4 կէ, կէ, հք զպտուղ. խա,
խբ պտուղ կենաց շնորհելով. 5 կէ, չուէն այս տունը. 6 եք, եթ, հք
որդւով. 7 խա գործով. 8 կէ զանուն լցեալ աղ՛. եք, խբ զանունն
լցեալ աղ՛. եք, կէ զանունն լցեալ աղ՛. սուրբ սարգիս (կէ) եւ մարտիրոս
աղաչեցէք միշտ զբրիստոս. խա զանունը լցեր աղաչեցէք.

Ի զամբայց ցոլացեալ ի խուժաստան լոյս ծագեալ, անդ
 9 Քաջութիւնս ցուցեալ և զյաղթութեան պսակն 10 առեալ,
 զմեզ առէք պսակակից, որ 11 եմք տաւնիս հանդիսակից:

Աստուածային սքանչելեաւք և 12 հաւատով, սուրբ
 վարուք, ճեպրնթաց արշաւամբ 15 ելէք յերկինս կոչմամբ
 սուրբ սարգիս և մարտիրոս, աղաչեցէք միշտ զքրիստոս:

14 Ռամից բազմաց նեղելոց այլև երկին գերելոց առե-
 նահաս 15 աւգնութեամբ արագ փրկէք 16 այցելութեամբ,
 17 աղաչեցէք զաստուած զմեզ ազատել ի վշտաց:

92 *• Սրբոց զնդից երկնից զաւրաց հաղորդ 1 եղէք հրեշտա-
 կաց, 2 սուրբք սարգիս և մարտիրոս զմեզ յիշեցէք առ
 քրիստոս:

Որպէս և հայրն 5 հաւատոց 4 մեծն արբահամ զոգ
 հոգւոց զիսահակ պատարագեալ և 5 զաւրհնութիւնսն 6 ըն-
 կալեալ:

Ի իւթեղէն 7 մարմնով ճննդեան հանդիսացար ի յա-
 տեան, փոխան 8 խոյի զառն 9 կախեալ 10 զբարձոյ մեղացն
 տեսեալ:

Բամեալ վիճակ 11 պարզեցան ընդ 12 յեսուայ 15 որդւոյ
 նաւեան զաւրավարեալ 11 յերկրէ յերկինս մեղու 15 բղխաւզ
 և կաթին:

Բիւրուց եղէք ճանաւթ ազգաց լինել 16 աւտար հայ-
 բնեաց, յաղթող 17 անուամբ և սքանչելեաւք, 18 փայլէք
 յաշխարհ միշտ փառաւք:

91 9 եզ զբաշումիւնն անցուց. 4 է զբաշումիւնն անդ ցուցեալ. 10 իս
 առեալ սուրբ. 11 եթ էր. 12 եզ, եթ, իս, իս, կզ, կէ հաւատոյ.
 13 իս եկեալ. կզ յիւէք. 14 իս, իս բամից բազմաց եղելոց. կզ աամից
 բազմից. 15 եթ, իս, իս օգնութիւն. 16 եթ այցելութիւն. իս, իս
 այցելութեան. 17 եզ, իս, իս, կէ աղա''... ի մեղաց. եթ, կզ աղա''...
 սրբել ի մեղաց.

92 1 եզ, իս, իս, կզ, հզ եղեալ. 2 իս սուրբն. 3 եզ, եթ, իս, իս,
 կզ, կէ հաւատոյ. 4 եթ մեղն. 5 եզ, կզ, հզ զօրհնութիւնն. 6 եզ, կէ
 ընկալար. 7 իս, իս մարմնոյ. եզ, կէ մարմնոց. կզ մարմնոյ ճննդեամբ.
 8 եթ խոյի. մեւաները խոյին. 9 կզ կախեալ. մեւաները ընկալեալ.
 10 եզ, եզ, իս, իս, կզ, կէ, հզ զմեղաց բարձոյն տեսեալ. 11 եզ, կէ
 պարթեւական. եզ, եթ, կզ, հզ պարթեւական. 12 կզ եսայիս. 13 եզ որ.
 կէ որդւոյն. 14 կզ, չուսն յերկրէ. 15 եզ բղխեալ. կէ բղխեալ ի կաթին.
 16 կզ ժառանգորդ հայ''. 17 իս, իս անուան. 18 իս փայլն. կզ փայլն.

Նուազ ¹⁹ձայնի փառատրութեան՝ ի ձեր խնճոյս ²⁰խր-
րախութեան, համաձայնեալ զաւրաց ²¹վերին՝ երգեմք զփառս
²²ի բարձունս:

Գանուում է իթ 304ր (մի տուն միայն) խը 233ա:

93 44. 54. Սուրբդ սրբոց սուրբ երրորդութիւն, որ ¹ի սրորէից
²սրբասաց ձայնիւ միշտ փառաբանիս, ընկալ ի մէնջ ³զաւրհ-
նութիւնս ի յիշատակի յաղթող ⁴վկայիցս, մաղթանաւք
սոցա խնայեա ի մեզ:

Արարիչ հրեղինաց և հողեղինաց անսկիզբն հայր, որ
ընտրեցեր ի մարդկանէ նախ քան զլինելն աշխարհի զդասս
վկայիցն, լինել սուրբս և ամբիժս և արի խոստովանողս ան-
մահ արքայիդ. մաղ՛:

Բամից բոլորից մասանց եղերոց որդի աստուծոյ, որ
յաղթեցեր աշխարհի մեղաց և մահու մարդկային բնու-
թեամբ, և ետուր զաւրութիւն հաւատով կոխել զբանսար-
կուն և զերկիւզ մահու. մաղ՛:

Գերագոյն վերստին ի ջրոց զմարդիկ ծնանիս հողի
աստուծոյ, որ զփառակցին քո զաւրացուցեր զվկայսն ի
մարտի յաղթել թշնամւոյն, և արիաբար հեղուլ զարիւնս
իւրեանց ընդ արեան զմեզ փրկողին. մաղ՛:

Ի հանդէս մարտի ձեր սուրբդ սարգիս զուարճանան
զուարթունք երկնից, և պարեն ընդ մեզ՝ տաւնելով զաւր
յիշատակի ձեր, քաջ նահատակք. զի մարմնով անմարմին
եղէք գերագոյն ձեր շարչարանաւք. մաղթեա փրկել զմեզ
ի մեղաց մերոց:

Սիրով վառեալ յիսուսի վկայ նմին մարտիրոս բազ-
ձալի մանուկ, որ զերկրաւորս արհամարհեցեր ³մեծութեան
երկնաւորին ցանկացար փառաց, և պսակեցար յերկնաւոր
թագաւորէն, զոր քաջութեամբ խոստովանեցար. մաղթեա
փրկել զմեզ ի մեղաց:

92 49 էդ, 54 ձայնի. միւսները ձայնիւ. 20 էդ ուրախութեան.
21 խա, խը երկնից 22 էդ, 54 ի յերկինս.

93 1 իթ սրովբիցն. 2 խը երեքսրբեան ձայնիւ. 3 խը դորճնարանու-
թիւնս. 4 իթ վկայից. 5 2 եռ. մեծութիւն.

Գանուում է ժէ 49ա:

94 Դէ. սպ. Բ. Նաչատակ կենդանի և զաւրական երկնաւոր
 թագաւորին, որ ընտրեցար յաշխարհէ լինել վկայ հաւր
 միածնին. աղաչեմք զքեզ անդադար բարեխաւսեա առ տէր
 փրկել զմեզ ի փորձութենէ:

Անմարմն ի մարմնի մենամարտեալ արիարար ընդդէմ
 մահու, որ յաղթեցեր անաւրինաց ի հոգեւոր պատերազ-
 մին. աղաչեմք՝.

Ժողովեալքս ի տաճարի անուանդ քում արագահաս
 ուրբդ սարգիս, որ արձակիչդ ես կապելոյ լեր աւզնական
 քո տաւնողացս. աղաչեմք՝.

Գանուում է ժէ 47բ. Շարականիս գրիչ Սարգիս
 երէցը Օրհնութիւնս ընծայում է Բարձրբերդցի Վար-
 դան վարդապետին՝ ասելով, «զչաւր արքան զաւ-
 րեղ զինս (կեր)». Վարդանս է ասացեալ. թղ 223բ:
 Սարգիս երէցի այս վկայութիւնով պարզում է նաև
 մի պատմական երկի ճշմարտութիւն, և նրա հեղի-
 նակի ով լինելը. այն է, շարականս գրող Վարդան
 Բարձրբերդցին ևս վկայում է, որ Վարդան Արևելցին
 է գրել իրեն ժամանակի դէպքերի Պատմութիւնը, և ոչ
 ինքը, ինչպէս ոմանք համարում են: Եւ այս բանս
 յայանում է ինքը շարականիս երկրորդ տան մէջ, ասե-
 լով զօրավարիս և իւր Մարտիրոս որդւոյ կրած կա-
 պանքի և տանջանքի մասին, «Յերևեալս ի պարս
 խորին խորասան.», ի մաւա ի քաղաքն որ կոչի
 Տամղան, Ի դաշտ ծաղկածին զոր յիշէ Վարդան, ի յա-
 մուրն անառ Բրդաքաւ անուան, անդ ուր զՄարտի-
 րոս արկին ի կապան»: Երկու Վարդաններս իրար
 հետ չշփոթելու համար, հարկ ենք համարում զնել
 նրանց բնորդ հայրենիքի և տարեթուերի տարբերու-
 թիւնները, «Վարդան Բարձրբերդցի վարդապետ.»,
 սխալէին [ոմանք], որք զմեծ վարդապետն Վարդան՝
 զհեղինակ պատմութեան. ընդ սմա շփոթէին. զի
 նա Արևելցի է և յամի 1271. իսկ սա է Բարձրբերդ-
 ցին, որ և յամի 1286 կոչէր զինքն աշակերտ (Յով-
 հաննու) Արքայեղբօրն». Սյուտան. 142:

Արդարև Վարդան Արևելցին իւր Պատմութեան
 մէջ յիշում է շարականիս մէջ յիշատակուած
 դաշտը՝ այսպիսի ձևերով, «Լուեալ Ելտիուզն գայ յայ-

րեցեալն . . . Պուին . . . , և մըմնեալ իբր զգազան կա-
տաղի՝ գայ ի Մրեն . . . , և դառնայ ի դաշտն Պաղայ .
և ասաց այբել զԽաչն հռչակաւոր» : «Իսկ Մուլար նո-
յին . . . (էառ) զՊազ անուանի բերդ . . . , ուր կայ
հռչակաւոր և սուրբ ուխտն Խաչ և եկեղեցի յանուէն
սրբոյն Սարգսի զօրավորին, օրհնեալ ի սրբոյն Մես-
րովբայ վարդապետէն և թարգմանչէն Հայոց, որ կայ
ի գլուխս Պազայ, և հայի ի դաշտն լայնանիստ եւ երկայ-
նատարած» : «Յորում ժամանակի լցաւ դաշտն Պաղայ
անթիւ և անհամար հեծելօք յամենայն ազգաց անօ-
րինաց հաւաքեալ, որ կամեցան այբել զսուրբ Խաչն՝
որ յանուէն զօրավորին Սարգսի» : Պատ. Վարդան վար.
1862. Վնտկ. եր. 127. 144—145. 123 :

95 Գլ. Երհ. Հղաւր արքա[յ]ին զաւրել զինակիր, որք յուսով
կարգան, արագաժաման յայտնի աւզնական համազգի
մարդկան. ի քէն բելիար և զաւրք իւր զողան, ընտրեալ և
զովեալ սարգիս զաւրական, մարտիրոս որդ[ւ]ով քո[յ]ին
սիրական, աղաչեմք զքեզ լեր մեզ աւզնական :

Ճառիս ճշմարիտ և յարանման յերեւալս ի պարս
խորին խորասան, վայելուչ վայրին ի մաղանգարան, ի մաւտ
ի քաղաքն որ կոչի ¹ տամիլան, ² ի դաշտ ծաղկածին՝ զոր
յիշէ վարդան, ի յամուրն անառ քրդաքաւ անուան, անդ
ուր զմարտիրոս արկին ի կապան, աղաչեմք զքեզ լեր մեզ
աւզնական :

Բարձրագոյն դահուն ի թագաւորական ընտրեալ և
զովեալ սարգիս զաւրական. որ պարտէր զմարտ պատրոզ
գիւական, այրեցեր զբազին կոոցն պաշտաման, ³ շարժեր
շապուհոյ ցաւ հոգ[ւ]ոյ մահուան, ով սուրբ զաւրական և
արիական. աղաչեմք զքեզ լեր մեզ աւզնական :

Ով սուրբ վարդապետ ընտիր և արժան, մեարաւպ
րազմաջան և հայոց թարգման. որ զնշանագիրն քե յայտ-
նեցան, և պակասութիւն հայոցս լցան, ըստ այնմ աւրի-

95 Կեւ մտեալ ի Մաղանգարանն (Էթում թագաւոր և իւր
ուզեկիցները) . . . , և ապա յաշխարհն երուզոյ ի սահմանս Մուլ-
հետին, ի Տամիլան» Պատ. Կիրակոսի, Մոսկ. 1858. եր. 222.
2 «Ամենասուրբ երրորդութեան» յայտնի Օրհնութեան մէջ, «ի դաշտ
ծաղկածին». տես և Վարդանի պատմութիւննից վերև մէջ բերած
հատուածները : 3 Չեռ. շարժեր շապան :

նակի կանգնեցեր նշան՝ ի մէջ մացառաց և ի խուժաստան, բարձր ի զխտակի Պագա զաղաթան, որով պահպանի քառանկիւն սահման, և փայլէ լուսով մեծ արեղական, շահաւէտ շարժումն շրթունք ի բերան, անուն սարսելի սարգիս զարական, մարտիրոս որդւովդ քո[յ]ին սիրական, աղաչեմք գրեղ լեր մեզ աւգնական:

Պանուժ է իդ 268ա. իթ 30 իր (մի տուն և մի տող), հգ 41բ.

- 96 Գ՛. Զ՛. Ի յարմատոց հարց ընտրեալ սուրբ սարգիս և մարտիրոս. մեզ Վճաղկեցայք զաւազան հոգւոց. բողբոջեալ պարարտ աւճութեամբ ի դաշտն Մաղկեայ, և արձակեալ պտուղ ի գլուխս Պագա. բարեխաւսեցէք առ տէր Չվասն անձանց մերոց:

Սոսկալի աղաւթից զինուք մենամարտեալ ընդդէմ չարին հաւատոյ կրօնիւք, որով պարտեցէք զիշխանն ստորին և ընդ նմին զվիշապն առաջին. բարեխաւսեցէք՝

Յկեղեցեաց ուղղափառաց համախմբեալ այսաւր տաւնեմք զյիշատակ վեհից ճգնողաց. և աղաչեմք զուշիմնդ յուշի հրաշագործել նշանս ի Յխաչ և յեկեղեցի. բարեխաւսեցէք՝

96 Կ իթ ծաղկեցար. 2 իթ վասն մեր. 5 Այս Խաչ-ը թերևս Վարդանի պատմութեան մէջ յիշատակուած ուխտատեղին է:

ՏՕՆԲ Ի ՊԱՀՍ ԲԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴԱՅ

Գտնւում է ժ 43ա կրճատ. ժղ 58ա. ժէ 50ա. լբ 76ա. խա 58բ. խբ 95ա. ծա 83ա. ծգ 53ա. կգ 907. կէ 70ա կրճատ. կթ 56ա կրճատ. լե 70բ ունի միայն ձաշուն: ԺԳ դարում գրուած մի քանի ընտիր Շարահաններին՝ որպիսիքն են ժէ, լբ, կէ և այլն, յայտնի երևում է, որ զօրավարիս բովանդակ շարահանները գրուել են ժԲ դարում և երգուել են եկեղեցում: Այս մասին Սարգիս երէցը ասում է իւր Տօնացուցում՝ որ գտնւում է իւր Շարահանում (ժէ). «Առջի շարաթին Շք աւրն Թէոդորոսի զաւրավարին տաւնէ. շարահանը զիւր նորն ասա. և թէ ոչ զի Զինուորութիւնք հրեշտակ(աց). մի Զինուորն քրիստոսի. և Մարգաց ԻԳ». թղ 233ա: «Աղուհացիցն առաջին շարաթ աւրն Թէոդորոսի զաւրավարի»•680 Մնրումն կամ Խազդիրք. թղ 180ա: Զօրավարների կամ Զինուորների տօների կատարման մասին կարգում ենք նաև Վիեննայի մատենադարանի 528 Շարահանի մէջ այս հետաքրքիր անգեղութիւնը. թղ 30բ, «Պատարեցաւ [վերջացաւ] տէրունի շարահաներս, և այժմ սկսանեմք զսրբոց յիշատական կարգաւ. նախ հրեշտակաց, ապա մարգարէից և Յովհաննու [միւրաչի], ապա առաքելոց և հայրապետաց, ապա թագաւորաց և զինուորաց, մարտիրոսաց, որ եղեալ է սուրբն ներսէս կլայեցին»: Արդ՝ եթէ տօները կամ շարահանները այս կարգը Շնորհալին է դրել, Շնորհալին է սահմանել որ Զինուորների տօները տարէց տարի անխափան տօնուէն, հետեպէս և զինուորների շարահանները ինքն է դրել. որովհետև Զինուորների այս կարգը չկայ մեր շարահանների հին կարգի մէջ: Ահաւասիկ այդ հին կարգը, որ յառաջ ենք բերում Վերահոս պատմագրից, և Շարահանների մէջ այժմ էլ պահպանուած են Կիրակոսի ընծայած ձևով: Կիրակոսը յիշատակելով Սահակ պարթևին և թուելով նրա աշակերանների գրական գործերը, ու հասնելով մինչև «Մեծն Սիւնեաց Ստեփաննոս եպիսկոպոս», որ ապրէց է և Բ. դա-

ըերում և գրեց Աւայ օրհնութիւնները՝ ասում է, «Արարին և երգս շարականաց քաղցր և գեղեցիկ եղանակաւ և մեծ խորհրդով Յնդեանն քրիստոսի, և Քառասորեայ զալտեանն ի տաճարն, Մկրտութեանն, և Եկաւորութեանն ի Բեթանիա եւ յերուսաղէմ, Մեծի շարածուն չարարանաց և Յարութեանն, Համբարձմանն և Հոգւոյ զալտեանն, Խաչի և Եկեղեցւոյ, և այլ Տօնից տէրունականաց, և Սրբոց ամենեցուն, Ապաշխարութեան և Ամենայն ննչեցելոց . . . , որ մինչև ցայսօր պաշտի եկեղեցի Հայաստանեայց» .
 Պատ. Կիր. Գոսէ. եր 17—18: Արդ՝ ինչպէս տեսնում է ընթերցողը տօներէ կամ շարականներէ այս հին կարգի մէջ չկայ Զօրավարների կամ Զինուորների կարգութիւն այդ Կարգի անգրանիկ շարականները գրել է նախ Գրեգոր փոքր վկայասէր (տես Կանոն սրբոյն Վերոյայ համար 84), և ապա իւր եղբայր Ննորհալին, այն է, Զօրավարիս Հարցը իւր սարօք, և իւր՝ Ար ընտրեցեր իսկզբանէ զհամոյ եղեպան յայտնի Մանկունքը: Սուրբ Վէորգի Քաջամարտիկ շարականը. տես համար 83. և իւր՝ Ավսուրը Վէորդ պարձանք ազգի մարդկան յայտնի Մանկունքը: Սուրբ Սարգսի Ամենասուրբ երրորդութեան յայտնի Օրհնութիւնը, և իւր՝ Զինուորն քրիստոսի ի հօրէ առեալ պարզուս յայտնի Մանկունքը: Եւ այս բոլորից՝ իբրև բաժին եկեղեցւոյ, այժմ մնացել են միայն երեք զօրավարներիս Մանկունքները և սուրբ Սարգսի Օրհնութիւնը: Բոլոր հին և նոր Մանկունքների և նրանց հեղինակների մասին տես Շարական Կիրդի հայրապետի. համար 101: Սուրբ Սարգսի Ամենասուրբ երրորդութեան շարականի համար շատ աեղին և իրաւամբ ասում է Հ. Աւետիքեան, «Յաղագս այսր շարականի ոչ ասեն օրինակը՝ յումմէ իցէ արարեալ: Ստեփաննոս քահանայ յոտանաւորի իւրում ընծայէ Վարդանայ վարդապետի: Իսկ այլոց հաւանելի երևեցաւ տալ ներսեօի Ննորհալւոյ, հայեցեալ ի նմանակցութիւն ոճոյ բանիցն. զոր և պատեհութիւն իրացն հաւանեցուցանէ: Վասն զի զհարազատ վկայաբանութիւն Սարգսի զօրավարին՝ նա ինքն Ննորհալին ի ինչորոյ Վէորգեայ վարդապետի հետազօտեալ եզրա ի մենաստանի ասորոց. և ինքնին յարմարեալ զթերութիւն թարգմանութեանն հրատարակեաց յեկեղեցի հայոց . . . : Վասնորոյ ոչ ընդդէմ է կարծել թէ գիււս ցանկացեալ պատմութեանն զարթոյց ի նմա ղերաժշտականն հոգի՝ երգել ի ցնծութիւն

զգովասանական քանահիւսութիւնս» • Բայց. Նրկնց. Եր • 149: Սարգսի վկայաբանութիւնը տես Սոփերը Հայկակնր հտ. ԺԶ: Գալով Ստեփաննոս քահանային, այս քահանան ևս անտեղի և սուտ չէ գրում Վարդանի մասին. Վարդանը ևս մի երգով յարգել է մեծ դորավարին յիշատակը, սակայն Վարդանի գրածը Ամնասուրը երրորդութեան օրհնութիւնը չէ, այլ Հզար արքային զօրեղ զինակիր Օրհնութիւնը. տես համար 95, որը Սարգիս երէցը ընծայում է Վարդանին ասելով, «Հզար արքան զաւրեղ զինա(կեր)». Վարդանն է ասացեալ» • Ժէ Թղ 223ր:

«Կանոն Թէոպորտի Ղսւրավարի».

97 ա. հո. Որ ի հանդէս մեծ ճգնութեան արիարար պատերազմեալ յաղթող դատւ ի մարտի սուրբ վկայն Թէոգորոս՝ քեղ խոնարհեալ երկրպագէր. քանզի դու ես տէր ասառւած հարցն մերոց:

Որ պատարաղ հաճոյական հաւր մատուցաւ սուրբ անարատ, եղեալ վկայ ճշմարիտ քրիստոսի Թագաւորիդ՝ նորոգողիդ զտիեզերս. քանզի դու՝

2Որ դասուց երկնաւորաց անմարմնական հոգեզինաց զուգապէս պարակցեալ զերկնայինն ասեալ զպսակն ի յերկնաւոր 3Թագաւորեդ. քանզի դու՝

չ. Ձտեր աւրհնեցէք բարձր արարէք զնա յաւիտեան:

Որ հրակիզմամբն կործանեաց զանարիւնաց սնոտի 6պատկերսն, 7 նախանձայոյդ 8 լինելով արարչին արարածոյ. բարձր՝

Եկայք նոր 9 ժողովուրդք, հաւատացեալք քրիստոսի, ընդ նմին աւրհնեցէք զճշմարիտ սուրբ հոգին՝ որ 10 նորոգաւդ է աշխարհի. բարձր՝

98 ա. չ. 1Պայծառացեալ ժողովուրդք քրիստոսի ցնծութեամբ

97 1 Լբ սուրբն • 2 Ժդ, Լբ, Ժա Որ ի դա՞ • 3 Ժդ, խա, Ժա զերկնային • 4 Ժէ, Լբ, խա, Ժա, Ժդ, Կդ պսակ • 5 Ժդ թագաւորէն • 6 Լբ, Ժդ պատկերն, Ժա պատկերս • 7 Ժդ զնախանձայոյդ • 8 Ժէ լինելոյ զարարիչն • 9 Ժդ, խա ժողովուրդ • 10 Ժդ նորոգողն է. միւսները նորոգաւդ •

98 1 Ժէ պայծառացիր •

տաւնեացուք զյիշատակ սրբոյն թէոզորոսի. ունելով միշտ բարեխաւս առ տէր վասն անձանց մերոց:

Ի պարծանս ազգի մարդկան կատարեցաւ քաջ ²նահատակն, և մատնեաց զանձն իւր պատժոց և նեղութեանց. ունելով միշտ¹:

Թեւս աղաւնեոյ ստացեալ սրբոյն թուուցեալ ի վերինն սիրովն, շառաւիղ արմաւենեաց ի վերինն երուսաղմ: ունելով միշտ¹:

99 ա. ր. Անյաղթելի ¹նահատակութիւն քո՝ ո՛վ սուրբ թէոզորոս, զթշնամին կապեաց ի յանլոյճ ²կապանս, ³և գերեաց զգերութիւն հակառակողին:

Յաղթոց ի մարտի և ⁴աճեալ ի հաւատս, իշխանութիւն առեր ի վերայ իժի և քարբի ⁵զնալով՝ ⁶կոխել ⁷զառիւծն և զկամակոր վիշապն:

⁸Ի քո ի նահատակութիւնդ, ով սուրբ թէոզորոս, պայծառացեալ եղեն սուրբ եկեղեցիք ի կանգնել զնշան յաղթութեան խաչին:

Դ. Կ. Որ ընտրեցեր իսկզբանէ: (կայ տպ. ճար.)

100 Ը. Ճ. Կ. Յաղթող թագաւորին քրիստոսի քաջ զինաւոր և եկեղեցւոյ անպարտելի նախամարտիկ, ո՛վ սուրբ թէոզորոս, ազաչեա զտէր վասն ²տօնողացս զյիշատակս քո:

Ի հանդէս ճգնութեան քո ³կանխեալքս ամենեքեան ի քո բարեխաւսութիւնդ ⁴ապաւինիմք, ⁵ո՛վ մե՞ծ նահատակ. ազաչեա¹:

Որ ընդ ամենայն սուրբս ⁶ընկալար ի քրիստոսէ ⁷զյաղթութեան փառաց պսակն, ո՛վ սուրբ թէոզորոս, սիրող քրիստոսի. ազաչեա¹:

98 2 Ժ, խա նահատակ.

99 1 Ժ, խա նահատակութեամբ. Ժա նահատակութեան. 2 Ժ կապանս. 3 Ժա եւ պարտեաց զզարութիւն հակառակողին, գերեաց. 4 Ժ աճեալ. միւսնեքք անեցեալ. 5 Ժ գնալ. 6 Լք կոխելով. 7 Ժ գ զառիւծ. 8 Ժ, Լք ի քոյ նահատակութեանդ. Ժէ, խա, Ժք ի քոյն նահատակութեանդ. խբ, Ժա ի քոյն նահատակութիւնդ. կք ի քո նահատակութիւնդ.

100 1 կք թէոզորոս սիրող քրիստոսի. 2 Ժ աւանդաց. 3 կք կանխեալք. 4 Ժ ապաւինեալ. 5 Ժ Եվ սուրբ. խա ով սուրբ նահատակ սիրող քրիստոսի. 6 Ժ ընկալայք. 7 Լք զյաղթութիւն.

Գանւում է թէ 198ա: Նարահանին գրել Սարգիս երէցը ասում է իւր Տօնացոյցում, «Շ՞ք արն Տարն Կիւրղի Երուսաղէմի հայրապետի, հցն. Որք հաղորդեցան շար- շարանաց. մի զիւր նորն ասա. և թէ ոչ Զառաջ- նորդս». թղ 223ա: «Երկրորդ շարաթն արն. Կիւրղի Երուսաղէմի հայրապետի և մաւր նորա Եւգարա.». 680 Մանրուսումն կամ Խաղիիր. թղ 180ա: Իբրև յատուկ Մանկունքներ յօրինող և հեղինակ, շարահանների գրէնքերը ընծայում են մեզ երկու հայրապետներ, այն է, Պետրոս գետադարձ, որ ապրեց Փ.Վ.Րգ դա- րում, և ժ.Վ.Րգ դարում ներսէս նորհալի: Պե- րոս գետադարձին ժամանակակից Արևստակէս Աս- տիվերացի պատմադիրը, շնա ի մօտոյ ճանաչում է հայրապետիս, իւր բոլոր հունք ու բունքով (էութիւն). տես Արիս. Աստ. 1844. Վնակ. գլ ժ, ժԳ, 60: (Տես նաև Մատթէոս Առ. 1898. էջմ. եր. 10, 50, 67, 75—78): Բայց և այնպէս հայրապետիս սւսման և դիտութեան մասին գրեթէ մեզ ոչինչ չէ աւանդում. և հետևա- պէս ոչ մի երկ, ոչ մի գրական գործ այս կաթուղի- կոսին չէ նուիրում: Բայց և այնպէս մեր Ազգի նօ- տարներէց չգիտեմ ինչ պատմական հին և զօրեղ յիաստերի վերայ հիմնուելով հայրապետիս են ըն- ծայում Մարտիրոսաց և Հանգստեան երեւելի շարա- կանները, և յատուկ Մանկունքներից շատերը՝ ասելով, «զՄարտիրոսաց կարգն տէր Պետրոս». 622 ժղվճու. թղ 299ր: «զՄարտիրոսացն և զԱռաւառ երգերն տէր Պետրոս կաթողիկոսն ասաց». ժէ 223ր: «զՀան- դըստեանն և զՄարտիրոսացն և զբազումս ի մանկ- տեացն Պետրոս գետադարձն». 219 Աստուածաշունչ թղ 7ա: «զՀանգստեանն և զՄարտիրոսացն Պետրոս գետադարձն, և ևս զբազումս ի մանկտեացն». ծք 674: Թող այսպէս լինի. գուցէ Մանկունքները գրել է հայրապետս, կամ գրուել են հայրապետիցս առաջ, որովհետև նրանց մէջ կան նաև Ե, Ը, և ժ դարերի բառեր ու ոճեր, որպիսիքն են, վերաբուսանիմ, հանդիսադիր, լուսադարգեմ, հեղաբանեմ (հանգարա խօսել) դեռաբուսիկ, աստուածարեալ, ծաղկազարդ, եզանալ (միանալ. մէկ տեղ գալ), եղաբան (միա- բան. խօսքները մէկ), լուսադարդ, ախտաիրեմ, և այլն: Մարտիրոսաց և Հանգստեան շարահանները հայրապետիս ընծայելը չենք ընդունում. և այս մասին կխօսենք իւր տեղում: Գալով հայրապետիս գրած Մանկունքներին, նորա շատ պարզ, որոշ և

կարգաւ զբուժ են Սարգիս երէցի Շարահանի մէջ, և իբրև Խորազիր՝ իւրաքանչիւր սրբի անուան հետ ունեն ըսու Շարական, և են,—Հայրապետաց, Ով հրաշալի նախահարր (Թերևս)• Թղ 53ր: «Շարահան սրբոյն Սանգընտոյ, Քեւ պարծի այսար»• Թղ 168ր: «Շարահան Կիւրակոսի և Յուզիտեա, Յարմատոց բարեաց»• Թղ 201ա: «Շարահան սրբոց Սուքիասեանցն, Ստուղուծեամբ տեղեկացեալք»• Թղ 202ա: «Սուրբոյն Վահանա (գողթնացւոյն), Զարմանալի է ինձ»• Թղ 202ա: «Շարահան սրբոց Ստամեանցն, Աղաչեմք զրեզ տէր»• Թղ 202ա: «Շարահան սուրբ Ոսկեանցն, Որր արժանաորեցայք»• Թղ 202ա: «Շարահան Դաւթի Դմնացոյն, Լցեալ աստուածային»• Թղ 202բ: «Շարահան սուրբոց Վարդանացն, Արիացեալք»• Թղ 206ր: «Շարահան սբ քահնիցն Ղևոնդեանց, Երզնմք ձեզ երգս»• Թղ 209ա: Արդ՝ գրեչներէ ընծայած «բազում մանկտիներեց» միայն սոքա են Դեաաղարձինը, որոնք իբրև հին ու անգրանիկ Մանկունքներ, գրուած են կրճատ գրութեամբ (բացի Յուզիտեանց «Վարդադոյն վառեալ-եց», որի տներէ դիւսագրերը կապում են Վարդ): Իսկ ըստ Սարգիս երէցի Շարահանի շնորհալու գրածները են,—Սարգիս զօրավարի Ամնասուրբ երրորդուծեան, և մկ• Զինաւորն քրիստոսի. Թղ 49ա• Թէոդորոս զօրավարի մկ• Որ ընտրեցեր իսկզբանէ. Թղ 51ա• Թէոդք զօրավարի Քաշամարտիկ-ը (վերնագիրն է, Շարահան սրբոյն Գէորդայ զօրավարին), և մկ• Ով սուրբ զեորգ• 51բ• Մեծին Ներսէսի, Սահակ Պարթևի, Բարսղի, Եփրեմի, Ոսկեբերանի, Գրեդոր աստուածաբանի, Իգնատիոս հայրապետի, Կիւրղի հայրապետի, Յոհաննու Երուսաղէմի հայրապետի, Եւստուատիոսեանց, Երկուց բեւրուց, Ստեփաննոսի Ուլնցոյն, Յովհաննու Աւձնցոյն, և Նիկողայոսի հայրապետի Մանկունքները, որոնք իբրև նոր շարահաններ գրուած են բաց գրութեամբ: Իսկ Սարգիս երէցը ասում է այս բոլորն համար, «և մանկտի բազում շարահներ»• Տէր Ներսէս կաթաւղիկոսն կլայեցին ասաց», Թղ 223ր: Այդ բազումներեց մինն է՝ Խնչպէս ասացինք, և այս•

«Շարահան սրբոյն Կիւրղի հայրապետի»•

101 Գ. Գ. Որ աստուածային շնորհաւք զարգարեցեր զեկեղեցի հովիւ քաջ և վարդապետ և ի դասս հրեշտակաց զազգս մարդկան հրաւիրեցեր սուրբ մկրտութեամբ լուսաւոր աւագանաւն մաքրազարդեալ զհոգիս ի հնացեալ մեղացն•

աղաչեմք զքեզ սուրբդ կիրեզդ, բարեխաւս լեր առ քրիստոս փրկել զմեզ ի մեղաց մերոց:

Որ զաւրութեամբ խաչեցելոյն յազթեցեր յուլիանոսի անաւրէն թագաւորին. և մատուցեր զքեզ պատարազ երկնաւոր սուրբ թագաւորին. զմանկունս եկեղեցւոյ բարձրացուցեր յաստուածային նոր պատուիրանացն. աղաչեմք զքեզ՝:

Որ գերազոյն քան զարեգակն պայծառացար ի դասս սուրբ Հայրապետացն. վերափոխեցար այսաւր յիմանալի յերկնային խորանսն. բարձրացուցեր փառաւք քան զամենայն զազգս թորդոմայ. աղաչեմք զքեզ՝:

Սարգիս երէցը ասում է իւր Տօնացուցում,
«Շ^ր. Յոհաննու երուսաղէմի հայրապետին հչն. ձդ. Որ զանչափ քս զը(արեբարութիւնդ). մի. զնորն ասա. Մանկունք նոր սիննի. և թէ ոչ Չառաջնորդս և զհայրապետս (տպ. «և զվարդապետս»)». թդ 233:
«Երբորդ շաբաթն. Յովհաննու երուսաղէմի հայրապ. և Արզիշոյ և Շմաւոնի եպիսկի՛՛ և այլ անթիւ բազում վկայից, որ ի պարս կատարեցան». 680 Մանրուսումն համ Խաղիբր, թդ 180ա: Մանկունքն՝ Մանկունք նոր սիննի, հեղինակն է Շնորհալին, տես համար 101. յայտնի և տպագրուած լինելով՝ չզրենք:

Քառասուն մանկանց պատուական շարականները՝ մեր 840 Շարականի գրեչը (անունը անյայտ) ընծայում է Մեսրոպ թարգմանչին ասելով, «Կանովն սրբոց Քառասնից. Ասացիպ Մեսրոպայ Տարօնիցոյն. օրհ. գի. Այսօր ընդ անմարմնոցն զասս պարեն». թդ 63բ: Ի նկատի առնելով Քառասուն մանկանց հին շարականների գրութիւնները և նրանց մէջ զեղուած, խոնուած ե-րդ դարին ոչ յատուկ և անսովոր բարդ բառերի զործածութիւնը, մենք հաւանական չենք համարում, որ Թարգմանիչը լինի նրանց հեղինակը, այլ այդ շարականները յօրինուած են ե-րդ դարում, և ո՛ր գիտէ, գուցէ գրել է Անանիա Շիրակացին իւր ուրիշ շարականների հետ: Ահաւասիկ այդ բառերը. լուսապսակ, քրիստոսամիր, սառնապատ, եղիացուցանել

(Չուրը մասնագուռ անեւ), վերանորոգել, նախագուշակ, համահարարել, զիմամարտել, բացաճանչ, վերակարգալ, վերորդել, մտաղայթարծակ, հօտապետ և այլն: Կամ գրեւ է ՔԱ-ըզ դարուամ «Վիտիանոս վարդապետ Աբրաստացի, որ . . . Քառասուն մանկանց վրայ ընտիր և զեզեցիկ ներբողեան մը շարագրած է . . . Խորագիրն է. «Երանելւոյն Վիտիանոսի վարդապետի խօսք ասացեալ յամենաժողով ասնի սրբոց Քառասնիցն և ի խորհուրդ սրբոց քառասնորդացն աղուհանցից»»: Պատ. Հին Գիր. Զարբ. 1836. Վնտի. 586: Քառասուն Կանկանց շարականների հնութեանը լաւապէս ծանօթ են երևում Կիրակոս Պատմագիր, և մեր ժէ Երականի գրիչ Սարգիս երէցը, ու գիտեն սրոշել, թէ նրանցից ո՞րն է հին և ո՞րը նոր. սակայն ախտոս սր այդ սրոշման հետ նորա անունով չեն յիշատակում հների հեղինակին. զօ. Կիրակոսը խօսելով Ենորհալու՝ Քառասուն մանկանց վերայ յօրինած շարականի մասին՝ ասում է, «Եւ մի (շարական) Քառասնիցն» Պատ. Կիր. 1858. Մտի. 66: Կսկ Սարգիս երէցը իւր Տոնացուցում Կիրակոսի յիշատակած այդ մէկ շարականին «նոր» է անուանում՝ ասելով, «Շք. Տաւն սրբոց Քառասնիցն. շարական հցն իւրն. և զնորերն այլ ասայ. ի Մարտի Թ. է». Թղ 233ր: Արդ՝ ըստ Սարգիս երէցի այդ նորերը՝ որսնք ըստ Կիրակոսի գրել է Ենորհալին, են սոքա, Այստր զանցաղթելի մարտիրոսացն, և Այստր մեծապէս պանծաղիալ յայտնի Օրհնութիւնը (տպ. ճշ.), որոնք բաց գրութեամբ գրուած են՝ երեք տանից բաղկացած Այստր ընդ անմարմնոցն դասս պարեն յայտնի հին Օրհնութեան տակ: Ենորհալին իւր այս շարականները գրել է քայլ առ քայլ Քառասնից մանկանց հներին հետեւելով. զօ. Հին Օրհ. Ա տան մէջ, Արք ի սերաստախայ ճգնութեամբ պատերազմալը յաղթեցին թշնամոյն. բարիխասութեամբ սոցա բրիտոս խնայեա ի մեզ: Ենորհալու Այստր զանցաղթելի Ա տան մէջ, Արք ի սերաստիպ պատերազմալը ընդ թշնամոյն յաղթեցին բաջութեամբ. սոցին աղաչուոր բրիտոս խնայեա ի մեզ: Հին Օրհ. Գ տան մէջ, Տագնապին ի լծին ստուցելոյ յանտանի տանջանացն [ըս, կէ անտանի տանջանաց. ի թ անտանի տանջանացն]: Ենորհալու Այստր զանցաղթելի Բ տան, Այստր անտանի շարչարանոր նաճատակիալ ի լծին ստուցելոյ: Հին Օրհ. Գ տան մէջ, Զաչս ի յերկիս համբարծիսը եւ զօգնութիւն ի բէն խնդրէին»: Ենորհալու Այստր մեծապէս Գ տան, Այստր

ամբարձեալը դաչս իւրեանց յերկինս, կոչելով զրեզ տէր յօգնութիւն: Հարց Գ տան մէջ, Բոլորեալ պսակս յանմատոյց լուսոյն: Ծնորհալու Այսօր մեծապէս Գ տան մէջ, Բոլորեալ պսակս յանմատոյց լուսոյն:

Նրբամիտն Հ. Աւետիբեան Տօնիս ընդհանուր շարականներն համար գրում է, «Չշարական քառասուն մանկանցն սեբաստիոյ ոչ գիտեմք հաւաստի՝ ոյր իցէ արարեալ. ի պատմութեան Կիրակոսի՝ ընծայի շնորհալուոյն ներսեսի. թէպէտ կազմութիւն բանիցն, և յարմարումն եղանակաց ոչ ցուցանէ զայն հարթ և դիւրընթաց ոճ, որ սեպհական է շնորհալուոյն: Ունիմք ի ճառընտիրս զներբողական առասացութիւն յաղագս քառասնիցն՝ յօրինեալ ի Սիսիանու հայոց վարդապետէ. յորմէ երեսի առեալ ինչ ինչ յօրինօղ շարականիս...: Որք միանգամ տեղեակք են վկայաբանութեան նոցա, ոչ գտանեն զնստեմութիւն ի բանս շտրականիս», Բաց. Շար. 181:

Մեծացուցէս յօրինուած է քառասուն Մանկանց հին շարականներն հետեղութեամբ, ինչպէս կտեսնէ ընթերցողը: ԺԲ և ԺԳ-ը դարերում մեր նախնիք սկսեցին հասարակ տօներին ևս Մեծացուցէ ասել. տես համար **42, 43, 45, 49, 60, 76**. մինչդեռ ըստ օրինի Մեծացուցէն ասում էին ի հնումն միայն Կիրակի օրերում և Տէրունական տօներին. «ԻԳ. Իսկ կիւրակէին... զինի Հարցինն՝ Մեծացուցէ ասել»։ Կանոն Յոհանն Օձնեցու. Մատ. Նիսնեց. 1833. Վնտկ. 29: Մեծացուցէիս հեղինակն ինձ անյայտ: Անյայտ է ինձ նաև՝ իւր տակ գրուած Հրաշափառ հնձանահարք Համբարձու հեղինակը:

Քառասուն Մանկանց շարականներն մէջ եղած մութ կէտերը պարզարանելու համար, Սիսիանոսի պատուական ներբողից քաղուածօրէն զնում ենք այստեղ Քառասուն Մանկանց պատմութիւնը: զօ. ո՞վ էր այն բռնաւորը, որի համար ակնարկութեամբ ասում է Շարականը, «Եւ զմոլութիւն անօրէն բռնաւորին... վանեալ (Օրհ. Բ տան մէջ): Կամ՝ Հերբեցին (քառասուն մանուկները) զմոլութիւն անօրէն կռապաշտութեանցն (Հարց. Ա տան մէջ)»։ Ի՞նչ մոլութիւն էր այդ: Կամ՝ ո՞վ էր այն հօտապետը կամ եպիսկոպոսը, որին տեսիլքով յայտնուեց սրբբոցս նշխարները ժողովել ու պահպանել, որի մասին կարդում ենք, «Նախագուշակ տեսեամբ հօտապետին յայտնեալ զղանձս հոգևորս եւ բոցածածանց հրաշիւք ի փայլումն

նշուիցն համաւարեալ ի հոսանս ջուրցն (Հարց Ե տան մէջ):
 Կամ՝ սայլերի վերայ ինչ էին բարձաժ, որ յիշատա-
 կում է նոր Համբարձին իւր Գ տան մէջ, ասելով,
 «Չոր սայրն բարձեալ տանէին»:

(10 Երեո.) Գժնդակն ի թագաւորս լիկիանէ
 մեծամեծացն տայր պատուէր սպանանել զքրեւ-
 տոնեայսն: (12) Արդ սոքա բմբունեալ լինէին ի նմին
 ժամանակի վասն Քրիստոսի հաւատոցն և խոս-
 տովանութեան յանօրէն դատաւորէն Սեբաստիոյ
 քաղաքին. հարց և փորձ առնէր վասն հաւատոց
 նոցա, բռնադատէր ապա զնոսա հաւանել և զո-
 հել աստուածոցն: Նոքա այնուհետև խոստովանէին
 զՔրիստոս միայն ճշմարիտ աստուած ոչ զանդիտէին
 ի ցասմանէ: (13) Ի մի բերան տային պատասխանի
 քրիստոնեայ եմք. Քրիստոսի ծառայք: Քաջալերէին
 զմիմեանս անշարժ կալ յիւրեանցն Փրկիչ դաւա-
 նութեամբ: (14) Կապեցին ապա զսուրբսն և արկին
 ի բանդ, թերևս ահացուսցեն զնոսա: (15) Սուրբ-
 քն աճան առաջի անտրտում և զուարթ երեսօք:
 Ուստի և յանդիմանեցին աստուածիմաստ բանիւք
 զսնտի նոցա պաշտամունս: Սբբոցն զայս ինչ հա-
 մարձակ խօսեցեալ, սաստ սպառնալեացս շարժե-
 ցաւ: Հրամայեցին սպասաւոր զօրացն հարկանել
 քարիւ զբերանս նոցա: (22) Նկատէր ապա յես
 բազում անօթոց տանջանացն և դատնէր զգժնդակն
 ի մահարարս: Գիշեր մի պարզ և ցուրտ դանաշունչ
 օդով կապեալ զամենեսեան ի միասին մերկս զսուրբսն
 արկանէր ի լիժ մի ծովու մերձ ի քաղաքն: Սոսկամ ամե-
 նայն անդամօքս, յասել զդառն չարչարանաց բանսն:
 Սաստկանայր դառնութիւն օդոյն. պաղէր այնու-
 հետև ջուրքն, մածնոյր ընդ մարմինսն, ճարձատումն
 (23) ոսկեբացն առնէր. արիւնն հոսէր վտակաբար
 իբրև զյորդահոս աղբիւր. ներկէր ապա ջուրքն զանս-
 վորն զոյն կարօիր: (24) Իսկ սրբոցն սէր անարաւիղելի
 առ յուսալին իւրեանց: Եւ իբրև ցրտութիւն լըս-
 տութեամբ զօրանայր, մի ի նոցանէ (25) արտարս
 կլանէր ի սուրբ զնդէն, առ չժուժել նեղութեան սա-
 ռամանեաց անկանէր ի բազանիսն, զոր չարահնարքն
 էին պատրաստեալ վասն այնպիսի պատրանաց:
 (26) Ոչ այնքան ցաւաղին էր սառամանեացն խստու-
 թիւն, որչափ պակասումն եղբօրն ի թուոյն: Ի վեր
 յերկինս զաչս համբարձեալ արտասուահոս պաղատանօք
 աղերսալի մաղթանօք, զտարածումն ձեռաց առ

Քրիստոս վերաբերեալ, զօգնութիւն խնորրէին՝ մի քայ-
 քայել ի միմեանց և մի պահասել խորհրդական իւր-
 եանց ի թուոյն: (28) Զայս ասելով ի մէջ այնպիսի
 վտանգիցն, ահա յանկարծակի զարմանք սքանչելի և
 տեսիլ սոսկալի. ի նմին ժամու գիշերոյն ծագեաց
 շուրջ զնոքօք արև. հալեցաւ լուծաւ պողն, և եղև
 ջուրն ջուր բարիոք և ջերմ: (30) Մի ոմն (ի պա-
 հապանաց) որ արթուն կայր, և տեսանէր զնոսս
 ուրախ լեալ ի յերգս Աստուծոյ, և պսակս իջեալս
 ի վերուստ երեսուն եւ ինն դարմանադործ: Սերտ նոր ստա-
 ցեալ, մերկանայր զգեստն, ի ներքս վագէր ի լինն
 խնդալով ի դասս սրբոցն: Տէր աստուած, ի քեզ հա-
 լատամ, յոր սրբոյս հաւատան. ընկալ և զիս, հա-
 մարեա ի թիւ սրբոցս, զի և ես դաայց ի սոսս:
 (31) Բախացայց յոյժ ուրախութիւն մեծ, զի թիւ
 քառանկիս լցեալ եղև և խնդութեամբ լցոյց
 զտրտմեալսն, զի այլ ոչ ևս ոք պատրի արտաքս ե-
 լեալ ի բաղանին: Ապա. առաւօտ լինէր. և բըռ-
 նաւորքն անդր հասանէին, զբանդապանն ընդ նոսս
 տեսանէին և զարմանային. ասեն, տեսաք լոյս զնո-
 քօք շուրջ որպէս զարև: (32) Զայս լուեալ զայրա-
 նային, և տուեալ հրաման քարշել ի ընկերն և բրօք
 ջարդել զբարձս նոցա: Մայր միոյ՝ ուրումն ի սրբոցն
 անմեկնելի առ նոսս մնայր. քանզի մանկագոյն էր
 Գթթել ական իւր չտայր թոյլ, այլ ցանկ առ նս
 պշուցեալ, առէր մայրագորով բանիւք. Քաղցրեկ
 որդեակ. սակաւիկ մի համբերեա, մի երկնչիս, Քրիս-
 տոս հասեալ է յօգնել: (33) Սուրբ վկայքն խորտա-
 կեալք ջալոտիւք՝ խնդութեամբ աւանդեցին զհողիս
 իւրեանց, ապրեալք յորոգայթէ որսողաց: (34) Սայլս
 ապա հրամայեցաւ ածել եւ բառնալ զարմինս նոցա
 և տանել ի տեղի այրման: Իսկ զպատանին Մեղիտոն
 թողին անդրէն՝ յուսալով զապրուստ նորա, զի դեռ
 ևս կենդանի էր: Այլ մայրն, ի յուս բարձեալ զմա-
 նունն ընթանայր. մայր մարտիրոսի ցանկայր լինել
 և արագ հասանէր խնդրոյն: Ի ճանապարհին լուծա-
 նէր հոգին ի մարմնոյն և մտանէր առ Աստուած.
 ասրեալ զկնի սայլիցն ի բանակն մաքուր ընկենոյր:
 Նոյնհետայն հուրն (35) բորբոքէր, մարմինք սրբոցն
 (եղեն) ողջակէզք կատարեալք: Ապա խորհուրդ առ-
 նէին եպեղեղիքն պատուական ոսկերացն այրելոց
 կորուսանել ջրով. (36—37) տեսիլ երևեցեալ եպիս-

կոպոսի քաղաքին յետ երկց աւուրց, և ցուցեալ յայտնագոյն նշանիւ զտեղին, յորում կային հաւաքեալ սուրբ ոսկերքն, և գիշերն երթեալ հրաման տային առնուլ յուղիկց դետոյն. Առեալ սրբազան տեսուչն Պետրոս զուխտ քահանայութեան, և տեղին հասանէր, հանդիպէր մեծի փափագման լուսոյ: Սըրբապէս ժողովեալ եղեալ և միասին և տունս աղօթից և աածար տէրունի. երգ օրհնութեան և տօն խնդութեան կատարել: (38) Յապագայց աղգաց և տօն տարեկան հրամանաւորեալ: Իսկ արդ և մեր որ արժանաւորեցաք տօնախմբել և ուրախութեամբ հոգևորահանաւ զուարճանալ և յիշատակի սրբոց քառասնիցն, տեսաք զպատմութիւն սոցա հանդիսին, որչափ բաւական եղև մեր տկարութիւնս: Այս է (46) «Կանխագոյն ևս էին սոքա ամօք ինչ քան զժողովն աստուածազան, որ զումարեցան և նիկիայ՝ Կոստանդնու հրամանաւ: (47) Այտոցիկ սրբոց հանապազ տօն յիշատակի և սուրբ քառասներորդ պահոցս հանդիպել: (48) Արդ տօնեսցուք, եղբարք, զտօն սրբոցն, և տացուք աւուրս զպատահան օրհնութիւնս արժանաւորապէս»: Ասիկերը Հայկականք. ժԲ:

«Սրբոց Քառասնից».

102 ԴՅ. ԺԶ. Ուրախ. Ծա. խորհր. հօր անե. և մա. էակա. բա. հով. ք. ս. հոգ. և բնա. Թ. քու. էակ. այս. բ. մկ. ահ. բան. զք. մի. մեծ.

Մորե. անկ. վառ. հրրո. Ծա. և քէ. յայ. եա. հու. Ծա. իջե. և ծո. սառ. որո. ետո. զպրս. փառ. երա. եա. սրբ. քառ.

Իման. ծովգե. նաւ. վա. և քե. որդ. զըթ. իսկ նա. պետ բնո. մեր. իջե. իմէ. քառ. որպ. երբ. իմէ. հն. քաղց. եա. զպաղ. լրծ. այ. [լուսանցում ժանր տառերով գրեծ ձեռքով գրուած է: «Մի ասեր զի մէկ ցեղ է»]:

Այս Բեժացուցէն մենք կարգում ենք.

Ուրախացիր աստուածածին խորհրդարան հաւր անեղին և մայր էական բանին. հովանացեալ քեզ սուրբ հոգին և բնակութիւն քում էակցին. այսաւր մանկունք արհնարանեն. զքեզ միշտ մեծացուցանեն:

Մորենի անկիզբի վառեալ հրոով աստուածային ի քէն յայտնեալ հուրն աստուածային. իջեր ¹ ի ծով սառուցելոյն. ² որով ետուր զպլսակ փառաց Երանեալ սրբոց քառասնից:

Իմանալի ծով (դե․․) նաւավարեալ ի քեզ որդիդ գթած. իսկ նաւապետ բնութեանս մերոյ ³ իջեր ի մէջ քառասնից, որպէս երբեմն ի մէջ հնոցին. ⁴ քաղցրացուցեր զպաղումն լրճին. այսաւր մանկունք աւրհնաբանեն. զքեզ միշտ մեծացուցանեն:

Պատուով է լը 98ա.

103 ԴՅ. ԷՂ. ԷԲ. Հրաշափառ հնձանահարք, ի ձեզ հանդեաւ Կակն ի յէից. պարծանք եկեղեցւոյ և ուրախութեան բաժակ տրտմեցելոց. բարեխաւսեցէք առ հայր ի յերկինս վասն տաւնողացս զյիշատակս ձեր:

Գժնեա տանջանաւք խլեցէք զորումն ապականիչ. և զանձախն անձանց շնորհեցէք զանապական պարզես. բարեխաւսեցէք առ որդին միածին վասն տաւ՝.

Ի քակտել ողւոց ձերոց ժողովին նշխարք ուղղափառաց, և արկանի յըշտեմարանս արքային երկնից, զոր սայլքն բարձեալ տանէին. բարեխաւսեցէք առ հոգին ճմարիտ վասն տաւ՝.

Պատուով է լը 103բ. Ժէ 160բ 163բ. (չբ և ձշ): Սարգիս երէցը գրում է իւր Տօնացուցում Լուսաւորչի համար սահմանուած երեք տօների առիթով, «ԳՅ. Սրբոյն Գրեգորի ելն ի վերապէն. հցն. զնորն առա. և թէ ոչ Որ առարեցեր [Լուսաւորչի հին Հարցը]. ի Սահմի տասն». Թղ 226ա: Այս տօնի երկուշաբթի օրը տօնուում է Սարգսի և Բագոսի տօնը, «ԲՅ. Սարգսի և Բագոսի. ի Սահմի Դ». Թղ 225բ: Լուսաւորչի երկրորդ տօնը

1 Օրհ. Գ տան մէջ, Ի լծին սառուցելոյ. 2 Հարց. Գ տան մէջ, Բոյրեալ սրակս յանմատոյց լուսոյն. 3 Օրհ. 2 տան մէջ, Երանելի քառասունըն. 4 Օրհ. Ե տան մէջ, Իջեր ի մէջ սրբոց քոց. Ող. Բ տան մէջ, Ի մէջ քառասնիցն. 5 Տբ. Բ տան մէջ, Զպաղումն լծին եղկացուցիր. ձշ. Բ տան մէջ, Զդառնուծիւն սառնամանեացն հաւատով քաղցրացուցին:

ի նախնեաց կոչուել է «Գիւտ նշխարաց սրբոյն Գրեգորի Լուսաւորչին»։ Ժղ 417բ. իսկ ի պատիւ Լուսաւորչի՝ ընդհանուր հայ ժողովրդեան պահած շաքարական պատին Սարգիս երէցը կոչում է «Պահր սրբոյն Գրիգորի», և ապա գրում, «Շք. Տաւն սրբոյն Գրեգորի, հցն Որ առաքեցեր զս(երելի և զհաւատարիմ քս պաշտօնեայն)»։ և թէ գիտես զնորն. ի Տրէի ժ»։ Թղ 226ա։ Իսկ Լուսաւորչի երրորդ տօնը թէ լինչ անուանով է յայանի եղել մերՍ. զղին, յառաջ ենք բերում մի հին արձանագրութիւնից այդ խորհրդաւոր անունը. «Ես տէր Յաւհանէս և միաբանքս սահմանեցին ի տաւնի սուրբ Գրեգորի յովամտի շարաթ արն և Շաբաթն և Կիւրակէն»։ պատարագ»։ Արձան. Հաղբատայ. Սարգիս եպիսկոպոս Ջալալեան ձանապարհ. Ա. 71։ Այս Տօնին՝ մեր 680 Խաղորբի կամ Մանրուսումն կոչուած մատենանի գրէչը՝ Ստեփաննոս քահանան, իւր պատուական Տօնացուցում՝ որ գրել է Խաղորբի հետ միաժամանակ Հայոց 215 (=1278) թուին, կոչում է «Մուտն ի վիրապն»։ «Հինգերորդ շաբաթն աւրն Գրեգորի լուսաւորչի մուտն ի վիրապն»։ Թղ 180բ։ Տօնիս համար գրում է Սարգիս երէցը, «Շք. Տաւն սրբոյն Գրեգորի հոոց լուսաւորչի. հցն և շարակներն զնորերն ասա. և թէ ոչ Որ առաքեցեր. Տրէի տասն»։ Թղ 233բ։ Այժմ տեսնենք, թէ որո՞նք են Սարգսի յիշատակած այդ նոր Հարցը եւ շարակները, որոնցով երախտագիտական զգացմունքով կատարում էին Հայոցս մեծ և անդրանիկ Հայրապետի—սրբոց հօրն մերոյ Գրեգորի լուսաւորչի «Մուտն ի վիրապն»։ Տօնիս առիթով կան երկու Պատկերից կամ երկու Կանոնից քաղկացած շարականներ, որոց մէկը մէջ պարունակուած շարականները պատկանում են ժե-րդ դարին, իսկ միւսը ժ. Գ-րդ դարին։ Առաջին Կանոնը կամ Պատկերը տալիս է մեզ մեր լը Շարականի գրէչը, որի անունն է Առաքել. ուստի և Առաքելը ընծայում է իւր Խորհրդով այս շարականները.

«Շարաթի աւր Գրիգորի Լուսաւորչին».

ԴԷ. Որ յանձառելի փառաց միաճնին.

Յնճա այսաւր եկեղեցի հեթանոսաց.

Հ. Որ ի հաւրէ առաքեալ արեգակն արդար.

« Որ կոչեցեր զհեռացեալքս ի հարսանիս.

Այսաւր զիմանալի լուսոյն ծագ[աւղն].

ԴՅ. ԴԷ. Այսաւր տաւնէ եկեղեցի ուրախութեամբ».

Նրբամիտն Հ. Աւետիքեան տօնիս Հարցի առի-
թով գրում է, «Ջհարցն լուսաւորչին, Ար ի հարի,
առաքեալ, ոմանք Մովսէսի խորենացուոյ տսնն արա-
բեալ իւր սարօքն, ըստ որում ի նշանագրութիւնս
յօրինողաց շարականաց զնի՝ զԳրեգորին [շարական-
ները] համարել Խորենացւոյն: Սակայն տարակուսելի
է՝ թէ արգեօք վասն այսր շարականի իմանի այն, թէ
վասն միւս ամբողջ շարականին, Ավ երջանիկ տէր սուրբ
գրիգոր. մանաւանդ զի աստանօր եդեալ Հարցն և այլ
լծորդք իւր՝ գլխին գարուց սնն առաւել յինքեան բերնն,
քան Խորենացւոյն: Օրինակ ինչ բնծայէ ներսիս շնոր-
հարոյն» Բաց. Շար. Եր. 19: Այն, որպէս Լուսաւորչի
Ար ի հօրէ Հարցը իւր սարօք, այսպէս և նրա նոր Օրհ-
նութիւնը, Ար յանճառելի փառաց, գրել է ներսէս շնոր-
հալին, պահելով Օրհնութեանս մէջ այն աղբ, որով
զանգուած են Ար ի հօրէ Հարցը իւր սարօք:

Երկրորդ Կանոնը կամ Պատկերը աալիս է մեզ
մեր ժէ Նարականի գրիչն Սարգիս երէց: Այս արժա-
նայեշատակ քահանան էլ ընծայում է այս շարական-
ները իւր Խորագրով:

«Կարգ սրբոյն Գրիգորի լուսաւորչին. ւարճնութիւն».

ԴԷ. Սոսկալի տեսիլ աստուածային.

ՅԴ. Ի հաւրէ զարդարեալ հայրական.

ԴԷ. Ար ի հաւրէ առաքեալ արեգակն արդար.

«. Ար կոչեցեր զհեռացեալքս ի հարսանիս.

«. Այսաւր զիմանալի լուսոյն ծաղաւղն.

ԴԸ. Այսաւր տաւնէ եկեղեցի ուրախութեամբ.

ԿԹ. Անճառելի շնորհաւք տուար զաւակ.

ՅԶ. Ով երջանիկ սուրբ գրիգոր քաջ և յաղթող.

Իսկ այս շարականների նորութեան և նրանց
հեղինակի մասին այսպէս է ասում Սարգիսը իւր Յու-
ցակում. «Եւ զսուրբ Գրեգորին զնորերն». Տէր ներսէս
կաթաւզիկոսն ասաց». Թղ 223ր: Տեղեկացանք Հ. Աւե-
տիքեանից, որ այս նորերից Հարցը իւր սարօք «Օրինակ
ինչ բնծայէ ներսիս շնորհարոյ, և այս բանին՝ ինչպէս
տեսնում ենք, Սարգիս երէցն ևս համաձայն է: Մենք
էլ Օրհնութեան և Հարցի՝ իւր սարօք, միանման գրու-
թիւնը աչքի առաջ ունենալով, յայտնեցինք, որ Օրհ-
նութիւնն ևս գրել է նորհալին: Արդ հասնելով այս

Պատկերից Առաքելի և Սարգսի մէջ բերած Հարցք Լւր սարօք, կմնայ լող Օրհնութիւնը, Համբարձին և ճաշուն. Իսկ այսպատուական շարականները գրել է՝ Լուսա որչի և Լւր արժանաւոր ազգատոհմի—որդոց և թոռանց պատմութիւնը երգերով մեզ աւանդող, Լուսաւորչի սան քնարերգուն—Նրզնկացի Պուզ Յովհաննէս վարդապետը: Թէ իրօք այս նոր շարականներն ևս պատկանում են Լուսա որչի հանգստեան—Սեպուհ սարկ գովառանքն անող սրբակրօն վարդապետիս, Լըր և համոզեցուցիչ փաստ տալիս ենք ընթերցողին նրա գրած Անձինքի (Այսար զուարճացիոյ), նոր Օրհնութեանս, Համբարձու և ճաշու համեմատութիւնը. Սլոնք Օրհնութիւնից, որի աների գլխագրերը կապում են Սուրբ Գրիգոր: Օրհ. Աստկալի տեսիլ աստուածային հրաշիցն: Անձինք. Ստուն, Սոսկալի տեսեանն ի վերուստ յայտնեալ: Օրհ. Ետուն, Բարունակ ծաղկեալ յաստուածային անկոյն: Անձինք. Բտուն, Բարունակ ողկուղարէր մշմարիտ որձոյն: Օրհ. Ժտան մէջ, Գործակից զոլով սրբոց մարգարէիցն եղիայի եւ յովհաննու. ի դուռն լերանց յայրս եւ ի ծերպս վիմաց աղօթեալ հանգեար: Անձինք. Յտան մէջ, Յանապատի բնակեցար հանդոյն. յոհաննու եւ եղիայի մզնեալ: Օրհ. ԺԱտան մէջ, Բարունի ընտրեալ, մշմարիտ հովիւ բարի եւ բարանայապետ: Անձինք, Բտուն, Բարունոյն հրամանաւն ի վերուստ կոչեալ: Օրհ. վերջին տան մէջ, Աստուածագում ծնող սուրբ գրիգոր մեղուցեալ որդոցս միշտ բարեխաւսեա: Անձինք. Խտան մէջ, Աստուածագում ծնող հայր գրիգորիտ, հայցմամբ ազաւթիւք առ հայրն երկնաւոր խնդրեա: Հարց. Բտան մէջ, Եզար ի խոր վիրապի վաստակեալ ժամանակաւր ամոռց եւ ամաց: Անձինք. Պտան մէջ, Խ խոր վիրապին իջեր ի տղայն ի մէջ դաւնաշունչ օմիցն: Հարց. Բտան մէջ, Վերարերեալ սիրով ընդ թեզ զընկղմեալս ի խորս անդնդոց: Անձինք. Զտան մէջ, Զանկեալքս ի յերկնից ի խորս անդնդոց. վերարերեա ընդ թեզ յերկնային խորանան: Ճշ. Բտան մէջ, Խ խոր վիրապին. երբակի հնգիւք զմայ պարձանաց ի զովեստ փառաց անեղին դտար: Անձինք. Բտան մէջ, Երիւր հնգօր ամօր ի վիրապին մզնեալ:

Օրհնութեանս Առաջին մասի վերջին տան մէջ, Նրզնկացին Լւր և ուրեշներն համար այսպէս է աղերսում Լուսաւորչին, «Անկանիմ առաջի քո սուրբ Նշխարացի հայցմամբ բազկատարած պաղատանաւր, յիշեսցիր զմեզ առաջի բքիտոսի, ով աէր սուրբ գրիգոր»: Սա էլ թող համարուի մի ապացոյց, որ ինքն է գրել

պատուական շարականներս, և գրել է Սուրբ Գրիգոր վանքում՝ որի անունը պահել է շարականիս տները գլխագրերի մէջ՝ ինչպէս ասացինք. և այս այն ժամանակ, երբ այս «Վանքին մեարաններն՝ իրենց միաբանութեանը նոր կարգ մը տալու համար խնդրեցին ի Յովհաննէ, որ Կանոններ գրէ. ինքն ալ կատարեց անոնց խնդրքը, և գրեց «Կանոնը և սահմանը միաբանութեան եղբարց, որ աստուածային սիրով միաբանեցան յեղբայրութիւն միմեանց յեզնկա»։ Պատ. Հայ. դպ. Զարբ. եր. 734:

Իբրև պատասխան իմ այն խնդրին, թէ Երզնկայի մէջ կամ Երզնկայից դուրս արդեօք կայ Սուրբ Գրիգոր անունով վանք, ստացայ գիւղիս ուսուցչից, — Երզնկացի պ. Խաչատուր Փերդիկեանից հետեւալ նամակը.

«3 Յուլիսի 1911 Օշական»

Արժանապատիւ հայր սուրբ.

«Երզնկայի մէջ այդ անունով վանք չկայ. բայց քաղաքից չորս ժամ հեռաւորութեան վերայ, հարաւ արեւմուտք, գտնուում է Սեպուհ լեռը, որի գագաթից բաւականին ներքեւ շինուած է մի հին վանք՝ Սուրբ Գրիգոր լուսաւորիչ անունով, ուր Յունիս ամսին մեծ բազմութեամբ ուխտաւորներ, թէ Երզնկայից և թէ Կամակից (Անի ամրոց) գալիս են այնտեղ ուխտ: Ես այդ տօնին ներկայ եմ եղել, բարձրացել եմ Սեպուհ սարի գագաթը, որտեղից թէ Երզնկան, թէ Եփրատը և թէ շրջակայ բոլոր գիւղերը երևում են: Գագաթից բաւականին ցածր գտնուում է Մանեայ սյրը, ուր ճգնել է թէ ս. Գրիգորը և թէ Հայոց Տրդատ թագաւորը:

Ս. Գրիգորի վանքից բաւականին հեռու ու ներքեւ, մի հովտի միջին, գտնուում է Շոխա անունով մի ուրիշ վանք, որ շրջապատուած է անտառներով, և այդ անտառները պատկանում են Սուրբ Գրիգորի և Շոխա վանքերին: Շոխա վանքից աւելի ներքեւ, նոյն լեռան համարեա ստորոտում գտնուում է մի ուրիշ վանք, որ կոչւում է Աւաղ վանք, ուխտաւորները երբ դնում են Սուրբ Գրիգոր, պէտք է այդ վանքերով անցնեն: Մնամ . . Խ. Փերդիկեանց:

«Շարաթի ար Գրիգորի Լուսաւորչին».

104 Գլ. Կ. Բ. Գ. *Որ ¹յանձառից փառաց ²միածնին ծագեցար լոյսը ³արփիափայլ, ճշմարիտ զաւակ ի սիրովն. որ յարեւելից փայլեալ ⁴յազանց պարթեական, և յայտնապէս ⁵հնչել զանրակիզքն հայր արարիչ բոլորից:

Որ արփիափայլ ծագմամբ երևեալ մարմնով ի ստոր վիրապին անհիւթ աղաւնին. քանզի տեսեալ թանձրացեալ զանմարմինն ի մարմնի, և էապէս փառաւորեալ զբանն կենդանի ⁶էակից ընդ հաւր և հոգւոյն:

Որ ⁷լուսազարդեալ ցուցար ⁸ի յերկրի իսկապէս վկայ պանծալի. ուստի եկեալ ի մէջ մահարեբ շնչոց կենդանեաց. և ընդհանուր ⁹ճաւալեալ զհոգին ճշմարիտ փառակից ¹⁰ընդ հաւր և որդւոյ:

¹¹Որ զարարչականն ընկալեալ զպատուէր քարոզել զէութիւն միածնին, երբորդութիւն կատարեալ ի մի տէրութիւն փառաւք. և աստանաւր զանտեսն ի յէից տիրապէս ծանուցեալ էից:

105 Յնծա այսաւր եկեղեցի հեթանոսաց նորոգել զնորս իսրայէլ կոչմամբ ¹զրիգորի. զարգարեալ զէակս ի բնութիւն մարմին հոգեղէն, և պարագրեալ զանպարագրելին ²զբանն մարմին եղեալ:

³Յնծան այսաւր մանկունք վերին նոր սիրովնի, զուռն արեւելեան կողմանց ⁴հիւսիսոյ, քանզի ⁵աւծեալ տեսուչ եկեալ բանաւոր հաւտին. և փարատել զմէդ խաւարին, զլոյսն կենաց հեղեալ ի ձեզ:

104 * Է. Ալեշան այս նոր Օրհնութիւնը մուծել է իւր «Այրարատ»ի մէջ. երես 440: Է. Ալեշանի և Ա. Առաքելի օրինակներէ մէջ կան բաւականին աարբերութիւններ, որոնք և նշանակում ենք:

1 Ա. Առաքելի օր. յանձառելի. 2 Ա. Առք. միածին. 3 Ա. Առք. արփիական. 4 Ալեշանի օր. ազանց. 5 Ալեշ. ննչեալ. 6 Ալեշ. չունի էակից. 7 Ալեշ. լուսաւորեալ. 8 Ալեշ. չունի ի. 9 Ալեշ. փառաւորեալ զհոգին. 10 Ալեշ. չունի ընդ. 11 Ալեշ. չունի ամբողջ տունը.

105 1 Ալեշ. սրբոյն զրիգորի. 2 Ալեշ. բանն. 3 Ա. Առաքել. ցնծա. 4 Ա. Առք. հիւսիսի. 5 Ալեշ. չունի աւծեալ.

Յնճայ այսաւր անմարմնոց բազմութիւն միախմբելով
ի բնութիւն հոգեղէն զի անճառ բանն աստուած երևեալ
մարմնով ⁶ի յերկրի, և պարակցեալ ընդ մեծապայծառ ճըզ-
նութիւնդ խկապէս էացեալ ի քեզ:

Ահաւոր քում հրաշիւք միացար ի մարմնի, յանճա-
ռելի ճնունդ հայրենի. համահաւաքեալքս ի տաճար սրբ-
րութեան պաղատիմք, քանզի և մեզ փառաւք ելանել ⁷ընդ
քեզ ով հայր վարդապետ և տէր:

† . . ⁸Բազմադէմ՝ չարչարանօք նահատակեալ յերկրի
վշտօք և գելարանօք, իջանելով ի վերապին՝ վերաբերեալ
ղազգս հայաստանեայց ի լոյսն անստուեր: Երանելի տէր
սուրբ զրիգոր, հայր և հովիւ ազգայ:

«Կարգ սրբոյն Գրիգորի լուսաւորչին. Աւրճնութիւն»

106 ԿԷ. Սոսկալի տեսիլ աստուածային հրաշիցն իմանալի
լուսոյն ի վեր քան զմիտս բարձրագոյն խորհուրդ քեզ
յայտնեալ, որ զքեզ ընտրեաց յառաքելական յաթոս, ո՛վ
տէր սուրբ զրիգոր:

Ար վերին տեսչութեամբն աստուածային շնորհաւք
յորովայնէ ստեղծեալ, և ստացար շնորհս առաքելական
հայաստան աշխարհի լուսազարդ բանիւ զբանն կենաց
անկեալ ի մէջ յեկեղեցւոյ:

Ի թիւ ամենասուրբ հոգւոյն ճշմարիտ հաւր և որդւոյ
փառակցի. ազբիւրաբար հոսեալ վտակ մշտնջենարուղիս վար-
դապետութեամբ, որով զուարճացեալ բերկրին միշտ ուրա-
խութեամբ եկեղեցիք սրբոցն:

Բարունեացն վեհից և բոլորից սրբոց եղեր առաջնորդ
անտանելի քո չարչարանաւք, և յաւետ արիարար ժուժ-
կալութեամբ ժառանգորդս արարեր զորդիս բազումն լուսոյ
աստուածութեանն հաւր ընծայեցեր:

Բարունակ ծաղկեալ յաստուածային տնկոյն, անմա-
հոթեան շառաւեղ մեզ շնորհեցար, որ զհոգևորն արբու-
յանես զուրախարար բաժակն, բանաւոր հաւտի քո աշա-
կերտելոցս նոր ժողովրդեանս:

105 6 Առաք. չուենի Ի. 7 Առաք. ընդ ծնդ ով. 8 Այս մի տուն շա-
րականք, որ չկայ Առաք. օր՝. մէջ, կնչպէս գրութեան ընթացքից
երևում է, նոր շարականի սկզբնաւորութիւն է:

Գերագոյն պայծառ և բաղձալի ցուցանիւր շնորհք քո իմաստութեամբդ, ևս առաւել սէրն քրիստոսի ի քեզ կատարեցաւ, որ քոյին պարկեշտ ¹ վարուք ի մարմնի փայլեալ երևեցար որպէս անմարմին զուարթուն:

Բոպէից աղանց մաքրութիւն և տեսակ բարի բանաւոր սեռից. հոգանիւթ գոլով հետևող անճառ հրաշագործութեամբ արփիակերպ հրանիւթ բնութեանն երկնաւոր անմարմին զաւրացն:

Ի բարձրագոյն կամարն վերին մտիցն առաքինութեամբ քո ի յերկրէ հասեալ ժամանեցեր, և երկնային ճանապարհացն զտար զեղեցկապէս զնայիւք. զիլս ի մոխի գեր ելանել ի մարմնոյ ի կենցաղոյս հովտես:

Գերագարգեալ արփիահրաշ վայելչապէս համապայծառ շնորհք քո յաւժարութեանդ, որ զվերջինս առաւել փայլեցուցեր զհանդէս քաջութեամբ խաչակիր կրօնիւք, միշտ մեռելութեամբ աշխարհի խաչեալ:

Որոշիալ յերկրէ և ի ստորին կենցաղոյս յապականութենէ, գործակից գոլով սրբոց մարգարէիցն եղիայի և յովաննու ի զլուս լերանց յայրս և ի ծերպս վիմաց աղաւթեալ հանգեար:

Բաբունի ընտրեալ ճշմարիտ հովիւ բարի և քահանայապետ աստուածային կոչմամբն, անկանիմ առաջի քո սուրբ նշխարացդ հայցմամբ բազկատարած պաղասանաւք. յիշեսջիր զմեզ առաջի քրիստոսի, ո՞վ տէր սուրբ գրիգոր:

107 յԷ. Ի հաւրէ զարդարեալ հայրական շնորհաւք պսակեալ հայր ազգաց բազմաց սուրբ գրիգոր. հաւրն երկնաւորի ճշմարիտ պատկեր:

Ի յորդոյ առաքեալ որդիական սիրով ¹ հարազատ որդի լուսոյ և տուրնջեան սուրբ գրիգոր. որդւոյն աստուծոյ կերպարան փառաց:

Ի հոգւոյն ընտրեցար հոգևոր ² որդւոց լինել հոգւով հովանի, հայաստանեաց հայր հոգևոր սուրբ գրիգոր. ամենասուրբ հոգւոյն անօթ ընտրութեան:

Բազմաշարժար նահատակ յետ քրիստոսի յոյս և ա-

106 1 Ձեռ. վարիւր.

107 1 Ձեռ. հայրազատ. 2 Նուսանցում արանց.

պաւէն ³ աստուածագութ ծնաւ զ սուրբ գրիգոր. մեղուցեալ որդւոցս միշտ բարեխաւսեալ:

- 108** ալ. հք. Անճառելի շնորհաւք տուար զաւակ թաղէոսի սուրբ առաքելոյն. ժառանգեցեր զհիւսիս և ՚ զարեւելս ընակչաւք դաւառաց մինչև ի մուսս կազբից աշխարհի. երանելի տէր սուրբ գրիգոր. հայր և հովիւ ազգաց և ազանց. անդադար բարեխաւսեա վասն անձանց մերոց:

Աշխատեալ մշակոյ յերկրի ապա եղար ի խոր վիրապի. վաստակեալ ժամանակաւք ամսոց և ամաց. վերաբերեալ սիրով ընդ քեզ զընկրղմեալս ի խորս անգնդոց, երանելի տէր սուրբ գրիգոր. ճարտար բժիշկ ախտաժետաց և ցաւազնոտաց. անդադար”.

Իշխանակից սուրբ պետրոսի և բանալի երկնի և երկրի. սին ամպոյ իջմամբ միաճնին ոսկի ուռամբ ջախեր զգլուխն բելիարայ, երանելի տէր սուրբ գրիգոր. անշարժ հիմն և պարիսպ սուրբ եկեղեցւոյ. անդադար”.

- 109** յք. ճչ. Ով երջանիկ սուրբ գրիգոր քաջ և յաղթող հայրապետ. զաւանաւ զփրկչին և առաջնորդ հաւտի. ճշմարիտ արմատ աւրինացն տեառն, որ ժուժկալեցեր առաքինութեամբ համբերեալ բանդից և զելարանաց. յաղթեցեր կարեաց հողանիւթ բնութեանս. լոյս ջահացուցեր հայաստան ազգի. հայցեա զթողութիւն ի վերնաստուողէն մեզ մեղուցելոցս:

Որ խցեալ շիջուցեր զմահաբեր բերանս թիւնաւոր աւճիցն ի խոր վիրապին. և անճառելի հրաշագործութեամբ երբակի հնդիւք զթագ պարճանաց ի գովեստ փառաց անեղին դտար. հայցեա զթողութիւն”.

Որ առանձնեայ աղաւթիւք բարձրանշան և սուրբ հաւատով շի պարթեական մեղապարտ յազգէն ծագեալ շառաւեղ մեզ տէր սուրբ գրիգոր. հոգևոր և սուրբ ամբժութեամբ բղխեալ զցաւ թշկուութեան զիւսպաշտ ազգին առ ի յարբուցումն աստուածգիտութեանն. հայցեա զթողութիւն”.

107 3 Ձեռ. աստուածապոյթ.

108 1 Ձեռ. զարեւելս.

109 1 երևի ճաշու. Հին Մկ. (Հրաշափառ աստուած) Ա. ասն մէջ, Ի պարթեական մեղապարտ ազգէն լուսաւորիչ մեզ շնորհեցեր.

Գանձուժ է ժէ 72ր. 73ա աղ. Ող. Տըյ: 71ա բձ. Տըյ: ժ 53ր կրճատ բղ. Մժ: ժէ 79ա դձ. Տըյ: 80բ դկ. 2 Տըյ: 81ա դկ. Ող: Շարահաններէ հեղինակներէ գրական գործերէն քաջածանօթ գրիչները Ապաշխարութեան շարահանները միաձայն ընծայում են Մեսրոպը թարգմանչին: Թարգմանչիս այս գրական վաստակի մասին՝ Կարապետ Եպիսկոպոս Սասնացին ժԲ դարում գրում է իւր՝ Յարագս վարուց եւ մահուան սուրբ եւ կրճանիկ վարդապետին Մեսրոպայ Թարգմանչի եւ լուսաւորչի երկի մէջ, «Եւ շարաբան եղանակ ապաշխարութեան ըստ թուոյ աւուրց պահոցն, զորս ընկալեալ երդէ եկեղեցի սուրբ»։ 1266 Մեկ. Գործ. Առաքիլոց. թղ 14ր: Այսպէս էլ ոմն Խաչատուր իւր՝ Հայոց ՁԿԱ.—1312 թուին գրած հարուստ Շարահանոցի մէջ այս տեղեկութիւնն է հաղորդում. «Կանովն Ապաշխարութեան (լուս. Մեսրոպ վարդապետի ասացեալ)»։ Տաշ. Յայ. 209 էրին. թղ 3ր: Արարման գրում է հին ու նոր շարահանները ճանաչող մի յայտնի նստար. «Չապաշխարութեանն. Մեսրոպ վարդապետն է ողեալ»։ 704 Քարոզիչի. թղ 31ա: Մի ուրիշ գրիչ, «Մեծն Մեսրոպ վարդապետն Ապաշխարութեանն»։ 219 Աստուածաշունչ. թղ 7ա: Իսկ չգիտեմ ինչ պատմական աղբիւրներէ կամ ցուցումների վերայ հիմնուելով, մեր ժէ Շարահանի գրիչ Սարգիս երէցը Ապաշխարութեան կարգից Թարգմանչին է ընծայում միայն Հարցները և Տէրյերկնիցները, իսկ Ողորմէքը՝ Բենիկ վարդապետին, որ ապրեց ժԲ դարում. «Չապաշխարութեան հարցներն և զՏէրյերկնիցներն Մեսրոպ վարդապետն ասաց. զՈղորմէքն ապաշխ(արութեան) Բենիկ վարդապետն ասաց»։ թղ 223ր: Այսպէս էլ Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան ապաշխարութեան շարահաններէ հեղինակի մասին խօսելով՝ ասում է, «Չկարգ շարահանաց ապաշխարութեան ըստ ութ ձայնից ասեն արարեալ սրբոյն Մեսրոպայ»։ ապա աւելացնում է, «Որինակ ինչ (Շարահան) շնորհալուոյն ներսէսի ընծայէ գրիս ձայնս. այժիներն, աղ, բձ, դձ.» Բաց յրկց եր. 156: Մենք կարենորութիւն տալով Սարգիս երէցի ասածին՝ կասենք, որ ապաշխարութեան կարգից Ողորմէքը չէր կարող գրել Բենիկը, որովհետև շարահաններ գրելու կանոններին ծանօթ մի անձն՝ որպիսին Մեսրոպն էր, չէր կարող գրել Հարցերը, Տէրյերկնիցները և թողնել Ողորմէքը այս արամաքանութեան

հակառակ է: Իսկ Բենիկ վարդապետը, եթէ գրել է մե բան, ո՛ր գլխէ, գրածները թերևս մեր յառաջ բերածներն են, կամ նման բաներ, որոնք նիւթով և գրութեամբ նման են իւր գրած սրտաբուղի Աղօթքներին. տես Առփերը Հայկականք. ԻԱ:

«Կանոն սպաշխարութեան».

ԿԳ. Չանճառ հութիւն:

« Մեղայ քեզ տէր:

- 110 « Աւրհնեցից զանուն քո սուրբ, որ միայնդ ես բարբար և բազումողորմ: աղաչեմ՝ զքեզ յիշեա և զիս տէր ի քում յարքայութեանդ:

Հառաչմամբ սրտիւ իմով արտասուաւք լուանամ զանկողինս իմ: աղաչեմ զքեզ յիշեա և զիս՝:

Որ զիտես զգաղտնիս իմ տէր. և քննես զճաճուկս սրտի իմոյ. աղաչեմ զքեզ յիշեա և զիս՝:

- 111 « Չքեզ աւրհնեն իմանալի զաւրութեանցն զագքն, տէր և արարիչ գոլով երկնի և երկրի:

Խոնարհեցար ի հայրական ծոցոյ բանդ միածին որդի աստուծոյ, և առեր մարմին ի սրբոյ կուսէն:

Տէր կարող և հզօր աւգնեա ինձ ի քում զալստեանդ, զատաւոր կենդանեաց և մեռելոց:

ԷԳ. Ուղեղ են ճանապարհք:

« Մեղաք մինչև յերկինս:

- 112 « Աւրհնեմք և բարբերանեմք և առաւել բարբերանեմք զանուն քո՝ փրկիչ մեր, քեզ փառք վայել է:

Զկերպարանս ծառայի զգեցար որ տէրդ ես յաւիտենից ազգի մարդկան. փրկիչ մեր քեզ վայելէ փառք:

Զյորդանան ցուցեր աւաղան անապական, լուսաւորեցեր զազգս մարդկան. փրկիչ մեր քեզ վայելէ փառք:

ԷԴ. Աստուած հզաւր թագաւոր:

- 113 Ը. Ուրախց անձա. վեհ. զո. վեր. պետ թց. բձօղ տ՛րո. սրո. ահ. ձայ. ըղբ. մեծ.

Որ և ծը. զ՛տ. ՛ար. զբարձ. յանց. ա. նախ. մօ.
պրտ. սր.

Այս. ծընը. նօ. աղ. բարձ. տրտ. թ. հըն. աղ. ս''.

Այս Կեծացուցէն մենք կարգում ենք:

Ուրախացիր աստուածածին վերաւրհնեալ զովեալ
վերին պետութեանց բարձօղ տէրունի. սրովբէական ձայնիւ
ըզքեղ մեծացուցանեմք:

Որ և ծնար զտէր աստուած, զբարձողն յանցանաց
նախամօրն պարտեաց. սրովբէական ձայնիւ ըզքեղ մեծա-
ցուցանեմք:

Այսաւր ծընար նոր ազամ, բարձող տրբամութեան
հընոյն ազամայ. սրովբէական ձայնիւ ըզքեղ մեծացու-
ցանեմք:

«. Եկեսցէ տէր ի վերայ մեր:

«. Տէր զուր միւսանգամ քո:

Դ՛.Ը. Որ զերիս մանկունսն:

«. Ողորմեաց ինձ քրիստոս:

«. Քեզ վայել է օրհնութիւն:

114 ք. Տուք զփառս ամենայն երկիր արարողին մեր:

Յաւրհնութիւն ի նոր աւրհնեսցուք զտէր զի սքան-
չելիս արար:

Զի նա ասաց և եղև. նմա ամենեքեան սաղմոսելով
ասեմք փառք ի բարձունս աստուծոյ:

115 Դ՛.Ը. Աստուած հարցն մերոց:

«. Մեղայ քեզ տէր քաւեա:

ք. Եկայք ժողովուրդք երկեզիւ երկիրպաղցուք սուրբ
երրորդութեանն և միաստուածութեանն:

Զոր սերորէքն երկեզիւ ծածկեն զղէմն և զոսս, աղա-
ղակեն զերեքօրեան զաւրհնաբանութիւն:

Փառաւորեսցուք զհայր անսկիզբն, զորդի անսկզբնա-
կից, և զսուրբ հոգին հաւասար:

116 ք. Տուք զփառս աստուծոյ:

Ի յերկինս հրեշտակք և երկնային զաւրութիւնք տուք զփառս աստուծոյ:

Ի յերկրէ որդիք մարդկան և երկրածին կենդանիքս տուք զփառս աստուծոյ:

ԴԼ. ԳԳ. Է. Օրհնեալ տէր աստուած հարցն:

«. Չարհուրեալ դողացաւ:

«. Ամենակալ քաւեա զմեզս իմ:

117 «. Աստուած քաւեա զիս զմեղաւորս:

Որ մաքսաւորին թողեր զբաղմութիւն մեղաց իւրոց աստուած քաւեա զիս զմեղաւորս:

Եւ աւագակին շնորհեցեր զերկնից արքայութիւնն աստուած քաւեա զիս զմեղաւորս:

ԳԳ. Չառաւաւտու աղաւթս:

Շարահանների հեղինակների երկերին քաջածանօթ գրեչները Ղազարոսի յարութեան շարահանները ընծայում են սուրբ Սահակ Պարթևին. այս աստիճան գրում է մեր 804 Շարահանի գրեչը (անունը անյայտ), «Կանոն յարութեան Ղազարու, Աստուծոյ մեծին Սահակս Պարթևի, Այսօր գոչով ի բեթանիա» թղ 84ր: Թէ ի՞նչ աղբիւր է այլի առաջ ունեցել շարահանին գրեչը, որից առել է իւր այս ստուգութեան անկարօտ յիշատակարանը, մեղ անդիտելի է: Սակայն մենք ևս ի գիտութիւն ընթերցողի նշանակենք մեր գիտեցածը:

Ե-րդ դարում մեր պատմադիր Ղազար Փարպեցին խօսելով Սուրբ Գրոց Թարգմանութեան մասին, այսպէս է գրում Սահակ Պարթևի, — այս մեծ կաթուղիկոսի անդնահատելի գործունէութեան մասին, «Ապա ժողովեալ ամենայն աւաղ քահանայք. հանդերձ երանելեալն Մաշտոցիւ և ամենայն նախարարք. մեծամեծ ասնուտերօք առ թագաւորն Հայոց Ղաւամշապուհ.», հանդերձ թագաւորան սկսան աղաչել զսուրբ կաթուղիկոսն Սահակ արկանել զանձն յաշխատութիւն հող-ևօր և Թարգմանիկ դաստաւածաշունչ կտակարանս ի յոյն լեզուոյ ի հայ բարբառս»: Եւ ժողովրդասէր հայրապետս իւր միահամուռ հօտի այս նուիրական ու ջերմ ցանկութիւնը անտես չառնելով, ինչպէս նոյն Ղազարն է ասում, «Զցայգ և զցերեկ

Սարգսիանեաց զկտակարանս ամենայն», կատարելով այս աստուածային սուրբ հունձը իւր ընտիր աշակերաների և սուրբ Գեորգիոսի ձեռքով: Վազ. Փարպ. 1901. Տղ. ժն. 16—17: Խոր. Գ. ԻԳ.

Արդ՝ լուսամբիս հայրապետիս Վաղարու յարու-
թեան վերայ յօրինած շարահանները ոչ այլ ինչ են,
եթէ սչ իւր թարգմանած Յովհաննու Աւետարանի
ժՎ. գլխի բովանդակութիւնը. այսինքն, Փրկիչը երբ
անգեղեմնում է Վաղարոսի Կարթա և Կարթամ քոչ-
րերից, թէ Վաղարը հիւանդացեալ է, «Առեն. զոր դուն
սիրէիր, հիւանդացեալ է», զայն է Ռեթանիա ուր
և վշտազին յայտնում է իւր աշակերտներին իւր
բարեկամ Վաղարոսի մօճը՝ ասելով, «Վաղարոս
բարեկամ մեր ննջեաց», «Վաղարոս մեռաւ», «եկայր
երթիցուք առ նա» ու գալով՝ դանում է Վաղարին
չորս օր առաջ մեռած ու թաղուած, «եզիս զնա
չորեքօրեայ ի գերեզմանի»: Կարթան այս սգաւոր
և անմեթար աղջկիւր լալով լալաշիով ասում է
Փրկչին, «Տէ՛ր, եթէ ասա լեալ էիր, եղբայրն իմ չէր
մեռեալ»: Եթէ այտեղ եղած լինէիր, իմ եղբայրը
չէր մեռնիւ ու արատուքը աչքերին գնում կան-
չում է իւր Կարթամ քոչը՝ ասելով, «Վարդապե-
տըն եկեալ է, և հոչէ զրեզ»: Կալով Կարթամը այն
հրէաների հետ, որոնք Վաղարոսի մահուան պատ-
ճառով իրեն մեթեարելու համար ժողովել էին իւր
տան մէջ, գլխովին սգոյ մէջ ընկղմուած այս կինն
ևս ընկնում է Յիսուսի ստերը «անկառ առ սասնսրա»,
և լուսահոտաչ ասում Փրկչին իւր քոչը նման, «Տէ՛ր,
եթէ ասա էիր զիպեալ, ոչ էր մնաեալ եղբայրն իմ»: Կորովագուց Փրկիչը անտնելով Կարթամին և Կար-
թային ու նրանց հետ եղող հրէաներին, որ դառ-
նապէս լալիս են, ինքն ևս լաց է լինում, «և ար-
տասուեաց Յիսուս» և այս լացը, Փրկչի ազբերակից
բղիած այս արատասուաց կայլակները, որ սիրոյ նշան
էին, մեծ դարմանք պատճառեցին հրէաներին, «Առէին
հրէայքն, անսէր, սրչափ սիրէն գնա»: Հուսկ ապա
վշտաբեկ ու տխուր հարցնում է նրանց Վաղարի
մասին, «Ո՛ր եզիք գնա»: Պատասխանում են Փրկչին,
«Տէ՛ր, եկ և տես»: Փրկիչը գերեզմանին մօտենալով՝
հրամայում է քարը գերեզմանից վերցնել, «ի լաց
արարէր զվէմզ»: Այս իսկ ժամանակ Կարթան առաջ
գալով՝ ասում է, «Տէ՛ր, արդ հոտեալ իցէ, քանզի
չորեքօրեայ է»: Կամենալով ասել, որ Վաղարին այլևս

կենդանանալը, այլևս կենդանի տեսնելը անհնարին բան է: Սահայն բարեգուծ Փրկիչը աչքերն ուղղելով առ Հայրն երկնաւոր, առ թագաւորն ամենակեցոյց, ու սրբաբուզի գոհանալով այն բանի մասին, որ միշտ և ամեն դէպքում իրեն լսում է, ապա մեծ ձայնով աղաղակում է, «ի ձայն մեծ աղաղակեաց և ասէ. Ղազարէ արի եկ արտաքս»: Այս ամենազօր հրամանի համաձայն՝ կապած ստերով, ձեռքերը երկզով պնդած, երեսը վարշամակով պատած գուրս է դալիս գերեզմանից չորեքօրեայ մեռեալը—Ղազարոսը, և Փրկիչի բանիւ ու թոյլատուութեամբ քայլում, շրջում է քոյրի առաջ. «Եւ եւ մեռեալն ստիւք կապելովք, և ձեռքն երկրպայնօք և երեսօքն վարշամակապատօք, և ասէ ցնոսա Յիսուս. լուծէք զգա և թողէք երթալ: Փրկիչ այս սքանչելագործութեանն ականատես եղող անձանց համար Աւետարանն աւսում է, «Բազումք ի հրէիցն՝ որ եկեալ էին առ Մարեմանս, իբրև տեսին զոր արարն՝ հաւատացին ի նա»:

Ահա այս է Մեծին Սահակայ Պարթևի դրած շարականները լսեմ նիւթը, պարունակութիւնը, որոնք ընծայում է մեծ հայրապետս՝ ինչպէս ասացինք, իւր թարգմանած բառով ու բանով՝ այսպէս. «Կենդանութեանց բաշխող քրիստոս ի բեթանիա եկաւորեալ այսօր, բարեկամին Ղազարու պարզ և է զկենդանութիւն: Տնօրինաբար արատուելով ընդ մարթայի և ընդ մարիամու ողբակցէք, և որպէս մարդ հարցանէր ուր եղիր զղազարոս»: Ազ. Բ. տան մէջ, «ո՞ր եղիք, ես յարուցից դսիրիլն իմ զղազար»: Մկ. Բ. տուն, Բղևմամբ արտասուաց Մարիամու և Մարթայի անկեալ առ ոտն տնան խնդրէին զնորոգումն եղբօրն: Օրհ. Գ. տուն, Եւ որպէս զաստուած բարբառով յարուցանէ ի մեռելոց զչորեօրեայն, և զուզընթաց ձայնին մեռեալն եկն արտաքս անապական: Աացեալ ի դուրս այրին և ձայնէր աղաղարող բարբառովն ի դերեզմանն Ղազարէ եկ արտաքս անապական: Ելեալ ի դերեզմանէն հրիզապինդ պատանօքն մեռեալն. հրամայեաց լուծանել ի կեանսն յաւիտենից»:

Ի պատիւ Փրկիչի հրաշագործութեան Ղազարոսի տօնն ևս ի նախնեաց անտի համարուել է Տէրունական տօներին Մեծացուսցէ է երգում, ուստի հետևեալ Մեծացուսցէն ևս շատ կարելի է յօրինել է Սահակ Պարթև, որն գրութեամբ նման է իւր դրած շարականներին: Գտնւում է Ժ Շարականի մէջ թիւ 70ա:

«Ղազարու Յարութեան».

118 ԲՅՈՒՄ. Տու. տնօր. և տաղ. բա. կե. բա. ո. բան. կե. *դժ. զղաղ. մեռ. չո. եքօ. ի թա. *ահու. զք. մծ:

Սոսկալ. սէր. և օթա. սիւն հաս. լու. սէ. ո. զարթ. զսի. և նորո. ի քնո. մհ. նո. հրաշ. այս. յր. հաստ. մ. յրո:

Մարի. մայ. պանծ. և ք. զերկ. *բճրգ. *բճե. զբճո. բոլ. և հան. ի դի. քո. ն. զթ. յի. ս. և արտ. ի դե:

Մեծացուցէս մենք կարգում ենք.

Տուն տնօրէնութեան և տաղաւար բանին կենաց բարձրելոյն. որ բանիւ կենազործեաց զղազարոս մեռեալն չորեքօրեայ ի թաղմանէ. աւրհնութեամբ զքեզ մեծացուցանեմք:

Սոսկալի սէր և օթարան, սիւն հաստատութեան լուսոյ (սէ.) որ զարթուցեր զսիրելին (քո) և նորոգեցեր ի քնոյ մահուանէ նորահրաշ...

Մարիամ մայր պանծալի և քան զերկինս բարձրագոյն. (որ) բարձեր զբարձողն բոլորից և հանգուցեր ի զիրկս քո...

Փրկչի հրաշափառ գալուստն երուսաղէմ՝ Եւրդ գարում մեր Զորավորեցի Սահակ կաթսուղիկոսը կոչում է «Արմաւենեաց օր» (Մատ. Նխնց 1833. Վնակ. 185). և այս շատ իրաւամբ. վասն զի այս օրն էր, որ հրէից մանուկները, ծերերը ձեռներն առած արմաւենեաց մատղաշ ոստեր զիմաստրեցին Փրկչին ովսաննայով (կեցո տէր), երբ նա աւանակի վերայ նստած մանուկ էր երուսաղէմ:

Փրկչի եկաւորութեան այս Տօնը յայտնի է եղել մեր Աղգին նաև Մաղկաղարդ և Մաղարդար անուններով: Այ՛ո՛, այս տօնի ժամանակն է, որ մենք տեսնում ենք ամեն թուփ ու ծառ ընութեան առաջատի մէջ հրաշալի ձևով նոր սաի կանդնած ու սրտազրաւ ամեն կողմով. սրտազրաւ իրենց նորաբողբջ թաւերով (տերւներ) ու ուղէշներով, սրտազրաւ իրենց նոր պակած կոկոններով, և սրտազրաւ իրենց բացուած և թերաբաց ծաղիկներով: Այսպէս ուրեմն ծաղկած ծառից է մնացել Մաղարդար, Մաղկաղարդ անուններս:

«Ես Վաչէ. . առաք երկու այգի ս՛ր Դաճաճնայ. . , միաբանքս հաստատեցին մեզ ժամ ծառղարդարին. . Արձան. Հառիճոյ թ ՈՂ (1221): «Ես Գաւիթ միաբանեցայ ս՛ր օւխտիս [Վանէշան] միաբանքս խոստացան. Ա. պատարագ ծառղարդարին». Սարգիս Եպո. Զալալեան. Տանպարթ. Ա. 215, Բ. 121: «Ծառղարդարի երեկոյնի Լոյս զուարթ». Ժգ 399: Կանոն ծառղարդարին. աճ. աւրճ. Որ վերաւրճնիս». Խը 136բ:

Թէ Ծաղկազարդի և թէ աօնիս յաջորդող Աւար շարս.Յունան բոլոր օրերի շարահանները գրել է Սահակ Պարթև, «Յուրբն Իսահակ զԱւաղշարթեանն». Տը 674: 219 Աստուածաշունչ. թգ 7ա: «Կանոն Յարութեան Ղաղարու. տապեալ մեծին Սահակա Պարթևի: Կանոն զալստեան Տեառն Երուսաղէմ նորին Սահակայ». 840 Շարական. թգ 86ա:

Տօնիս շարահանների մասին զրուժ է Սարգիս երէցը իւր Տօնացոցում, «Կիրակէն աւրն Ծառղարդար, որ է զալստու տեսան յերուսաղէմ. շարահներ իւրն. հցն նորն. եթէ ոչ Որ զերիս մանկունան». թգ 234ա: Որ զերիս մանկունան Տօնիս հին Հարցն է, և յօրինել է Սահակ Պարթև, «Արարեալ. . ի մեծէն Սահակայ, որ յեաոյ խազանեալ իցէ ի յաջորդել նորոյ հարցն». Բայ. Շրինց. 210: Իսկ նորն է զհ. հց. Որ ի բրտէական աթոռ, որ գրել է Շնորհալին, «զԾաղկազարդին հարցն. . աէր ներսէս Կլայեցին Հայոց կաթուղիկոսն է երգել». 704 Քարոզիորթ. թգ 31ա: Պանուժ է ա 98բ, բ 101բ, զ 97ա, է 110բ, թ 103բ, ժը 106ա, ժգ 106բ, ժե 91բ, ժդ 100բ, ժէ 104ա կրճատ. իգ 106բ, իթ 90ա, լ 98բ, լբ 113բ, լթ 104ա, խը 95ա, խթ 101ա, կը 102ա, կթ 93ա կրճատ:

«Դալստեան Տեառն յերուսաղէմ».

119 ա. չ. 2. Որ զերիս մանկունան ի հնոցին ապրեցուցեր, աւրհնեալ յաւիտեան:

Որ ի վեցթեան 2արովբէօզ հանգչիս) տղայոցն 3աւրհնութեամբ ընդ հրեշտակս երգարանեալ. աւրհն՝.

Յորմկ դրդան զուարթունք երկնից, սուրբ եկեղեցի ստաովք ձիթենեալք տաւնէ քեզ. աւրհն՝.

119 1 զ. ժը. ժգ. ժե. լթ մանկունա. 2 թ սրովբէ. 3 ժգ աւրհնարանու թեամբ.

« Զտէր աւրհնեցէք, բարձր արարէք զնա յաւիտեանս :
 Որ յաթոռս քերովբէից հանդէի քրիստոս աստուած,
 այսաւր ի նոր յաւանակի նստիլ հաճեցաւ. բարձր արա՛ւ :
 Որ ի դասուց երկնաւորաց ՚աւրհնարանի ձայնիւ, այ-
 սաւր ի ծերոց և ի տղայոց ՚փառատրիլ հաճեցաւ :
 Ընդ նոսին և մեք երգեսցուք սկսաննա բարձրելոյն,
 որ փրկեաց զմեզ ի ձեռաց մահու գալստեամբն իւրով-
 բարձր արա՛ւ » :

Գանւում է Ժ 11ր կրճատ. խբ 137ա. 4թ 93ա
 կրճատ: Թերևս հեղինակն է նորհալին:

120 Գ. Յ. Աստուածածին մայր տեառն և կոյս անապականի,
 որ մարմնով ծնար ՚գծոցածին որդին, որով խայթոց մահու
 շիջաւ և ՚աւետիս կենաց և փրկութեան բարբառ այսաւր
 յերկիր տարածեցաւ. առ բանն հաւր և միածին որդին
 բարեխաւսեա կեցուցանել զմեզ:

Մարգարեհարաշ տեսլեամբ ՚զարարիաս նոր սիօնի
 ՚գոչէ, ուրախ լիւր յոյժ ահա դայ առ քեզ խոնարհ և հեզ
 արքայ, նստեալ ի յէշ և ՚յաւանակ կրկին ազանց գոլ
 աւրինակ, առ բանն՝ :

Մայր կենարարին թագաւորին երկնաւորի, որում
 զաւրհնութիւնսն սկսաննայիւք երգէին մանկանցն դասք
 երբայական տոհմին. և ծերքն սատովք ՚արմաւենեաւք ելին
 ընդ առաջ որդի զաւթի գոլ երգէին. առ բանն՝ :

Երկրորդ Նաղիազարդի տօնը որպէս հին ժամա-
 նակ, նոյնպէս և այժմ հատարւում է Համբարձման
 առաջեկայ Կիրակի օրը: Այս տօնի Անտոնը կամ
 Պատկերը յօրինել է նոյնպէս սուրբ Սահակ Պարթև, և
 էն այս շարականները, Օրհ դձ. Քաղաւոր գոբով, Յորժամ
 եկն յիստս. դձ. հց. Բարերանեալ ես. Մձ. Արախ լիւր մայր

119 4 խգ, Եթ արմարանիւր. 5 բ. է. Թ. Եթ հբ. փառատրիլ.
 կբ փառատիլ.

120 1 խբ գնայածին. 2 խբ Խոյս. 5 Աղուհայեց Զ-րգ Կելրակէի
 Որ զիւրմարոյ օրհ. Զ տան մէջ, «Չարարիաս նոր սիօնի Եթէ
 ուրախ լիւր ահա դայ առ քեզ խոնարհ և հեզ արքայ. նստեալ
 ի յէշ և յաւանակ կրկին ազանց գոլ օրինակ. 4 կթ հնչլ. 5 յա-
 ւանակի իշոյ կրկին. 6 կթ ճիթննեալք.

յուսոյ. Ա. Զգարուստ քո քրիստոս. Տ. Խ յարութեան յա-
տուր: Սահայն ժԲ ըզ զարուժ ընտրճալու եղբայր
Գրեգոր փոքր վկայասէրը երբ յօրինեց Տօնիս համար
յատուկ նոր շարահաններ, այն է, «Մեծահրաշ այս
խորհուրդ» իւր սարօք, «զՄեծահրաշն Գրիգոր վկայա-
սէրն» (219 Աստուածաշունչ. Թղ 7ա), ապա սուրբ
Սահակը յօրինած Ծաղկազարդի շարահաններէց մնա-
ցին միայն ի ճոց եկեղեցւոյ Քաղաւոր զոյով, Յորժամ
եկն յիսուս, Զգարուստ քո քրիստոս և Խ յարութեան յատուր,
որոնք Առաջին Ծաղկազարդի օրը նախքան Օրհնու-
թիւնը երգուում են իբրև հեռեակի շարահան, «Հե-
ռեակի շարահան Քաղաւոր զոյով (չչրւն է Բիւրն
...) Տօնացոյց: Իսկ Յինանց Ծառաթ երեկոյեանները
երգուում են իբրև զալտեան Համբարձի, ասելով
մի Ծառաթ երեկոյեան Որ վերօրնիս, միւս Ծառաթ
երեկոյեան Քաղաւոր զոյով իւր սարօք, մինչև Հոգե-
զալուստ. «Հը. աձ. Որ վերօրնիս: Հը. դձ. Քաղաւոր
զոյով (չչրւն շրւհւն և ...). Տօնացոյց. 1887 էջմ-
եր. 75, 83: Տօնիս համար գրուժ է Սարգիս երէցը
իւր Տօնացոյցում, «Կիրակէն Ծաղկազարդ. որ է Երկրորդ
զալուստ. հցն իւրն [Բարերանեալ ևս քրիստոս]. և Թէ
գիտես զնորերն ասա». Թղ 225ա: Կորիքը են, «Տեանն
Կերսիսի է ասացեալ ի Ծաղկազարդն. դէ. Զմեծահրաշ այս
խորհուրդ: հց. Այսաւր արարիչդ արարածոց» իւր
սարօք. Թղ 102բ:

Գտնուում է ա 100բ, բ 103բ, գ 104ա, դ 99ա,
է 112բ, թ 105բ, ժբ 107բ, ժգ 108ա, ժդ 100ա, ժե
93ա, ժզ 102ա, ժէ 102ա կրճատ. իգ 109ա, իդ 75բ, իէ
91ա, իթ 92ա, լ 90բ, լբ 115բ, լէ 110ա, լթ 106ա, լսա
95բ, լսգ 116ա, լսբ 97ա, լսթ 103ա, ծա 131ա, կբ 103ա,
կգ 101ա, կդ 911 եր. կէ 92բ, կը 123բ.

«Կանտան երկրորդ Ծաղկազարդին».

ԴՆ. Բ. Քաղաւոր զոյով:

Յորժամ եկն յիսուս:

121 ԴՆ. հց. Բարերանեալ Կես քրիստոս Քաղաւոր, որ եկիր
ի փրկել զարարածս քո, աստուած հարցն մերոց:

Ուրախ լիք յոյժ գուսար սիրմնի, և ցնծայ երուսա-
ղէմ, քանզի ի քեզ հաճեցաւ բնակիլ տէր աստուած
հարցն մերոց:

121 Կ ժգ չունի ևս:

Ամենայն հեթանոսք ցնծութեամբ տաւնեցէք, և առաւել 2բարձր արարէք զտէր աստուած հարցն մերոց:

Գ. Ձտէր աւրհնեցէք, բարձր արարէք 5ժողովուրդք զնա յաւիտեան:

Որ 4յաթոռս քերովբէականս 5նստի, և ի զաւրացն հրեշտակաց անգաղար 6փառարանի. յաղթական աւրհնութեամբ բարձր՝.

Ձթազաւորն և զաստուածն յաւիտենից զփառաւորեալն ի հրեշտակաց, և զբարեբանեալն 7ի տղայոց, 8յաղթական աւրհնութեամբ բարձր արարէք քահանայք զնա յաւիտեան:

Պանուժ է ա 101ա, բ 103բ, գ 100ա, դ 104բ, զ 99բ, է 113ա, թ 105բ, ժբ 108ա, ժգ 108բ, ժդ 100ա, ժե 93բ, ժզ 102բ, ժէ 102ա կրճատ, ժթ 188 եր. եբ 136ա, եզ 109բ, եզ 76ա, եէ 91ա, եը 104ա, եթ 92բ, լ 91ա, լա 71բ, լբ 115բ, լգ 121բ, լե 128, լզ 120բ, լէ 110բ, լթ 106բ, լս 175ա, լա 96ա, լբ 138բ, լգ 94ա, լե 188 եր. լզ 116ա, լը 97ա, լթ 103ա, ժ 130բ, ժա 131բ, ժբ 111ա, ժգ 101ա, ժը 211 եր. ժթ 89ա, կ 113բ, կբ 103բ, կզ 101բ, կզ 912 եր. կե 89ա, կէ 93ա կրճատ. կը 124ա, կթ 95ա կրճատ.

122 Գ. Գ. Ուրախ լեր մայր 1լուսոյ աստուածածին, քանզի որ ի քէն մարմնացաւ աստուած, այսաւր ի վերայ 2յաւանակի նստիլ հաճեցաւ. մայր և աղախին քրիստոսի բարեխաւսեա անգաղար վասն անձանց մերոց:

Որ ի հաւրէ առաքեցաւ 5բանն, և յորովայնի քում բնակիլ հաճեցաւ. այսաւր 4ծերքն ոստովք արմաւենեաւք ելին 5ընդառաջ. մայր՝.

Որ ի 6յերկրի երևեցաւ և ընդ մարդկան շրջեցաւ, այսաւր ի դասուց եբրայեցւոց բարեբանեցաւ. մայր՝.

«. Ձգալուստ քո քրիստոս:

Գ. Ի յարութեան յաւուր գալստեան:

121 2 եզ բարձրացուցէք զտէր. 3 եզ ժողովուրդք բարձր արարէք զնա. 4 եզ յաթոռ. 5 ժգ, լա, ժա, կը նստիս. 6 գ փառարանիս. 7 լա չունի ի տղայոց. 8 լա ի յաղթական.

122 4 կզ չունի լուսոյ. 2 լա աւանակի. 3 լե բանդ. 4 գ ծերք. 5 ժթ, եբ, եզ, լա, լթ, ժբ ընդ յառաջ. 6 կը յերկրէ.

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ.

Ինչպէս ասացինք, Աւագ շաբաթուան շաբա-
 հանները գրել է Սահակ Պարթև, տես համար 119.
 Ըստ էրեք օրերի Օրհնաթիւնները՝ որպէս գրուած
 է Կիւրահոս պատմագիր, յօրինել է Ննօրհալին, «Այս
 հերոէս . . . ըստու ինչ հարգեաց յեկեղեցի . . . նու-
 ըս է . . . Աւագ շաբաթին երկը աւուրց օրհնութիւն,
 երկուշաբաթին [ըձ. Անեղն ի հօրէ. ըստ Սարգիս
 երէցի նաև «Ար յանկից դոյացուցեր. յայտնի չամբար-
 ձին»]. երեքշաբաթին [ըհ. Իմաստուն կուսանքն], Չորեք-
 շաբաթին [ըձ. Ար յաթոս փառաց]: Այսպէս էլ զկա-
 յում է հին ու նոր շաբահանները ճանաչող մի նօ-
 տար, «Անեղն ի հաւրէ, Իմաստուն կուսանքն, Ար
 յաթոս փառաց ըստու . . . Տէր ներօէս կլայցեցին
 հայոց կաթուղիկսն է երգել». 704 Քարոզիւր. Թղ
 32ա: Ըստ Սարգիս երէցի գրել է նաև Մեծի Աւրա-
 թու «Այստր ի կատարումն» յայտնի նեաեակ շաբա-
 հանը, և Նաբաթ օրուայ «Անեղանին յախտնից», և
 «Կուսածին մարմնով բրիտոս» յայտնի Օրհնութիւնը,
 որոնք ըստ գրութեամբ գրուած են «Պարզեատուն
 ամենեցուն» յայտնի հին Օրհնութեան տակ: Այս
 մասին գրուած է Սարգիս երէցը իւր Տօնացուցում, «Ն. Բ.
 Թաղմանն Տեառն. շաբահներ իւրն. և զնորերն այլ
 ասա». Թղ 234ա: Այս նորերը գրել է ըստմարզիւն չայ-
 ըսպեաս ընդորովին հեաեելով սուրբ Սահակի գրած
 շաբահաններն. 40. Պարզեատուն. Ա. տան մէջ,
 «Այսօր խնդրի պարգիւս ի պիղատոտէ . . . հաւանի պատիլ ի
 յոխէփայ». Կենդանին. Ա. տան մէջ, «Այսօր խնդրի
 որպէս մեաեալ ի պիղատոտէ . . . յանն աւուր պատիլ ի յով-
 սեփայ». Պարզեատուն. Բ. տան մէջ, «Այսօր զնի ի նոր
 գերեզմանի, և գանձն անմահութեան կնրի մատանեա
 րանանայիցն». Կուսածին. Ա. տան մէջ, «Այսօր զնի ի
 կոյս գերեզմանի, և լուծիչն երկանց զժոխոց մատանեա
 կնրի քահանայից»: Պարզեատուն Ք. տան մէջ, «Չոր
 օրհնեն զօրք երկնից երգով, պանպանի ի զինուորաց». Կուսածին. Բ. տան մէջ, «Ար պահէն զնորայէլ անբուն
 պահպանի ի զինուորացն». Պարզեատուն. Ք. տան մէջ,
 «Այսօր եղաւ ի նորափոր զիմի». Կենդանին. Ք. տան մէջ,
 «Այսօր եղաւ ի զրի ստուերակսնի»: Պարզեատուն, Ք.

առն, «Արարածոց փրկութիւն քրիստոս» • Կուսածին • Գ
առն, «Յնծուծիւն արարածոց քրիստոս» • Լայլն:

Թերևս բազմաբղիւն հայրապետ է յօրինել նաև
հեռեկալ աւուր պատշաճի Յեճացուոցէքը:

Գանուում է ժէ 13ր կրճատ, 110ա բաց գրու-
թեամբ • ԼԵ 117ա • Լէ 111բ • հգ 22ա:

- 123 ՅԶ. ԷԳ. ¹Արարչին արարածոց նորաստեղծեալ սկիզբն աշ-
խարհի, աստուածածին ²մարիամի որ նորահրաշ այսաւր
կազմէ զարարած իսկզբանէ • աւրհնութեամբ երզով զքեզ
մեծացուցանեմք:

Թագաւորին անմահ զաւրաց նորապայծառ երկիր կա-
մոց՝ աստուածածին ³մարիամի որ զթութեամբն հայրենի
մաքրագործէ զօրդիս մարդկան • աւրհնութեամբ՝

Կենաց և փրկութեան մերոյ քաղցեալ այսաւր որդին
քո միածին, ⁴Թղենեան զմեզս մեր ⁵յարմատոց բոցակիզէ •
աւրհնութեամբ՝

Գանուում է ժէ 18ր կրճատ, 111բ բաց • ԼԵ 119բ •
Լէ 114ա:

- 124 ԳԶ. ԷԳ. Աքանչեկի ¹բանին բարձաւզ մարիամ աստուածա-
ծին, որ փոխանակ նոյեան յարկին բարձեալ ²բերեր զրո-
ւորից ³կենդանութիւնն • զոհութեամբ երզով զքեզ մեծա-
ցուցանեմք:

Մարմնացեալն ի քէն որդին ճառագայթ փառացն հաւր
զմեղուցեալ ազգս մարդկան ջրով և հրով ⁴մաքրագարգեաց •
աւրհնութեամբ երզով՝

Աշխարհակիր լեառն պարարտ լուսատու լերանցն յա-
ւիտենից • այսաւր ի լեառն ձիթենեաց տարեալ զմեզ ⁵հրա-
ւիրէ յերկինս երկնից • առ նա միշտ բարեխաւսեա վասն
անձանց մերոց:

123 1 ժէ, ԼԵ, Լէ Արարչին արարածոց նորաբործեալ • 2 ժէ չունի
մարիամ • 3 ժէ չունի մարիամ • 4 ժէ չունի թղենեան • 5 հգ յարմատով •

124 4 ժէ բարի բանին • 2 ժէ, ԼԵ բերեր • 3 ԼԵ կենդանութեանն •
4 ժէ մաքրագործէ • ԼԵ մաքրագործեաց, 5 Լէ հրաւիրեաց •

Գանւում է ժէ 19ր կրճատ. 113ա բաց. լբ 121բ. լէ 116բ:

125 ԴՂ. ԷՅ. Որ խորհրդոյն հայրենի խորհրդարան աստուածածին. լոյսն որ յառաջ քան զյաւիտեանս մարմնով ի քէն առաւ մարդկան. բարձրագոյն բանիւ զքեզ մեծացուցանեմք:

Բանն ի բարձունս բարեբանեալ բարձող հիմանց արարածոց, ¹այն որ ի քէն ծնեալ մարմնով մատնի այսաւր ի յուգայէ, մեք աւրհնութեամբ երզով ²մեծացուցանեմք:

Յանցաւոր մաւրն եւայի քաւիչ մեղաց աստուածածին. այն որ մատնեաց նմա զբնութեամբ բարին այսաւր զորդին քո միածին. իսկ ազատեալքս քեզ զքեզ մեծացուցանեմք:

Գանւում է ժէ 18ր կրճատ. 114բ բաց. լբ 124բ. լէ 120ա:

126 ԵՂ. ԷՅ. Ի հայրական ծոցոյ ծագեալ լուսոյն ելք արևու աստուածածին մարիամ, որ ¹վեհազոյն երկնից եցոյց այսաւր զխորհուրդ եկեղեցւոյ ²ի վերնատունն խորհրդոյ. աւրհնութեամբ երզով զքեզ մեծացուցանեմք:

³Մարմնացեալն ի քէն արարչագործ բազկաւք ⁴որդին քո միածին, այսաւր անճառ խոնարհութեամբ ⁵նորոգմամբ ձուլէ ի ջուր զգարշապարս հողեղինաց. աւրհնութեամբ''.

Ի յարմատոյն յեսսեայ ⁶ծաղկեալ ծառն ⁷կենաց զբթութեամբ հաւր և հողւոյն, այսաւր բաշխէ առատապէս մահկանացուաց ⁸զանմահական պտուղն. աւրհնութեամբ''.

ա՛. մէ. Այսօր կանգնեցաւ: Այսօր տէրն մեր: Մի ոմն ի ձէնջ: Ձայն լուեալ: Բանն զոր ասաց:

127 ¹Այսօր մեկնեցաւ աշակերան ի սուրբ գնդէն ի յորոշումն անձին իւրոյ:

²Սուգ և տրամնութիւն եղև ի դասս առաքելոցն, զոր որոշեաց տէր պատառաւն և ել արտաքս ի սուրբ գնդէն:

³Այսօր տէրն մեր մտանէ յերուսաղէմ և զայ կամաւ ի չարչարանս:

125 1 լբ վասն առ ի քէն. ժէ, լէ վասն որ ի քէն: Գրենք այն, հեռակելով Գ տան. 2 ժէ զքեզ մեծացուցանեմք:

126 1 ժէ վերագոյն. 2 ժէ ի վերնատունն. 3 լբ մարմնացեալ. 4 ժէ չունի որդին քո միածին. 5 լէ նորոգմանն ձուլէ զջուրսն. 6 լէ անկեալ. 7 ժէ կենաց որ ի գրախոյն այսաւր''. 8 ժէ զանմահագործ.

127 1 Գանւում է ժէ 115ա. 2 Գանւում է լբ 125բ. ժէ 146ա. 3 Գանւում է ժ 78ր կրճատ. ժգ 117բ:

Գտնւում է ա 109ա ժէ 20ա կրճատ, 116բ բաց.
 Եբ 157ա, Եզ 112բ, Լբ 131բ, Լէ 123ա, Լթ 117ա, Լս 107բ,
 Կզ 658, Կը 108ա, Տգ 91բ, Տզ 27ա:

128 Ուր. 43. Յաճեղ ¹աւուրն ²ուրբաթուն, ³մահուան մեծի կոյս
 որդւոյն, կայր առ խաչին միջաբեկի մայրն կենաց ⁴մեռե-
 լոյն. և ⁵մեծացուցանէր զորդին իւր աղբերահոս ⁶արտա-
 սուաւք:

Ահա զարրիէլ և ⁷արևելեան թագաւորք, հրեշտակք
 խառնեալ ընդ ⁸հոփիւս և ասող ծագեալ ի բարձանց, եկայք
 տեսէք ⁹զորդին իմ սպանեալ, ¹⁰զանմահն ի ձէնջ քարո-
 ղեալ. և ողորմագին ¹¹աղետիւք մեծացուցէք ¹²զմաւրս
 զվտանդ:

Յառաջատես սիմէոնն հինաւրեայ քահանայ ահա սուրն
 կարծեաց եսպան ¹³ի սուգ տարածամ՝ զմայրս բերկրեալ
 աւետեալք. ¹⁴զի ինև այսաւր յայտնեացին ¹⁵խորհուրդք
 ի ծածուկ սրտից:

Արարչական զթութեամբ և որդիական զորովով թա-
 խանձանաւք տէր յիսուս ¹⁶յանձն առնէր զմայրն աշա-
 կերտին սիրելոյ, հաստատելով ¹⁷զսինն ¹⁸աշխարհիս պա-
 զատանաւք ¹⁹սրբուհւոյն:

²⁰Արարածոցս ²¹բնութիւնք ողբակցելով տիրամաւրն
 արջնաղբեցեալ խաւարաւ և զողալով գոչէին, ²²աղաչանաւք
²³սրբուհւոյն խնայեա ի մեզ քրիստոս անմահ ²⁴թագաւոր:

128 1 Լէ, Լս, Կզ աւուր. Եբ յաւուր. Կզ յաւուրն. 2 ա ուրբաթու.
 3 ժէ մահուամբ. 4 ա մեռելոց. Կզ մեռելոյ. 5 Կզ մեծացուցանել.
 6 Լբ վտակաւր. Լէ արտասուօրն. 7 Եբ յարեւելեան. 8 ա, ժէ, Եբ, Եզ,
 Լթ, Լս, Կզ, Տգ հոփիւսն. 9 ա, Եզ, Լբ, Լէ, Լթ, Կզ, Կը, Տգ զոր-
 դիս իմ. Լս զորդիս իմ արգ. 10 ժէ, Լբ, Կզ զանմահն. 11 Եբ աղեր-
 սաւր. 12 ժէ, Եբ, Լթ, Կզ զմօրս վտանդ. Լս զմօրս վտանդի. Լբ զմաւր
 զվտանկս. 13 Լբ չուէնի ի. 14 ժէ զի ինև յայտ'. Եբ յինև յայտ'.
 Լբ, Լէ, Լթ, Լս, Կզ զինև այսօր յայտ'. 15 Լբ ի խորհուրդն ի բազում
 սրտից. Կզ ի խորհուրդք ի ծածուկ սրտիցդ. 16 Եզ, Լս յանձն առեր,
 փութեցինք յանձն առնէր. միւսնները յանձնէր. 17 ժէ զսինն. 18 ա,
 ժզ, Եզ, Լբ, Կզ, Կը, Կզ աշխարհի. 19 Լբ ծնողին. 20 Լբ չուէնի այս
 տուէր. ա, ժէ, Եբ, Կզ, Կը, Եզ, Լթ, Լս, Տգ արարածոց. 21 Եզ,
 Լթ, Լս, Տգ ընտ. թիւնքն. 22 ժէ, Եբ պաղատանօր. 23 Լէ սրբուհւոյդ
 24 Կզ, Տգ թագաւորն.

Գանձում է թէ 20ա կրճատ. 125ա բաց. լը 136ա. հդ 27ա:

129 Ծը. Գ: Յորժամ ի հոյ մահաւ ի ջանէր անմահ զաւրաց թա-
զաւորն. և զողալով սարսեցին արարածոցս հիմունք, և մե-
ծացուցանէր մայրն աստուծոյ ¹ զաշխարհացս ² զվտանգն:

Յովսէփ և նիկողիմոս ի սրայէլի ³ փառաւորք, ողորմե-
ցարուք մաւրս միածնի մեռելոյ. և մեծացուցեալ զերախ-
տիս զիք զիս ընդ որդւոյն իմոյ սիրելոյ:

Ճշմարտապէս խոստումն աւետեաց ⁴ արդէն էառ զկա-
տարումն. և միածինն իմ՝ չոգաւ շահապետ զժոխոց և
զերեզմանաց թագաւոր. ⁵ և մեծացաւ մայրս բերկրեալ ի
փառս որդւոյն սիրելոյ:

Ահա տունդ յակորայ և Թոռ զաւթի արքայի աս-
տուածընկալ զերեզման և լուսոյն մեծի ⁶ աւթարան. ընկալ
զիս առ տէրդ իմ՝ զշխոյ յաջմէ արքայի:

Աստուածածին մարիամ տիեզերաց ցնծութիւն, աղ-
բիւր քո սուրբ արտասուաց սրբեցէ զանձինս մեր ի մե-
ղաց. ⁷ և ուրախալից բերկրանաւք տեսցես զու զորդին քո
աստուածապէս յարուցեալ:

Աւագ շարաթուայ աւուր պատշաճի հետեւալ
Մեծացուցէքը գանձում են միայն Յարգիս երէցի
Շարահանի մէջ թդ 18ա, բ. 19բ, 20ա ամենը կրճատ.
թդ 109բ. 111ա, 112բ, 114ա, 116ա, 125ա ամենը
բաց զբութեամբ: Բոս Յարգիս երէցի գրել է Վարդ-
դան Բարձրբերդցին, «Չաւագ շարաթին մեծացու-
ցէքն». Վարդանայ է ասացեալ». թդ 223բ: Հ. Ալիշան
«Սիսուան»-ի մէջ (242) յառաջ բերելով Անաւարդեցի
Գրիգոր կթ-ի գրած ընդհանուր շարահանների միայն
խորագրերը, Աւագ շարաթիս կարգից հայտապետիս է
ընծայում Բ2, Գ2, Դ2, օրելի շարահանները, բայց թէ
կան նրանց մէջ մեր յառաջ բերած Մեծացուցէքը,
զբուածքից յայանի չէ: Մեծացուցէքս աւելի նման
են Անաւարդեցու գրածներին, քան Վարդանի:

130 Բ2. Է3. Արեւմ բանաւոր ի վտակաց հոգ[ւ.]ոյն սրբո[յ] ա-
ռողեալ և զաւրութեամբ բարձրելոյն հոգանաւորեալ ծառն
կենաց ի քէն տնկեցաւ անմահական պողոմն լցեալ, որ

129 1 լը զաշխարհաց. հդ զաշխարհացս. 2 թէ վտանգս. 3 լը
գատարբ. 4 Չեռ. թէ արդին. 5 լը և մեծացեալ բերկրեալ. 6 լը ա-
ժեան. 7 թէ չոունի և. . . յարուցեալ.

փոխանակ մահացու պողոյն կենաց կերակուր մեզ պարօզեցաւ. նոր աւրհնութեամբ զքեզ բարեբանեմք տիրամայր. լեր մեզ բարեխաւս առ ծնեալդ ի քէն:

Յիմանալեացն աւրհնութեամբ պատուեալ և ի զգալեացս երկրպագութեամբ միշտ փառաւորեալ, որ զարարիչն ամենեցուն ծնար ի հնութենէ մեղաց զմեզ նորոգել. զնախահայրն յանիծիցն փրկեալ, և զնախամայրն ի ցաւոց երկանց ազատեալ. նոր աւրհնութեամբ զքեզ՝

Չաստուածային զաւրութիւնն՝ մարիամ, յիսուս որդին քո եղոյց ի ճանապարհին բեթանիա. զանպտուղ թղենին չորացոյց, զաշտկերտսն զարմացոյց, և մեծ սքանչելիս մեզ եղոյց, զմեզս մեր ջնջել և արդարութիւն մեզ շնորհել. զիշխանութիւն մահու բառնալ և մեզ անմահութիւն պարգևեալ. նոր աւրհնութեամբ զքեզ՝

131 ԳՂ. ԷՅ. Երկինք յերկրի մարիամ արեգական արդարութեան աւթարան. փեսայն երկնաւոր յառազատէ քո ելեալ, զճանապարհս կենցաղոյս հզաւրապէս ընթացեալ, յաթոռ փառաց յերկինս ընդ աջմէ հաւր նստեալ, ի քէն մարմնովն առեցեալ. անդադար զքեզ բարեբանեմք տիրուհի, լեր բարեխաւս առ տէր վասն անձանց մերոց:

Յորժամ թագաւորն փառաց յերկնից եկեացէ, և ձայնք իմանալի փողոյն զաշխարհս նորոգէ, ի քնոյ մահու զամենեսան զարթուցանել, զտաղանդ պատուիրանին ի ծառայիցն ինդրել, և զկուսանսն վառեալ լապտերաւք պատրաստել. արիք ելէք ընդ առաջ ահա՝ հարսամբն փեսայն դայ, պայծառ ջահիւք մտանել ընդ փեսային յառազատն հարսնարանին. անդադար զքեզ բարեբանեմք՝

Աղաչեմք զմայրդ անմահ արքային լինել մեզ բարեխաւս յայնմ աւուրահեղին. վառեալ ի հոգիս մեր զլոյսն երկնային, և զուարթերես զիմաւք հանդիպիլ քոյ միաճնիդ, ընդ երկնաշահ քանքարացն լսել զձայն աստուածային, եկայք աւրհնեալք հաւր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեր տեղին. անդադար զքեզ բարեբանեմք՝

132 ԳՂ. ԷԶ. Լոյսն արարչական ի չորրորդ աւուր ի տարրէ արար ամանս լուսոյն եղական, նոքաւք լոյս ծագել յաշ-

խարհս) և լինել տունջեան և զիշերոյ իշխան. և ի նոյն աւուրս իմանալի լոյսն ի հաւրէն իւր մարմին կազմէր ի քէն մարիամ, լուսաւորել ոչ զաշխարհ՝ ՚ղգալի այլ զիմանալի հոգիս մարդկան. Չգմայրդ լուսոյ մեծացուցանեմք, լեր մեզ բարեխաւս առ լոյսն անմատոյց:

Ի չորրորդ յդարուն առ արրահամ հրեշտակաւք աստուած խոնարհեալ, և ի մեռեալ արդանդէն սառայի զիսահակայ ծնունդն աւետեաց. ի չորրորդ աւուր գաբրիէլ աստուծոյ ծնաւզիւ ողջոյն մատուցեալ, անսերմ՝ յղութեամբ ի կոյս արդանդէզ զմիածնին ծնունդն գուշակէր. լինել նոր ազամ փոխանակ հնոյն անգամայ, շնորհել զթողութիւն պարտեացն նորա. զմայրդ լուսոյ մեծացուցանեմք՝:

Ի պատկեր աւետեաց աւուրն արծաթսիրութեամբ յուղայի մոլեալ, զիւր գմեծ զվարդապետն ընդ երեսուն արծաթոյ հրէիցն ի մահ մատնէր. զի որպէս աւետեաւք ընդ գուռն արդանդին յաշխարհ մտեալ ծննդեամբ, մատնութեամբ ընդ գուռն մահուն ի դժոխս իջցէ մահուամբ, և կենդանեացս աւետարանեալ, նոյն և մեռելոցն երթալ քարոզեաց. զմայրդ լուսոյն մեծացուցանեմք՝:

133 Եջ. Է՛): Մայր լուսոյ աստուածածին անճառելի լուսոյն ծագման որ ի հաւրէ առաքեցաւ, յորովայնի քում բնակեցաւ, անճառապէս ի քէն ծնաւ, կաթամբ կուսիզ կերակրեցաւ. զքեզ անգաղար բարեբանեմք մայր լուսոյ աստուածածին, լեր մեզ բարեխաւս առ քո միածինդ:

Յերուսաղէմ այսաւր եկեալ ի վերնատունն բազմեցաւ, ծառայապէս խոնարհեցաւ, և աւրինակ մեզ զայն տուեալ, զաշակերտացն ոտս լուանայր, զճանապարհս յերկինս ուղղեալ. զքեզ անգաղար բարեբանեմք՝:

Ձհացն կենաց ի ձեռս առեալ և զբաժակն ուրախարար՝ զհաւրէն իւր զոհանայր, բեկեալ տալով աշակերտացն. առէք կերայք այս է մարմին իմ և արիւն. և յիշատակ մահու իմոյ զայս արարէք մինչ ի գալուստն իմ միւսանգամ. զքեզ անգաղար բարեբանեմք՝:

134 Ուր. Է՛): Ով տիրամայր տրտմութեամբ տխրեալ վասն անպարտ չարչարանաց քո միածնիդ. զի տեսեր զնա ի խաչ

բարձրացեալ և բեկուաւք պնդեալ. աղերսիւ ջուր խնդրէր ըմպելոյ, արբուցին նմա քացախ և լեղի՝ բղխաւզին աղբերն աղենին, և տալով նոցա ի վիմէն զվտակէն բարի. աղաչեա զխաչեալ քո զորդիդ մաքրել զմեզ ի մեղաց. երկրպագութեամբ զքեզ մեծացուցանեմք:

Ահա լցաւ բան քո սիմեոնի, ահա սրով սիրտս խոցոտի. զի զքառասնաւրեայ մանուկս՝ որ ի քէն ծնեալ, հանդերձեալ է մեռանել վասն ազգի մարդկան. և յայտնի տեսանեմք խոցումն տիգի և սպիք բեկուաց ի ձեռս և յոտս սորա. աղաչեա զխաչեալ քո զորդիդ մաքրել՝:

Ողբակցեալ մաւրդ արարչին արարածք ամենայն սգալով կոծէին. և լուսաւորացն տեսեալ զտէրն ի խաչին՝ պատկառեալ քաւղով ստուերաւ ծածկէին՝ պոյծառացեալ յիններորդ ժամուն, նշանակելով զմահ և զյարութիւն մարմնոյ արարչին. աղաչեա զխաչեալ քո զորդիդ մաքրել՝:

135 ԾԱ. 71. Աստուածածին ի շնորհէն կիրք տնաւրէնութեամբ սրովքէ. էակցին ի քէն յերկրի հարսնացեալ մայր սուրբ. այսաւր միշտ տաւնեմք զյիսուսի որդւոյ քո զթ սղումն յերկրի:

Այսաւր ցնծա հրաշացուցիչն որդին քո առ հոգիսն, որք առ ի քէն սիրեալքն էին, զծառայութեան կապ կրէին. այսաւր փրկեալքս ի փրկչէն մերմէ աւրհնեն զմայրդ իւր սուրբ:

Անքննին հաւր որդին քննի աստուած ի քէն յերկրի կուսական քո ծննդեամբ. զքեզ միշտ աւրհնեմք մեծացուցանելով զկոյսդ աստուածածին:

Գանու մէ Ժէ 22ր կրճառ. 126ր բաց զլուսութեամբ: Հեղինակն ինձ անյայտ:

«Սուրբ Զատիկին».

136 ԳԼ 72. Մայր խաչեցելոյն տրամեալ մարիամ. ահա ցնծա և զուարճացիր, քանզի յարեաւ աստուած որաւ այսաւր որդին քո միածին, փրկելով զիւր զարարածս. զքեզ մեծ յուրացանեմք որ աւհնեալդ ես ի կանայս:

Երկնս որ թագաւ որին թ սղեցելոյ մայրդ թ ախճեալ, այսաւր բերկրեա ուրախութեամբ, քանզի յազթ ողի զա.

րութիւն կոխեաց զթագաւորութիւն մահու և զժողոց,
յառնելով ի մեռելոց. զքեզ մեծացուցանեմք''.

Կուսութեամբ կնքեալ ծնաւդ միածնիդ, նորահրաշ
քեզ աւետիս, քանզի անդրանիկն մեռելոց կնքեալ վիմով
այսաւր յարեաւ, զհոգիս մարդկան ի ձեռս աստուծոյ
հաւր կնքելով. զքեզ մեծացուցանեմք որ օրհնեալդ''.

Գտնուում է լԲ 151ր. ծէ 174ա: Հեղինակն ինչ
անյայտ:

«Աշխարհամատրան կիւրավէի».

187 ԳՅ. ԺԶ. Աստուածածին մայր և կոյս, որ զբանն աստուած
յորովայնի քում կրեցեր, և անուանեալ մայր սիրվն սուրբ
եկեղեցի. ի սմա զքեզ հարսն երկնից և կոյս մեծացու-
ցանեմք:

Որ զբոց հրանիւթ լուսոյն ի քեզ կրեցեր, և աշտա-
նակ ոսկի եւթնաջահեան լուսով պայծառացեար լապտերք
զուզաւորեալ ի խորհուրդ սուրբ եկեղեցւոյ. ի սմա զքեզ
հարսն''.

Որ վերահնեալ հանգեար ի դասս վերին զաւրացն.
այսաւր և մեք տաւնեմք զերեւոյն հողևոր աւազանին՝
որ ի սմա կարգաւորեցաւ. ի սմա զքեզ հարսն երկնից'':

Գտնուում է ժէ 130ր ած Ող: 131ր աղ շց: 132ա
աղ Ող: 133ր բծ Ող: 135ա բղ Ող: Շարահանների
զրիններեց սմանք Յարութեան շարահանները ըն-
ծայում են Մովսէս Խորենացուն, և սմանք Անանիա
Նիրահացուն. «Չարութեանն . . . Անանիա Նիրա-
հացին է սգեալ». 704 Քարոզիքք. Թղ 31ա: «Գյա-
րութեան կարգն բաւանդակ, զհարցներն և զս-
ղորմէքն և զտէրցերկնցերն Անանիայ Նիրահացին ա-
սաց». ժէ 223ր: «Գյարութեան կարգն . . . Անանիա
Նիրահացին». 622 Ռոզովածու, Թղ 299ր: «Մովսէս քեր-
թոյն զժննդեանն . . . այլ և զկարգն Յարութեան
սորա է ասացեալ. (մեծն Վարդան, ի տեսութիւն
Անթառամ ծաղկին.) իսկ այլք ասեն Թէ Անանիա
Նիրահացին է ասացեալ». 219 Աստուածաշունչ. Թղ 7ա:

«Զհարգ շարահանաց ըստ ութն ձայնից՝ բազումք ընծայեն Մովսեսի խորենացւոյ, և այլք՝ Բարսղի ձոն կոչեցելոյ՝ ի մէջն եօթներորդ դարուն. որպէս յիշէ Վարդան վարդապետ ի տեսութիւն Անթառամ ծաղկին»։ Բայօ. Նրկնց. 284 էրօ.

«Սուրբ և և կենսաբեր Յարութեան».

ա). հց. Նախայախտեան բանին պատմող:

138 ա. Որ զմեռանիլ կամաւ յանձն առեր իջանելով քո ի գերեզման լուծիչ մահու. ողորմեա բանաւոր հ(աւախ):

Որ ի զաւրաց երկնաւորաց աւրհնաբանիս. ի գերեզմանի կնքեալ պահեցար ի զինուորաց. ողորմ''.

Որ երեքաւրեայ թաղմամբ քո մեռուցեր զմահ. և յարուցեալ նորոգեցեր զտիեզերս. ողորմ''.

բ. Փայլահնաձև հրեշտակն.

139 ա). հց. Որ յաթոռ յանբաւ ես բնակեալ, զքեզ բարերանեմք թագաւոր անմահ աստուած հարցն մերոց:

Որ նստիս ի վերայ բազմաչեայ քերովբէից, և խնամես տեսչութեամբ զարարածս քո. աստուած հարցն մերոց:

Քանզի զքեզ աւրհնեն իշխանութիւնք երկնից ի տաճարի քում՝ սրբութեան, ընկալ զմեր աւրհներգութիւն աստուած հարցն մերոց:

գ. Ըզտէք աւրհնեցէք. բարձր արարէք զնա յախտեան:

Որ կամաւ հաւր եկն ի չարչարանս խաչին և զմեռանիլ յանձն էաւ վասն ազգի մարդկան. զնա աւրհնեցէք. բարձր''.

Որ երեքաւրեայ թաղմամբ ելոյժ զիշխանութիւն մահու. կենաղործելով զտիեզերս յարութեամբն իւրով. զնա աւրհնեցէք. բարձր''.

140 ա). ա. Ողորմեաց մեզ աստուած ըստ մեծի քում ողորմութեանդ:

Որ կամաւ խոնարհեցար յերկնից և մարմնացեալ տնաւրինարար ի կուսէն անշփոթ միութեամբ. ողորմեաց մեզ աստուած ըստ մեծի քում ողորմութեանդ:

139 ՎՁեռ. զնա անիլ.

Որ մարմնով երևեցար յաշխարհի. համբերեալ չար-
չարանացն ի խաչին կամաւ հաւր վասն մեր. ողորմեաց
մեզ աստուած ըստ մեծի քում ողորմութեանդ:

*. Անխեցին կանայքն:

ԲՆ. ԿԶ. Որ զարդարեալ նորացուցեր:
141 .. Բանդ որ ի ծոց հաւր ծաղեցար մեզ լոյս և կեանք,
զքեզ աղաչեմք որ բարձեր զանէծս մարդկան:

Որ ետք յեութեան ի փառս աստուծոյ հաւր, զքեզ
յիշեցին և դարձան հաւատով ամենայն ծաղք երկրի:

Պատմեցից զսքանչելի անուն քո յիկեղեցիս մեծս
սրբոց, որ զչարչարանս խաչի և մահու յանձն առեր զբը-
նութեան մարդկան:

*. Անխելով սուրբ կանանցն:

ԲԷ. ԿԶ. Ամաւորութեամբ եկիր ի չարչարանս:
142 .. Անսկիզբն աստուած և թագաւոր յաւիտենից, որ
նստիս ի վերայ քերովբէից իմանալի զուարթնոցն. աղաչեմք
քո արարածոցս ողորմեա:

Անժամանակ որդի մարմնացար ի կուսէն, յանձն առեր
կամաւ զխոչն և զչարչարանս վասն ազգի մարդկան. աղա-
չեմք ողորմեա քո արարածոցս:

Ի գերեզմանի եդար անմահ բնութիւն, և յարուցեալ
յերրորդ յաւոր մեզ կեանս շնորհեցեր թագաւոր փա-
ռաց. աղաչեմք ողորմեա քո արարածոցս:

*. Ձտիեղերական խնդութեանցն:

Գտնուում է ժէ 141ր: Իբրև հին և հանրածանօթ
չարահաններ, Համբարձման շարահանները Սարգիս
երէցի Նարահանի (ժէ) մէջ գրուած են հրճատ գրու-
թեամբ, և հին շարահաններին ծանօթ գրիչները
ընծայում են է-րդ գարում ապրող Անանիա Շի-
րակացուն, «զՅարութեանն, զՀամբարձմանն, զՊեն-
տակոտեկն Անանիա շիրակացին է ոգեալ»․ 704 Քա-
րողիրք. թղ 31ա: «զՅարութեան կարգն և զՀամ-
բարձմանն և զՆոգւոյն գալստեանն. Ա. աւուրն
Անանիա Շիրակացին»․ 622 ժողովածու. թղ 299ր:
Տաշ. Ցուց. 20րդ. 142 Երկնոց: Համբարձման շարա-

կաններն մէջ գործածուած մի քանի բարդ բառերը ցոյց են տալիս, որ Համբարձման շարահանները Ե-րդ դարու գրական վաստակ են և կարող է գրած լինել Ներսիսացին, քան թէ Ներսէս Լամբրոնացին: «Ջշարական Համբարձման տեառն ասեն տրարեալ սրբոյն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ». Բայ. նրկնց. 342. Ահաւասիկ այդ բառերը, Հարցաբանել (հարցնել), վերասլանալ (ի վեր սլանալ, վերանալ), վերհամբառնալ (բարձրանալ, վերանալ), արիւննաղբտեալ (զգեստը արիւնով ներկուած), բարձրազիտակ (բարձր վայրից զիտելու տեղ, զիտանոց): Համբարձման տօնը լինելով մեր եկեղեցւոյ հին տօներից մին, չէր կարող մինչև ժ-բ-րդ դար, մինչև Ներսէս Լամբրոնացին յատուկ շարահաններ չունենալ: Թերևս Լամբրոնացու գրածն է հեռեւեալ այբբենական կարգով յօրինած Օրհնութիւնը, որից մնացել են միայն 2, 2, 1, աները:

«Համբարձման».

143 43. ա-ր՛. Համբարձաւ աստուած աւրհնութեամբ և տէրն մեր ձայնիւ փողով. անանջրպետն ի հաւրէ կուսածին մարմնովն սլացեալ արիւնաներկեալ մարմնազգե»» ցոյց ջոկք սրորեական սեռիցն. վասն որո[յ] և մեք վերագոչեսցուք փառք Համբարձման քո տէր:

Ձայնիւ երաժշտական բարբառովն փողէին առ միմեանս պետութեանցն հոյլքն, 1 ասէին, համբարձէք իշխանք զգրուես ձեր ի վեր և մտցէ արքա[յ]. քանզի հարեալ զպատերազմն, և ինքեան իշխանութեամբ զա[յ] առ հայր. վասն որոյ և մեք¹¹.

Ղամբարաձև փայլակնատարած հրախաղա[ց] ճառագայթիւք համբարձաւ տէրն մեր յերկինս. հիացեալ վերնական իշխանութեանցն զասուցն որք երգէին ասելով, իսկ այս ով է որ զիմեալ զա[յ] յեղոմա[յ], կարմրութիւն ձորձոց իւրոց ի գոյն արեան ներկեալ. վասն որոյ և մեք¹¹.

Գտնուում է ժէ142ա.142բ. Գրում է Սարգիս Երէցը
 Իւր՝ շարականների հեղինակների ճուղակում, «Զուազ-
 շաբաթին մեծացուցէքն և զձամբարձմանն . . սուրբ
 վարդապետին Վարդանա է ստացեալ». թղ 223ր:

- 144** Դի. Ժ. ¹Ուրախացիր մարիամ, քանզի առեալն ի քէն
 մարմին խոնարհութեան, այսաւր համբարձաւ աստուածա-
 բար յանզուգական ի փառս. և զաւրբ երկնից երգով զքեզ
 մեծացուցանեն:

Յնծա այսաւր թեթև ամպ և պայծառ երկինք,
 քանզի որդին քո էակից հոգւոյն ել ի յերկինս հայրենի
 փառաւք. և զաւրբ երկ'.

Յնծա այսաւր բերկրեալ մայր և աղբիւր կնքեալ,
 քանզի ողկոյզն ի քէն զինի ել ի բարձունս բոսորային գու-
 նով. և հիացեալ զաւրաց երկնից երգով զքեզ մեծացու-
 ցանեն:

- 145** Գի. Ժ. Հարսն երկնից յերկրէ ընտրեալ մարիամ, որ զան-
 ժամանակն ի հաւրէ ծնեալ զբանն յարգանդի յղացար և
 ծնար մարմնով զորդին մեզ ի հաւրէ տուեալ, որ յաղթեաց
 մահու և յարուցեալ համբարձաւ առ հայր. վասն որոյ
 ամենեքեան զքեզ միշտ մեծացուցանեմք:

Հրաշալի նշան սուրբ կոյս, որ զտեսութիւն մարգա-
 րէին լցեր անսերմնական յղութեամբ, և ծնար զընդ մարդ-
 կան մարմնով գտեալ զբանն աստուած, որ արար խաչիւ
 խաղաղութիւն և համբարձաւ յերկինս. վասն որոյ'.

Մարգարէուհի մայր տեսուն, այսաւր ընդ երկրեղէն
 ազանց քեզ երանեն զուարթունք. որ զտէրն իւրեանց ի
 քէն մարմնով տեսին զգեստեալ, և ի յերկինս իշխանու-
 թեամբ փառաւք արքայ մտեալ. վասն որոյ'.

Գտնուում է ժ 109ա կրճատ. խա 144ա. կէ 131ա.
 կթ 138բ կրճատ: Հեղինակն ինձ անյայտ:

- 146** Դի. Ժ. Անսկիզբն ¹բանն անճառելի ծնունդն հաւր, որ ի
 վերջին աւուրս իջեալ ի յերկնից, մարմին զգեցաւ ի քէն

144 ¹ Հմմտ. համար 83. Ուրախացիւր աստուածածին մարիամ
 զի Մեծացուցէի հետ:

146 ¹ Կէ բանդ.

սուրբ կոյս, ²ըստ եսայիաս յառաջ գուշակեալ, զոր սուրբ հոգին նմա յայտնեաց. այսաւր համբարձաւ առ հայր ի յերկինս, ուստի իջեալ ⁵եղևն ⁴յառաջ. ⁵զմայրդ համբարձելոյն մեծացուցանեմք նոր աւրհնութեամբ երգով:

Այսաւր հիացան առաքելոցն ⁶զապ, լուսեղէն ամպովք տեսին վերացեալ զոր դու բարձեր ⁷յորովայնի մայր տեառն. և լուեալ ի հրեշտակէն՝ որ ասէ. զի՞ պշուցեալ ⁸հայիք. այս յիսուս ⁹որ վերացաւ ի յերկինս, սոյնաւրինակ ի յերկրորդումն ¹⁰ամպովք գայցէ. ¹¹զմայրդ համբարձելոյն մեծացուցանեմք ընդ առաքելոցն դասուց:

Այսաւր որդին ¹²քո միածին զարհուրեցոյց զվերին զաւրացն դասքն, քանզի ¹³տեսին զմարմինն որ ի քէն վերհամբարձեալ, ¹⁴յերկինս ¹⁵հիացեալ աղաղակէին. եթէ այս ով է, որ դիմեալ դայ յերովմայ. և յեկեղեցւոյ քո ուսան զբազմապատիկ զիմաստութիւն քո ¹⁶միածնին. զմայրդ համբարձելոյն մեծացուցանեմք սրովքէ ազոչ ձայնիւ:

Հոգեգալստեան կամ Պենտէկոստէի առաջին օրուան Պատկերը կամ Կանոնը ընծայում են Մովսէս խորենացուն, «Կանովն Պենտէկոստէին Առաջին աւուրն». ասացեալ Մովսէսի քերթող վեհին». 840 Երկն. Թղ 159ա: Բաց. Երկնց. 370 եր: Իսկ սմանք ընծայում են Անանիա Երրակացուն, «զհամբարձմանն, զՊենտակոստէին Անանիա Երրակացին է ոգեալ». 704 Քարողիրք. Թղ 31ա: 622 ժողովածու. Թղ 299բ: Իսկ Բ, Գ, Դ, Ծ, Զ, և Է, օրերինը յօրինել է Ենորհալին «զհոգոյն սրբոյ գալըստեան վեց աւուրն». Տէր Ներսէս կաթաւղիկոս Կլայեցին ասաց». Ժէ Թղ 223բ: Սարգիս երէցը գրում է իւր Տօնացուցում, «Եւ մին այլ կերակէ գալուստ Հոգոյն սրբո. հցն իւրն. և ութ աւր տօն կատարի. և Թէ գիտես զնօրերն ասա, և

146 2 խա զոր եսա՞. գուշակեաց. 3 խա եղև. 4 կէ յառաջն. 5 խա զմայր. 6 կէ, կթ զունարն. 7 կէ յորովայնիդ. 8 խա, կէ նայիր. 9 խա, կէ, կթ որ համբարձաւ. 10 խա աւուր. 11 խա զմայր՝ ընդ առաքելոցն դասն. 12 խա քո մարիամ զարն՞. դասս. 13 խա տեսին որ ի քէն. 14 խա փառար յերկինս. 15 Հին Հը. Որք տնկակիցք Գ. տան մէջ, «Որք հիացեալ հարցանէին, եթէ այս ո՞վ է, որ դիմեալ դայ յերովմայ, և յեկեղեցւոյ քո ուսան զբազմապատիկ զիմաստութիւն քո». 16 խա միածնի.

Թէ ոչ Ապաշխարութեան հցն ասա աձ»։ Թղ 225ր։
 Նորերը են յիշեալ վեց օրերի յայանի շարականները։
 Իսկ ութերորդ օրուան շարականները և նրանց հեղինակի
 մասին տես համար **151**։ «Հոգոյ զալստեան վեցերորդ
 աւուր. Զայս կանոն և զյաջորդն ոչ համարին շնու-
 հալւոյն ներսիսի. օրինակ ինչ զնէ՝ ներսեսի Նամբրո-
 նացոյ» Բաց. Երկնց. 399 եր։ Հոգեգալստեան առաջին
 Պատկերից միայն Սարգիս Երէցի Նարականում (Ժէ)
 պահուած է «Առաքելոյ աղաւնոյ» Օրհնութեան երրորդ
 հատուածը. Թղ 143ր

«Կանոն Հոգւոյն սրբոյ զալստեանն».

ԴՅ. ա-բհ. Առաքելոյ աղաւնւոյ.

Կենդանարար աստուած.

147 ¹Չբաժակ նորա որք արբին, կենդանացան, խաւսէին
 յայլ լեզուս. ²վասն որոյ և մեք այսաւր տաւնեմք զգա-
 լուստ քո սուրբ:

Որ անձրեւածին ցաւդովն արբուցեր զընտրեալսն, և
 զբաժակն ուրախութեամբ մատրուակեցեր ընդ սուրբ ա-
 ռաքեալսն. վասն որոյ և մեք այսաւր՝.

Մտին առաքեալքն ի սուրբ վերնատունն, արբին զհուրն
 կենդանի, խաւսէին յայլ (լեզուս). վասն որոյ և մեք
 այսաւր՝.

Գանւում է Ժէ 145ա: Որպէս այս, այսպէս և
 յաջորդ երկու Մեծացուցէքի հեղինակն է Թերևս
 Շնորհալին:

«Հոգեգալստեան Բ. աւուր».

աի. հց. Որ անիմանալից ես:

148 աՅ. ճՅ. Աստուածածին սուրբ կոյս մարիամ: որ եղեր տա-
 ճար սրբութեան մարմնացելոյ բանին՝ որ ի քեզ բնակեցաւ.
 զքեզ մեծացուցանեմք:

147 | Այս առաջին տունը գրուած է կրճատ գրութեամբ՝
 այսպէս. «Չբաժակ նորա որք արբ. կէ. խաւսէի յայլ. լեզ»:
 2«վասն որոյ եւ մեր» վերջաւորութիւնը ունի «Կենդանարար աստ-
 ուած»-ը, որը անփոփոխ պահուած է նոր շարականիս երկրորդ
 և երրորդ աների մէջ:

Որ յորովայնի քուժ կրեցեր զանեղն ի յէից, և ծնար մարմնով զաստուածն որուժ ոչ բաւեն երկինք և երկիր. զքեզ մեծացուցանեմք:

Որ փառարանեալք ես ի հրեշտակաց և ի մարդկանէ, բարեխաւսեա առ հայր և որդի և սուրբ հոգին երբեակ միութիւն, զքեզ մեծացուցանեմք:

Պատոււմ է ժէ 22ր կրճատ. 146ր բաց զբութեամբ.
Իթ 157ր. Խք 205ր. Ճէ 212ր.

«Հոգեգալստեան Դ. աւուր».

ԴՅ. Էջ. Որ բոլորից ես պատճառ:

149 ԴՅ. Ժ. Խորան լուսոյ ճեմարան յաւրինեցար հաւր էակցին անճառ խորհրդով՝ անապական կոյս մարիամ հոգւոյն եղեր տեղի հանգստեան. անդադար երգով զքեզ միշտ մեծացուցանեմք:

Տեղի եղեր ¹աւետեաց հաւր ի բարձանց, որ բազմեցաւ ի սուրբ ²վերնատանն, քանզի որդւովդ՝ որ ի քէն ³ծնաւ, յաւէտ ծանեաք զհոգին ճշմարիտ. անդադար՝.

⁴Տրտմեցելոյ մաւրն եւայի եղեր առիթ պատճառ փրկութեան, այսաւր և գառք ⁵առաքելոցն ուրախացան ընդ իջանել ⁶սրբոյ հոգւոյն, որ հրաղինեաց զքեզ հաւր բանին տաճար սրբութեան. անդադար՝.

Պատոււմ է ժ 119ր կրճատ. ժէ 148ա, Եք 267ր,
Խք 207ր, Ճա 403ր, Ճէ 215ր.

«Հոգեգալստեան Դ. աւուր».

ԴԷ. Էջ. Որ անքննինդ ես յէութեան:

150 ԴԷ. Ժ. Ուրախացիր սրբուհի աստուածածին մարիամ բնակարան սուրբ հոգւոյն, որով ծնար զբանն աստուած. աղաչեա վասն մեր զմիածին քո ¹զորդին:

Խնդակից լեր տիրուհի այսաւր ²տաւնիւք սուրբ հոգ-

149 1 ժէ աւետեացն. 2 Իթ, Խք վերնատունն. 3 ժէ, Եթ, Ճէ չունին ծնաւ. 4 Խք տրտմեցելոյ մեր նախամաւրն եւայի կոյս մարիամ առիթ խրնդութեան, որով հոգին էջ ի վերնատունն մխիթարել զգաս առաքելոցն. անդադար՝. 5 ժէ առաքելոց. 6 ժէ հոգւոյն սրբոյ.

150 1 Ճա զորդի. ժէ զորդիդ. 2 ժէ, Ճէ տաւնեմք.

ւոյն՝ քանզի նա տաճար մաքրեաց պատրաստարար զքեզ փրկչին. աղաչեա՛ւ».

Իսկգրանէ ընտրեցար նախաշաւիղ սրբութեան, քանզի հուր հոգւոյն սրբոյ անկիղելի զքեզ պահեաց. աղաչեա՛ւ».

Գանձուած է թէ 152թ—155ա: Բաղմալէպ. 1895. Յունիս. «Շարահանիս սկզբնատառերէն յայտնի է թէ Յովհաննու արքայի խնդրանօք է գրուած. Յովհաննէս արքայն ծանօթ է ազգային բանասիրաց. իսկ շարահանիս գրոյն անծանօթ է. վասն զի հինգ գրչադրաց մէջ ևս գրողին անունը կը պահուէր. թէպէտ գրութեան ոճը և ժամանակը յայտնի կընեն զինքը: Սարգիս երէցը գրում է իւր՝ շարահաններէ հեղինակներէ Յուցակում, «Ջհագոյն սրբո պալատեան ութերորդ աւուրն». «Գրիգոր կաթաւղեկոսն Անաւարդեցին սոաց». թէ 223ր:

Վ «Ութերորդ աւուր».

«ՉՏեառն Դրիգորի Հայոց կաթողիկոսի սոացեալ».

151 ԿԻ. օրհ. Յերիս անձինս բաժանեալ և մի բնութիւն ոչ զատեալ. երրորդութիւն պաշտելի հայր և ճորդի և սուրբ հոգի, երբեակ և միաստուածութիւն, բոլոր սրբոց աւրհներգութիւն:

Որ հայրդ առ հարսն յայտնեալ, ի մարգարէս քարոզեալ, որդիդ եկեալ մարմնացար, տնաւբենութեամբ ծանուցար, ի վերնատունն իջեալ ⁴հոգիդ և կնքեցեր զթիւերբակիդ:

Հայր զքեզ ստեղծիչ յայտնելով, հաստիչ բանիւդ և ⁵հոգւով որդիդ զհայր քարոզեալ և ⁶զհոգիդ սուրբ խոստացեալ, հաստատեցեր ⁷հոգիդ իջեալ զերրորդութիւնդ կատարեալ:

Այսաւր մարդիկ սրբաբանեն քեզ, զոր ⁸սրովբէք վերերգեն, երիցդ երբեակ սուրբ և մի տէր, զքեզ եռաձնեայ մի բնութիւն:

151 ¹ Բաղմալէպ. «Ի տօնի ամենատուր երրորդութեան». ² Բաղմալէպ. չունի Տեառն. սոացեալ. ³ թէ յորդի. ⁴ Բազ. ողիդ. ⁵ Բազ. ողով. ⁶ Բազ. զոգին. ⁷ Բազ. ողիդ. ⁸ թէ սրովբէք.

Նորոց որդւոց արրահամու հոգւոց խուզ եկեղեցւոյ՝
զերիս ⁹անձինսդ ընդունելով՝ մի տէր ձայնէ հաւատով:

Նախնեաց երից նահապետացն երիցս աստուած կո-
չեցար՝ զերբեակ ¹⁰անձինսդ որդւոց նոցին ցուցերի՝ զոր
ազգեալ նախկին:

152 ¹Դյ. Երբորդական լոյսդ ²անսկզբնական երբեակ լու-
սով լցեր զաշխարհս ամենայն՝ զոր ի սկզբանն երից ա-
ւուրցն աննիւթ լուսովն ցուցեր զխաւարն անդնդոց զկուռսն
հերքեցեր:

Սկզբան էից երիս ցուցար զործակիցի՝ զհայրդ յայտ-
նեալ աստուած առնող երկնի և երկրի. ասաց աստուած
զրանդ և զորդի և ³ի վերայ ջուրց շրջեալ սուրբ ⁴զհոգի:

Որ արասցուք ձայնիւ յոգնականն՝ յառնել մարդոյն
ցուցեր ⁵զանձինսդ երրականն՝ ⁶ի մին պատկեր զբնութիւնդ
յայտնեալ միականն՝ նոյն պատկերակից և միշտ զործակից:

Բամեալ ընդ զաւրս երկնաւորացի բնակիչք երկրի ⁷ի
հոգւոյդ շնորհաց. երբորդութեանդ երկրպագելով՝ միայն
աստուած զաւանելով՝ զհայր և զորդի սրբովդ ⁸հոգւով.
ամենայն սրբոց հայցմամբ խնայեա՛ ի մեզ սուրբ երբոր-
դութիւն:

Երբորդական մի տէրութիւն միասնական սուրբ եր-
բորդութիւն՝ յերիս անձինս և ի մի բնութիւն՝ ⁹յերիս
զէմն մի աստուածութիւն՝ մի կամք և մի ¹⁰զործակցու-
թիւն՝ անսկիզբն անմահ մի փառակցութիւն. ամենայն՝.

¹¹Րախանապէս զունդքն լրմանն՝ բոլոր սրբոց ժողովք
ամենայն՝ աւրհնարանն զհայրդ անպատճառ. զորդիդ
ծնունդ առ ի հաւրէ՝ ¹²զհոգիդ բղխեալ առ ի նոցունցն
յէութենէ. ամենայն՝.

153 ¹Էլ. Էյ. Անսկիզբն լոյս՝ սկզբնական ստեղծիչ աստուածու-
թիւն՝ միասնական անձառ երբորդութիւն՝ համազոյ և
զոյգ մի տէրութիւն. զքեզ աւրհնեմք աստուած հարցն
մերոց:

151 ⁹Բազ. անձինս. ¹⁰Բազ. անձինս.

152 ¹Բազ. չունի դժ. ²Քէ սկզբնական. ³Բազ. ի վրայ. ⁴Բազ.
զոգի. ⁵Բազ. զանձինս. ⁶Բազ. ի նմին. ⁷Բազ. ի յոգւոյդ. ⁸Բազ.
սղուով. ⁹Քէ յերեք դէմք. ¹⁰Բազ. ներգործութիւն. ¹¹Բազ. բախմա-
պէս. ¹²Բազ. զոգիդ բղխումն.

Բարունեալ պատմիս զանազան անձինս և մի բնութիւն. արար աստուած զմարդն յիւր պատկերի, ասէ, յաստուծոյն պատկեր արար զնա. զքեզ''.

Քարոզեալ բնաւից նախնական ստեղծման նոյն գործակից, նորոգութեան աւազանին ծննդեան կատարող անունը երրորդութեան. զքեզ''.

4. Զտէր աւրհնեցէք, բարձր արարէք զնա յաւիտեան:

Առ մեզ հայր առաքեաց զորդին, որ եկեալ փրկեաց, ¹հոգին տնաւրինեաց. բարձր''.

Յերեակ լուսոյն ծագմանէն, զերծաք ի լոյս յոշուոց խաւարէն, ծնեալք յաւազանէն. բարձր''.

Նոր իսրայէլ նորոգեալ, երրորդութեամբն սրբեալ, բոլոր ²սուրբ ընտրեալք բարձր''.

154 ԴՅ. 4. Խորհրդարար ի զիրս մովսէս զանազան անձինս ¹երրորդութեանդ գուշակեաց. ի ջցոյք և զլեզուան խառնակեացուք. և տեղեաց տէր հուր ի տեառնէ, և իսրայէլ ²լուիցես, զի տէր աստուած քո տէր մի է. աղաչեմք ամենայն սրբոց հայցմամբ խնայեա ի մեզ սուրբ երրորդութիւն:

Նոյն զքեզ երրեակ մի պաշտելի՝ երիս աւուրս, ասէր, երթալ պաշտել ³մուսէս յանապատի. զհայր որ յերկրէ զհովիւն հաւտի հաներ ի մեռելոց զորդի. եսայիաս ձայնէր զզնողզ ինոսին յանապատին զսուրբ հոգին. աղաչեմք''.

Դաւիթ ընուլ ողորմութեամբ տեառն զերկիր ասէր զհաւրէզ, բանիւ տեառն երկինք՝ զորդւոյդ յայտ առնէր, և բերանոյդ ⁴հոգւով լինել զաւրաց երկնից զսրբոյ ⁵հոգւոյդ. աղաչեմք''.

155 Գ. Բամից դասուց սերովբէից այսաւր հաղորդ սրբասացութեամբ, սուրբ սուրբ զոչեմք, սուրբ տէր սաբավովթ. զերեքանձնեայ մի տէրութիւնդ որպէս յերկինս՝ այսուր յերկրի սրբաբանելով զհայր և զորդի և զսուրբ ¹հոգիդ այսաւր աւրհնեմք ընդ սուրբս ամենայն:

153 1 Բազ. սղին. 2 Ժէ սուրբք ընտրեալ.

154 1 Բազ. երրորդութեանն. 2 Բազ. լուիցէ. 3 Բազ. չունի մուսէս. 4 Բազ. սղավ. 5 Բազ. ողոյց.

155 1 Բազ. սղիգ.

Երրորդութեանդ երկրպագեալ խոստովանի եկեղեցի սուրբ Հաւատացեալ, զհայրդ անձին անսկիզբն անպատճառ, պատճառ անճառ ծննդեան որդւոյդ, անժամանակ և անսպառ բղիման սուրբ ²Հոգւոյդ, զհայր և զորդի և զսուրբ զհօգիդ այ՛:

Առ ի հաւրէ զորդիդ ծնեալ բան միածին լոյս փառաց ծաղեալ, ⁵զհօգիդ ելումն ի հաւրէդ բղիեալ և ի յորդւոյդ նոյն առաքեալ, զորդիդ միայն զոյ հաւր որդի, և ⁴զհօգիդ հաւր և որդւոյ աստուծոյ ⁵հօգի, ի հաւրէ ելեալ անճառապէս և երևեալ յորդւոյ անթարգմանապէս:

Յուցար երրեակ ⁶կենդանաբարդ, յոր նորածնեալ փրկիմք կենդանաստեղծեալ, երեք փշմամբն ⁷առ եղիայի և երրակի պարսիւ գաւթի. որ ասէիր առ անգէի՝ ես տէր և բանն իմ և ⁸հօգի, որ կամ ի միջի. յերրորդութենէդ սրբեալ երկց դասուց՝ առաքելոց, մարգարէից և վարդապետաց ⁹հայցմամբ խնայեա ի մեզ:

Երրորդութեանն հարսնացեալ, աստուածածին ի հաւրէ ընտրեալ, ի քէն որդին միածին ծնաւ, քեզ սուրբ ¹⁰հօգին հոփանացաւ, զոր առաքեալք քարոզեցին, զքեզ մարգարէք կոյս գուշակեցին, սրբոց վկայիցն արեամբ, և միանձանցն ճգնութեամբ, և կուսանաց զնդիւ մաղթեա վասն մեր:

Գանուում է ժ 124ա կրճատ. էբ 243բ, ւը 206բ, խա 166բ, խբ 215ա, ծա 403բ, ծգ 229ա, ծե 248բ, ծդ 175ա, ծբ 358 եբ. կա 188ա, կբ 326ա, կգ 182բ, կթ 160ա կրճատ. հգ 152բ. Տօնիս Հարցը «Որ աւետարտութիւն գալստեանդ իւր սարօք գրել է Ծնորհալին, որոց հետ թերևս և այս Մեծացուցէն. «զՅովհաննու գձ հարցն. . մեծն ներսէս ասացեալ կէայեցին». 219 Աստուածաշունչ. Թղ 7ա:

«Ծննդեան Յովհաննու մկրտչի».

156 Դ՛. Ժ՛. Որ ՚ի յամսեանն վեցերորդի ²առաքեցեր զհրեշ-

155 2 Բազ. ողբոյ. 3 Բազ. զողբոյ. 4 Բազ. զողբոյ. 5 Բազ. ողբ. 6 Բազ. կենդանաբար. 7 Ժէ շուենի առ. 8 Բազ. ողբ. 9 Ժէ հայցմա. 10 Բազ. ողին.

156 1 ծղ, կզ շուենին ի. 2 ծե առաքեցեր զհրեշտակապետն. միւս-նեբը առաքեցաւ հրեշտակապետն.

տակապետն գարրիէլ ի քաղաքն ⁵նազարէթ, աւետարանել
⁴սրբոյ կուսին ⁵զմարմնանալ կենաց բանին զծածկեալ
 խորհուրդն ⁶յաւիտենին. ⁷աւրհնութեամբ երգով զճնաւդ
 բանին մեծացուցանեմք:

Որ ⁸աւրինակէր սրբոյ կուսին զամուլ յարգանդն
⁹եղիսաբէթի որով յղացաւ ¹⁰զքարոզ կենդանին՝ զարու-
 սեակն ¹¹արեղական, ¹²զձայն ¹³բարբառոյն ¹⁴յանապատէ՝
 սուրբ զյովհաննէս մեծն ի մարգարէս. աւրհ՛ն:

Այսաւր ¹⁵քրորէն անապական ¹⁶սուրբ ¹⁷ողջունիւ
 մտեալ ի տունն ¹⁸զաքարիա, լուեալ ¹⁹ողջոյնն եղիսաբէթի,
 խաղաց մանուկն ²⁰յորովայնի ²¹երկրպագեաց տեառն ա-
 րարչին ²²ի յորովայն ²³սրբոյ ²⁴կուսին:

Գտնուում է թէ 10ա, լը 145բ, լը 235ա. Այս
 ձաշուից իբրև Ծննդեան մծ. տպուած են «ի վերուստ
 վկայեալ, Բացան դրոներ, Երամասմբեալ», (տպ. երա-
 խմբեալ. տես համար 18: Իսկ լը ունի միայն
 հետեւեալ տները, այս խորագրով «Շարական երկխայց
 մկրտութեան Զորէ. Յորժամ եկն. Զաւհուրեալ. Ի վե-
 րուստ վկայեալ»:

156 Յ խընազարէթ. միւսները գալիլիս. 4 ծք սուրբ կուսն. կզ գորրոյ
 կուսին. Յ խը զմարմնանալ կենաց բանին զծածկեալ. միւսները
 որ մարմնացաւ յորովայնի ծածկեալ. իսկ մի քանիսը զծածկեալ.
 6 լը յաւիտենին. միւսները յաւիտենից. 7 ժ, կբ, կզ անդադար ծայնիւ
 զճնո՞. խա անդադար երգով զքեղ միշտ մեծ՞. ծա անդադար երգով
 զճնո՞. կթ հողեւոր երգով զճնո՞. 8 իբ, կա յաւրինակէր զամուլն յար-
 զանդ եղի՞. ծե յաւրինակէր յամուլ յարգանդն եղի՞. ծը յաւրինակէր
 զամուլն յարգանդն եղի՞. խա զատուլ արգանդ. կզ զամուլն արգանդն.
 9 լը եղիսաբեթին. 10 ծգ քարոզ կենդանի. 11 լը արեղական.
 միւսները անապական. 12 լը, ծգ, ծգ ծայն. 13 լը բարբառոյն.
 միւսները բարբառոյ. 14 իբ անապատէ սուրբ յովհ՞. լը յանապատի
 որ պատրաստեաց զեկեղեցի սուրբ յովհ՞. ծգ անապատի սուրբ
 յովհ՞. ծե, ծը, կա, կզ յովանէս. 15 ծգ զքերովրէ. կա քե-
 րովրէն. 16 ծա ունի սուրբ. 17 ծգ ողջոյն եւ մտ՞. 18 լը, ծա, ծգ
 զաքարիաս. 19 իբ ողջոյն. ծգ ողջոյն. խա, ծա, ծե զողջոյն. 20 ծը
 որովայնի. 21 կա երկրպագեալ. 22 ծգ յորովայնէ. 23 ծգ սրբուհոյ.
 24 լը կուսն. լը վերջին տունը ունի այսպէս, Այսօր սուրբ կոյսն
 մարիա է, ողջոյնն եղիսաբեդին, խաղաց մանուկն յորովայնին, երկրպագեալ
 տեառն արարչին ի յորովայն. . .

157 ԴՅ. ԾԷ. Յորժամ եկն յիսուս ¹ յերուսաղէմ ² մկրտիլ ի յորգանան ի յովհաննէ տեսական բնութեամբ մարմնովն զոր ³ ի մէնջն էառ Նորոզել զադամ ⁴ վերստին ⁵ ի փառս:

Զարհուրեալ կարապետին երկեղիւ ⁶ հայցէր պաղատէր. աւր ինձ պարտ է ի քէն մկրտիլ բարձաւ յանջանաց ⁷ քաւիչ աշխարհի:

Բացան գրուներ երկնից մեծապայծառ տաւնիս պարգևաւք եղաք ժառանգորդ անմահից ⁸ կենաց, մտեալ ⁹ բնակեցաք ի քաղաքն վերին:

Իջեալ հողուոյն սրբոյ մարմնատեսակ կերպիւ աղաւնոյ ¹⁰ հանդէր ի վերայ գագաթան փրկչին, աւծեալ սրբութեամբ ¹¹ ի զովն աւրհնութեան:

Ի վերուստ վկայեալ զերահնչէր բարբառ հայրական, սակ զա է իմ որդի ընտրեալ սիրելի՛ ընդ որ հաճեցայ:

¹² Երամախմբեալ բազմութիւնք զաւրաց երկնաւորաց վայր իջեալ ի պատիւ վերստին ծննդեանն, ահիւ պատուէին զաւծեալն ¹³ աստուծոյ:

¹⁴ Արդ եկայք երկրպագեսցուք մկրտելոյն ի յորգանան՝ որբուոյն միածնի. վասն զի ջախեաց զղուխ չար վիշապին ի նմա. և մկրտելոցն յանուն նորա պարզեաց զկեանս անվախճան:

Պանուծ է լը 196ր: Սարգիս երէցը գրում է իւր Տօնացուցում «ՊՇ. Ըւըռտակիսի, Աւթանիսի, Յուսկանն. Պրդորիսի և Պանիէլի. հցն զնորն ասա. և թէ չգիտես Որք հաղորդեցան. Մանկունք Արմասն. ի Տրէ. ԻԲ». թղ 226ր: Նոր հարցն է ահ. Որ զլոյս աստուածային քո զիտուծեան. իւր սարօք գրել է Ներսէս Աւմբրոնացին. «Եւ զթռուանցն Ներսէս Աւմբրուանա-

157 1 ժէ, լը չուենն յերուսաղէմ. 2 ժէ, լը մկրտեցաւ. 3 ժէ, լը ի մէնջ. 4 ժէ, լը չուենն վերստին. 5 ժէ, լը ի փառս առաջինս. 6 ժէ հայցեալ. լը հայցել. 7 ժէ, լը փրկիչ. 8 ժէ կենացն. 9 ժէ բերկրեցար ի վերին քաղաքն. 10 ժէ և հանդէր. 11 ժէ իւրովն արմնութեամբ. 12 ժէ երախմբեալ բազմութիւն. 13 ժէ զբրիտոս. 14 ժէ չուենացս տունը:

ցին»• ՏՐ 674: Կսկ հեռուեալ Մանկունքի և ձաշու-
 շարահանի հեղինակն է ինձ անյայտ:

«Այլ շարական սրբոյն զրիգորի որդոցն ևւ թոռանցն».

158 ԴՅ. ԲԿ. Որ յառաջագոյն կոչեցար ի հրամանէ հոգւոյն
 հայոց ¹հեղիակ, հոգիւ ընտիր սուրբդ զրիգորիոս, ցեղ ար-
 շակունի հիմն հաւատոյ:

Յարրահամեան հաւատոյն շառաւիղ ելեալ ի տանէն
 թորգոմայ, բարեաց բարունակ սուրբդ ներսէս, այդի վա-
 յելուչ, բաժակ փրկութեան:

Որոտունն աշխարհի ²ասքանագեան աղանց հնչեցեալ,
 ի հայրական ձայնէն զաւրացեալ սուրբդ զրիգորէս, ի քնոյ
 զարթուցիչ, ի գործ հրաւիրող:

Սիւն երկնահաս իմանալի տաճարին սրբոյն սիրովն
 աշտարակ հզար սուրբդ ներսէս, վե՛մ անուանելի ի
 դրանց դժոխոց:

Լուսաւորք աշխարհի անշէջ ճառագայթք սուրբ եկե-
 ղեցւոյ, լոյսք աննշոյլ ժառանգ սուրբ լուսաւորչին զրի-
 գորէս և ներսէս, բարեխաւս լերուք առ տէր վասն ան-
 ձանց մերոց:

Պանւսում է թէ 165ա, ԼԸ 196բ.

159 ԴԷ. ԶԶ. Ամուլ ուրախ լեր բազմաձին եկեղեցի մայր ¹սիրովն
 լուսոյ ²կենաց ծագաւղիք շառաւիղաւք զրիգորի:

Ի տնկոյն անմահութեան մեզ բարունակ սագարթեալ,
 աւագան լուսոյ մեզ ծնաւղ վերստին աստեղաջահ ³բազ-
 մութեամբ:

Խնդա ⁴հոգիւդ քաջ և բարի ի փառս տեառն արար-
 չին, ⁵դի լոյս ⁶ծագեցաւ քե հայաստանեայց աշխարհի:

158 1 Ձեռ. այսպէս հեղիակ. 2 Ձեռ. աղքատագեան.

159 1 թէ չունի սիրովն. 2 թէ չունի կենաց. 3 թէ պատմութեամբ.
 4 թէ հոգիւ. 5 ԼԸ չունի դի. 6 թէ ծագեալ ի քնն հայ'.

Պանուժ է կդ 913. Հեղինակը անյայտ:

«Շարականս Երեսնի հայրապետի մեծացուցէն է».

160 ԴՅ. Զ. Ձխորին խորհուրդ անճառելի զանհաս ծնունդն հայրենի, մայր կուսութեամբ ծնեալ յայտնի խառնեաց զերկու բնութիւն ի մի, զոր դաւանեալ սրբոյն ներսիսի լուսազարդ բանիւ զմայրն լուսոյ մեծացուցանեմք:

Նոր խառնարան եղեր հրաշից, աստուածամայր պարծանք կուսից, կարողացար զհօր էակից կրել զօրութեամբ ի ծոց ամբիծ, քարոզելով լուսազարմից՝ զօժեալն աստուած բանն հօր փառակից, լուսազարդ բանիւ զմայրն լուսոյ մեծացուցանեմք:

Հոգևով որբով կոյս յղացեալ, և արեւելք լուսով կազմեալ, հօր զօրութեամբ հովանաւորեալ, և սուրբ շնորհիւն մեծարեալ, միջնորդ կենաց ընդ քեզ առեալ զսուրբն ներսէս քաջ հովիւն ընտրեալ, լուսազարդ բանիւ զմայրն լուսոյ մեծացուցանեմք:

Պանուժ է ժէ 16Ծր: Հեղինակը անյայտ:

«Շարական սուրբ հայրապետին Երեսնի».

ԴՅ. Զ. Ար բնորեցար յաստուծոյ հովիւ:

161 Ընտրեալ զքեզ և մաքրեալ ի յորովայնէ կոչեալ զարդարեալ ի շնորհաց հոգւոյն սրբոյ, փան որոյ պայծառացեալ տեսանեմք զքեզ նստեալ ի յաթոռ փառաց, յարինակ սրբոյն մեծին զրիզորի:

Ով շառաւեղ բարի ծագեալ ի մէջ հայաստան երկրի հովիւ քաջ բանաւոր հաւտի և առաջնորդ նոր ժողովրդեանս, փան որոյ պայծառացեալ տեսանեմք զքեզ նրստեալ ի յաթոռ փառաց յօրինակ սրբոյն մեծին սահակայ:

Գու առաքեցար ի հաւրէ հոգւոյն սրբոյ, դու պսակ պարծանաց և յոյս հաւատացելոց, փան որոյ պայծառացեալ տեսանեմք զքեզ նստեալ ի յաթոռ փառաց մեծին մեսրոփայ:

161 1 Ձեռ. կրճատ փան որս պ. մեծին սահակ. 2 կրճատ փան որս պայծ, ի յաթոռ. մեծին մեսրոփայ.

Վանուում է 167ր: Սարգիս երկցը գրում է իւր Տօնացոյցում «Վշ. Սանդըխտո կուսին. հցն բի Աւրհնեմք գրեց տէր. Մանկունը դի Քե պարծի. եթէ գիտես զնորերն սաս» • թղ 226ր: Այս նոր շարականները յօրինել է Բարձրերգցի Վարդան վարդապետը, որն մասին գրում է յեշեալ երկցը իւր՝ շարականներն հեղինակներն Յուլյակում, «զՍուրբ Սանդըխտո նորն . . սուրբ վարդապետին Վարդանա է սոսացեալ» • թղ 223ր:

«Շարական սրբոյն Սանդըխտո. Աւրհնութիւն».

- 162** չէ. Անդրանիկ կամայն հաւր կամակատար սուրբ սանդուխտ հա(յ)աստանեայց մայր հաւատոյ, սանդուղք ելից յերկրէ յերկինս. բարեխաւս լեր առ քրիստոս, մայր կուսութեան ազգաց բազմաց:
- Աւրիորդ հա(յ)ոց մեծաց, հարսն երկնաւոր անմահ բանին, զոր փեսաւէրն հրաւիրեաց՝ սուրբ առաքեալն թագէոս. բարեխաւս լեր՝.
- Ծիրանածին ծաղիկ երկրի, թագ թորգոմեան թագաւորաց, մարտիրոսական և կուսական պսակ առեր ի կոյս որդւոյն. բարեխաւս լեր՝.
- 163** հ. Անճառելի սուրբ ճառագայթ փառացն հաւր, ի խնդիր մոլորելոցս առաքեցեր զսուրբ զառաքեալն թագէոս, որով զքեզ միշտ աւրհնեմք աստուած հարցն (մերոց):
- Բանդ անեզ փեսայդ խաչեալ, որ ի մահու առապաստ, մեծարեցեր զսուրբն սանդուխտ, որով զքեզ միշտ աւրհ՝.
- Թագաւոր յաւիտենից քրիստոս, թագազարդ հարսն ընկալար ի թորգոմեան տանէ յերկինս, որով զքեզ միշտ աւրհ՝.
- Չ. Բարձր արարէք զնա յաւիտեան:
- Ձհայրն փառաց բարեբանեալ որ ընկալաւ հարսն իւր որդ[ւ]ոյն զերանելին սուրբ սանդուխտ, աւրհնեցէք և բարձր արարէք զնա յաւիտեան.
- Ձկուսածին բանն բարձրեալ՝ որ ի քոյրութիւն իւր հրաւիրեաց զկուսան սուրբն սանդուխտ, բարձր արարէք զնա յաւիտեան:
- 164** ո. Ի լերանցն հիւսիս[յ] վէմ հաւատո[յ] հատեալ ձեռամբ թագէոսի, եղեալ ի հիմն եկեղեցւո[յ] սուրբ սան-

դուխտ. աղաւթիւք սորա քրիստոս ողորմեա մեզ:

Ի հովիտս տրտմութեան բուսեալ շուշան շնորհաց սուրբն սանդուխտ. աղաւթիւք սորա քրիստոս ողորմեա մեզ:

Ի խնկարեր սուրբ արմատոյն արբահամու տունկ փրկեալէս յուսոյ, սանդուղք հոգւոյ հայաստանեայցս. աղաւթիւք սորա քրիստոս ողորմեա մեզ:

165 Գ. Արարչագործ աստուած և հայր, որ զթացար յազգս հայոց. և հայրական մեծ զթութեամբ զսուրբն սանդուխտ ետուր մեզ. աղաւթիւք սորա խնայեա ի մե[ղ]:

Միածին որդի և լոյս, որ կուսութեամբ եկիր յաշխարհս, և նստելոցս ի խաւարի զսուրբն սանդուխտ ետուր մեզ. աղաւթիւք սորա¹.

Ճառագայթ հաւր և որդւոյ և ճշմարիտ աստուած հողի, որ ծնար զուստր իմաստուն զերանելին սուրբն սանդուխտ զկուսութեամբ ծնաւդն մեր. աղաւթիւք սորա¹. Դ. Ե. Ք. և պարծի այսաւր սուրբ եկեղեցի:

Գտնւում է ժէ 173ա: Վարդավառի առաջին օրուան Պատկերը կամ Վանոնը գրեչներէց ոմանք ընծայում են Մովսէս խորենացուն, և ոմանք Յոհան Վանդակունուն, «Մովսէս քերթողն . . . զվարդավառին» . 219 Աստուածաշունչ. թղ 7ա: «Չվարդավառին առաջին աւուրն . . . Յոհան Վանդակունեցին» . ժէ 223բ: Սարգիս երէցը գրում է իւր Տօնացուցում, «Վերակ(ե) տաւն վարդավառին. հցն իւրն [Չանճատի խորհուրդ] . և ԲՇ . և ՔՇ այլ Վարդավառին տաւնէ . որ զնորերն ասես . Յաւդոստոսի . Զ . » . թղ 226բ: Նորերը են Բշ և Քշ օրերի յայանի շարահանները, որոնք գրել է Ննորհալին, տես համար 168: Այս Համբարձու հեղինակն է ինձ անյայտ:

«Վարդավառի Գ. աւուր».

166 Դ. Ե. Այսաւր զմովսէս և զհեղիտս կոչեցեր ահեղակերպ փայլմամբ ի վկայութիւն ճշմարիտ քո մարդեղութեամբդ. որդի աստուծոյ աւրհնեմք զքեզ ի փառս հաւր որ ես տէ(ր):

Այսաւր պահուցեալ մեծ տազնապաւ, զարհուրեալ հիանային սիրելիքն քո խնդրէին տաղաւարաւ. որդի աստուծոյ աւրհնեմք¹.

Այսուր սուրբ հոգին ճշմարիտ արփիափայլ լուսեղէն
ամպովն հովանի լինէր ի վերայ սուրբ առաքելոցն. որքի
աստուծոյ աւրհնեմք զքեզ՝.

Կանուում է ժ 96ր կրճատ. ժդ 221ա. ժէ 20ա կրճատ.
168ր բաց գրութեամբ. խզ 368ա. ծա 404ա. կէ 120ր
կրճատ. Հեղինակն անյայտ: Իջ ունի այս խորագիրը,

«Մեծացուցէ եկեղեցւոյ».

167 ԳՅ. ԺՅ. Աստուածածին սուրբ կոյս, որ ¹զբանն անեղ մար-
մնով ի քեզ կրեցեր, անուանեալ մայր սիրովի սուրբ ²եկե-
ղեցւոյ. ի սմա զքեզ հարսն երկնից և կոյս մեծացուցա-
նեմք:

³Աստուածածին սուրբ որ զձոյլ հրանիւթ լուսոյն
⁴ի քեզ կրեցեր, աշտանակ ոսկի եւթնաջահեան լուսով
պայծառացեալ պատրոյգ, որք և կարգաւորեցան խորհուրդ
սուրբ եկեղեցւոյ. ի սմա՝.

Աստուածածին սուրբ որ ⁵վերհամբարձար հանգեար
ի դասս հրեշտակաց, այսուր տաւնեմք զերեւումն հոգևոր
ճաւազանին, ⁷որք և լուսաւորեցան մանկունք սուրբ եկե-
ղեցւոյ. ի սմա՝.

Վերափոխման առաջին օրուան Պատկերը կամ
Կանոնը գրեչներեց սմանք ընծայում են Մովսէս խո-
րենացուն, և ոմանք Յոհան Մանգակունուն. «Փոխ-
ման Աստուածածնին, ասացեալ Մովսէսի քերթող
խորենցի. Այսուր ժողովեալ». 840 Երկն. թղ 200ա:
Հ. Աւետիքեան գրում է, «Ի հինգերորդ դարուն
կայր ի հայս տօն վերափոխման, և հաստատի ևս
ասացեալն ի սկիզբն շարակնոցին, թէ զառաջին
պատկեր Փոխման արար Մովսէս խորենացի. թէպէտ
օրինակ ինչ ընծայէ Յոհաննու Մանգակունւոյ». Բաց.

167 4 ժէ զբանն աստուած յարգանդի կրեցեր. 2 ժդ, ժէ եկեղեցի.
5 ժէ Աստուածածին սուրբ կոյս որ զշող հրանիւթ լուսոյն ի քեզ կրեցեր,
աշտանակ ոսկի ջահընկալ վայելչապէս ի քեզ տպաւորեալ խորհուրդ սուրբ
երրորդութեանն, ի սմա՝. 4 ժ, ժդ ի քեզ թարմեր. 5 ժէ վերհամբար-
ձեալ եղեր ի դասս. 6 ժէ սուրբ աւագանին. 7 ժէ շունի որք եւ. .
եկեղեցւոյ:

երկնց՝ 487 եր․: «Զփոխմանն առաջին աւուրն, զվարդավարին առաջին աւուրն Յոհան Կանդակունեցին»․ ժէ թղ 223ր․ «եւ զվարդավարին, զԱստուածածնին»․ Յոհաննէս Կանդակունին է ասացեալ», 704 Քարդղիրք․ թղ 31ա: Սարգիս երէցը գրում է իւր Տօնացուցում, «Կերակ(ի) Փոխման Աստուածածնին տաւնէ․ և հսկումն, հցն Որ զնախամօրն: Բ՛շ և Վ՛շ այլ է տօն․ հ՛ցն եր զնորերն ասա․ և թէ ոչ Բ՛շ հ՛ցն զԱւետեացն ասա Ուրախ լեր մօրեամբ․ Կեծաց(ուսցէ), Ող, Տ՛քյ զչորորդ մեծացուցէրն ասա, և Կանկ(ունք)․ [Կեծացուցէրը տես համար Ա բացատրութեան մէջ], և Վ՛շ հցն դարձեալ Որ զնախամօրն զ(յանցանս)․ Յաւգաստոսի․ ժե․ է»․ թղ 227ր: Տօնացուցին մէջ յիշատակուած նորերը են Բ՛շ և Վ՛շ օրերի յայանիշարականները, որոնք գրել է Ննորհալին, և այս մասին գրում է յիշեալ քահանան իւր՝ շարականների հեղինակները Յուրակում, «զՎարդավարին երկու աւուրն․ և զննջման․ Բ Աստուածածնին երկու աւուրն․․․ Տէր ներսէս կաթաւղիկոսն կլանցին ասաց»․ ժէ թղ 223ր: Սարգիս երէցը Նարականի մէջ (ժէ) Վերափոխման Ա․ օրուան՝ «Խորանայրի կամարանման» դձ հին Կեծացուցէի տակ բաց գրութեամբ գրուած է հետեւեալ Կեծացուցէն, «Անճառիկի խորան» (թղ 25ր)․ իսկ կրճատ գրութեամբ գրուած է Վերափոխման Բ․ օրուան «Այսար զուարճացան» Տէրյերկնեցի տակ (թղ 27ր), որի երկրորդ և երրորդ տները լիքը ինչ տարբեր են երևում: Որպէս այս Կեծացուցէի, այսպէս և Վ․ օրուան «Այսար ի հոգոյն սրբոյ» դձ Կանկունքի հեղինակն է թերևս Ննորհալին:

«Վերափոխման Ա․ աւուր»․

168 րյ․ Գ․ Անճառիկի խորան և առաջատ անլուծանելի, այսաւր յերկնաւոր փեսայէն վերափոխեալ պատուեցար սրբուհի մայր և աղախին քրիստոսի․ բարեխաւսեա առ տէր վասն անձանց մերոց:

Այսօր վերառեալ գասեցեր զմայրդ լուսոյ յիմանալի բնակութիւնն վեհադոյն քերովբէիցն պայծառացեալ զգեցող արեղականն արդարութեան․ մայր և աղախին՝

Վասն որոյ և մեք մեծացուցանեմք զարփիահարաշ ծնող միածնի բանին․ և սղաչեմք բարեխաւսեա անգաղաք վասն անձանց մերոց:

Անճառելի խ. ծանելի. այսօ. խորա. սրբ. մծ.:
 Այսաւր վ. բնակութիւ. և գերագ. վայելջապէ.:
 Վասն որո և մեք մ: բանի. բարեխօ. բո. փր. և յա.:

Գտնւում է ժէ 29ր.

«Վերափոխման Գ. աւուր».

169 ԴՅ. Գ. Այսաւր ի հողւոյն սրբոյ հրաւիրեալ սուրբ առաքեալքն ի պատիւ փառաց անհարսնացեալ սրբուհւոյն, բարբրանեմք զքեզ ընդ երկնաւորաց բիւրուց:

Այսաւր նորահրաշ տեսլեամք պայծառացան սուրբ եկեղեցիք, տեսանելով զտէրդ եկեալ անմարմնական դասուք ի փոխումն մաւր և կուսի աստուածածնիդ:

Այսաւր բերկրեցան իմանալիքն ընդ հողեղէնքս, տանելով զփոխումն կուսին յերուսաղէմ քաղաքն վերին. երկրպագել անճառ փառաց միածնի որդւոյն:

Վերացման խաչի շարականները գրել է Կ-րդ դարում ապրող Սահակ կաթողիկոս Չորափորեցին, «Ձխաչին և զեկեղեցւոյն Սահակն, որ գնաց ընդդէմ տաճկաց». 219 Աստուածաշունչ. թղ 7ա:

ԴՄ ա չ ի Բ. աւուր.

«Գաւազան դորութեան» Տէր յերկնից-ից կրճատած երեք աները:

170 ԴՅ. Գաւազան: Սա է զէն: Սա է աթոռ: Սա է սեղան: Սա է կարապետ:

¹Սա է թագ պարծանաց կաթողիկէ եկեղեցւոյ. և ի սմա է թագաւորեալ քրիստոս որդին աստուծոյ. և սովաւ յաղթեցուք անաւրէն թշնամւոյն:

²Սա է բուրվառ խնկալի. և ՝ի սմա է բուրեալ հոտ 4անմահութեան. և սովաւ''.

³Սա է զիւաց հալածիչ և պարիսպ ամրութեան հաւատացելոց. և սովաւ''.

170 1 Գտնւում է ժէ 281ր: 2 Գտնւում է ժէ 175ր. իդ 187ր. լբ 250ա. ժէ 281ր. հգ 179ր: 3 իդ, լբ, հգ եւ ի սմա հոտոտեցաւ տէրն ի հոտ անուշից. և սովաւ''. 4 ժէ անուշութեան. 5 գտնւում է ժէ 281ր:

Գտնուում է ժ 146ա կրճատ. ժգ 218ա. ժէ 187ա.
լբ 225բ. խա 196բ. խբ 250ա. խգ 368բ. ծա 273բ. կգ
915. կթ 195 կրճատ: Հեղինակը անյայտ:

Խաչի Գ. աւուր.

171 ԴՅ. Ժ. Քառակերպեան աթոռ ակն պատուական մարգա
րիտ ¹անգին, զէն անպարտելի ²ընդդէմ թշնամւոյն. ապա-
ւէն և յոյս հաւատացելոց:

⁵Քառասայր սուսեր ընդդէմ ⁴բեղզերուղոյ գնդին.
պատրուակ հայկին, կառս վերադիտող բանին աստուծոյ.
ապաւէն'':

Աշտանակ ոսկի, գանձ անքննելի, ⁵դաւազան ծովահերձ,
ուղղափառ թագաւորացն ⁶հաստատութիւն. ապաւէն'':

⁷Անմահութեան տունի անիմանալի զրախտին շառաւիղ,
որ տնկեցար ի մէջ երկրի, պտղաբերեցեր զքրիստոս. ա-
պաւէն'':

Գտնուում է է 239բ. ժ 146ա կրճատ. ժգ 218բ.
ժէ 174ա. խա 196բ. խբ 254ա. խգ 368բ. ծա 273բ. ժէ
281բ. կբ 322բ. կգ 915. կթ 194բ կրճատ. հե 27բ: Հե-
ղինակը անյայտ:

172 ԳՂ. ԺԶ. Աւրհնեմք զքեզ փայտ խաչի աստուածընկալ սուրբ
նշան, որ կանգնեցար ի յերկրի յաղթող ընդդէմ թշնամ-
ւոյն. ընդ անմարմնոցն ¹դասուցն քեզ երկիրպագանեմք:

Որ ի լուսոյ կազմեցար ²աստուածընկալ սուրբ նշան.
բարձաւղ եղեր արարչին, բարձեր ⁵գանէծս աղամայ. ընդ
անմարմնոցն դասուցն քեզ երկիրպագանեմք:

Որ անշիոթ միութեամբ բեւեռեցաւ ի քեզ ⁴տէրն, և

171 1 ժէ լուսափայլ. 2 ժէ ընդդէմ աներեւոյթ թշ. 5 ժգ, խա, ծա,
կգ քառասոր. ժէ քառասուր. 4 ժէ բէկզիբիւղաւ զաւրաց, դաւազան
ծովահերձ, ուղղափառ թագաւորացն հաստատութիւն. ապաւէն'': 5 ժէ
մատըրուակ հայկին, կառս վերադիտող բանին աստուծոյ. ապաւէն'':
6 խա, ծա հաստատութեան. 7 Այս տունը ունի միայն ժէ: Ունի
նաև «Հոգմափարեայ». տես Գ. աւուր «Փայտ կենաց և զարդ» Բ.
տուն.

172 1 կբ դասուց. 2 խբ աստուածաղարդ. 5 ժէ, խբ գանէծսն. է զյան-
ցանսն. 4 ժգ, խգ, ծա տէր.

յանձն էառ ՚ճանարդանս և զապտակումն ի հրէից. ընդ անմարմնոցն զասուց քեզ երկիրպագանեմք:

Գտնուում է թէ 176ա: Հեղինակը անյայտ:

173 Գլ. 52. Կրօնումն անճառելի որ ի հաւրէ ծաղեցար, լուսաւորեցեր զարարածս. այսաւր կաթողիկէ եկեղեցի ուրախութեամբ մեծաւ աաւնէ ալէլու[ա]իա:

Անարատ զառն աստուծոյ խոնարհեալ ի զէնուումն ի վերա[յ] խաչին, և սեղան հրեշտակաց զնի առաջի մարդկան. յորմէ սեղան[յ] բուրեաց անուշահոտ հողին. ալէլուիա:

Սա է զուռն երկնից, յորմէ զաւրք հրեշտակաց և զուռնք քերորէից սպասաւորեն. վերհամբարձեալ զմարմինն տէրունական, աղաղակեն ասելով, կենդանութիւն երկնի և երկրի. ալէլուիա:

Գտնուում է թ 148ա. թէ 187ա. լր 228ա. խա 198ա. խբ 251բ. խգ 369ա. ծա 277ա. հզ 916. կթ 195բ: Հեղինակը անյայտ:

Խ ա չ ի Գ. աւ ու լ ր .

174 Գլ. 53. Տեկեցար ի յերկրի կայ ի զողոթայ. փոխանակ ծառոյն շքիտութեան զքրիստոս պողարբերեցեր. ապաւէն և յոյս հաւատացելոց:

Թագ թագաւորին յաւիտենից՝ պարիսպ ՚հաւատոյ, որ զապտամբ զթշնամին՝ ՚խորտակեաց ի խորս ծովուն. ապաւէն և յոյս հաւատացելոց:

Իմաստութիւնն աստուծոյ ի քեզ ՚բնակեցաւ. ճգի զուեղեր սեղան ՚զառինն անմահի. ապաւէն և յոյս հաւատացելոց:

172 5 է, հը զապտակումն և զանարդանս. խա, խբ, խգ, ծա, ծէ զխոցումն և զապտակումն:

174 1 խգ անկեցաւ. 2 ծա գիտութեանն. 3 թէ ամբումեանն. 4 թէ վանեաց. 5 թէ ծաղեցաւ. 6 թէ և զու եղեր սեղան նացին անմահին, եղեր զինարան. վասն որոյ քեզ երկրպագանեմք յապտակումն մեզ ժամանեա ով քոռանեւ յաղթող սուրբ նշան: 7 խա գառին.

Գանձույթ է ժ 147ա կրճատ. ժէ 174ա լբ 227ա.
 խա 198ա. խբ 256բ. կգ 916. կթ 195ա կրճատ: Հե-
 ղենակը անյայտ:

175 Գլ. 52. Փայտ կենաց զաւրութեան և պատուանդան անե-
 ղին, որ զարարիչն երկնի և երկրի ¹ի քեզ տեսաք բեւե-
 ուեալ. ընդ անմարմնոցն ²զասուցն քեզ երկիրպագանեմք:

Լոյս փառաց էական ⁵արեգակնակերպ ճառագայթ,
⁴սոսկեճաճանչ ճեմարան ⁵զու ⁶երկնաւոր արքային, ընդ
 անմարմնոցն զասուցն քեզ երկիրպանեմք:

Յարեւելից փայլելով՝ զուշակ զալոյ միաճնին, երկիրս
 նոր ⁷նորոգի իջմամբ որդւոյն աստուծոյ. ընդ անմարմնոցն
 զասուցն քեզ երկիրպագանեմք:

Գանձույթ է խբ 251բ. կթ 195բ. կրճատ. ժէ 187ա.
 Հեղենակը անյայտ:

176 Գլ. 52. Փայտ կենաց և զարդ սուրբ եկեղեցւոյ. զէն սուր
 և հալածիչ ¹լեզէն զաւրացն. ²ապաւէն և յոյս հաւա-
 տացելոց:

Հողմովարեալ բնակեցար ⁵ի մայրսն լիբանանու. իջա-
 նելով ի խորս անդնդոց փրկեցեր զմբռնեալսն ի ձեռաց
 մահու. ապաւէն և յոյս հաւատացելոց:

Ի յերկրի երևեալ ի յաննիւթ գոյից և ի զրախտին
 գոյացար. ի նիւթից հրեշտակացն երկրաբոյս եղեր. ապա-
 վէն և յոյս հաւատացելոց:

Գանձույթ է ժէ 174բ. լբ 229բ. խա 200ա. խբ
 256բ. ծա 281ա. կգ 917. ժէ 174բ: Հեղենակը անյայտ:

Խաչի Ն. աւուր.

177 Գլ. 52. Յաճեղ ձայնէն յիսուսի սարսեալ ¹իշխանն անաւ-

175 4 ժէ տեսաք ի քեզ կառուցեալ ընդ՝. 2 ժ, խբ, կգ, կթ չու-
 նին զասուցն. 5 ժէ արեգակնափայլ. 4 ժէ, լբ, խբ սոկիճաճանչ. 3 ժէ
 չունի զու. 6 ժէ թագաւորին քրիստոսի. խա, կգ երկնաւոր փեսային.
 7 լբ, խա, կգ նորոգեալ.

176 1 խբ, կթ ընդդէմ լեզէն. 2 ժէ չունի ապաւէն. ճաւատացելոց.
 այլ Վասնորոյ քեզ երկրպագանեմք յապնուծիւն մեզ ժամանեալ, ով քա-
 սաթեւ յաղթող սբ. նշան: 3 խբ, կթ ի մայրն.

177 1 խա իշխան.

ընդ և զարհուրեալ զողային սանդարամետք անդնդոց. ընդ անմարմնոցն դասուցն քեզ երկիրպաղանեմք:

Ելեալ յիսուս բարձրանայր ի քառաթև սուրբ խաչին. և ժողովեալ հրէիցն ի միասին խորհէին. զվէմն եղին պահապան և մատանեաւ կնքեցին. ընդ անմարմնոցն դասուցն¹¹.

²Ահէզ հզաւր զաւրութեամբ և մեծաձայն բարբառով զոչէր յիսուս ՚ի խաչին¹ զէլի էլին որ առ հայր. ընդ անմարմնոցն դասուցն¹¹.

³Երկրորդ աղամբ բազմեցաւ ի քառաթև սուրբ խաչին. և զխոցումն ընկալաւ պարտեաց զչար թշնամին. ընդ անմարմնոցն դասուցն¹¹.

Պատուում է ժէ 178ր. 179ա. Տէրյերկնիցք՝ Ար զխաչ քո շնորհեցեր, գրուած է նաև Բ. աւուր՝ Պաւազան գորումեան հին Տէրյերկնիցե տակ իբրև ճաշու (Թղ 175ր): Նորճաշու գրած շարականները մասին գրում է մի նօտար (անունը անյայտ), «և Հարց մի այլ ի խաչին կտրգն. . . տէր ներսէս կլաեցին Հայոց կաթուղեկոսն է երգել»։ 704 Քարոզիրք. Թղ 31ա: Նօտարիս յիշատակած Հարցը՝ նայելով իւր ըովանդակութեան, է «Այսօր զենար գառն աստուծոյ յայտնի դձ Հարցը, որն փոխարէն հնումն երգել են «Այսօր զենաւ մեզ պատարայ» Յարութեան գի երրորդ Հարցը: Սարգիս երէցն շարականի մէջ «Այսօր զենար գառն աստուծոյ» իւր սարօք՝ իբրև նոր շարականներ, գրուած են բաց գրութեամբ. իսկ իբրև հին շարականներ «Այսօր զենաւ մեզ պատարայ իւր սարօք (Աղ Ավ քառաթեւ. Տր. Ավ պահապան) կրճատ գրութեամբ:

ԵՍ Ա չի Զ. ԱՆՈՒՐ.

ԴՅ. Կ. Այսաւր զենար գառն աստուծոյ:

178 .. Ար վասն մեր որդի աստուծոյ ի վերայ քառաթև խաչին բեկեռեցար մարմնով. ողորմեա մեզ:

Ար փոխանակ մահաբեր պողոյն շնորհեցեր մեզ կենաց փայտ զխաչ քո տէր յոր ելեր կամաւ. ողորմեա մեզ:

Յորժամ յարևելից փայլես զնշան խաչի քո քրիստոս փառաւք, յայնժամ լուսաւորեա սօվաւ զմեզ և ողորմեա:

177 2 ծա անեղ. 5 ծա չունի ի. 4 կզ, չունի վ. ի. էլին որ առ հայր. 5 Այս տունը ունի միայն կզ.

179 Գ. Որ զխաչ քո շնորհացեր քրիստոս զաւազան հաստատութեան և ցուպ ¹ յարուցիչ զլորելոց նախաստեղծ մարդոյն. և ետուր հաւատացելոց ախոյեան զսա և զէն ընդդէմ թշնամւոյն. աղաչեմք պահպանեա սովաւ զերկրպագուս ամենասուրբ երրորդութեանդ:

Որ տիգախոց կողիւդ քո քրիստոս ի վերայ քառաթև խաչին ² մեռուցեր զմահու զաւրութիւն, և ընդ վերին զաւրս հրեշտակաց համադասեցեր զորդիս սիրովի. աղաչեմք պահպանեա սովաւ:"

³ Որ կենդանարար արեամբդ քո լուսաւորեցեր սուրբ զեկեղեցի. և անմահութիւն պարգևեցեր մահացու բնութեանս, ի համաւրէն տիպ յարութեան մերոյ յարուցեր զպատանին կենարար խաչին. աղաչեմք պահպանեա սովաւ:"

180 Գ. Զ. Այսաւր ցնծայ երուսաղէմն վերին ընդ յարութիւն քրիստոսի. որ յարեաւն այսաւր ի մեռելոց, ելոյճ զերկունս մահու:

Հրաշագարդէ եկեղեցի զոլով առ քեզ մեսիայն, և ի վերայ քո բազմի աստուածընկալ սուրբ սեղանն:

Յորմէ սերորէքն և քերորէքն ոչ իշխէին մերձենալ այսաւր տեսաք սքանչացեալ ի խորանի սրբութեան:

Գանւում է Ժ 150ա կրճատ. Ժդ 221ա. 222բ. 1բ 231ա. խա 200ա. խդ 369ա. ծա 279ա. ծէ 290ա. կդ 918. կթ 195բ կրճատ: Հեղինակը անյայտ:

181 Գ. Զ. Իտրայէիան բանակին ¹ եղեր առաջնորդ ² ի ձեռին մովսէսի ³ զաւազան որ եհերձ զճովն կարմիր. աւրհնեալ ես զու փայտ սուրբ, սուսեր անեղին:

Իսկ ⁴ յերևել նշան խաչի քո ի ⁵ յարևելից, ուրացողքն ⁶ կոծեսցին. և բերկրին հաւատացեալք սուրբ ⁷ երրորդութեանն:

179 1 ճշ. և յարուցիչ զերկոյ. 2 ճշ. լուսաւորեցեր սուրբ զեկեղեցի. և ընդ. 5 ճշ. Որ կենարար մահուամբն քո քրիստոս մեռուցեր զմահու զորութիւն, և անմահութիւն:

181 1 Լբ եղի. 2 Ժդ, 1բ, խա, խդ, ծա, ծէ ի մեռիւն. 3 Ժդ, խա, խդ, ծա, կդ գուսական. 4 Լբ երեւիլ. ծա յերևեալ. ծէ երևեալ. 5 Լբ արևելից. 6 Լբ, ծէ պապանձին. 7 Ժդ երրորդութեան.

Տիաչն փայլէ ի յարեւելից եւս թնգատիկ պայծառ քան զարեգակն պայծառանան արդարք նե մեղաւորքն մերժին յանստուեր լուսոյն:

Պենճառելի փայլմամբ զաւոյ ես յերկրի և զողալով զարհուրի երկիր, տեսանելով զքեզ յասաջընթաց արարչին երկնի և երկրի, արդ բարեխաւս ունիմք զքեզ յայնժամ փայտ սուրբս:

Յանուսմ է թ 150ա կրճատ. թէ 174ա. լր 231ր. խա 202ր. խր 256ր. ճա 281ա. կզ 919. կթ 195ա կըրճատ: Հեղինակը անյայտ:

Խաչի Լ. ԱՆՆՆՐ.

182 Գլ. 3. Ի վեց աւուր երրորդի ¹բարձար ²ի յուս սիմոնի աստուածազարդ գերահարաշ և պատուական սուրբ նշան. ընդ անմարմնոց զասուցն քեզ երկիրպագանեմք:

³Ձագամ եմոյժ ի գրախտին ճմլեալ ողիւյզն առ ի քէն. և ի հրացայտ ի կողէն լուսաւորեաց զարարածս. ընդ անմարմնոց՝.

⁴Որ ի յերկրի ես պարծանք և զէն հաւատացելոց ամենաւրհնեալ սուրբ նշան, որ կանգնեցար ի յերկրի յաղթող ընդդէմ թշնամոյն. ընդ անմարմնոց՝.

⁵Հրովարտակ ահեղ երեման գատաւորին և գատախաղ յաւուրն առենի, յորում լոյսն անշիջանելի ի քեզ կառուցեալ տեսանի. ընդ անմարմնոց՝.

181 8 Հանգոտեան զժ «Մեծ եւ անեղ» շարահանի Գ աան կէոր «Տաչն փայլի յարեւելից եսմնգատիկ պայծառ քան զարեգակն. պայծառանան արդարքն, եւ մեղաւորքն ճաճիկն յանստուեր լուսոյն»: 9 Այս տունը ունի միայն լր:

182 4 թէ, խր բարձեալ ուսոյն սիմոնի աստուածազոյն գերահարաշ. 2 խա, ճա, կզ ի յոյս. 5 թէ, խր Ձագամ տեսեալ ի գրախտին, ողիւյզ սմիկան ի մայնին. եւ ի հրացայտ. 4 թէ չուենի այս տունը. 5 Այս տունը ունի միայն թէ:

Գանուով է ժ 152ա կրճատ. լը 233բ. խզ 369բ.
 4դ 919. կթ 196ա կրճատ: Շարահանիս աները շհան
 բոլորի մէջ կարդաւ. այլ խզ ունի—Խորհուրդ: Ահեղ:
 Պայծառ: Նախանձեալ: Ահա կատար: ժ և լը ունին—
 Խորհուրդ: Արմատ: Ահեղ: Պայծառ: Նախանձեալ:
 Ահա: 4դ ունի—Խոր: Պայծ: Արմատ: Ահեղ: Յնճաց:
 Նախանձ: Ահա: Նոյն ինքն: կթ ունի Խորհ: Արմատ:
 Ահեղ: Մեծաքանչ: Սանդուղք: Պայծ: Նախանձ:
 Ահա: Նոյն ինքն: Հեղինակը անյայտ:

181 Դ՛. շ՛. Խորհուրդ սուրբ նշանին յառաջնումն երեւալ
 կենաց փայտն ի զրախտին, կեանք զքեզ մեզ յայտնեաց,
 քրիստոս որ խաչեցար և զմեզ փրկեցեր:

Պայծառ քան զարեգակն պատուական ¹սուրբ նշան
 կանգնեալ ի զողոթայ ի փրկութիւն աշխարհի. քրիստոս
 որ խաչեցար¹.

Արմատ անմահութեան որ անկեցաւ ի զրախտին. սղ-
 կոյզն անապական որ ճմլեցաւ ի խաչին. քրիստոս¹.

Մեծաքանչ և հրաշ. առ արբահա. եղեալ. փոխա-
 ը. սահա. տեսե. զխոյ. կախե. բզճառ. ք⁵ս.

Սանդուղք. յե. է. յ ինս. առ յակ. աւ եղև. մղկա.
 և հրեշտակաց ընդ նմա ել և էջ. ք⁵ս.

Ահեղ և նորասքանչ ²առ նոյիւն երեւալ. փոխանակ
 իսահակայ տեսեալ զխոյն կախեալ ՝ ընդ ծառոյն. քրիս-
 տոս¹.

Յնճացան այսաւր երկինք երկիր, ³զուարճանան ընդ
 սուրբ յողթոյ նշան և ընդ փայտ փրկութեան. քրիստոս¹.

Նախանձեալ ՝ ընդ մեզ չարին հանելով ի զրախտին,
 6եհաս բանն անեղին ի խնդիր պատկերին. քրիստոս¹.

Ահա կատարեցաւ բան մարգարէին որ ասէ. աստուած
 ի հարաւոյ եկեցէ և սուրբն ի փարան լեռնէ. քրիստոս¹.

Նոյն ինքն է աստուած որ զալոցն է խաչի, խաչիւ
 կենադործէ զմեռեալքս մեղաւք. քրիստոս¹.

183 1 լը, խզ փայտ խաչին կանգնեալ. 2 4դ տա նոյիւ. 3 4դ ի ծառոյն.
 4 2եռգրք. զուարճանայ. 5 4դ ընդ մեր. 6 4դ իջեալ բանն.

Գանուում է ժէ 179ր տարրեր ձևով:

184 Սորհուրդ սուրբ նշանին յառաջնումն յայտնեալ կե-
նաց (շարունակութիւնը տես վերը)

Պայծառ քան զարեգակն պատուական սուրբ նշան,
ի գողգոթայ տեսեալ զուարճացան արարածք. քրիստոս՝.

Ողկոյզն անմահութեան ճմլեցաւ ի խաչին, արբոյց
մեզ ծարաւեացս զբաժալ քաղցրութեան. քրիստոս՝.

Եհասս բանն աստուած ի խնդիր պատկերին, եկեալ
ի գողգոթայ բեւեռեալ ի խաչին. քրիստոս՝.

Ահեղ և նորասքանչ առ նոյեան տապանին. խաչակայ
տեսեալ զխոյն կախեալ զճառոյն. քրիստոս՝.

Մախացեալ ընդ մեզ չարին և եհան ի զբախտէն. ի-
ջեալ տէրն ի յերկնից ազատեաց զգերեալն. քրիստոս՝.

Մեղաւ մայրն առաջին և կերեալ ի պողոյն. իջեալ
բանն աստուած ի խնդիր պատկերին. քրիստոս՝.

Յնճան այսաւր երկինք և երկիրս ընդ սուրբ յաղթող
նշան և ընդ փայտ փրկութեան. քրիստոս՝.

Ով նշան յաղթող զքեզ ունիմք բարեխաւս առ տէրն
և արարողն որ ի քեզ բեւեռեալ. քրիստոս՝.

Ահա կատարեցաւ բան մարդարեւին (տես վերը)¹

Գանուում է իւր սարօք ժէ 181ա. 182բ: Սարգիս
Երէցի Նարահանի մէջ Վերացման Խաչի Բ. աւուր
շարահանները ստքա են. գ ձ Վրրու թիւն սրբոյ» յայտնի
Սրճնութիւնը, և գ ձ. 5ց. «Ճառագայթ փառաց աստուա-
ծային» իւր սարօք: Սրճնութեան հեղինակի մասին
գրում է Հ. Աւետիքեան, «Վերապանծ շարահանն
Սրրու թիւն սրբոյ, յորում սկզբնաբերք տանցն կապեն
զանունս Ստեփաննոս, և է նա Ստեփաննոս ապարան-
ցե՝ Եպիսկոպոս մեկաց յիններորդ դարուն. առ որ
յղեաց նարեկացին գպատմութիւն ապարանից խա-
չին, և գճառոն, որպէս վկայէ Առաքել Եպիսկոպոս
Սիւնեաց, և Ստեփաննոս ըստանայ յառանաւորն՝
որ վասն յօրինողաց շարահանացն. և յարմարի ևս

184 1 ժէ չունի Ա. մասի «նոյն ինքն» վերջին տունը:

այլոց հանգամանաց ժամանակին» Բայ. նրկնց. 515
եր: Քերես Հարցն ևս իւր սարօք յօրենել է Սան-
փաննոս Ապարանցին:

ԴՍԱՀԻ Ը. ԱՆՈՒՐ.

185 Գ. ա-րհ. Սրբութիւն սրբոց շնորհեցեր:
հ. Ճառագայթ փառաց աստուածային նշանի խաչի քո
տէր յերկնից փայլատակեալ, արփիափայլ հրաձև ցուցա-
բազմութեան ժողովոյն. որ է կարապետ քո ահաւոր գա-
լլատեանն. տէր աստուած հարցն մերոց:

Ծագումն փայլակնացայտ ի զողոթնայ ցոլացեալ երևի
նշան քո տէր. սա բացցէ մեզ զսրորէափակ սրոյն ամբու-
թիւնն ինքնիշխան հրամանաւ. որ է փոռք տէրութեանն
քո ահաւոր. տէր աստուած հարցն մերոց:

Զաւրութիւն քառաթև խաչի քո տէր խորտակեաց
զլուսի խարդախողին. և թափանցիկ լուսով պայծառացոյց
զկաթողիկէ, որ է պսակ պարծանաց եկեղեցւոյ քո սրբոյ.
տէր աստուած հարցն մերոց:

գ. Բարձր արարէք զբազմեալն ի վերայ խաչին:

Որ այսաւր եկեալ ի չարչարանս զերազանցեալ սրբոյ
խաչին. ի քառակերպին մշտնջենարուզիս հասեալ վտակ ա-
րեան, արբուցանելով տիեզերաց. բարձր արարէք զբազ-
մեալն ի վերայ խաչին:

Որ անճառելի աստուածային փառաւք պայծառացոյց
հրակերպ փայլմամբ զնշան խաչին. հրաշարործեաց ի մեզ
զաւրութիւն ճառագայթիցն. արփիահրաշ լուսով զարդա-
րեաց զկաթողիկէ եկեղեցի. բարձր՝:

186 ա. Որ բարձրոզ ևս բարձրելոյն, քառակուսի աթոռ խա-
չելոյն ներկեալ արեամբ անմահ անեղին. սուրբ կենդա-
նարար և մեզ ողորմեա:

Որ բեկեռաւք և բազկատարած բանն աստուծոյ ի քեզ
միացաւ. զեզերգնահոս բղխմամբ ներկեալ զքեզ արեամբ.
սուրբ կենդանարար և մեզ ողորմեա:

Որ վայելուչ փառաւք կազմեցար ի ձև ոսկեզոյն մա-
նուշակի, առաւաւտոյ աստղ արաւսեկի. սուրբ կենդանա-
րար և մեզ ողորմեա:

187 ար. Աթոռ անեղին և սեղան լուսոյ, պայծառ արեգակն

և լոյս բերկրեալ, ի սուր սրբէափայլ ծառ կենաց անկեալ.
վասն որոյ և մեք երկրպագեմք սրբոյ նշանիդ:

Բանալի գրախտին նորոզաւզ բնութեանս, դաւաղան
կենաց նախնոյն աղամայ, գերազանց զտար ծառոյն սա-
բեկայ. վասն որոյ և մեք երկրպագեմք սրբոյ նշանիդ:

Գեղեցիկ ծաղիկ յարմատոյն յեստեայ, ի քեզ բարձրա-
ցեալ արեամբ ծաղկեցաւ, և նորաբողբոջ լցոյց զարարածս.
վասն որոյ և մեք երկրպագանեմք սրբոյ նշանիդ:

Գանձուժ է ժէ 182ա: Մանկունքս 1842 թուին ա-
ռաջին անգամ ապագրել է Մ. Աթուրս միաբան Յով.
եպ. Նահլաթունեան. տես Ստոր. Կաթ. 1:ք. հար. Ա.
48. ապա Հայր Ալիշան. տես Այրարատ. 348. Ճանօթ. 1.
առնելով Նահլաթունեանի օրինակից: Ըստ Սարգիս
երէցի հեղինակն է Վարդան Բարձրբերդցի, «Եւ զԳե-
ղարկեանն Իսկզու պարծանքդ պարծ(անաց)». սուրբ
վարդապետին Վարդանա է ասացեալ». ժէ թզ 223ր:

188 44. 45. Եւսկ զու պարծանքդ պարծանաց գեղարդդ սուրբ
և դերազանց, որ ձեռամբ թաղէոսի սուրբ և ընտրեալ ա-
ռաքելոյն առաքեցար մեզ ապաւէն՝ հիմն բարեաց հաս-
տատութեան. քեզ զքրիստոս բարեբանեմք, հիմն բարեաց
եկեղեցւոյ:

Թեւաւոր սուր երկապրի և բանալի անճառ շնորհաց.
զի զու բացեր զհոգն կենաց, ջուր և արիւն արտաբերեալ-
որով մկրտիմք և հաղորդիմք ի բնակութիւն երրօրգու-
թեան. քեզ զքրիստոս բարեբանեմք¹.

Գեղեցիկ զոյն գովելի ներկեալ արեամբն՝ յքրիստոսի
ի փառս ազգիս հայաստանեայց արձանացար յերկրի մե-
րում. աշտարակ բարձր և ամուր, պարիսպ հրեղէն շուր-
ջանակի. քեզ զքրիստոս բարեբանեմք¹.

Աստուածամուխ սուսերդ սուրբ աստուածախառն
զաւրութեամբ, որով կտրին արմատք ախտից և ցաւք մե-
ղաց և յանցանաց. քեզ փրկեսցուք շի փորձանաց և յա-
մենայն որոգայթից. քեզ զքրիստոս բարեբանեմք¹.

188 1 տպ. յիսուսի. 2 տպ. ի փորձութեանց.

Մատուածաների սուր փայլածու նիզակ ի ձեռին յիսուսի, որով փախչին փազանդ զիւաց և բնակին զունդք հրեշտակաց. քե կնքեսցուք զգայարանս, և զբոշմեսցուք զմիտս և զհոգիս, տալով պատիւ երրորդութեանն հաւր և որդւոյ և սուրբ հոգւոյն, կենդանութեան և յեամահո և յանսպառ յաւիտենից:

Գեղապատոյճ զեղարզն սուրբ և թարգմանիչ անմահ որդւոյն, որով ցուցաւ հմարդ և աստուած ստոյգ մեռեալ և կենդանի. յոր հաւատաց հարիւրապետն և վկայեաց աստուածութեանն. քե զքրիստոս բարեբանեմք հիմն բուրեաց եկեղեցւոյ:

Գանւում է ժէ 182ր: Սարգիս երէցը դրում է իւր Տօնացոյցում, «Կիլիկի. Վարազա խաչին. հոն և մեծաց(սուցէն) և այլն նորերն. և թէ ոչ ձգ Այսաւր ընդ ամպս լուսօ (լուսաւորս)» Մեհեկի, Ի.». թղ 228ր: Յիշեալ քահանայի Շարականի մէջ բաց դրութեամբ դրուած նոր շարականներն են, ահ օրհ. «Թապաւորդ մեր բրիստոս», որը նոյն քահանան ընծայում է Վարդան Բարձրբերդցուն, «Թաչի Թազաւորդ մեր քրիստոս. սուրբ վարդապետին Վարդանա է ասացեալ». ժէ 223ր: Ապա Որ զլոյս անմահի յայտնի դձ Հարցը, «Մայր լուսոյ մարիամ սուրբ կոյս» յայտնի Մեծացուցէն, «Արփիական լուսով զարդարեալ» նոր ձաշուն, և «Քեզ երկրպագեմք որ փառք ես» նոր Համբարձին: Ամն նօտար Հարցը ընծայում է Շնորհալուն՝ զբեւոյ, «Վարազայ խաչին հարցն. Տէր ներսէս կայեցին հայաց կաթուղիկոսն է երգել». 701 Քարոզիրք, թղ 31ա: Թերևս վերոյիշեալ Մեծացուցէն, ձաշուն և Համբարձին ևս յօրինել է Շնորհալին:

«Վարազայ խաչ».

189 Երև. ալ. Թազաւորդ մեր քրիստոս աստուած հզաւր և խաչահամբեր, զթութեամբ հաւր և հոգւոյն զմեզ փրկեցեր, առեալ զզէն քո և զասպար. զի պատուական խաչի քո տէր երկրպագեսցուք:

188 3 տպ. ունի նախ «Գեղապատոյճ» տունը, ապա «Մատուածաների». 4 տպ. աստուած եւ մարդ.

Ամենամերձ աստուած երազահասս ի թեւս հողմոց բիւրապատրիկ կառար յաղթող նշանաւք կառավարեալ փրկեալ զմեզ ի փորձութենէ. զի պատուական խաչի՛՛:

Ահազին անուն յիսուս աստուած խաչեալ և միշտ կենդանի. երկնագորգ բաղկաւքդ և խաչատարած հալածեա զփորձութիւնս ի քրիստոնէից. զի պատուական խաչի՛՛:

Կենդանարարդ մեր քրիստոս, խաչաչարչար մահուամբ իջեր ի սանդարամետս, և ի բռնութենէ մահու և զժոխոցն ազատեցեր զհոգիսն՝ որ յադամայ. զի պատուական խաչի՛՛:

Աւետարանեալ զառն աստուծոյ կամաւ ի փայտ խաչին բեւեռեալ զգնեալ արեամբ քո զզաւինադ սիրով պահպանեալ, և բեւեռեալ յերկիւզ քո և ի սէր. զի պատուական խաչի՛՛:

Պանուծ է ժ 153ր կրճատ. Ժզ 226ր. խա 206ա.
խբ 256ա. խզ 370ա. ծա 286ր. կզ 921. կթ 194ր.
կրճատ:

- 190 ալ. հէ. Այստար ծանեաք զճառն կենաց և զպտուղն ի նմա զորդին միածին, զկենդանարար սուրբ զխաչն և զբազմեալն ի վերայ նորա զանմահ թաքաւորն. ուրախացուք ի կեանսն յաւիտենից:

Այսաւք բնծայեցաւ նախագուշակ բան մարգարէին՝ որ ասէ, եկայք առցուք զթողութիւն մեղաց ՝ ի կենաց փայտէն, ուրախացուք ի կեանսն յաւիտենից:

Այլ պանծալի պսակ եկեղեցւոյ և փառք անեղին, շե լոյս երբեակ ծագեալ ի սմա սիւն հաստատութեան յերկնի ի լուսաւորել զիաթուղիկէ ընտրեալ սուրբ զեկեղեցի, ուրախացուք ի կեանսն յաւիտենից:

Պանուծ է ժէ 183ր:

- 191 հէ. ալ. Արփիական լուսով զարդարեալ տեսաք զփրկչական խաչն տէրունական, որ առաջնորդ եղև աւազակին և բա-

190 1 ժ, Ժզ, խա, խզ, ծա, կզ ի յանման փայտէն. 2 խբ եւ լոյս երեսոց ծագեալ ի քէն տեսն երկիւզածաց նշան յաղթող ընդէմ աղիպան. ուրախա՛՛. Ժզ եւ լոյս երբեակ ծագեալ ի քէն եր՛՛. ընդդէմ թշամայն: 5 ժ, խա, ծա, կզ եկն ի լու՛՛:

ցող զրախտին. եկայք հաւատացեալք երկրպագեսցուք քրիստոսի սուրբ յաղթող խաչին. զի նա է յոյս հաւատացելոց և առաջնորդ կենաց:

Որոյ զձեն յերկինս տեսաք և երկիրս մեծապէս պանծացաւ, այն որ լուսափայլ ամպաւքն յերուսողէմ՝ ծաղեաց. եկայք հաւատա՛:

Զի եկն եհասս պայծառ և փրկչական խաչն տէրունական, այն որ փոխանակ ծառոյն զխոտութեան պարգևեաց մեզ կերակուր անմահ. եկայք հաւատա՛:

ԳՆՆԵՆԸ Է Ժ 152ա կրճատ. ԺԷ 184ա. (Հմբ.) խա 202բ. խբ 256ա. խգ 369բ. ծա 286ա. կգ 599. կթ 196բ:

192 ա. 2. հ. Գեղ երկրպագեմք որ փառքդ ես փրկչին և նշան յաղթող ընդդէմ թշնամոյն. պահպանեա զմեզ քո սուրբ զաւրութեամբդ:

Քիւ մերժեալ լուծաւ խաւարն մեզաց. արեղանակերպ փայլմամբ քեւ պայծառացան սուրբ եկեղեցիք. պահպանեա զմեզ քո սուրբ զաւրութեամբդ:

Յանմատոյց լուսոյն ծագիս ի վերուստ կարապետ զուրով. զապաւինեալքս շի քեզ մի անտես առներ, պահպանեա զմեզ քո սուրբ զաւրութեամբդ:

ԳՆՆԵՆԸ Է Ե 241բ. ը 249ա. ժա 190բ. ժդ 218ա. իգ 167ա. իթ 207բ. լբ 237ա. լգ 57ա. լէ 227բ. խ 62բ. խա 208ա. խգ 242ա. խդ 220ա. խէ 263բ. ծ 304ա. ծա 289ա. կբ 228ա. կգ 239բ և ունին միայն—առօրր երկնից: ԺԷ 185ա. իգ 67ա. ծԷ 158ա. կԷ 205ա. հգ 188ա. ունին Զ—Բ: ի 46բ. ունի—Զ, Է, Թ. Ժ 154բ. կգ 572 ունին Զ—Թ. ժդ 241բ. ժթ 413. լբ 265ա. խե 403. ծե 308ա. ծդ 220բ. հե 23ա և Բաց. Նարակ. 2. Աւետիքեանի ունին Զ—Թ: Աի հոգմ թողնելով շարականին մէջ զեղուած աղաւաղ բառերը և ընթերցուածները որոնք գտնուում են մի քանի Նարականներում, ծանօթութեան մէջ նշանակում ենք միայն կարևորները:

192 4 ժ, խա, խգ, ծա, կգ, կթ պատկերան. խբ պատկերան սուրբ եկեղեցի. 2 ժ, խբ, խգ, ծա, կգ, կթ ի քեզ դասակարգեցես ընդ աջմէ միածնին. պահ՛. խա ի քեզ դասակարգեցեր. պահ՛.

«Գիւտ խաչ».

«Ապստինեցար ի խաչ րո» տէրերէնից-ից կրճատած հին աները
Զ—Ժ, և Բ—Ք նոր աները:

193 Էյ. Գ. Ապստինեցար: Բարձրեալ: Գլուխ: Գողացաւ: Երկինք:
Չաւրք երկնից զարհուրեցան ընդ կամաւոր քո չար-
չարանս, որ ի խաչին բեւեռեցար զեղարդեամբն խոցեցար.
աղաչեմք սովաւ փրկիչ, պահպանեա զանձինս մեր:

Էական 2 աստուածութեան իջեալ յերկնից խոնար-
հութեամբ, զի զմեղուցեալ մարդոյն զյանցանան քեւեռեցէ
ընդ խաչափայտն, աղա՛.

Ընդ թաղումըն քո յերկրի՝ երկիրս երկինք անուա-
նեցաւ, նախահայրն մեր աղամ վերստին նորոգեցաւ.
աղա՛.

Թագաւորն 4 արարածոց բազկատարած կայր ի խաչին,
վասն աղամայ նախաստեղծին 5 ճաշակեաց զբառն և զլեզին.
աղա՛.

Փամն տիւ եղև զիշեր, տերն ի խաչին բեւեռեցաւ.
զեղարդեամբն խոցեցաւ, ի հոդ մահու խոնարհեցաւ. աղա՛.

194 1 Ընդ ամենայն երկիր երկիրպագցուք աստուածային
սուրբ նշանիս. քանզի սովաւ փառաւորի ամենասուրբ եր-
րորդութիւնդ. աղա՛.

Թագաւոր զոլով անմահ փրկիչ, յերուսաղէմ ինքնա-
կամ յաւժարութեամբ բարձեր յուսոյ զփայտ կենաց.
աղա՛.

Փողոզեալ հրէիցն կանգնեալ ըզփայտ պատուհասին
ի տեղւոջն զողոթա, ուր խաչեցաւն մեսիս. աղա՛.

193 1 Բաց. Շար. և միւսները ի խաչին բեւեռեցար. Ե, Ը, Փա,
Փգ, Փդ, Փթ, Լզ, Լա, Լգ, Լդ, Ճ, Ճա, Ճե, Կբ, Կգ որ ի խաչին
և ի խաչին. 2 Փէ աստուածութիւնն խոնարհեալ յերկնից յերկիր զի.
3 Բաց. Շար. և Ձեռ. բեւեռեաց ի խաչափայտն. հե բեւեռեցէ. ծէ,
ընդ խաչափայտն. 4 Կգ սերովրէից. լուսանցում արարածոց. 5 Բաց.
Շար. և Ձեռ. մաշակման որ ի գրախտին. ժ, Ե, ԼԸ, Լե մաշակմամբն
որ ի գրախտին. ժգ մաշակմամբ պողոյ գրախտին. ժթ մաշակեաց
զբառն և զլեզին.

194 1 Գանւում է ժէ 185ա: Շարահանիս մէջ Ծնորհալու գրած
շարահաններէց հատուածներ կան. թերևս հեղինակն է Ծնոր-
հալին:

Ի սմա բեւեռեցար արարիչդ արարածոց, զոր ոչ ծանեան հերբացիք ըզկենսատուդ անձանց իւրեանց. ազա՛՛.

Լուան սանդարամետք զբարբառ ահեղ քո ի խաչին, շոր կարգացեր զելի ելին աւանդելով առ հայր զհոգիդ. ազա՛՛.

Խաւար կալաւ առ հասարակ զամենեսեան ըզախեղերս, ՚ե վարադոյր տաճարին վերուստ ի վայր պատառեցաւ. ազա՛՛.

Ծանուցեալ զինաւորին զանշնչա՛ւալ քո ի խաչին, հարիւրապետն քարոզէ արդարեւ սա աստուածորդին. ազա՛՛.

Կանգնեցան եկեղեցիք, կործանեցան դիք մեհենից, նորոգեալ եղև ազամ՝ յառաջին ի զլորմանէն. ազա՛՛.

Հայեցեալ սանդարամետք տեսին զննջումն քո ի խաչին, և կոծելով ողբային զկործանումն անձանց իւրեանց. ազա՛՛.

Ձայն արկեր տէր ի դժոխս ազամայ նախաստեղծին, զայն լուեալ իշխանք չարին անդնդատոյզ կորնչէին. ազա՛՛.

Ղամբարմամբ լոյս ծագեցար յարևմտից ի կողմանէ, փշրեցան զրուէք պղնձիք, խորտակեցան նիդք երկաթիք. ազա՛՛.

Ճեմեցեր տէր ի դժոխս լոյս ծագեցար ննջեցելոցն, ըզհաւարն կապեցեր և զգերեալն արձակեցեր. ազա՛՛.

Մարգարէքն ՚երուսաղիմայ ուրախութեամբ ելանէին, զմեսիայդ աւրհնէին և ըզխաչեալդ զովէին. ազա՛՛.

Յայնմ աւուր ահեղ մեծին ի յարութեան աստուածորդոյն, պակուցեալ պահապանացն և խնդութեամբ լցեալ կանանցն. ազա՛՛.

Նշանաւ խաչիւ քո տէր հալածեցաւ խաւար մեղաց, ՚զի նա բացող եղև զբախտին, և առաջնորդ աւազակին. ազա՛՛.

194 2 ննորհալու «Տարածեալ» երգի մէջ—«Ելի ելի առ հայր դռնէր, զհոգին կամաւ հօր աւանդէր». 3 ննոր. «Քարրատելով» երգի մէջ—«Եւ վարագոյր հին օրէնէն վերուստ ի վայր պատառեին». 4 2եռ. եղծուած այսպէս և. և. և. 5 Վարագայ խաչի «Յրփիական» նոր ձաշուէ Ս. տան մէջ—«Որ առաջնորդ եղև աւազակին և բացող զբախտին».

Ենորհազարդ և փրկական աստուածընկալ սուրբ նշանիս երկրպագեն հաւատացեալք և վերաւրհնեն զպարգևողդ. աղա՛ւ :

Ով յուզաս երանելին և հեղինէ մեծ թագուհին զծածկեալ գանձ անթաքչելի յայտնեցին մեզ աշխարհի. աղա՛ւ :

Չարաչար եղև բեկումն աղբին հրէից անհաւատից, կորուսելոցն յիմարութիւն և փրկելոցս զաւրութիւն. աղա՛ւ :

Պսակ փառաց եկեղեցւոյ և թագ ի զլուս աբքայութեան, բարձրացեալ եղև փառաբ ի յեղջիւրս եկեղեցւոյ. աղա՛ւ :

Ձրով կենաց վերածնեցեր մկրտութեամբ աւազանին, աղբիւր կենաց ի նմա հեղեալ ներկեալ արեամբն քրիստոսի. աղա՛ւ :

Ուս հործեալ յերկրէ յերկինս սանդուխտ լուսոյ կանգնեալ սուրբ խաչն, ճանապարհ մեզ արարեալ ելս ի վերինդ երուսաղէմ. աղա՛ւ :

Սուրբ սրտիւ ճուղիդ վարուք մեք անկանիմք քո առաջի, զի նա սուր է երկսայրի և հալածիչ լեզէոնի. աղա՛ւ :

Վասն մեր մեղաւորաց տէրդ յարեար ի մեռելոց, յարութեամբդ քո սրբով մեզ յարութիւն պարգևեցեր. աղա՛ւ :

Տենչալի ամենեցուն սուրբ խաչն յերկրի երևեցաւ, զպատանին մեռեալ յարոյց և տիեզերք նորոգեցան. աղա՛ւ :

Դարունեացն հրաշալեաց հայրապետաց սուրբ զաւազան, առ մովսէսիւ ծովին հերձող և առաջնորդ աւազակին. աղա՛ւ :

Յնծացաւ երուսաղէմ և բերկրեցան հաւատացեալք, նորահրաշ զարդարեցան քանզի տեսին յաղթող նշան. աղա՛ւ :

Իլուսելոց պսակ փառաց պարծանք և զարդ եկեղեցւոյ, վէմ անկեան նոր սիննի քրիստոս ի նմա պատարագեալ. աղա՛ւ :

194 62և. ուղիւղ վարիւր. ՏՂևոնդեանց «Անճատելի» մանկունքի մէջ—«Քարունեացն ճշմարտից . . հայրապետաց . . 7Վաբադաց խաչի խաչ քո եղիցի մեզ ապուէն օրհնութեան Գտուն, «Յնծացաւ երուսաղէմ, բերկրեցան հաւատացեալք. նորահրաշ զարդարեցան քանզի տեսին զյաղթող նշանն» :

Փափագէր մեծ թագուհին աստուածընկալ սուրբ նշանին և զանալ զաննչալին երկրպագէր պատուանդանին. աղա՛ :

9 Քրիստոսի թագաւորին որ վան՛ մեր խաչեցաւ, երգեսցուք զերգս աւրհնութեան փրկեալքս արեամբն իւրով սրբով. աղա՛ :

Պանու՛մ է խա 209ա, խղ 370բ, ծա 290բ, կղ 922 եր. Սարգիս երէցի Շարահանի (Ժէ) մէջ Մարգարէից «Սր յերկնային» հին Հարցը իւր սարօք իբրև հին շարահաններ, գրուած են կրճատ գրութեամբ. որոց տակ բաց գրութեամբ կարգաւ գրուած են հետևեալ յայտանի շարահանները, ահ Օրհ. Սր գաստումային, Սր առարեցեր: զձ Հց. Սր ընդ հողեղէն. Ող. Սր աւեսաւոր. Տը. Այսօր ժողովուրդը. Մկ. Այսօր ցնձայ. և Ն մշտնջենաւոր փաստարու թեանն նոր Համբարձին: Այս բոլորը Հարցի հետ յօրինել է Ննորհալին. Թերևս և Հրաշափառ նոր Մեծացուսցէն, որը ձեռագրները մէջ գրուած է յիշեալ Հարցի տակ. «Չարգարէից զձ հարցն . . մեծն Ներսէս ասացեալ կլայեցին». 219 Աստուածաշունչ. Թղ 7ա: Մինչդեռ Հ. Աւետիքեան գրում է, «Զշարահան մարգարէից՝ զօրհնութիւնն ահ. Սր գաստումային քս զօրութիւնդ, այլ և զհարցն աձ. Սր յերկնային զինտարութեանցդ, ասեն արարեալ Մովսէսի խորենացւոյ. Թէպէտ օրինակ ինչ համարի շնորհալւոյն Ներսէսի: Իսկ զհարցն զձ. Սր ընդ հողեղէն քնութեան մերոյ, ասեն արարեալ նորին Ներսէսի». Բաց Երկնց. 543 եր:

«Սրորոց մարգարէիցն».

195 Դ. Ժ. Հրաշափառ ատեութեամբ մարգարէից Վրքեղ ծանուցեալ, մորենի անկիղելի, զուռն փակեալ և ազբիւր կիքեալ, շանդաղար երգով յարքաւք զքեղ միշտ մեծացուցանեմք:

194 9 Ղևնդեանց «Անճատիկ» մանկունքի մէջ—«Քրիստոսի թագաւորին . . երգեսցուք զերգս օրհնութեան փրկեալքս արեամբն իւրով սրբով»:

195 1 ծա քիզ. 2 կղ հողեւոր երգով. 5 ծա սորա.

Հրաշալի խորհրդով առաքելոցն խմբակցեալ զքեզ տաւնէին՝ մայր միաճնին, որ և զճնեալն ի քէն որդի՝ աւետաւոր քարոզութեամբ ծնունդ հաւր յայտնեալ ծանուցին. անդադար՝.

Հրաշագործ իմաստիւք հայրապետացն սուրբ ժողովք զքեզ դաւանեալ աստուածածին, որոց և մեք աշակերտեալք, հրճուիմք տաւնիւ նոցին այսաւր, ճոր ցնծամք և պայծառանամք. անդադար՝.

Հրաշագարդ գիտութեամբ պանծացուցին զքեզ՝ մայր լուսոյ, աստուածաբանքն եկեղեցւոյ, քեզ զարդարեցան զաւք ճմարգարէից և ճոխացան երամք սրբոց կուսանացն. անդադար՝.

Գանւում է ժէ 188ա:

196 ա. ճ. հէ. Ի մշանջնաւոր փառատրութեանն քո աստուած անսկիզբն, որ առաքեցեր զմարգարէսն ճանապարհորդել անեղիզ, որ եկիր ի փրկել զմեզ:

Սրովբէիցն արարաւդ և բոլորից գոյացաւդ, որ զառաջնճայ տեսչութիւն մարգարէիցն կատարեցեր և եկիր ի փրկել զմեզ:

Երեքանճնեայ տէրութիւն միասնական աստուածութիւն, շնորհեցեր մարգարէիցն հրատարակեալ զանտեսութեան խորհուրդն. որ եկիր ի փրկել զմեզ:

Գանւում է ժէ 193ա: Հայր Աւետիքեան զբում է, «Չշարական սրբոց թարգմանչաց [Արք զարգարեցին]» • ասեն արարեալ մեճին Վարդանայ վարդապետի» • Բայ Երկնց • 548: Հ. Աւետիքեան ընճայում է նոյնպէս Վարդանին թարգմանչաց՝ դճ շց. Սրանչիլագործ աստուած • Ող. Ար գնորն • Տբ. Անճառելի շնորհօր • ՄԷ. Նմանեալ մութեան սակայն այս բոլորը իբրև հին շարահաններ, Սարգիս երէցի Ծարահանի մէջ զբում է են կրճատ գրութեամբ, և Սարգիս երէցը ընճայում է Մանգաղու-

195 4 ճա խորհուրդ. Յ խա բիդ, ճա դրիդ տաւնեցին. 6 խա, կդ ժողով. 7 կդ աշակերտեալ. 8 խա սր. ճա, կդ սրբ. 9 խա, խդ մարդացէիցն. կդ մարտիրոսացն.

196 1 ճեռ. ճանապարհորդեալ.

նուն. «Զմարդարէից հինն, զՎարդապետաց հինն, և զԱռաքելոց հինն». Յոհան Մանդակունեցին». Ժէ 223բ: Իսկ ոմանք ընծայում են Խորենացուն կամ Նիրահացուն, «զՎարդարէիցն, և զՎարդապետացն, և զԱռաքելոցն». զայս ամենայն ոմանք Անանիայի տան, և ոմանք Խորենացւոյն». Ճը. Թղ 674ա: Վարդանինն են միայն «Որր զորդարեցին, Որ թողարաց ազգաց» յայտնի շարահանները, և Թերևս հետևեալ նոր ձաշուն՝ Յնձացիք այսաւր, որոնք իբրև նոր շարահաններ, գրուած են յիշեալ քահանայի Շարահանի մէջ բաց գրութեամբ: «ԶԹարգմանչաց արհնութիւնն». Վարդան վարդապետան». 219 Աստուածաշունչ. Թղ 7ա:

«Սրբոց Թարգմանչաց».

197 Գ). Զ. Յնձացէք այսաւր ազգ և ազինք ամենայն ի յիշատակի սուրբ վարդապետացն, որք պայծառացան լուսովն երկնային:

Յնձացեալ բերկրեցան ի փառս որդւոյն աստուծոյ, եղեն զաւրաւորք ի պատերազմի, զիշխանն անաւրէն ի միջոյ բարձին:

Անմարմնացեալք ի մարմնի հրեշտակակրան ասաքինութեամբ, զարդարեցին փառաւք սուրբ զեկեղեցի, և եղեն քարոզք որդւոյն աստուծոյ:

Կանուում է Ժ 161ա կրճատ. Ժէ 55բ. լէ 44բ. կէ 28ա կրճատ. կթ 204ա կրճատ: Յակոբ հայրապետի վերայ կայ յօրինուած երեք Օրհնութիւն: Առաջինն է Յաղթող եւ սուրբ հայրապետ, որի աների զլխագրերը կապում են Յակոբայ: Այս յայտնի Օրհնութիւնը իւր սարքը ընծայում են և Շնորհալուոյն և Պլուզ Յովհաննէս վարդապետին. «Զշարական սրբոյն Յակոբայ ասեն արարեալ ներսեսի Կլայեցւոյ. բայց Ատեփաննոս քահանայ յոտանաւորս իւր ընծայէ Յովհաննու եզնկացւոյ». Բաց. Երկնց. 553 եր: «Կանուին Յակոբայ Մծբնայ հայրապետի. ասացեալ Պլուզ Յովհաննէս երզնկացոյն. Յոյթող եւ սուրբ հայրապետ». 810 Երկն. Թղ. 234ա: Թերևս երզնկացունն են երկրորդ և երրորդ Օրհնութիւնները. երկուսի աների զլխագրերը կա-

պում են Յակոբ: Այս երեք Յոհնութիւնները՝ իւր սարօք, Սարգիս երէցը իւր Տօնացուցում համարում է նոր, «Ն⁶ք. սուրբ յախօքա մծընա հայրապետին. շարականեր և հոյն զիւրն ասա զնորերն. և թէ ոչ Ար զանչափ քս զքարե (քարութիւնդ). մէ Արմատն. Գեղատեմբեր. ժէ.» թղ 230ա:

«Սրբոյն Յակորայ Մծընայ հայրապետին».

198 **ԳԼ. ԽԵՐԷ. Յաղթող և սուրբ հայրապետ:**
 Յորժամ զխորհուրդն ծածկեալ՝ զոր հայր յայտնեաց մեզ որդւոյն, եկեղեցիք բարձրացան աստուածիմաստ սուրբ ¹Հոգւոյն, ²հրազինեալ վառեցան ծառագաստի սուրբ մանկունքն. և փրկողին մատուցուք զվառս և զպատիւ յաւիտեանս:

Անճառ լուսոյ բարձրելոյ մարմնացելոյ հաւր բանին սպառազինեալ քաջացան զիմի հարեալ զոռոզին. յաղթող զտան ի մարմնի ⁴ընդդէմ մեղսասէր իշխանին. և փրկողին՝.

Կամաւ կացին յատենի ի հանդիսի հաւատոյ, զկոպարիշտ պաշտամունս յառփանեցին յաշխարհի. արձան լուսոյ կանգնեցին զյաղթանակ սուրբ նշանն. և փրկողին՝.

Ո՛վ բարունեաց ⁶հրաշալեաց հայրապետացն ⁷պարծանք, ⁸բարձող խաչին քրիստոսի ընդդիմամարդ հանդիսիւ զքեզ ունիմք բարեխաւս առ տէր կենաց վասն մեր. և փրկողին՝.

⁹Բարեբանեալդ ի բարձանց յանմարմնական սուրբ զաւրացն, զնշան խաչին քրիստոսի ի քեզ տեսաք յայտնապէս, երկնազնաց զեռերեալ ի յառազաստն լուսոյ, պսակ փառաց պատրաստեալ զարգարութեան յաղթանակի ընդ երկնաւոր փեսային հարսնացելոյ քո անձին. ազաչեմք

198 1 ժէ հոգւով. 2 էէ հրազինապէս. 3 ժէ յառազաստին. 4 էէ այն մեղ՞. 5 ժէ անարկեցին. 6 ժէ հրաշալի. 7 ժէ դուրս. հասիւ հաւտին քրիստոսի, եկեղեցոյ առաջնորդ, կրեալ զրան արարչին ի մէջ ազգաց եւ ազանց. եւ փր՞. 8 «Յաղթող և սր» Յրհ. Ա. տան մէջ, Բարձող խաչին պարծանաց ընդդիմամարտ հանդիսիւ զքեզ տենիմք բարեխաւս առ հայր յերկինս վասն մեր»: 9 ժէ Բարեբանեալ ի զուարթնոցն յանմարմնական սուրբ զաւրացն, զհառազայթ սուրբ խաչին ի քեզ յայտնեալ տեսանմք. երկնաւոր զնացիւք ի յառազաստն լուսոյ. եւ փր՞.

մաղթանաւք զմերս բնծայել աստուծոյ, և քև հանցութիւնս զփառս և զպատիւ յաւիտեան:

¹⁰Բարի արմա(ա) շառա(ւիդ) բանի(ն) կե(նաց) տրն-
կե(ցար), կենա(ց) պրտո(ւղ) բերե(լով) (ի) հայաստա(ն)

¹¹աշխար(հի) զքե(ղ) ունի(մք) բարե(խաւս):

Պանուս Է թէ 55ր:

199 ԳԼԻ՛ արբ. Յանսկցնական յեւթեան անեղ ծնունդ հար
զոլ բանդ, արարչագործ զարու թեամբ զոյացուցիչ զոլ էից,
ի գոյութեան քո փառաց զայս յայտնեցեր տեսողաց, զի
գորս իմացեալ սուրբ հարանց աստուածարան կոչեցան.
Երեքանձանցն հաւտից միաննական բնութեան. ի փրկու-
թիւն աշխարհի մեզ յայտնեցար սուրբ հոգւովն:

Անխակալ քաղցրութեամբ խոնարհեցար ի բարձանց,
և միացար ի մարմնի աստուածահարաշ խորհրդով, անձառ
ծննդեամբ ի կուսէն զաւրէնս լուծեր զբնութեան. յաղթող
զտար ի մարտի յայն մեղսասէր իշխանին. և փրկողին¹¹.

Կամաւ: արբեր զբաժակ չարչարանացն ի խաչին. յոր-
գորական հրամանաւ զնոյն արբուցեր կարողաց. զի մահա-
կից քեղ զոլով հաղորդ զտան քո փառաց. և զարու թեամբ
հաւատոյ կարեաց մարմնոյ յաղթեցին. և փրկողին¹¹.

Ո՞վ երջանիկ շարունի աստուածընկալ սուրբ յակոր,
հրաշագործող աւրինաց աստուածատուր շնորհաց. սրբազ-
նական հայրապետ աթուակից քրիստոսի. երկնաւորին
այնորիկ անձեռագործ խորանին, վերնական սրբութեամբ
խորհրդածու կոչեցար. և փրկողին¹¹.

Բանդ ի բարձանց երևեալ յաստուածընկալ սուրբ
հարանց, հովիւ հաւտի խնդրէին. եկեղեցւոյ առաջնորդ-
անաթ ընտիր երևեալ յայտնեալ հոգւով և ցուցեալ.
կրեալ զանուն արարչին ի մէջ ազգաց և ազանց. արդ ա-
զաչեմք և հայցեմք սովաւ ծագեա ի մեզ զլոյս գիտու-
թեան, զի արժանի եղիցուք անձառ լուսոյ բարձրելոյն. և
փրկողին¹¹.

198 10 Այս ասունը ունին մբայն կէ, կթ կրճատ: 11 կթ աշխար-
եւ փ. (այսչափ մբայն):

Գանձում է ժ 161ր:

200 Էյ. Ժ. Տաճա. լու. մար. ծագմա. յառաջ. քն. զար. ո. ծնա. մմվ. առ. քէ. զանտա. և զանե. ի դիր. ք. զգւ. զսսի. և զսհ. երգո. ձա. ցն. զք. միշ. մծ.

Սափո. սսի. մա. հացի. յերկ. իջե. ո. կեա. տ. աշխ. ի քոան. սեղա. զկենդա. ար. զմար. և ս. զարի. ահւ.

Կուսի. պար. մա. կոյ. անար. տիրամա. նախ. տեսա. զուշ. առաք. քարո. հայր. դաւա. մարտի. վկայ. եր''.

Այս Գեճապուոցէն մներ կարգում ենք.

Տաճար լուսոյ մարիամ ծագմամբ յառաջ քան զարուսեակն, որ ծնար մարմնով առ ի քէն. զանտանելին և զաներեւոյթն ի դիրկա քո դգուեցեր զսսիակլին և զսհաւորն. երգով ձայնիւ ցնծութեամբ զքեզ միշտ մեծացուցանեմք:

Սափոր ոսկի մանանայ հացի յերկնից իջեալ, որ կեանս տաս աշխարհի ի քառանկիւն սեղանոյ զկենդանարար զմարմին և սուրբ զարիւն, օրհնութեամբ երգով զքեզ միշտ մեծացուցանեմք:

Կուսից պարծանք մայր՝ կոյս անարատ տիրամայր, նախատեսացն զուշակեալ առաքելոյն քարոզողաց, հայրապետաց դաւանողաց, մարտիրոսաց վկայից, երգով ձայնիւ ցնծութեամբ զքեզ միշտ մեծացուցանեմք:

Գանձում է ժէ 57ա, լէ 46ա: Կէ 29ա կրճատ. Կթ 205ա կրճատ. հգ 194ա. ժէ Երկնի մէջ՝ Ծնորհալու գրած «երկրապաններ առաջի» Ողորմեացի տակ դրուած էրբև Տրց.:

201 Էյ. հէ. Թագաւոր թագաւորաց քրիստոս ի մարդկանէ ընտրեցեր քեզ զինաւորս ¹համադասիլ ընդ ²երկնայնոց դասուցն, խնդրուածովք սրբոյն յակովբայ խնայեա ծի խոստովանողքս զքեզ միասնական սուրբ երրորդութիւն:

201 1 ժէ, կէ, Կթ, հգ համաքնակիլ. 2 ժէ վերնայնոց. 3 լէ ի խոստովանողս. հգ ի խոստովանողացս.

⁴Որ զերջանիկ և ⁵զհրաշալի զհայրապետն ⁶ընտրեցեր
ի մարդկանէ լուսաւորել զկաթողիկէ սուրբ զեկեղեցի-
խնդրուածովք¹¹ .

Որ առաւել քան ⁷զնոյեան շինուած ⁸տապանին ⁹պար-
զեւեցեր մեզ քաւարան զկաթողիկէ սուրբ ¹⁰զեկեղեցի-
խնդրուածովք¹¹ .

¹¹Մաղթողական աղաւթիւք սրբոյն յակովբայ ¹²առա-
տաձեռնեա ի մեզ զմեծ քո զողորմութիւն . և բարձ ի մէնջ
¹³զսաստակացեալ ախտ պատուհասին . խնդրուածովք¹¹ .

Վանոււմ է ժէ 58ա .

202 ԳՅ. ԷԿ. Ի մանկու թենէ առեր զլուծ խոնարհութեան սնեալք
ի սրբութիւն սրբոց, հայրապետ ճշմարիտ և աէր սուրբ
յակոր, ի մաղթողական յազաւթս քո յիշեսջիր զբաղմա-
մեզ անձն իմ . քև բացցի մեզ զուռն ողորմութեան :

Զառաւրեայ զալեկոծեալ կենցաղս մերժելով ի քէն
տէր . ժառանգորդ լինել կենացն յաւիտենից . ի մաղթ¹¹ .

Խոնարհեալ անձամբք և բեկեալ սրտիւ անկանիմ առ
ոսս քո որ բնակեալք ես ի տուն տեառն և ի զաւիթս
աստուծոյ մերոյ . ի մաղթողական .

Վանոււմ է ժ 159ր կրճատ . ժղ 238ա, ժէ 194ա,
խա 215ր, լւր 268ր, լւղ 267ր, լւք 224ա, ծա 299ա, կզ 923
եր . կէ 210ր, կթ 208ա կրճատ : Սարգիս երէցը զբում է
Լւր Տոնացուցում, «Նոսեմբեր, Ը . Հրեշտակապետացն
Վաբրիելի և Միքայելի և ամենայն երկնանն զաւրացն .
հյն և շարակներ գնորն ասա . և թէ ոչ զկ Զինուո-
րութիւնք հրեշտ(ակաց)» . թղ 229ա : Նորերը են, Որ

201 4 հզ որ երջանիկ . 5 լթ հրաշալի . 6 կէ, կթ ընտրեցեր հովուել
զժողովորդս հաւատացելոց եւ աղրի(ւր) բժշկու(թեան) բլխեալ ի հայտո-
տա(ն) աշխարհի) : հզ ընտրեցեր հովուել նովա զժողովորդս . ի հայ¹¹
երկրի : ժէ ընտրեցեր հովուել նովա զժողովորդս հաւատացելոց, շնոր-
հեա գրաւութիւն տունդացս պիշատակս սորա . խնդ¹¹ . 7 լէ զնոյի . 8 հզ
տաճարին . 9 ժէ, կէ, հզ շնորհեցեր . 10 ժէ, կէ, կթ, հզ զեկեղեցի .
ևս առաւել յաղթանակեա ի մեզ զմեծ քո զողորմութիւն խնդ¹¹ . կթ, հզ
խնացն : 11 հզ շուռնի այս տունը : 12 կէ, կթ առարեա ի բարձանց
զառատ քո զողորմութիւն . ժէ առարեա և բարձանց զմեծ քո . 13 լէ սաստ
պատուհասի . ժէ պատուհասի .

յանկից ստեղծեր ըկ յայանի Սրճնու թիւնը իւր սարօք,
և հեռեեալ երկու նսր Մեծայուսցէրը, որոնք ըաց
գրութեամբ գրուած են յիշեալ ըաճանայի նարա-
կանի մէջ: Եւքն Սարգիս երէց գրում է իւր՝ շարա-
կանները՝ հեղինակներն Յուցակում, «ղէրեշտակապե-
տացն» • Տէր ներսէս կաթաւզիկոսն կլայեցին ասաց» •
Ժէ թղ 223ր: «ղէրեշտակապետացն՝ ներսէս ննոր-
հալին» • Տաշ. Յուց. 2 սորց. 142 նարակնաց • թղ 396ր:

«Հրեշտակապետաց» •

203 ԳԼ. ԺԶ. Աթոռ անձառ բանին մարիամի բարձաւղ բարձրե-
լոյն և ծագաւղ լուսոյն ճշմարտի. աթոռ երկնաւոր ¹քրովբէ
հոգեղէն և մարմնաւոր ²սերովբէ սուրբ աստուածածին
աթոռոցն ³դասքն սրովբէիւք և ⁴քերովբէիւք զքեզ բարե-
բանեն զմայրդ արարչին հանուրց. լեր բարեխաւս առ
տէր վասն անձանց մերոց:

Երկինք ⁵յերկրի յայանեալ տիրամայր, երկնից բար-
ձաւղին տաճար կազմեցար. ⁶զաւրութեանց իշխանութեանց
և պետութեանց ⁷վեհագոյն դասար. տերութիւնք իշխանու-
թիւնք և սուրբ զօրութիւնք զքեզ ⁸բարեբանեն զմայրդ
արարչին հանուրց, լեր բարե՝ •

Վերին պետութեանց ⁹վեհագոյն ցուցար. ¹⁰հրեշտա-
կապետն ողջունիւ աւետէր ¹¹բանին ¹²բարձրելոյ ¹⁵զի քէն
¹³մարմնանալ, ¹⁵և ի ծննդեանն ¹⁶հրեշտակք օրհնութեամբ
պարտք ¹⁷փառաւորէին զի քէն ¹⁸մարմնացեալն, ¹⁹այսաւր
և մեր ²⁰հոգեղէնքս ընդ նոսին զքեզ ²¹բարեբանեմք ²²զմայրդ
արարչին հանուրց, լեր բարե՝ •

203 1 Ժզ սերովբէ. կթ սրովբէ. 2 Ժզ, կթ ս' սրովբէ. 3 Ժզ, խա դասք. 4 խը չուենի բերովբէիւք. 5 խը, կէ երկիր. խզ, ծա յերկիր. Ժզ, խա, կզ երկնից. 6 Ժ, Ժզ, խա, խը, ծա, կզ, կէ ավրս. մեանց • • եւ գորովմանց. 7 Ժ, Ժա, խզ, խը, կէ, կթ բարձրագոյն ցուցար. խա, կզ վեհագոյն ցուցար. 8 կզ փառաւորին. 9 Ժզ, խը վեհագոյն դասար. կէ բարձրագոյն ցուցար. 10 խը կրեշ' գարբիւզ սղջ'. միւսնեքը կրեշ' գար' եւ միքայել սղջ'. 11 Ժէ, խը, խը սրովբէ. 12 խզ, խը, ծա բարձրելոյն. 13 Ժ, Ժզ, խա, խը, կզ, կէ ի քէն. 14 Ժզ խա, կէ մարմնացեալ. Ժէ մարմնացեալն. 15 խա եւ ի ծննդեան. Ժզ եւ ծննդեան. Ժէ չուենի եւ ի ծննդեան • • մարմնացեալն. 16 խը կրեշտակիւն. 17 խը փառաւորնէին. 18 Ժզ, խա մարմնացեալ. 19 խա, խզ, խը, ծա, կզ, կէ չուենի այսօր. 20 Ժէ, խը հոգեղէնքս անդադար ծայիւ ընդ'. 21 կէ բարեբանեն. 22 Ժէ չուենի զմայրդ • • մերոց •

Պանուժ է թէ 191ր.

204 չի. 5. Սուրբ կոյս մարիամ՝ մայր տեառն աստուծոյ, դուստր և պանծալի բնութեանս աղամայ. հրաւիրակ մեզ ի գրախան սրորէափակ. ժառանգել վերստին զփառս առաջին. իննեակ դաս վերնոցն զքեզ բարերանեն. ընդ նոսին և մեր մեծացուցանեմք:

Սրբոց նախահարցն երկիր աւետեաց, կաթին և մեղու. յարգահոս ազբիւր, առաւատ պայծառ զերազանց արփւոյն ծագելով ի մեզ զլոյսն հայրական. հոյլք հոգեղինաց քեզ երանիցեն. ընդ նոսին և մեր մեծացուցանեմք:

Որ արարչակցին հաւր անսկզբան սրբութեամբ հոգւոյն տաճար մաքրեցար. առադաստ փառաց բանին աստուծոյ, և քրտփէական սթոռ վայելուչ. դասք հրարուն սեռից աւրհնեսցեն զքեզ. ընդ նոսին և մեր մեծացուցանեմք.

«Նարահանիս հեղինակի անունն անձանօթ է մեզ՝ մեր սենեցած Ա, Բ և Գ. զբշագիրներէն. զի առանց հեղինակի անուան գրուած էր խորագիրն ըստ վերագրելոյն. սակայն որովհետեւ մեր Արևիկեցոց Բ Հեթում արքային համար գրուած ընտիր շարահանին մէջ զինի խոշորքին յաւելուած էր «ի Գրեգորէ կաթողիկոսէ», յայտ է թէ Գրեգոր Է Անաւարդեցի կաթողիկոսն է. (տես Բագմ. հա. ժբ, էջ 9—10). որ շատ պահասներ մեր նոյն գրչագրէն, որ գաղափարուած է ժԿ գարսօսկիգրնէյն գրուած արքունական օրինակէ մի. Հեթմեան Նարահանին մէջ կը պահասի ամբողջն բացի առաջին երկու տուներէն և խորագրէն». Բագմավ. 1894 նոյեմբ. 496 եր.

«Նաննն ամենայն սրբոց».

205 չի. 27. Անձառ խորոց քո զխտութեամբ, հայր հեմնարկեր իմաստութեամբ, աստուածային քոյ տաճար կոյս մօր որդւոյ քո և ծնողի. զնահասպետաց սուրբ բնարութիւն և զնախահարցն արգարութիւն. զոր շինեցեր զուշակութեամբ մարգարէից բանին լրբմամբ:

Բանդ՝ մշակս ի հունձ հաներ զմարգարէից վաստակս

հնձել, սուրբ զառաքեալս երկոտասան, խորհրդական թիւ սրբազան, և զաշակերտս եօթանասուն, հետևողօքն ի քո անուն, նախ քան զաշխարհս զնոսա ընտրեալ՝ որք զաւետիս կենաց հնչեալ:

Պահաբանեալք սուրբ հոգի, նոր զբախտ ցուցեր զեկեղեցի, սուրբ հոգևոր տնկօք լըցեալ՝ կենաց փայտին շրջապատեալ, հայրապետաց սրբոց դնդի՝ պայծառ բանին պողալի և վկայից խառն երամի փթթեալ արեամբն ծաղկալի:

Պաւանեալք երրորդութիւն, պաշտեալք յէից յաստուածութիւն, քե ճգնաւորքն խրախուսեալ միայն ընդ քեզ առանձնացեալ, պարկեշտ մաքուր հոյլքն կուսից՝ քո հարսնացեալ ճառագայթից, որոց հայցմամբն համայնից մեզ յամենայն մաքրեա ախտից:

Երկուց խառնօղ որմոց ի մի՝ յերկրէ մարմնով տիրօղ երկնի, մի զօրծեցեր զեկեղեցի՝ զերկնաւորաց զօրս և երկրի, այսօր բոլոր զասք հրեշտակաց խառնուրդ սրբոց երկրաւորաց, զամենեցուն մի տէրդ օրհնեն և ընդ մարդկան բարեխօսեն:

Չքեզ ամենայն սուրբք երանեն, զարբիելիւ հրեշտակօք զովեն, մայր հաստողի բանին զերկին, զոր ծնար փրկիչ երկրի մարմին, հաղորդ ստորինս եկեղեցի, եկեղեցւոյդ մեծ որ յերկնի, զխառնարանդ ի մի օրհնեմք, բարեխօսել միշտ աղերսեմք:

Լսակցին հօր սպասաւորք՝ հուպ անհասին և մերձաւորք, առաքելոց զունդք երանեալ և աշակերտք բանին ընտրեալ, ձերօք ծննդօք զոր երկնայինք պողօք բարեաց զոր անկեցիք, այսօր բոլոր սրբօք մաղթել մատիք առ տէր բարեխօսել:

Լնդունօղք ողւոյն շնորհի, մարդարեից պար զովելի, սուրբ նախահարք՝ նախկին ընտրեալք, և նահապետք արդարացեալք, ձեօք օրհնութիւն աղբիւրացաւ, ուխտի բնութիւնս արժանացաւ, այսօր բոլոր սրբօք մաղթել մատիք առ տէր բարեխօսեալ:

Թարգմանութեամբ խոր իմաստից, լոյս ծագեցէք մարդկան տոհմից, վարդապետաց կարգ երբակի, սուրբ հայրապետք և սքանչելի, վասն բանին վկայք զենեալ և

Մարտիրոսք որք խաչեցեալ. այսօր և բոլոր սրբօք մաղթել, մատիք առ տէր բար:

Ժուժկալութեամբ զմարմին սպանեալ, յայր և ի ծերպս երկրի ճգնեալ, սուրբ ձգնաւորք հարք՝ ի շնորհէ հրեշտակացեալք ի մարդկանէ Կոյսք իմաստունք, որք վեհ արուաց ի կանացի բնութիւն իգաց. այսօր բոլոր սրբ՝:

Ի կենարար փայտէն ծաղկեալ, խաչին պտուղ բազմազանեալ, գունդք ամենայն մարտիրոսաց՝ ծնողք ընդ որդւոց և զստերաց՝ աղաւնացեալք երամովին և ձագախառն ելեալ յերկին. այսօր բոլոր սրբ՝:

Ղուսոյն ծագող անճառապէս, արդարութիւն մեր մարբապէս, կեանք անուանեալ աղբիւր կենաց, մայր ամենայն այս կենդանեաց. լուծիչ մահուն պարտեաց նախկին, կոյս մարիամ աստուածածին. այսօր բոլոր սրբովք մաղթել, մատիք առ տէր բարեխօսել:

Զ: Խորհրդական խորան քաւութեան, զմայր միածնիդ յայտնեցեր մարդկան, որպէս տաճարին զսուրբն սրբոց ցուցեր զնա սուրբ ամենայն սրբոց, նորին աղաչանօք ինայեա ի մեզ:

Ծնունդ և բան հօր միածնին, զքեզ առաքեալքն քարոզեցին, որք աղ երկրի և լոյս աշխարհի, և աթոռակից փառաց զալստեանդ ի զատաստանի. նոցին աղաչանօք ինայեա:

Կենդանարար ողի աստուծոյ՝ ի նախահարս հնչեցեր զկենդանական շարժումն ոգւոյ. որով պարտիլ մահուան ի մոլսէս և թագաւորել կենաց գուշակեաց ի սուրբ մարգարէան. նոցին՝:

Հագորդակից զաւանութեամբ՝ հարքն բանիւ և վկայից հանդէան, մահուամբ քարոզեցին զքեզ երրորդութիւն, երիս անձինս, մի բնութեամբ անգատ միութիւն. նոցին աղաչ՝:

Չայնիւ խաչեալ հովուիդ հեռեեալ, աղ չարչարանաց մարմնոյ փութացեալ, ճգնաւորաց հոյքն հեղութեամբ, և սուրբ կուսանաց խումբն զգաստութեամբ, նոցին աղաչ՝:

Ղեկավարեալ ոգւոյն զօրութեան, տապան աշխարհի կրկին նորոգման, զօժելոյն մարմնոյ տերև ձեթենոյ բերօղ ի ոգւոյն նշան փրկութեան. մաղթեա ընդ մեր աստուածածին՝ առ քոյդ միածին:

206 Էջ. ԴԷ. Ճշմարտագէս զուխտ քո այսօր արբահամու աստուած լցեր, աստեղս երկնի պայծառութեամբ իբրև զաւագ անչափութեամբ, զհաւատոյ որդիացեալսն բազմացուցեալ. օրհնեալ տէր աստուած հարցն մերոյ:

Միածին բան, յաշխարհի ծով մեկնեցեր զբանիդ ուսկան, ի բազմապատիկ տան հօր յօթեանս՝ զբարխն իբր ի բարի յաման՝ զառ յամենայն ազգաց ընտրեալսն ժողովեցեր. օրհն՝:

Յառատ շնորհէ քո սուրբ ողիզ, և զհին գանձս հաներ՝ զեկեղեցւոյ տուն քո լցուցեալ նախնի և նոր սրբովք ընտրեալ, որք հին և նոր կտակարանաց սերմամբ քո բուսեալ. օրհնեալ տէր:

Ձճեր օրհնեցէք բարձր արարէք զնա յաւիտեան:

Նոր հեթանոսաց փրկեալ ընդ հին սիօնի, բոլոր սրբոյ մի (յ)եկեղեցի. զտէր օրհն՝:

Շնորհիւ գասակցեալ ողիք հրեշտակաց զնզին, ժողովք սրբոյ անդրանկաց յերկն. զտէր օրհն՝:

Որոց հաղորդեալ և մեք մասն ընդ բոլորին, ի միարար տօնս աստուածային երգեմք ի մի խառնօղ բանին, զտէր օրհն՝:

207 Էջ. ԴԸ. Չարչարանօք ընտրեալքն քո մաքրեալք՝ որպէս ի բով ոսկւոյ բազում անդամքն մի մարմնոյ յօգեալք ի փառս միոյդ զլնոյ. բարեխօսութեամբ սոցա ողորմեա մեզ որդի աստուծոյ:

Պարագլխոց պար բոլորեալ, ուլովդ ի հոյր քե միացեալ, այսօր ընդ մի փառաւորեալ են ամենայն սուրբ տօնեցեալ. բարեխօսութեամբ՝:

Ձերմն սիրոյ քո հուր արկեալ՝ զզանադանս ի մի ձուլեալ՝ որք իբրև զամպ զմեօք մաճեալ, բազմապատիկ վկայք խառնեալ. բարեխօսութեամբ՝:

Ուամից հանուրց են հրաշալի, որք ձրի առեալ և ետուն ձրի, սուրբ անարծաթքն սքանչելի դամիանոս ընդ կողմայի. բարեխօսութեամբ՝:

208 Գ. Սուրբդ ի սրբոյ վկայեալ՝ երրորդութիւն քարոզեալ այսօր գործոյ քո լրմամբ, հանգչիս տեսող ցնծութեամբ. որով և մեք տօնակից՝ օրհնեմք հանուրցն ձայնակից:

Վերին սիօն խմբաւոր, ի թագաւորդ երկնաւոր այսօր

զշտոյ ողևոր, հրճուի որդւովդ պսակաւոր, զորս խորայել նոր յերկրէ՝ ընդ արարիչդ այժմ՝ երանէ:

Տիրեալ յերկնից քո խորան, աղքատք որւով թաղեցան, մխիթարեալք և ցնծան՝ սուրբքն որ ի սուգ սաս մաշեցան. ընդ նոսին սուրբս ամենայն օրհնեմք և մեք համաձայն:

Րամեալ զկենդանեացդ երկիր՝ հեզք ժառանգեն անպատիր, ճնշեալ քաղցիւ զմարմինս կենաց պտղովդ յազին. ընդ նոսին՝.

Յրուեալք զզոյս յողորմիլ՝ ողորմութեանդ հաղորդիլ՝ սուրբքն սրտիւք զքեզ տեսալ, խաղաղարարքն որդէգրեալ. ընդ նոսին՝,

Ի իւծեալք զկեանս հալածմամբ՝ և հանդչին արքայութեամբ, զուր վասն քո նախատեալ, անճառ բազում վարձ ընկալեալ, յօգեալ բողորդ զմասունս՝ երգեմք և մեք զփառս ի բարձունս:

209 Ա. ալ. Փարատելով զհիւանդութիւնս՝ կրկին երևեցար բանդ ի մարմնի, որ զքեզ հիւանդաց բժիշկ կոչեցեր՝ որով շնորհիւ սուրբ զանարծաթնս այսօր փայլեցեր, մաղթանօք սոցա զանձինս մեր բժշկեա:

Քեզ ճշմարիտ վարդապետի, հաղորդք անուան գործոց և բանի, մարդասեր զթով անինչք շրջեալք յաշխարհի՝ բժիշկն ձրի զամիանոս ընդ կողմայի. մաղթանօք՝.

Հաղորդ սոքօք և մեք օրհնեմք՝ թագեցելոյն ընդ քեզ շնորհօք վայելիմք, որ զխոստովանոցան քո զկողմաս և զգամիանոս շիւսեալ կրկին բժշկութեան ազրիւր եղեր ի յերկրի. մաղթանօք սոցա՝.

Գանուում է թ 163ր կրճատ. խա 218ա, ճա 302ա, կզ 924 եր. Հ. Աւետիքեան գրում է, «Զչարական սրբոց հայրապետաց՝ [Այսօր սրբոց հայրապետաց իւր սարօք] ասեն արարեալ Վովսեսի խորենացոյ, ի յիշատակի երեց տիեզերական ժողովոց՝ որք եղեալ էին մենչև ի ժամանակ խորենացոյն, այսինքն ժողովոյն Ննիկոյ ընդդէմ Արիստի, Կոստանդնուպօլսոյ՝ ընդդէմ Վակեդոնի, և Նիեսոսի ընդդէմ Նեստորի. Եւ Յայց օրինակ ինչ Ներսէս ընծայէ

դայս շարական»։ Բաց. Նրկնց. 568 էր։ Սարգիս երէցը յիշեալ երեք ժողովներն ասներին երգելիք շարականները համարում է նոր, ուստի և գրում է իւր Տօնացուցում, «Շք. Աստանդնուպաւսի սուրբ ժողովոյն, Ծձ. հայրապետացն. Աւրհնութիւն, հցն և դամեն դնորն ասա. և թէ ոչ ալ է Սուրբ աստուած արարելէ յաւիտեն(եց)։ Ողորմա Ըզյիշատակ սրբոց հայհայրապետաց (տպ. մարտիրոսաց)։ Տրյեր. քի Միւրան ամենեքեան. մի Ով հրաշալի նախահայրք. Ի սուրբ երրորդութենէն Գ տուն ի վերա. և յետի տուն Ազբիւրացուցես ի մեզ. Մարգաց. Ին»։ Թղ 232բ. 227բ. 228բ։ Նորերը են «Այսօր սրբոց հայրապետաց» յայտնի Օրհնութիւնը՝ իւր սարօք, որոնք յիշեալ քահանայի Նարականի մէջ գրուած են բաց գրութեամբ։ Իսկ ինքն Սարգիս երէցը այս բոլորը ընծայում է Ննորհալուսն, գրելով իւր՝ շարականների հեղինակներն Յուցակում, «Եւ զհայրապետացն. • Տէր Ներսէս կաթաւզիկոսն Կլսեցին ասաց»։ Ժէ Թղ 223բ։ Թերևս գրել է և հետևեալ Մեծացուցէն։ Յիշեալ քահանայի Նարականի մէջ իբրև հին շարական կրճատ գրութեամբ գրուած է միայն «Ով հրաշալի նախահարք» յայտնի յատուկ Մանկունքը։

«Հայրապետաց».

210 Գ. Գ. Աստուածածին մարիամ, հարսն լուսոյ 1 արքայական, և արևելք 2 արեգականն արգարութեան, որով 3 զիսաւարն անդիտութեան հալածեցեր յորդոց մարդկանուրախ լեր մայր անճառ լուսոյ սուրբ աստուածածին։

Այսաւր սրբոց 4 հայրապետացն զառ ի քէն ծնեալն աստուած խոստովանեալ ուղղափառ դաւանութեամբ զանբաժանելին յերիս անձանց. և հերքեցին զչար 5 հերձուածսն ի հաւտէ դառանց. ուրախ լեր''.

Այսաւր և մեք ընդ նոսին խոստովանիմք զծնաւղ 6 բանիդ, երկրպագեմք համագոյ 7 երրորդութեանդ ընդ սրբոց հայրապետացն. և անորիշ բաժանմամբ դաւանեմք զորդի ընդ հաւր համագոյ. ուրախ լեր''.

210 1 ծա չունի՝ արքայական եւ արեւելք. 2 լա, կգ արեգական. 3 ծա խաւարն. • հալածեցաւ. 4 լա հայրապետաց. 5 ծա հերձուածս. 6 լա, ծա բանին. 7 ծա երրորդութեան.

Վանոււմ է ա 250ր, բ 246ր, դ 230ա, զ 235ր,
 ե 255ա, զ 234ա, է 265ր, ը 261ր, թ 239ր, ժ 165ա
 կրճատ. ժա 204ա, ժբ 249ա, ժգ 254ր, ժդ 230ր, ժե
 217ա, ժզ 242ա, ժէ 53ր կրճատ. ժթ 437, ի 85ա, իա
 338ր, իբ 327ա, իգ 230ր, իդ 125ր, իե 226ա, իզ 177ր,
 իէ 233ա, իը 255ր, իթ 221ր, լ 213ր, լա 173ր, լբ 240ր,
 լգ 258ր, լդ 108ա, լե 304ր, լզ 266ա, լէ 239ա, լը 280ա,
 լթ 250ր, լա 125ր, լաա 219ր, լաբ 272ր, լազ 256ր, լադ
 228ա, լազ 272ր, լաէ 275ր, լաը 228ր, լաթ 238ր, ժ 321ր,
 ժա 304ա, ժբ 271ր, ժգ 301ա, ժդ 243ա, ժե 324ր,
 ժզ 233ա, ժէ 316ա, ժը 472, ժթ 204ր, կ 262ր, կա
 249ա, կբ 240ր, կգ 602, կե 203ա, կզ 257ա, կէ 213ր
 կրճատ. կը 288ր, կթ 211ա կրճատ:

«Ով նրաշալի» Մանկուներից կրճատած 3 աները:

ԳԼ. ԳԼ. Ով հրաշալի: Տեսի: Ազմատ: Եւս ի: Բանն:

211

Տեսի ես յայնմ ատենի յոգնախումբ ¹ժողովոյն ²երկարնակն եկէզ զերկա ³աշխատողաց զառաքելոց սրբոց և ⁴զմարգարէից. ջրեցան զաշինքն, որ արեամբն քրիստոսի եղան, և բարձան տառք ⁵կանոնականք համանգամայն ազանց:

Աստանաւր անտանելի սուգ հասեալ սուրբ ⁶ուխտին հաւատոյ հուրեռանդն անշէջ տեղեալ ի յերկիր, հրդեհեալ փոյց զհաւատոյ ⁷շինուածս և խրամատեաց զառաքելական ⁸կանոնն, որք միանգամայն ուրացան զտէրն ի քաղկեդոնի:

Գեղեցիկ շառաւիղ ⁹յարմատոյ սրբոց հարցն վերաբուսեալ ծաղիկ հաւատոյ մեծ վկայն քրիստոսի սուրբն զէոսիորոս, ոչ հաւանեալ անաւրէն ժողովոյն, ¹⁰նզովեաց զլեոն և զտոմարն իւր պիղծ:

211 1 իգ, լա, լե, լէ, լաբ ժողովոյն. միւսները ժողովին. 2 ժողովին. 3 լա երկարնակն. 4 լա յաշխատողաց. 5 լէ, լա մարգարէիցն. 6 լա, լաթ, ժթ կանոնական. 6 լա յուխտին. 7 լա շինուած. լգ, լբ, լէ, լը, լաթ, ժգ, ժէ, ժթ շինուածն. 8 ժգ, լ, լգ, լաէ, ժա կանոն. լա կանոն. 9 գ, լէ, ժբ յարմատոյ. ը յարմատոյց. լ յարմատոյ. 10 գ, ժգ, լ, լբ, լզ, լաթ նզովեցին. ժբ չունի նզովեաց:

Գանուում է ժէ 53ր: Շարահանիս աների զլեա-
 ւորերը կապում են Հեթան ի Գրիգորի: Աորգիս երէցը
 Կրում է իւր շարահաններէ հեղինակներէ ցուցակում
 «Նւ. զսուրբ ժողովոյն մանգունըն Հիման յառաքելայն
 տէր գրեգոր կաթուղիկոսն Անաւարդեցին ասաց»: Թղ 223ր:

212 ԲՂ. ԲՂ. Հիման յառաքելայն հաւր յայտնութեամբ արկեալ
 շինողք ի վերայ հաստատուն վիմի ճարտարապետ նախնիք
 հարքդ ի նիկիա, ծնունդ բնութեամբ զորդին հաւր քա-
 րողեցէք:

Էակից բանին աստուածութեան պատմողք հնչումն
 երկնաւոր էութեանց նախնիք իմաստութեան տանն սիւնք
 մեծ հողեորք, որք սրով անիծից հերքէք զարիսս:

Թաղաւորակից հաւր Վ. որդւոյ զհողին հարքդ համ-
 բաւողք, թարգմանիչք խորոց, որ զամենայն քննէ, աս-
 տուած դաւանողք, մի բնութիւն զերիս անձինս քարո-
 զաւղք:

Մեծաձայն հնչմամբ փողք ճշմարիտք իջմանն տեառն
 ի սիւնիա կոստանդնուպուլսի սիւնհագոսիւզ եկեղեցի ան-
 շարժ լեռնանայ, քարամբք նզովիւք հերքէք զմակեդոն:

Որ ոչ բաժանեալ թողէք պատմուճանին անկար մարմ-
 նոյ կուսածնի. ուստի ի հողւոյն խմբել զչարին զինուոր
 վանեալ հարքդ եփեսոսի, նզովեալ զնեստոր զլեզուն հայ-
 հոյիչ:

Ի կրկին բնութեանց միաւորեալ անշփոթ ցուցէք զմի
 որդի, մի տէր, մի քրիստոս, համայն աստուած և բան
 մարմնով անբաժանելի. զբանն եղեալ մարմին զծնաւդն
 աստուածածին:

Գերահրաշ հիւսմամբ ընդ առաջին ժողովն համա-
 քատակ նախնեացն քրտամբք հանեալք ի հունձ մշակքդ
 բազմավաստակք, որք նզ'':

Բաբունք բանիւ, որ լուսով լուցայք յեկեղեցւոջ
 խորանն յարկաց. ի յաշտանակէ հողւոյն վառեալ: ճրա-
 ցունք 'եաւթն ըստ շնորհաց նորա, հարց ուղղափառաց
 ժողովք ամենայն:

Ի ճշմարտութեան վիճին աչք շեւթնից զիտողք հարբդ բազմազու թ, շեւթնից կենցազոյս բաժինք, չափք և կանոնք ածեալք ի յազին՝ զնիւթ փշոյն հերձուածողաց խլողք նզովիւք:

Գոչեմք զոր ուսաք ի ձէնջ դաւանելով զորդին ընդ հաւր համազոյ ի յէութենէ, նոցին խոստովանիմք զհոգին աստուած նոյնազոյ. զարիոս ուսմամբն իւրով նզովեմք:

Ոչ ի մարդ լինել բանին շփոթեմք զրնութիւն մարմնոյն յինչ խարոզ, և ոչ ի յերկուս ճեղքեմք զանձինս զանազանող. որով նզովեմք զնեստորիոս:

Բոսիլ կրիւք բանին կամ մահանալ չասեմք ըստ արիտսի, այլ զաստուած խաչեալ մարմնով դաւանեմք:

Էին մայր և կոյս կրկին կտակաց բերող մաքուր տապանակ, բուրվառ ոսկեղէն և գաւազան ծաղկեալ, հոգւոյն աշտանակ, զգատուողքս քո յիշեա առ քրիստոս:

Բագմաղկայ. 1894. Գեկտեմբ. 510 եր: Օրհնութեան աներև գլխադրերը կապուած են Արքա Հեթում թերևս հեղինակն է Գրեգոր Կ-րդ կաթուղեկոս Անաւարդեցի:

«Շարական սրբոյն Բարսիլի հայրապետի».

213 Երհ. Է՛. Այօր օծութեամբ թագաւորեալ տոհմիս, թագաւորեաց տէրն և թագաւոր. թագ անուանակցիդ արքայութեան երկնից կապեաց հովուել զհօտ իւր բանաւոր, հայր բասիլիոս, մաղթեա առ յիսուս:

Բամից երկնայնոց անմարմնական դասուց մարմնով հաղորդեալ, զկարգս հրեշտակական վարուց օրինակաւ անձին՝ մարդկան կանոնեալ. հայր բասիլիոս՝.

Քահանայական պատմութեան փայլչացեալ, ոգւով զգեցեալ զքրիստոս, զմարմին ի հոգի ոգևորք ծածկեալ շնորհօք, Ոգւոյն ազրիւր մշտահոս, հայր՝.

Անշարժ հաւատոց քարոզ, հրեղէն լեզու ճշմարտութեան, խարխիս լեռնացեալ նոր իսրայէլի, սիւն բոցեղէն ուղղիչ յերկրէ յերկինս համբարձեալ, հայր՝.

212 2 Ձեռ. իաւթնից. 5 Ձեռ. իաւթնից.

Այսօր զոր ծնար մարդ ճշմարիտ բնութեամբ, հրեշտակք յերկնից աստուած ծանուցին զէիցս արարիչ, ներմարդանալ հարքն ի յերկրի քե քարոզեցին: Ընդ նոսին այսօր զքեզ կոյսդ երանեմք:

Հզօր թագաւորդ երկնաւոր, զգեցար մարմին երկրաւոր, ճշմարտելով յանձին՝ զբնութիւն ծառայական, լցուցեր հնազանդելով հօր քոյ զօրէնս ստուերական, նոր ազատութեան օրինաց՝ օրինադրող կարգաց ցուցեր զբասիլիոս սուրբ եկեղեցւոյ:

Եղեր մարդ հնազանդ հօր՝ մարդկան զուգակից, որ եսդ աստուած ծնողիդ էակից տնօրինաբար եղեր ընդ քեզ, յիսուս ի նոր յայս Գաղղաղայ, կտրել զյաւելուածս հերձուածոյ սրտիցն անթլիստից, զանփշըելի վէմն զայլախազեայ զբասիլիոս:

Թափեալ իւզ զանուն քո բուրեալ, որ հաւատոց և վարուց թեօք այսօր ամբարձեալ՝ որպէս մեղու զաստուածաշունչ զբախտի ծաղիկս հաւաքեալ, որ վեհ մովսիսի զճշմարիտ հացդ ի յերկնից ետ նոր իսրայէլի զհօր պատա)րազի:

Որ քոյդ միածնի զիշխանն աշխարհի կործանելով, Տիրուհի, դու նոյն կրկին հայցմամբն բասիլի երեւեալ հրաման տայիր խոցոտել չարին բռնաւորի զինուն Մերկեռելի:

Ոգւոց սովուն մահացու, բասիլիոս նոր հացատու, զբան հաւատոյն սիսեցեր, զազտ հերձուածոց վանեցեր:

Իւրեւեալ ցաւոց փարատիչ, քաղցեալ անձանց կերակրիչ այրեաց զթածդ այցելու, սրբոց հայր և խնամածու:

Մաքրեալ յախտից նիւթական, երրորդութեանն օթարան, հրեղէն սիւն բասիլիոս՝ լեր բարեխօս առ քրիստոս:

Մարդկան ազինք քե փրկեալ, այսօր զուարթնոցն երգակցեալ՝ զօչեմք ողջոյն քեզ բերկրեալ, աստուածածին երանեալ:

214 հց. ԷԴ. Որ զնախնեաց հարցն առ որդիս զործ սքանչելեաց նորոգեցեր յաշխարհահեղեղ հերձուածոցն ալիս, հայր աշխարհի զբասիլիոս յեկեղեցւոյ տապան ածման հաւատոյ սերմն պահեցեր, աղաչանօք սորա կեցո զմեզ, տէր աստուած հարցն մերոց:

Որ զուզղափառ հաւատոս օրհնիչ կրկին նորով արբա-

Համու յազգս սփռեցեր, երբեակից անձանց բնութեան միութիւն ի սուրբ սրտին խորան յայտնեալ, զեկեղեցին ամուլ նովաւ բաղմորդի զոլ աւետեցեր, աղաչանօք՝.

Որ ի բոլոր սրբոց խորհուրդ զերիս մանկունսն ի հրոյն ապրեցուցեր, ի բաղմապատիկ փորձութեանցն, հուր՝ առ ի հանդէս մարտիցն ամուր զբասիլիոս պահեալ զբոցն եկեղեցւոյ նովին զուարթնովն ի ցօղ փոխեցեր, աղաչանօք՝.

Ք. Զտէր օրհնեցէք բարձր (ար)արէք զնա յաւիտեան:

Որ հօտին իւրոյ զգիշեր մահուն սպառնացեալ հայցմամբ ի տիւ լուսոյ փոխարկեաց, և ընդ դաւթի զչարն պարսեաց, զտէր օրհնեցէք՝.

Որ զաղբիւր զբախտի շնորհաց ոգւոյն վրտակաց, գետս ի սրտե բղխեաց ջուր կենաց, և զբառակոյս վայրս առողեաց, զտէր օրհնեցէք՝.

Որ իսրայէլի նորոյ յայտնեալ եղիայ կրկին, ետուր յերկնից նոր ողջակիզին ի սուրբ խորհուրդն իջեալ զոզին, զտէր օրհնեցէք՝.

215 * Կ. Որ կրկնակի Ոգւոյդ իջմամբ ի յորդանան, հօր յայտնութեամբ զբասիլիոս Ոգւովդ օծեր, և միաճնիդ կցորդեցեր, բարեխօսութեամբ սորա ողորմեա մեզ հայր աստուած:

Զոր աշխարհի լոյս ծագեցեր, եկեղեցւոյ պարիսպ արկեր, բանիւ պսակ հայրապետաց, վարուք սահման ճշնաւորաց, բարեխօսութեամբ սորա ողորմեա մեզ, որդի աստուծոյ:

Որ զճածուկ խորս անյայտից՝ մեկնեաց բանից մարգարէից, զառաքելոցն զչափ ելից՝ զաշխարհ մաքրեաց ի յաղանդից, բարեխօսութեամբ սորա ողորմեա մեզ, Ոգի աստուծոյ:

Որ զքո որդին հօր էակից՝ ծանոյց աստուած արարչակից, համարնութիւն որդւոյ զՈգին և զմայրդ որդւոյ՝ աստուածածին, առքեղ մաղթանօք նորա՝ բարեխօսեա վասն մեր, ով կոյս:

216 * Այսօր ընդ անմարմնոց զօրսն յերկին, մարմնով հրեշտակն երկնային բասիլիոս, վերամբարձեալ և սրովբէիցն երգակցեալ:

Այսօր զբանոնն հաւատոյ կարգեաց սուրբ եկեղեցւոյ՝

վերընկալան ժողովքն հարա(ն)ց յեկեղեցին անդրանկաց:

Այսօր հովիւն անբիծ հօտից, մեծ քահանայն վըշտակից, ի սուրբ սրբոցն մտանէ, ընդ վարագոյրն անցանէ:

Այսօր քարոզ երբորդութեան բանին մամնոյ ի սեղան, մերձեալ մեզ միշտ քահանայէ, զբրտունս արեան ընծայէ:

Այսօր խորոց Ոգւոյն մեկնող՝ լեզուն հրեղէն թարգմանող զանճառելիսն, յերկնից փայլէ, ընդ լուսաւորսն ծագէ:

Այսօր բերան աստուածարան զուարթունն անմահ օրհնարան, յեկեղեցիս միշտ կենդանի, ընդ հերձուածոցն կազի:

Այսօր որ բան հայրապետաց, հանդիսապիր ճոյնողաց, զկրօնից որդիս միշտ կանոնէ, բազմօք յերկինս պարէ:

Այսօր որդւոյն քոյ ախոյեան վկայն քո՝ զաստուած ծննդեան հոյր, ընդ որդւոցս քեզ երդէ, փառք ի բարձունս գրուատէ:

Գանուած է ժ 54ա կրճատ. ժդ 72բ, ժէ 199ա,
 խա 70բ, խբ 110բ, խզ 368ա, ծզ 68բ, կզ 770ե, կթ
 226բ կրճատ ժէ ունի այս խորագերը,

«Շարական սուրբ առաքելոյն Յովնաննու. եւ Աւճնեցոյն».

217 Դ. Բ. Կազումն ¹արեու. արեւելեան ²ճառադայթ ³ի տան ⁴թորդոմոյ. ի զերազանց ⁵լուսոյն մեզ առաւաւտ՝ սուրբ յովհաննէս, ջահ ⁶անշիջանելի, հայոց հայրապետ:

Որդի ազատի, ⁷ազատածին ⁸մաւր ⁹վերնոյն երուսազէմի. մանանային կենաց ¹⁰բաշխաւ զ՝ սուրբ յովհաննէս, երկրին աւետեաց աւետարանիչ:

¹⁰Կամար ամպեղէն ի զարդ ¹¹խորանի՝ լցեալ լուսով և ցաւզով. յախտնից ¹²կենաց ժառանգորդ սուրբ ¹³յովհաննէս, անգաղար բարեխաւսեա վասն անձանց մերոց:

217 1 կզ արեւոյ. 2 խա ճառադայթիւր. 4 կզ ճառադայթիւր. 5 կզ ասան. 6 ժէ Թորդոմոսանց. 7 խզ լուսոյ. 8 կզ ազատ անձին. 9 ժէ մօրն. 8 խբ վերինն. 9 կզ չուսնի բաշխող. 10 կզ կամար. 11 խբ, խզ, ծզ, կզ խորանին. 12 կզ չուսնի կենաց. 13 ժ, ժզ, խա, կզ յովհաննէս առ բրիտոսս բարեխաւսեա՞.

Պանուժ է ԵԲ 315ր, ԵԳ 91ր, ՏԳ 202ա: Հեղե-
նակը անշայտ:

«Շարական սրբոյն Մինասայ».

218 ԷԷ. ԷԷ. Պատկ և փառք պարծանաց եկեղեցւոյ քրիստոսի
՝ մեծդ ի վկայս սուրբ մինաս: արագահաս ²աւցնական:

Որ յանձն առեր համբերել անտանելի տանջանաց
ի քեզ կրելով զքրիստոս: տաճար եղեր սուրբ հոգւոյն:

Եւ ընկալար ի տեառնէ զաստուածահարաշ զաւրու-
թիւնս. սքանչելագործ ⁵նշանաւք զարմացուցիր զարա-
բաժս:

Որ կորստեան ես զտիչ և ծածկելոց ես յայտնիչ.
անգամ անգամ յաւշելոյն արագ եղեր կենսատու:

Պէսպէս ⁶նշանք քոց հրաշխցդ պատմարանեալ քարոյի.
ուրախութեամբ տաւնեսցուք զաւր կատարման քս մեծի:

Ազաւթակից քեզ առցես զերանելի նահատակսն ⁷զեր-
մոզինէս մեծ վկայն և զգրարոս ⁶պանծալին:

Մաղթել նորաւք միշտ առ տէր զհաշտութիւն տաւ-
նողացս. ի քրիստոսէ խնդրելով զթողութիւն յանցանաց:

Այսաւր և մեք ժողովեալքս ի տաճար սրբոյն մինա-
սայ, փառաւորեմք հաւատով ⁷զերբորդութիւնդ համադոյ:

Պանուժ է ծա 105ր.

219 ԷԷ. ԷԷ. Որ է զտաւզ կորստեան, պատժող ¹զոդոյն յանդի-
ման, սուրբն մինաս մեծ վկայն, երմոզինէս ընդ նմայն:

Որ ²զկորուստն յայտնես, և զզոդսն յանդիմանես,
աստուածահարաշ սքանչելիօք զզոդսն պատու հասես:

Սուրբն զրարոս զաւրական իւր ճոխ ³բանիւն ի յա-
տեան յանդիմանեաց բռնաւոր մաքսիմիանոս չար արքայն:

Որ եկն առիւծանրման, զարձաւ իրր ⁴զզջական, որպէս
զաղուէս մի տկար, նկուես եղև պիղծ արքայն:

Աստուածածին սրբուհի, մայր անարատ քրիստոսի,
ընդ մեզ առ ⁵քեզ բարեխաւս, քաջն մինաս և զրարոս:

218 1 ԵԳ մեծ. 2 ԵԲ յաղակամ. 3 ԵԳ նշանիւր. 4 ԵԲ, ԵԳ նշան քոց
հրաշից. 5 ԵԲ զերմոզինէ. 6 ԵԳ, ՏԳ պանծալի. 7 ԵԳ զերբորդութիւնն.

219 1 2Ես. գոգայն. 2 2Ես. վերայն. 3 2Ես. բանիւն. 4 2Ես.
զբարեխան. 5 2Ես. մեզ.

Քաղցրարարբառն մինաս, երմոգինէս և զրարոս ասենահաս ի սիրոխանս յուսով զքեզ ասենողացս:

Կանուում է ին 549ա. Հեղինակը անյայտ:

«Սրբայն Ապտուլմուսնայ»:

220 ա. մ. Աստուած հաւար և սքանչելի որ ընտրեցեր քեզ սիրելի և ժառանգորդ սուրբ արքայութեան ապտուլմուսեհ ծառայ քրիստոսի. մաղթանաւք սորա քրիստոս խնայեա ի մեզ:

Բանաւոր շուշան հաւտի և աղաւնի տանն տէրունի, ցանկայր յազիլ հացիւ կենդանի ընդ սրբոց մանկանցն¹ քրիստոնէից. մաղթանաւք¹¹.

Կեղեցիկ ազնիւ մանկանցն ժողովեալ ի ճաշ յի միջաւրէի, ասէ, և զինչ կամիմ լինիցիմ խառնիլ ի կարգս ձեր ցանկալի. մաղթանաւք¹¹.

Կասակցեալ երանելեացն ապտուլմուսեհ ծառայ քրիստոսի, շրջապատեալ զրկիւ համբուրեն, և բուրէր հոան անմահութեան որպէս կնդրիլի. մաղթանաւք¹¹.

Մկրտեցաւ յերանելեացն ապտուլմուսեհ ծառայ քրիստոսի, հայցէր մկրտիլ ի ձայն հրաշալի հայր և որդի և սուրբ հոգի. մաղթանաւք¹¹.

Քեզ պատանի զոլով բարի զուակ ծնաւղի ամբարշտի, մերձեալ ի յունկս զինդ ոսկի, և արձակեալ զազանարար զարիւնն եհեզ ի վերայ վիմի. մաղթանաւք¹¹.

Երեւեալ փրկիչն յիսուս առ ի տեսեանն ի զիշերի ի մէջ զբի տղմականի, և յայտնեաց զաստուածութիւն իւր հրաշալի. մաղթանաւք¹¹.

Ընդ անցանելն արտաշի և այլազղի վաճառականի. խոստանայր քեզ տասանորդ ի յոչ կամաի, ժողովեցեր զուզտերամակն առ քոյդ վկայարանի. մաղթանաւք¹¹.

220 1 Ձեռ. այդիլ. 2 Ձեռ. քրիստոնէի. 4 Ձեռ. ի միջաւրէի.

Գանուում է ժէ 198ր. Հեղինակը անյայտ:

«Շարական սուրբ Պարսամայ մզնաւորի».

221 Գ՛. Բ՛. Ճգնաւոր քրիստոսի համապայծառ և զերագոյն քան զարեզակն. որ ընտրեցար ի մանկութենէ առաքինութեամբ երանելիդ մար պարսամաւ. աղաչեմք զքեզ բարեխաւսեա առ տէր փրկել զմեզ ի փորձութենէ:

Ճանապարհ մարդկան ի կեանս, համանմանեալ մեծին սրբոյն յովաննու. որ նեղելոցս ի յաւղնութիւն արագահաս եղեր երանելիդ մար պարսամաւ. աղաչ՛.

Ճառագայթ իմանալի, փառաւորեալ զերրորդութիւնն անբաժանելի. որ ի ժողովսն նիկիա յանդիմանեցեր զազգն արիօսի. երանելիդ մար պարսամաւ. աղաչ՛.

Բազմալկ 1894. Հոկտ. 453 եր.

«Շարական ս. Տարագոսի Պրովքոսի եւ Անդրոնիկեայ».

222 Գ՛. Բ՛. Այսօր ընդ հրարուն զինուորութեանց՝ խմբեալք զունգք մարտիրոսական զինուորութեանց յօր հանդիսի քո զինուորին տարագոսի զհանդիսագիրդ օրհնեն. բարեխօսութեամբ սորա քրիստոս խնայեա ի մեզ:

Եւ զրոնութիւն զազանաց՝ ի մէջ զոլով զայլոց զառն ի հօտէ քո պրորոս՝ ոչխար վանեալ հալածանօք յաղթեալ մարմնով զգազանութիւն կռակաշտութեան պարտեաց. բարեխօսութեամբ սորա քրիստոս խնայեա ի մեզ:

Ի ձաղիլ զանալից մարմնով ի զրժնգակ տանջանս, անդրոնիկոս ըստ անուանն իւր այր յաղթօղ՝ թագաւորաց յաղթէր, զգունդս զիւաց բելիարաւ հերքեալ, և զառիւծուց բերանն սանձեալ. բարեխօս՛.

Այսօր զերրորդութեան զերից նահատակաց, զտարագոսի զպրորոսի և զանդրոնիկոսի զջան՝ առաքինաբար վասն քո ժուժկալութեան՝ քեզ ի մաղթանս ածեմք. բարե՛.

Այսօր ի մարմնոյ անմարմնացեալ ցուցան, պրովքոս ճնշեալ զմարմին չարչարանօք ընդ ընկերացն երկամբ. որք զինուորեալք երկնաւորիդ և երկնաւորք եղեն մարմնով յերկրէ. բարե՛.

Այսօր զկեանս անմահ սաացան մահու ամբ, անդրանիկոս հանգիսին հազորգակցօք երանապէս թագեալ. զորս երկնային լուսոյ ծագմամբ յայանեալ ցուցեր պսակելով փառօք, բարեխօս'.

223 Դ՛. Արրորդութեան երրեակ թիւ՝ երեք մաքրեալք հանգիսիւ, նախ ի տարսոն չարչարեալք, և ի մամլեապիս ատնջեալք. յանարգարս կատարեալք, ըստ հասակաց երից ընտրեալք:

Քաջամարտիկ զինուորեալ, ընդ մարմնոյ կեանս ոչ պատաղեալ. տարազոս պրսակեալ, զամբոն չարեացն խոտփեալ. քրիստոսի թագաւորին՝ քաջ հաճոյ զօրավարին:

Պրովբոս զանրիճըն զառին՝ բերեալ բզտիպն ի յանձին. ըստ հեզութեան ոչխարի՝ պատարագեալ ի սպանգի. պարզ ազաւնի և խորագէտ՝ զօձըն պարտեալ զհետարագէտ:

Ար քերանաց ժուժկալեալ՝ անդրանիկոս այրացեալ. բզմարդն հին մերկացեալ. որ ցանկութեամբն պատրեալ. նախ յաղթողին յաղթելով, զպատկերն անաղս կատարելով:

Վայելչացեալք բարութեամբ, ի միասին բնակութեամբ. եզրայրական միութեամբ, և մի հանդէս ճզնութեամբ. որով ի մի պսակեցայք, տուք ձրի և մեզ զոր ընկալայք:

Ծերդ ի հանդէս մանկացեալ՝ զմերս նորոգեա զհնութիւն, որ յայրութիւն կատարեալ, զմեր կատարեա պակասութիւն. մանուկդ որ քաջ ի յաղթութիւն, տուր ի չարեաց մեզ ազայութիւն:

Ար սրբեցիք ի յանձին, ի կեանս և մահ ձեր կրկին. զբողբ հասակ մարդկային, սկիզբն և բզմէջ ընդ վաղճանին. մաղթեցէք զմեզ փրկել, և յամենայն մեղոց սրբել:

224 Կ. Դ՛. Ար միածնիդ մկրտութեան, և բաժակի հազորդութեամբ՝ հայր երկնաւոր առ ի վերուստ պարդեցեր յաջմէ փառօք զասուց սրբոց ատրագոսեանց. ազաչանօք սոցակեցո զմեզ աեր տատաւած հարցն մերոց:

Ար ի յերկինս հօր առաջի և հրեշտակաց՝ խոստովանեալ զաւանեցեր հօր միածին զխոստովանողսն քո յերկրի՝ յատեան մարդկան չարչարանօք զքաջն պրովբոս և զընկերսն իւր սուրբ. ազաչանօք սոցա'.

Ար ի ժամու վկայութեան մասնեցելոցն ի փորձ մահու, որ վասն քո սուրբ ողիւ բան ազղոյ շնորհեցեր զանճառ

խորհուրդ քո թարգմանելի և հանձարով պատասխանելի,
դու խօսելով յանդրոնիկոս և յլնկերսն իւր սուրբ, աղա-
չանօք սոցա կեց'' :

Գ. Ըզտէր օրհնեցէք և բարձր արարէք զնա յաւիտեան:

Որ զչափ այրական հասակ յիսուսի փրկչին՝ պրովբոս
կրկին յանձին կատարեաց, և աշխարհի մահուամբ յաղ-
թեաց. ըզտէր օրհն''.

Որ զճերութիւն պարարտ յիւղ օժման ողւոյն, տա-
րազոս նոր հատմամբ նորոգեաց և մանկացեալ արեամբ
ճաղկեաց. ըզտէր օրհն''.

Որ զիմաստութեան ալիս անարատ կենաց, անդրոնի-
կոս մանուկն փայլեաց. և զբելիար այսօր պարտեաց. ըզտէր
օրհն''.

225 «. ԴՅ. Որ ի բնութեանս երկոց հասակաց, զերիս վկայսն
երրորդութենէ ընկալար. զճերն և զմանուկ և զայր կա-
տարեալ. մաղթանօք սոցա և մեզ ողորմեա:

Մաքուր մարմնօք ցուցին զբանդ եղեալ մարմին. և
մահուամբ զմահ քս վկայեցին անդրոնիկոս, պրովբոս և
տարազոս զինուորք երկնային. մաղթանօք սոցա''.

Որք բնդ վայրի դազանս խաղացին, սիրովդ զհուր և
զսուր կոխեցին. զխաչ քո բարձեալ ընդ քեզ վկայք երե-
քին. մաղթանօք սոցա''.

226 «. ԴԶ. Հրեշտակական պարուն յերկինս՝ այսօր յերկրի
մարդիկ ձայնակցեալ՝ զձեզ դրուատեմք ասնիւ հոչակեալ.
Թիւ զովիւր վկայք ընտրեալ սկիզբն և աւարա և մեջ լրա-
ցեալ. երեք նահատակք սուրբ երրորդութեան:

Երկնաւորին բողձմամբ սիրոյ, զփառս և զաշխարհ
զինուորք պալտեալ, յաջ և յահեակ տարազոս զինեալ՝
ոչ ի խոստմանց մարդկան պատրեալ, և ոչ ահեղ չարչա-
րանաց չար կրկն երկուցեալ, այսօր անթառամ թագիւ
յերկինս անմահ եղէք պսակեալ:

Թագեցելոյն յանձառ փառաց՝ հաղորդակից կենօք
պրովբոս դաւանող ազբատութեամբ ողւոյ երանեալ զանձն
և զկեանս ողջակիղեալ և տանջանաց քրայիւ ոսկի մաք-
րեցեալ. որպէս արեզակն յարքայութեան ճաղել այսօր
խոստումն ընկալար:

Որք անցելով զբոլոր մարմին զխայթուած օձին նախ-

նոյն բժշկեալ. զապահանօղ փուտ մարդն հնացեալ մորմաքելով աղին պնդեալ անդրոնիկոս այսօր զմարմին անփուտ սրբեցեր անճառ փոխարէն առեր փառաց զոր յերկրի թողեր:

Իհետեալ սրբոյ ոգւոջն ի մի՝ ի ձեզ խօսեալ զփառակիցն իւր վկայեցիք՝ հատմամբ լեզուաց զբանն ուշդեցիք. այրմամբ ձեռին ձիր տալ առիք, կըտրեալ ունկամբ լսել զմաղթանս ձեր հաւատացիք, մաղթեցէք սրբել զանձինս մեր ի մեզաց:

Մարմնոյ աչաց ձեր խաւարմամբ՝ լոյս լինելով լուսաւորելի զմեզ ընկալայք ատամնաթափ քան քաղց յաղեցայք մահուամբ անմահ կենդանացայք քերբեալ գլուխք ձեր և հատեալ ի տէր յօղեցայք, ձեր պսակողին երգեմք ընդ ձեզ զփառս ի բարձունս:

Գլուտում է է 270ր, Ժ 255ր, Ժէ 198ր, Ժթ 147 եր. իբ 316ա, իգ 191ր, իը 259ր, իթ 224ր, լգ 221ր, լե 309ա, լզ 270ր, լս 197ա, լը 232ա, լթ 246ա, ծա 416ր, ծբ 479 եր. կա 258ր, կբ 243ր, կգ 614 եր. կե 207ա, կթ 288ր կրճատ. հգ 204ա, հե 27: Սարգես երէցը գրում է իւր՝ շարականներն հեղինակներն Յուդակում: «Չմաւր տեառն Տննդեանն ի յովակիմա և յաննաէ Երգեցէք որգիք սիննի, և զՏարազոսին Յուր Եեծբարեցին ասաց», թղ 223ր:

«Շարական սրբոյն Տարազոսի Պրորոսի և Անդրանիկոսի».

227 ԴՅ. Ա. Տենչալի տաւնիւ ¹սրբոյն ²զուարճանան այսաւր և կեղեցւոյ մանկունք, տաւնելով զյիշատակ տարագոսի քաջ և ³արի յաղթող ⁴վկային. որ է պսակեալ ⁵արեամբն իւր ⁶հեղմամբ:

⁷Պայծառացիւ սինգն մայր ⁸եկեղեցի յիշատակաւ սրբոյն պրորոսի, ⁹որ ի մարտի ¹⁰անաւրինացն արխարար յաղթեաց ամբարիշտ ¹¹արանցն, և է առ քրիստոս փառաւք պսակեալ:

227 1 Ժզ, իզ, լը, իթ, լս, լը, ծա, կե սրբոյն. 4 թ, հգ սրբոյ. 2 Ժզ. Ժէ, իը, ծբ զուարճանայ. լս թ զուարճան. 3 Ժզ, իբ յարի. 4 Ժթ, իը վկայից. 5 իգ, լգ, լե, հգ արեան. է, Ժթ, լզ, լս, լս թ, ծա, կբ, կգ, կե արեանն. 6 Ժթ, իթ, լս թ հեղման. 7 Ժզ, Ժէ, Ժթ, կգ պայծառանայ. 8 Ժզ, Ժէ, լը եկեղեցոյ. 9 լզ, կա, հգ որր. 10 իբ յանօրինացն. լգ, հգ անօրինաց. 11 Ժզ, իբ, իգ, ծբ, հգ արանց. լս թ արեանց.

Անարատ ¹²դառինն հաւր՝ բարձաւդին մեղաց, անու-
շահոտ դանձն ողջակիզեաց երանեղին անդրոնիկոս, որ
¹⁵զերկնայինն ¹⁴խորհելով, չարչարեցաւ վասն քրիստոսի,
¹⁵Թագաւորելով ընդ նմա յերկինս:

Մաղթանաւք սոցա ¹⁶տէր մեզ ողորմեա՛ սպասաւորացս
¹⁷սոցին ոսկերաց, ոչք պարակից ¹⁸երկնաւորացն ¹⁹տաւնա-
խմբեմք զյիշատակ սոցա ցնծութեամբ, ²⁰ընկալ ²¹և զմեզ
յերկնային ²²խորանսդ:

Գանուում է ա 50ր, բ 51ա, դ 51ա, զ 50ա, է 54ա,
թ 53բ, ժբ 54բ, ժգ 54բ, ժե 47բ, ժզ 52ա, ժէ 195բ,
իէ 45բ, իթ 47ա, լ 41բ, լբ 71ա, լէ 296ա, լթ 52բ, լա
53ա, լադ 53ա, լբ 50բ, ծա 76ա, ծէ 71ա, հ 53բ, հզ
123 եբ. հե 46ա, հզ 30ա, հք 61բ, հբ 24բ: Շարահանիս
անկելի գլխագրերը հապում են Համամ: Սա Արեւելցի
Համամ իշխանն է, որ ապրում էր Թ-ըդ դարում
Գառնեցի Պէտրոսի համանակ և, Բու-
ղայ ոսակհանի ստեղծմամբ սպանած լինելով իւր
եղբորը, գրել է այս զղջական շարահանք. (տես
Արարատ. 1896 թ. Ապրիլ. Կ. Կոստանեանց յօդ.
«Համամ Արեւելցի» եր. 169—176):

«Շարահան Համամայ».

228 Դէ. Ա. Հայր երկնաւոր անկանիմ առաջի անոխակալ քո
¹Գթութեանդ. զի մեղաւք իմովք բարկացուցի և չար ա-
ռաջի քո արարի. ²աղաչեմ գրեզ ներեա՛ յանցանաց իմոց,
որ միայնդ ես ողորմած:

Աւք անաւրէնք կոչեցին զիս ³հաղորդիլ արեան մահու-
գնացի զճանապարհս ⁴ձախակողմանն. կտարեցի զչար
⁵խորհուրդ նոցա. աղաչեմ՛՛:

227 12 եբ, եգ դասին. 15 եգ, եք, եթ, լգ: լք, ժք, հգ գերկնա-
յինան. 14 եբ խորհրդով. 15 լս թագաւորել. ժէ թագաւորելով յերկինս
ընդ նմա. 16 ժէ, հգ մեզ տէր ող՛՛. 17 ժէ, հգ սոցա. 18 ժզ, ժէ,
ժբ, եք, լգ, լե, ծա, հզ երկնաւորաց. 19 ժէ տօնախմբին. 20 լսթ
ընկալիս. 21 լգ, լզ, հբ, հե, հթ ունին եւ. 22 է, ժգ, հք խորանս-
եգ, հգ խորանն.

228 1 ժէ գթութեանդ. լադ գթութեանդ. 2 լթ աղաչեմք. 3 ա, ժէ, լբ,
հք հաղորդիլ. 4 ք ձախակողմանն. միւսները ձախակողմանն. 5 թ, ժէ,
լբ, լթ, ծէ, հե, հք խորհուրդս.

Մեծ են յանցանք իմ տէր զոր գործեցի յահէ մահու-
հրամանաւ իմացելեան ճրոնաւորին, երազեցի հեղուլ
զարիւն 7 եղբաւրն, աղաչեմ¹¹ .

Աստուած ապաւեն և յոյս զարձելոյս ի քեզ, 8 յա-
րենէ փրկեա զիս տէր, որպէս թողեր զայն երգաւորին, թող
և ինձ զպարտս մեղուցեալ քո ծառայիս, աղաչեմ¹¹ .

9 Մեղայ տէր՝ մեղա, մանասէին ձայնիւ գոչեմ, ընկալ
զիս մարդասէր ընդ 10 երանելեացն, որոց թողան և ծած-
կեցան 11 յանցանքն, աղաչեմ¹¹ .

Գան. ում է ժէ 200 ա. Հեղինակը անյայտ:

«Շարական Աղջուց սուրբ Ստեփաննոսի» .

229 44. 5. Որ ի վերայ քերովրէից ընդ հաւր նստիս յաթու-
փառաց, կամաւ եկիր ի չարչարանս, խաչիւ մահու պսա-
կեցար, զոր բաշխեցեր առատապէս յաւժարամիտ քո սի-
րողաց, որում բերկրանաւք ել ընդ առաջ անուանակիրն
ստեփաննոս, բարեխաւսութեամբ սոցա քրիստոս աստուած
զմեզ փրկեա ի փորձանաց:

Հոփիւն այն մեծ արիական սուրբ որոջաց քոց հոեփ-
սիմեանց ընդ հուր և ընդ ջուր անցուցանէր զձով և զցա-
մաք թողեալ զկնի ինքեան, մատոյց քեզ ողջակէզ հայոց
մեծաց նախավկայ, բարեխաւսութեամբ¹¹ .

Ձայն աւետեայ ի խոր վիրապն առ բազմամեայ քո
խաչակիցն, ել և հանգո զհիւրքս քո՝ դանձ պատուական
քո վիճակիս, բարեխաւսութեամբ¹¹ .

Ձգամբ ձեռին քո 1 ելանէր արթուն հոգին գրիգորիոս,
երկրպագէր սուրբ նշխարացն արտասուլթաց ողջունելով
և պահպանէր լրմամբ զաշխարհս զախոս և զղևս հալա-
ծելով, բարեխաւսութեամբ¹¹ .

228 6 կգ բոնոմենն, մահու. 7 թ, ծա եղբոր. 8 ժէ, հք յարիւնէ.
9 կ չունն այս առւնք: 10 ք երանելեաց. 11 ք յանցանք.

229 1 Ձեռ. ելանել.

Գանւում է ժէ 202բ: Սուրբիս երէցը զրոււմ է իւր Տօնացոցում, «Քշ աւրն. Զաւրացն հաց, նահա-
տակացն սրբոց Վարդանա, Վահանա, Հմակելի, Տա-
ճատա, Արսենի, Խորենա, Արտակա, Գարեգինա, և
երկու եղբարց իւրոց. և. և լ վկայեցն որ ի սմրն
աւուր կատարեցան: Եւ յետ կատարման սրբոց Վար-
դանացն, Ղամեկոսի և. և ըճ. վկայեցներ. Եւ Վահանա
որդս Վարդանա, և որոց ընդ նոսա, որ ի գղեկին
կատարեցան. Եւ էր թիւ դաւրացն հաց Վարդա-
նացն, որք ուրեք ուրեք յաւաջ և յետո ի տեղիս
տեղիս կատարեցան, և են միահամուռ թիւ սրբոց
վկայեցն ԿԶՈ [1066]. և են բարեխաւս առաստուած
վանն աշխարհի: Աւրհնութիւն և համբարձի զնորերն
ասա. և թէ ոչ մարտիրոսաց հցն Որ զհրաշափառ քո
զարուծիւն. ի Հրոսից. Լ.» թղ 232ա: Յիշեալ քա-
հանայի շարականի մէջ նորերը են, «Անժառամ սիրոյ
ճնունոր» զի Օրհնութիւնը, և «Նորահրաշ սրահաւոր
(զրուած է իրը և Համբարձի)», որոց մասին զրոււմ է
իւր՝ շարականներէ հեղինակներէ Յուսիկում, «Ըգ-
Վարդանաց Նորահրաշն. . . Տէր ներսէս կաթաւզի-
կոսն Կլաեցին ասաց», «ԳՂ. և սնդեանց Անճառելի բանդ
առուածն. Վարդանացն Անթառամ սիրո ճնունդըն
Յոհաննու քահանայի է ասացեալ». թղ 223բ: Թէ ս'լ
է այդ Յոհան քահանան, ճշդել գծուարանում ենք:

Բաղդատելով Անժառամ սիրոյ ճնունորը Վարդա-
նանց՝ զի. օրհ. Նորահրաշ սրահաւոր շարականի հետ,
զանոււմ ենք մի քանի հատուածներէ նմանութիւն,
որ և զնում ենք ծանաթեան մէջ:

«Շարական Սուրբոց Վարդանանց. Աւրհնութիւն».

- 230 ղ'. Անթառամ սիրոյ ճնունդը սիրեցեալք ի քէ.
 իմաստուն ճարտարապետք հաստատութիւն եկեղեցւոյ.
 զառ ի նոյն յուսոյ շաւիղս թելադրիչք որդւոց մարդկան.
 աննախանձ առատուք զամենեսեան ճոխացուցէք:
 Բանին հաւր բարբառոյ հետեւեցայք արժանապէս.
 բեռամբ խաչին թեթեւացեալք զիմեցայք առ զաւրութիւն
 ի քաղաքն անխախտելի առ կարապետ ճանապարհին.
 նախահրաւէր ուրախութեանն ժամանեալ ի վայելումն:
 Գանձին ծածկեցելոյ տենչամմբ վառեալք ի կեցազումս.
 առ ի ստացումն փութացեալք երազաքայլ ոտիւք հողւոց.

ընդ պարզեին ամփոփեցայք ըզպարզելիչ փարթամութենն. անկապուտ հաստատութե առմամբ եղէք երջանկացեալք: Պարձայք դարձումըն զովելի անստուերիւր ճանապարհաւ առ որ կոչեն ըզմեղաւորս ի խրախուժիւն առադատին. և մաքրեցայք ի չարաչար դարձման տղմոյն աղտելութեան. պայծառացեալ արեամբ ձերով ընծայեցէք հանդիսադրին:

1 Երկնաւոր թագաւորին ղինուորեցայք արիաբար, առ ի վանումըն բանսարկուին և որ նովաւ պատերազմէր. նահատակեալք քաջութեամբ արկէք տապաստ ըզմոլորեալսն. և ընկալայք ի քէ ըզյաղթանակ անմահութեան:

2 Զաւրութբ հաւր զաւրութեն ի ճակատուն առաքինեալք. զանհաւատիցըն բազմութիւնն աղատարար ընթաղրեցայք.

2 և ձերով հեղմամբ արեամբ պսակեցայք զեկեղեցի. զարձեալ ի նոյն հաստատելով յիսկըբանէ պայծառութին:

3 Եւսպէս բարւոյն տարփմամբ վերադարձայք ի ստորնայնոցս առ որ ըստեղծն իսկըբանէ ի կերպարանս երանութեն. լինել բարետոհմիկ և քաղաքին սրբոյ ժառանգք.

4 Եւ յորմէ չարին ելոյժ նախանձ և ժանտացոյց օխտիւ մեղաց:

5 Ընդ մեծի պատարազին նախանձեցայք ի պատարազ. ըզգրկականն ըմպել զբաժակ և մկրտեալ արեամբ ձերով. ի քաւութիւն մոլորութեանն և ի լուծումն խաւարի.

6 Եւ յոր բոնութի չարասիրին խարէութեամբ հաւանեցոյց: Թշնամեացն անաւրինաց ընդդիմացայք ի պատերազմ. ըզզաղտնիս որոզայթիցն նհանջումն առեալ ի վերջ.

7 և ընթանալ պատրաստաբար առ զաւրագլուխն առաքինեաց, ի ձեռանէ նորա առնուլ ըզգեղեցիկ թագադրութիւնն:

8 Եւ յորովեւրոց կատարելոց և անդրանկաց զրելոց յերկինս առթեցայք ի քէ որ ըզմեղացն ելոյժ կապանս. լինել հաղորդ փառաց ուրախութե և ցնծութեան ի քաղաքին վերնումն սիոն ի լուսափայլն երուսաղէմ:

9 Ի քեզ ար յուսացան հալածականքն ի խաւարի փախուցեալք ի թշնամւոյն և ի նորին որոզայթից.

230 1 Նորահ. Բ տուն, «Երկնաւոր թագաւորին ղինու յաղթեալ պատերազմին»: 2 Նորահ. Ա տուն, «Վարդապետն արեամբ զքով պսակեցեր զեկեղեցի»: 3 Նորահ. Գ տուն, «Զփրկականն ըմպել զբաժակ և մկրտեալ արեամբն իւրով»: 4 Նորահ. Ա. «Նորահրաշ պսակաւոր և զօրագլուխ առաքինեաց»:

որ կոչես ըզմեղաւորս յանապաշխար կենաց հանգիստն.
 և նազելի բեռամբ շնորհես ըզքազցրայոյզ կենաց պարգևս:
 Լուսատու խաւարելոց և այցելու մոլորելոց,
 որ ըզգիշեր մեղաց լուծեր զաշխարհակուլ համատարած.
 արեգակն արդարու թե որ ի հաւրէ մեզ ծագեցար.
 և մաշեցեր զստուեր մահու ի տեսակէ ազգի մարդկան:
 Խաղաղութեան անճառելոյ առատարար պարգևատու.
 և հաշտարար հոգւոյդ բաշխիչ ի խռովութե մերոյ քակտումն.
 ըզնոյն և այժմ՝ շնորհեցեր եկեղեցեաց հայաստանեայց.
 ի վերստին նորոգութիւն կործանելոց յանաւրինաց:
 Մանեար քս ըզքոյսն և հեռացար յուրացելոցն.
 ժողովեալ ըզվարատեալսն ի դառնաթոյն աւձին շնչման.
 և կանգնեալ ի զլորմանէ ըզղարկուցեալսն պատրանաւք.
 կենդանութիւնդ մեռելոց և ցնծութիւն տրտմեցելոց:
 Կոչեցան խոստովանողք և կարգեցան ընդ մարտիրոսս.
 լրցուցին ուրախութեք ըզզուարթնոց երկնից բանակս.
 և մտին ի կոչարան փեսայացեալ իմաստութեանդ.
 յանդրաւական ընթրեաց խրախուենս ընդ շինողին զուրախա-
 րանն:

Նաճեցար ար ընդ նուէր պատարագացն ողջակիզաց.
 և ընկալար զարեանցն ընծայս ի փրկութիւն եկեղեցւոյ.
 ի սիրոյ ըզմատուցեալս սիրողիդ մեղաւորաց.
 և մաքրողի ըզտիեզերս յանաւրէն կռապաշտութեց.
 Այնեցեր ըզհեռացեալսն մեծագոչ փողոյն ձայնիւ
 զալ ի տաճար մեծապատիւ ի սեանց եաւթանց հաստատելոց.
 ուրախանալ զինով բանին զոր խառնեցեր ուրախարարդ.
 ի զուարճութիւն անըզգամաց հրաժարելոց ի զգայութեանց:
 Աւղեալ սարսեաց յիմարութի յարբուցմանէ իմաստութե.
 և տարազնաց յորոց արբին ի թակուկաց քոց վերնայնոց.
 որ տնկեցեր արմատ բարի այգիդ յայգւոջ քում սիրելոջ.
 հաւատալով մշակողին առաքողի ըզքեզ յայգին:
 Ճըմարտութիւն և ճանապարհ ուղեւորաց առ քեզ անձանց.
 և կարապետ արքայաւրէն ճանապարհին անմոլարի.
 ի յապարանսդ հայրենի ի հանգուցիչս աշխատելոց.
 զորս ընտրեցեր ի մարդկանէ քաղաքակիցս առնել վերնոց:
 Մորենեաց եղեր մշակ ամ և մարդ համանդամայն.

Ի պողարեր փոխեալ բնութիւն զի բնութենէ աւտարացեալսդ,
 տնկադործ ազին զբախտին որ տնկեցեր յերկրի զխաչն,
 և բարձրացար կամաւք ի նա, եղեալ պտուղ հս սարակաց:
 Յաղթեցեր չար իշխանին բարւոյ բնութեանդ և նահատակ,
 և կորզեցեր իշխանութեամբ զառ ի նմանէ յափշտակեալսն,
 զաւրութեամբ քո հզաւրաւ անյաղթելի ըսպտագէնդ,
 և զինուորաց քոց զաւրագլուխ հանդիսական տխոյանից:
 Կորաւքանչ զարմանալեաւք բնորես ծառայս քեզ և վկայս,
 և գործակցեալ նոցա ի մարտ գերես զամուրս և զխորհուրդս,
 և զանձես նոցա աւար անապական և պանծալի,
 Ի վայելումն բերկրութեան ի հանդերձեալ քում գալստենն:
 Երջափակ աշտարակաւք ամբացուցեր զեկեղեցի,
 վկայից քոց բազմութեամբ ի քեզ յաւդեալ առաքինեաց,
 զուխ անկեան կրկին որմոց յերկուց ազանց ժողովելոց,
 Յամենայն յառաջացեալ և անուանեալ հիմն և աւարտ:
 Պատուցեր ամենեցուն արիանալ ընդդէմ մահու,
 և շահել աստի վշտաւքս զանյաջորդ կենդանութիւնն,
 կենդանիդ կենաց բաշխաւդ երեսայրի ննջեցելոց,
 և ըսկիզբն յարութեան հանրականաց մահացելոց:
 Ձխափանեաց ինչ յերկրայնոցս զանձկութեաւ քեզ ջեռումն,
 և ոչ տանջանք անտանելիք կակղացուցին ըզփափաղանս,
 ըզմեծանձանց նահատակացն հրեշտակաց մարմնաւորաց,
 որոց եղեր հանդիսակից ի չնաշխարհիկ տեսարանին:
 Պսակաւք երկնաւորաւք և անթառամ փառաց լուսով
 զարգարեցեր ըզքաջացեալսն առ հակամարտ չարին մրցողս,
 առաջին պսակաւորդ յորդորիչ զանդիտողս,
 Ի չարաչար սպառնալեաց և յերկիւղ մահաբերաց:
 Ջախեցին ըզբանսարկուն և զընդ նովաւ իշխանութիւս,
 կոխելով վստահութեամբ ըստ սահմանեալ քում հրամանաց,
 զաւրութիւնդ անհերքելի զաւրացուցիչ լքման մերոյ,
 և յողնազան յուսով բարեաց յանմահութի մեզ հրաւիրակ:
 Ռամկական ազգ աշխարհի եղեն երկնի քաղաքակիցք,
 և զասակից փողերգութեան հողւոց սրբոց զերակայից,
 երրորդութեանդ նուազիչք զերեքսրբեան փառատրութիւն.

230 ՏՆորահ. Ը. «յառաջեալ յամենեցունց զլուխ և աւարտ
 մարտիրոսաց»: ՃՆորահ. Ա. «վառեցար զինու հողւոյն արեաւար
 ընդդէմ մահու»:

և տեսողք անճառ լուսոյ միասնական անութեանդ:
 Արբեցին ըզտիեզերս մարբազործ արեամբք իւրեանց,
 և ուսուցին ամենեցուն անճաին իմաստութիւն,
 արդարանալ որդւոց նորա, որով ինքեանք իմաստնացան.
 և ըզխաւարն անդիտութեան հալածեցին յորդոց մերոց:
 Վանեցաւ մորթութիւնն որ ի չարէն վարդապետեալ.
 և ծաղկեցաւ ճշմարտութիւնն ի քէ մուծեալ յաշխարհ.
 և եղեաք որդիք լուսոյ տարամերժեալք ի խաւարէ,
 վասն լուսոյ զործոց բարեաց երանելի մարտիրոսացն:
 Տունջեամբ պայծառացաք արեգակամբն արդարութեան.
 և վկայիցն արեամբ ցնծամբ մատուցողաց զայն ի նուէր.
 և պարեմք կրկնակաւք տաւնիւք մերոյ ազատութե.
 յաւգեցելովք զեղեցկապէս ըստ վայելման իւրակութիւն:
 Ի անճանան ընդ զաւրութիւն երկնից ժողովք առաքինեացն.
 և բերկրալի հայնն զիմաւք ի հանդիսիցն իւրեանց ըսկիզբն.
 ընդ նոսա վայելելով ի յաղթանակս աշխատութեանցն.
 որպէս եղեն հազորդ նմա ի չարչարանս ճեպելով:
 Յանկացան մահու նորա անբերելի յաւժարութեամբ,
 և մատնեցին զանձինս իւրեանց ի նեղութիւնս անտանելիս.
 ունակութեք սիրոյ նորա բոցակիզեալք և տապացեալք
 ի զովացումըն զիմեցին որպէս յաղբիւր քաղցրահոսան:
 Իւրաքանչիւր որ վկայիցն առանձնակի յաւժարութեամբ
 հասարակաց բերին աւզուտ վիրաւք ցաւոց և տանջանաց.
 զամբառնալ հողանիւթիցս ի լուսելամ ջոկս անմարմնոցն.
 և վայելեալ յուսով արդեան ի պատրաստեալ նոցա պարզեան:
 Փութացան զառնալ ի նոյն յորմէ անկաք խաբէութեամբ.
 և ըզպատիւ կերպարանին ի սկզբնատալին դարձեալ առնուլ
 և զառաջին փառացն ըզգեսան անճառելի յաւրինուածով,
 թաղաւորեալ ընդ քի յանապական արքայութեանն:
 Վարարին պաճուճելոյ ի բիւրակերպ զեղեցկութեանց,
 յորում ոչ է խոռովութիւն և ոչ մահու իշխանութիւն,
 ժառանգորդք եղեն վկայքն ըստ սահմանի անշուշտ խոստ-
 մանցն.
 և օիրապէս հաստատութեք զանճառ բարխսն վոյելողք»:

Գաւոււմ է ժէ 209ա: Ղևոնդեանց՝ Որ յառաջագոյն սահմանեցեր յայտնել Օրհնութիւնը իւր սարօք յօրինել է Ենորհալին, ըսցել Անճառելի բանդ աստուած Մանկունքից, որը Սարգիս երէցը ընծայում է Յոհաննու քահանային (տես Վարդանանց շարական)։ և Պայծառացան այսօր ձաշուց, որը ընծայում են Յովհաննէս սարկաւազ վարդապետին, «զՂևոնդեանցն»․ մեծն Ներսէս ասացեալ Վլայեցին»․ «և զՂևոնդեանց Մանկունքն զձ սարկաւազ վարդապետն, որ ի Հաղբաս»․ 219 Աստուածաշունչ․ Թղ 7ա: «Արար և շարահան Ղևոնդեանցն»․ որոյ սկիզբն է այս Պայծառացան այսօր սուրբ եկեղեցիք»․ Կիր․ Պատ․ 1858 Մոսկ․ 63 եր: Խսկ հեռակեալ Մանկունքի հեղինակն է անյայտ:

«Սրբոց Ղևոնդեանց»․

231 ԴՅ․ ՏԷ․ Աստուածային սիրով լցեալ երանեալ վկայքն ի սէր անմեկնելի քո տէրութեանդ, փափագողք եղեն կենացն անլուծիչ․ որք հեղին զարիւնս իւրեանց փոխանակ քո տէր:

Արգարութեամբ ետուն զմարմինս իւրեանց ի մահարիարար պատերազմեալ իսկ արեամբ նահատակեցան․ որք հեղին զարիւնս՝

Բեռեալք ի սէր բանին աստուծոյ, բազմազան կրիւք տանջանաց ընկալեալք զչարշարանս և զմահ յինքեանս․ որք հեղին զարիւնս՝

Գեղեցիկ արմատք երկնաւոր անկոյն անկեցոյք ի մէջ զբախտին․ անթառամ ծաղիւքն զարգարեցոյք․ որք եղէք ճշմարիտ վկայք որդւոյն աստուծոյ:

Գարձեալ ի նոյն զարձուցէք զաշխարհս, դաւանողք հոգւոյն սրբոյ, դատաւորք ահեղ ատենին եղէք․ որք հեղին զարիւնս՝

Գանոււմ է զ 253բ, զ 316ա, ե 284ա, զ 186բ, ը 274բ, ժ 176բ կրճատ․ ժա 230ա, ժզ 256ա, իա 274բ, լ 304բ, լբ 300ա, լէ 336բ, լսա 233ա, լսզ 348բ, լսզ 247ա, լսզ 371ա, ժ 439ա, ժզ 212բ, ժզ 329բ, ժե 327ա, ժզ 238բ, ժէ 433բ, ժթ 276բ, կզ 635 եր․ կզ 285ա, կը 316բ․

«Շարական Կիրակամոխ».

232 ԴԷ. Անսկիզբն աստուած, համապայծառ ամենասուրբ
 1 երրորդութիւն, լոյս միայն շանեղ և անվախճան. արհ-
 նեմք զքեզ 3 ի յարութեան երեկոյիս աստուոր թագաւոր:

Ար զլոյսն իսկզբանէ հաստատեցեր 4 անպարտգիր 5 լոյս
 համասփիւռ, 6 և ի լուսոյ արարեր 7 զհրեշտակս և լուսա-
 փայլ 8 զմարդն ի զբախտին. արհնեմք 9:

Վասն որոյ և մեք 9 հաւատացեալքս քեզ երկրպագեմք
 10 քրիստոս, և արտասուաւք հայցեմք ի քէն բարեխաւ-
 սութեամբ աստուածածնին զաստուածային լոյս քո 11 ծա-
 դեա 12 ի յանձինս մեր. արհնեմք 13:

Գտնուում է ի 289 ա: Այս շարականի աներե
 դ լիսագրերը հասում են Խաչատուր, բայց վերջեց պա-
 հաս են Խ և Վ աները:

Շարական Հարսանեաց.

233 ԴԵ. Խաչանիշ գրոշմամբ նշանի պարագրական փառաւք
 պատկեալ ի կարմրութիւն ձորձոյ, ծիրանւոյ, ոսկիաթել բե-
 ճեղի. արհնեա միածին զհանդերձ հարսանեաց:

Արեամբ ծաղկեալքս պատմուճանի զեղարգախոց բրդիս-
 մամբ փտակաց, լուսապայծառ փառաւք զարգարեա ի փշոյ
 պսակ եզ զթագ փեսային:

Չարչարանաւք սուրբ կենարարին չորեքնութեայ փա-
 ռաւք պանծացեալ, աւճեալ անուամբ փեսայիդ փառաց.
 յիսուս միածին օրհնեա զհարսանիս:

Այսաւր նոր խորհուրդ սաւառնեալ եկեղեցւոյ մաւր
 մեր սիննի, զոր և բարբառն առաքելական մեզ ծանուցանէ.
 զմեզ արժանացո՞ մեծի խորհրդոյ:

232 1 Գ, Ը, Խ, Խ, լա երրորդութեան. 2 Խ անկ. 3 ճե, ճթ ի յա-
 րութիւն. 4 ճէ անպարտգիծ. 5 փա, ճգ լոյսն. 6 կգ և լուսոյ. 7 Ե,
 փգ, ԼԵ, Խա, Լգ, ճ, ճե, ճգ, ճթ, կք զհրեշտակն. 8 փա մարդն.
 Լե զմարդ. 9 Գ, փա, փգ, Խա, ճգ հաստատացեալք. 10 Գ, ճգ չունին
 քրիստոս. 11 կք ծագեալ. 12 Ե, ճգ, ճե, կք, կք ի յանձինս. միւս-
 ները յանձինս.

Տուր տէր զշնորհս քո զաստուածային զարգարու, զկոստանդիանու և զթէոդոսի և զարգատայ հայոց մեծաց արքայի, առ քեզ կանխազրել ուզից հաւատով:

Որ ի կանայ զալիլիացւոց ի կղէսպանց խնջոյան ընթացեալ և զբնութիւն ջուրցն ի զինի փոխեցեր, մաւր քո մազթանաւք աւրհնեա զհարսանիս:

«Մայր Մաշտոց՝ գրեալ ՌԾԿ (1604) ի գիւղն Յղնա ձեռամբ Մարութայ քահանայի Գողթնեցւոյ»:

Շարական Հարսանեաց.

234

Սմենազար տէր, թագաւոր թագաւորաց, թագաւորիս մեր զգեցո հանդերձ փառաց: Մայրըզ կենաց կոյս թագուհի աստուածածին, զթագուհիս զայս զարգարեա շնորհիւ քոյին: Որ զարգարեալ մեծաւ փառաւք զմարդն առաջին, նոյնպէս զսա արժանացո պատուոյ նորին: Որ զեղեցիկ յաւրինեցեր զկինն աղամայ, նոյնպէս զսա շքեղազարգեալ զգետու նորին: Որ աւրհնեցեր զնոսա, յաճել հրամայեցեր, նոյն աւրհնութեամբք աստուածային ընդ սոսա լիւ: Ըստ աւետեաց նահապետին արբահամու, զաւակ սոցա որպէս զաստեղս բազմացո: Ընդ յովսեփայ զեղեցկատիպ սուրբ պատկերին, զթագաւորս անփորձ պահեա: Որ զասանեթն այն լցուցեր քոյին շնորհաւք, զթագուհիս ուրախացո յերկար ամաւք: Ըստ արքային մեծին դաւթի զոսս պահեա, նշանաւ խաչիւզ քո միաւորեա:

Զթագաւորըս մեր պահեա անփորձ յերկրի, և թագուհւոյս մեր պարգևեա զաւակ բարի: Ըզթագաւորըս մեր պատկի արժանացո, և զթագուհիս ընդ սուրբ կանայսն ուրախացո: Զայս նոր փեսայս, տէր, պըսակիւս խընդացո, և ընդ հարսինս շնորհիւ քոյին զու միացո: Սիրով կեալ ընդ միմեանս տէր յաջողեա, և ի չարեացըն զիւական անփորձ պահեա: Սուրբ և մաքուր վարըս շնորհեա ի յաշխարհիս, հանդերձելոյն արժանացո առազաստին: Եւ զքա-

234 ¹ Այս շարականը ստացել ենք նուրիոյ յաջորդ Տ. Սիսն վարդապետից:

հանայքս ժողովրդեամբս այս միտքան մաքրեա յախտից. ժամանեցս ողորմութեան: Փառքս տացուք հաւրն լուսոյ և քրիստոսի հոգւոյն սրբոյ, ամենազաւր թագաւորին: Ուրախացիր և զուարճացիր եկեղեցի. բերկրեալ ցնծայ մայրաքաղաքդ երուսազէմ: Զի թագաւորն ամենեցուն զքեզ պսակեաց խաչին իւրով. նոյն աւրհնութեամբն և զթաւաւորս այս պսակի:

Պանուժ է է 139ր, ծգ 402ա, հգ 106ա.

Պատարագի «Խորհուրդ խորին» երգի վերջին տունը:

- 235 Խորհուրդ խորհին: Անճառահրաշ: Չարչարանօք: Անձրեաճին: Տան քում: Որ զարարչադործ: Իիւսմամբ: Բամից բոլորից:

Էակից բանդ աստուած, կամաւորութեամբ եկիր ¹ի յանապատ, ²և մանանայիւ կերակրեցեր զազգն խորայելի. ³ընկալ զհացս զայս մեզ ի քաւութիւն.

Պանուժ է գ 302ր 21¹/₂ տուն. էւ 303ր, կէ 245ր 1¹/₂ տուն.

«Շարական խնկարկութեան յառաջ քան զպատարագն».

- 236 Գլ. Մշտածո ի խնկոյն ¹լուսոյ փայլածու տուեալ որ ի բնութիւնս շնորհաբրեցար ծաղկեալդ ի բնաւս ընդ մեզ աստուած. բանդ ի յէկն դաւանեմք աստուած ճննդեամբ աւետեալք ի կուսեդ զյիսուս. ընդ մեզ յայտնութեամբ սրօյբէիք զաւծեալք առ միտս բնակեալ, զոր զաւրհնեալդ ի մէնջ մեծացուցանեմք:

Աստուածեան ճննոցս ցաւդ մկրտման բղխաւդ, որ ի տաւիդս ²փողոցն հնչեցար առ մեզ ³կուսիւ զքեզ արարչակրաւդ, արբումն ի հաւրէ առ ոգիս որակ զգիրդ ի հոգւոյն իմաստացուցաւդ, զոր ի խաչին ⁴առգրեցեր յաստուա-

235 1 ծգ չունի ի. 2 է, ծգ չունին եւ. ծգ մանանայիւն:

236 1 էէ լուսով. կէ լուսով. 2 կէ փողոցն. 3 կէ կուսիւդ. 4 էէ աստուարեցար.

ծուծեանց զմիտս քոյոց մեզ ի թողութիւն. զոր զաւրհ-
նեալք ի մէնջ մեծացուցանեմք:

Յստմամբ առ քեզ սրտիւ պողատիմք մայրք աստուա-
ծածին, ի հաւրէն լուսոյ հայցեացես յորպէոյդ աստուծոյ
զմեր զմաքրութիւն. բնամասնութեամբ համբարձցես զմեզ
առ հրաշագեղ ամպդ արտափայլուն. յարքայական կառսդ
սաւառնեա զհոգի բարեղի միջնորդ տէրունւոյ. զոր՝.

Գանւում է ժէ 217ր, 218ա: Ատրգիտ երէցի Նա-
բակունի մէջ՝ երբև նոր շարական, Յայս յարկ նուիրա-
նաց յայտնի շարականք գրուած է բաց գրութեամբ,
որի տակ գրուած են Ար ի հարի: անճառ լուսոյ և Ն րեզ
նային լոյս աննատոյ նոր շարականները: Կիրակոս
պատմագիրք գրում է Շնորհալու մասին, «Աբար նա
գրարոյ պատարագին, և ասնա շարականաց նմին խոր-
հրդարար» Կիր. պատ. 1858. Մտի. եր. 67: Կի-
րակոսի յեշտատկածները թերևս են յեշտալ երեք
շարականները:

«Շարական խնկարկութեան»

Քի. Յայս յարկ նուիրանաց:

237 ալ. Ար ի հաւրէ անճառ լուսոյ լոյս ճաղեցար որդիդ
միածին. հաճեցար տանուլ մարմին ի սրբոյ կուսէն. ճրագ-
լուցեր և մաքրեցեր զաշխարհս ամենայն. մաքրեա զմեզ
ի մեզոց մերոց:

Ար յաւրէնս ստուերական պատարագաւք պատուեալ
պաշտեցար, հացիւ և գառամբ տպուորեցեր հացդ երկ-
նային և անարատ գառն աստուծոյ. բաշխեա ի մեզ զմար-
մին քո սուրբ:

Ար փոխանակ հինն ազամայ արտմեցելոյն կողածնին
խարմամբ, պարգևեցեր մեզ գրածակն ուրախարար, յանա-
պական և կենարար կողէ քո բղխեալ: սրբեա զմեզ քաւիչ
քո արեամբդ:

Ար յաւրինակ անուշահոտ բուրմամբ առաքինութեան
հոգւոյն արդարոց, սպասաւորելով յաւրէնս բուրփառաւք,
բուրմամբ չորեքնիւթեամբ խառնել խնկոցն ի հոս անու-
շից, բնկալ ի մէնջ զնուէրս խնկոց:

Որ զհուր սիրոյ քո սուրբ արկեր ի հոգիս բուրվաորք արտից կատարեալ ի սեր անմահին. մատուցանեմք զմատուցանա հոգւոց ի հոտ անուշից. ընկալ զսա յերկնային խորանսց:

238 ալ. Ի քեզ նայիմք լոյսդ անմատոյց՝ ծոցածին ճնունդ անեղիզ, ի մեզ ցոլացեալ վառեաց զհուր ջերմութեան. նեախք սիրոյ խոցեալ զսիրտս և զերիկամունս, աւրհնութեամբ երգով զքեզ փառաւորեսցուք:

Ձքեզ բարեբանելով հրճուիմք փրկեալքս արեամբ սուրբ դառինդ, որ վասն մեր զենար ի վերայ խաչին ի հաշտութիւն հաւր և ի բառնալ զմեղս աշխարհի. աւրհնութեամբ՝

Ի քէն բզկտեալ ջուր կենդանի՝ հոգի աստուծոյ, որ ի բանական երկիր հեղեր ի դասս երկոտասան ընտրելոցն ի սուրբ վերնատանն. աւրհնութեամբ՝

Պատուով է ճէ 329ա.

«Շարական նաղորդի».

239 բլ. Հօր և սուրբ թաղաւոր քրիստոս, քեզ փառս երգեսցուք. պաշտօնեկցս շնորհեա փրկիչ մեզաց թողութիւն:

Որ բաշխեցեր քաղցելոցս զմարմին քո սուրբ և դարին, ճաշակողացս շնորհեա փրկիչ մեզաց թողութիւն:

Որք հաղորդին սրբութեամբ մարմնոյ քո սուրբ և արեան, ժողովրդեանս շնորհեա փրկիչ մեզաց թողութիւն:

Պատուով է հգ 212բ.

«Շարական նաղորդի».

240 բլ. Հայր երկնաւոր է մեզ զթած, մեզ առաքեալ զորդին աստուած. մեզ ճաշ մարմին իւր պատրաստեաց, խաւարելոցքս լոյս ծագեաց:

Յիսուս քրիստոս մեզ աւետեաց և զերկնային դուռն երաց. ով ըզմարմինս իմ ճաշակէ, նա յիս բնակէ և ես ի նա:

Պօղոս կացեալ վերակացու, ձայնիւ գոչէ և ահարկու, ով անարժան հաղորդ առնու, զհոգին մատնէ դառըն մահու:

Ով անարժան զայ հաղորդի մասն և բաժին ընդ յուզայի. բազում շարիք նրմա զիպի, անշէջ հրոյն բաժին լինի:

Որք հաղորդին ի սուրբ մարմնոյ և յարենէ աստուածորդւոյն նաքա լինին տաւն աստուծոյ և բնակարան հոգւոյն սրբոյ. որով և մեք հաղորդեսցուք և սուրբ հոգւոյն փառասրեայուք:

Յանոււմ է ժ 178ա կրճատ. ժէ 210բ. կէ 224բ կրճատ: Շարականներէ հնութեան ծանօթ գրիչները Մարտիրոսաց շարականները ընծայում են Կ-րդ դարու Սաեփաննոս Սեւեաց եպիսկոպոսին, «ՉՄարտիրոսացն. • աէր Սաեփաննոս Սեւեաց եպիսկոպոսն» • Տաշ. Յոց. Ձեպրոյ. 142 նրինց. թղ 396բ: Իսկ Հանդուսեան շարականները Սահակ պարթևին, «Եւ զՍ. Ա. տաւա երգն և զՀանդուսեանն սուրբն Սահակ պարթևն է ողեսալ» • 70 Վարդգիսր. թղ 31ա: Մարտիրոսաց և Հանդուսեան շարականները հն են, և շատ հասնական է, որ գրած ընեն Սաեփաննոս Սեւեացին և Սահակ պարթև, քան թէ Պետրոս գետադարձը, որն վերագրում են գրիչներին ոմանք. տես համար 101: Մեր կարծիքով է. — ԺԱ. դարը Մարտիրոսաց շարականները երգուել են բոլոր որչոց տոներին, մինչև որ տոնատէր հայերը յատակ շարականներ են յորինել աջս կամ այն սուրբի անունով: Սարգիս երէցն շարականն մէջ՝ իբրև նոր շարական, բաց գրութեամբ գրուած է Նոյոյ որ յատաչ քն գլխախեանտ աճ յայանի Համբարձին, որը երգւում է Կիրակոսից երեկոյեանները, ապա կից գրուած է հետևեալ Համբարձինս

Մարտիրոսաց.

241 *յ. 68. Քեզ հաւր անեզի և հանապաղ խնամնոյի մատուցին սուրբ մարտիրոսքն զանձինս իւրեանց անուշահոտ պատարագ, բարեխաւսութեամբ սոցա քրիստոս խնայեալ ի մեզ:

Քեզ քրիստոսի թագաւորի անմահի եղեն խաչակից երանելի սուրբ մարտիրոսքն. բարեխաւսութեամբ”.

241 Վ ժ աղաչանար.

Քեզ նորոգողի և կենդանաբար սուրբ հողւոյդ եղեն
աթեան երանելի սուրբ մարտիրոսքն. բարեխաւսութեամբ՝

Գանւում է ժա 236ր, ծ 440ա, կդ 769 եր.

242 ալ. Ժ. Ով անթառամ ծագիկ, շուշան վայրենի, տունկ
արմաւենի և ծառ խնկենի, սափոր ոսկի լի երկնային սուրբ
մանանայիւ. աւրհնութեամբ զքեզ մեծացուցանեմք:

Կու մարգարիտ լուսափայլ, տաճար զեղեցիկ, ոսկի և
կնդրուկ ակն պատուական, ով երանելիդ մարիամ սուրբ
առտուածածին. աւրհնութեամբ՝

Ձքեզ աւրհնեն 2 հրեշտակք և 5 հրեշտակապետք, սե-
րովբէք և քերովբէք փառաւորեն սուրբ զերրորդութիւն.
աւրհնութեամբ՝

Գանւում է ժէ 212ա.

243 Ը. Գ. Արկնային զինուորութիւնքն այսաւր ցնծութեամբ
տաւնեն զքո յիշատակդ, ով սուրբ զէորդ, սիրող քրիս-
տոսի:

Եկեղեցիք մեծ սրբոց այսաւր ուրախութեամբ տա-
նեն զքո յիշատակ. ով սուրբ զէորդ, սիրող քրիստոսի:

Համաձայնեալ և մեր բնդ նոսին այսաւր մեծապէս
բերկրիմբ բնդ քո յիշատակ, ով սուրբ զէորդ, սիրող քրիս-
տոսի:

Գանւում է ժէ 215ր.

244 Դ. Գ. Ով սիրայի ճասագայթ երանեալ սուրբ մարտիրոսք,
ճագումն աստուածային որ ծագեցայք ի յերկրի, և հա-
ւատով վանեցէք զյամառումն անաւրինացն:

Ով վկայք ճշմարիտք և ողջակէզք բանաւորք, սոսկա-
կապէս համբերեցէք տանջանաց և նեղութեանց, զի զփո-
խարէնան առցէք յարարչէն ամենեցուն:

Կերպանցեալք ի վերոյ քան՞ զերկինս, վասն մեր բա-
րեխաւսեցէք առ փրկիչն մեր քրիստոս, զի զմեզ փրկեսցէ
յամենայն փորձութենէ:

242 1 ծ, կդ մանանայի. 2 ծ, կդ հրեշտակ. 5 ծ հրեշտակապետ.
4 ծ զերրորդութեանց. կդ զերրորդութեան.

Պանոււմ է Ժէ 216ա.

245 ԴԼ. ՀԴ. Սյաւար ընդ անմարմնոցն զասան զյիշատակս վկայից քոց տաւնեմք. աստուած Հարցն մերոց:

Որ զաւրութեամբ քո տեր յաղթեցին արխարար ա- նաւրէն բռնաւորացն, աստուած Հարցն մերոց:

Սղաչանաւք սոցա խնայեա ի սուրբ եկեղեցի քո. աս- տուած Հարցն մերոց:

Հ. Զտէր աւրհեցեք և բարձր արարեք զնա յաւիտեան:

Որ նստի ի յերկինս երկնից երրորդութիւն անրածա- նելի որ զաւրացոյց զճգնազգեստ սղըր վկայան յանունն իւր սուրբ. բարձր արարեք¹¹.

Ճշմարիտ սուրբ Հոգին մխիթարիչ տիեզերաց, որ պատկեաց զյուսացեալսն ի յանունն իւր սուրբ. բարձր արարեք¹¹.

246 * Ակեալ եմք ի տեղի վկայիցն, սուրբ ճգնաւորաւքս ա- զաչեմք ողորմեա:

Ի հրեշտակաց բնակարանի և ի մարդկան քաւարանի սուրբ ճգնաւորաւքս ազաչեմք ողորմեա:

Քրիստոս թագաւոր յաւիտենից արարիչ սուրբ ճրդ- նաւորաւքս ազաչեմք ողորմեա:

Պանոււմ է Ե 302բ, Ժ 187բ Կրճատ. Ժդ 271բ, Ժէ 214բ Կրճատ. Ժթ 519 Եր. Էբ 388բ. Էդ 252բ, Էբ 302բ, Էթ 260բ, Ըա 206ա, Ըգ 305բ, Ըե 361բ, Ըզ 312ա, Խա 261ա, Խբ 306բ, Խգ 265բ, Խե 474 Եր. Խզ 316բ, Խթ 284ա, Ծա 349բ, Ծբ 331բ, Ծգ 348ա, Ծե 376ա, Ծզ 276բ, Ծէ 344ա, Կ 308բ, Կբ 278բ, Կզ 717 Եր. Կզ 311բ, Կէ 233ա Կրճատ. Կթ 249ա Կրճատ. Կզ 227բ:

«Երրորդութեանն սիրող անմինք» Տէր, Երեկնից-ի վերջնն տունը:

247 ԴԼ. Կ. Երրորդութեանն սիրոց: Զի զառաջին մեզաց: Հեզ- մամբ արեան: Մտանեն Կարժաւորքն և տեսանեն զքրիստոս, 2և նորոզին ի փառս աստուածային 5տեսութեամբն:

247 Ա Ե, Էթ, Խա, Խթ, Ծա արժանատորք. 2 Էբ եւ զարդարին. 5 Ժթ, Էթ, Ըե, Ծա, Կ տեսութեանն. Ըգ, Խթ, Ծե, Ծէ, Կբ, Կզ տեսութեանն. Ժգ, Ըգ, Խբ, Խգ, Կզ տեսութեամբ. Էբ, Էզ, Էբ, Խա, Խե, Խզ, Ծբ, Ծգ, Կզ տեսութեամբն.

Պանուժ է ժ 188թ կրճատ. ժզ 286ա, ժէ 83ա, լբ 42բ, խբ 59բ, ծէ 345բ, կբ 321բ, կէ 49բ կրճատ: Իբրև նոր շարահաններ, Սարգիս երէցի շարահանի մէջ՝ բաց գրութեամբ գրուած են հետեւեալ Հանդստեան յայտնի շարահանները. ած Չհոյիս ծառայից բոց: բէ Ի զալտեան տեառն: Բայ դորտ թեանց թագաւորն: Սարափիկի սրտամար. սրեաների գլխազբերը կապուժ են Սարգիս: գ ճ Արարչադորժ տատւած սր յոչնէ: Արեղակն արդարութեան բրիտառ: Բրիտառ տատւած յիշեա զննչեցեալսն մեր: գ կ Յանսկզբնական ծոցոյ (կրճատ), աների գլխազբերը կապուժ են Յակոբ: Փարբ բեզ տատւած: Բնդ զուարթունս երկնից: Լեաան գիծածինս գ ճ Հայր անսկիզբն արարիչ: Ար հայրական իշխանութեամբ: ժողովեալս ի տաճար փառաց: Չահագին համար: Ահագին է օրն դաս'': Մերձեցայ ես ի զուսն: Անսկիզբն տատւած սկիզբն արարչութեան: Բազմերանք գինացո՛ւնիցն: Մեծ ես անեզ է օրն դաս'': գ կ Ար ի հօրէ, աւարեցար մարդ'': Կս տապի տէր ողորմեա հոգ'':

Հանգստեան.

248 ալ. Գ. Որ անճառ խոնարհութեամբ կամուս եկիր ի շարչարանս, և զմեռանիլ ի յանձն առեր, և ի խաչին բեւեռեցար. այսաւր հանգո և զմեր զննջեցեալսն ընդ սուրբս քո՝ որ միայնդ ես մարդասէր:

Յորժամ նստիս յաթոս ¹փառաց, հատուցանել մարդկան շրտս զործս, յայնժամ նստին արդարքն ի լոյս, և մեղաւորքն շրտս արժանեացն. այսաւր հանդո՛՛:

¹Յորժամ առնես զհատուցումն իւրաքանչիւր զործոց բարեաց անոխակալ և բարեգութ. այսաւր հանդո՛՛:

Պանուժ է ժ 189ա կրճատ. ժզ 286բ, լբ 43ա, լէ 268ա, խա 263ա, խբ 60ա, խզ 318ա, ծա 352ա, կթ 251բ կրճատ.

249 ալ. Գ. Ի սկզբանէ բանդ տատուած և զաւրութիւն բարձրելոյն, որ ի հոփանաւոր և ի լուսեղէն ամպոյն խոնարհեալ ի նորոգումն եղծեալ ¹մարդոյն. յայնժամ աւուր շահեղին

248 1 ժէ փառաց զատուցան. 2 ժզ, ժէ, լբ, ծէ զործս փեւ ըստ զործս. 5 ժ, ժզ, լբ, ծէ, կբ ըստ արժանեաց. ժէ ըստ տանջանաց 4 խբ յայնժամ.

249 1 ժզ մարդոյ. 2 լբ յանեղին.

յիշեա՛ տէր զհօղիս ննջեցելոց մերոց, որ ես տէր կենդանեաց և մեռելոց:

Յորժամ յարեւելից փայլէ աստուածային քո Յուրբ հնշանն առ Յմահացեալսն ⁶ի գերեզմանս, ասէ, արիք ննջեցեալք, եկն Դտէրն և արարողն ի հրափորձել զամենեւեան. յայնմ աւուր¹¹.

Տի նստել քո յատենի երկոտասան առաքելովք զատել զերկոտասան ազգն իսրայելի, և սուրբք քո կան զուարթերես փառաւք պայծառացեալ ⁹յաջակողման զասուն. յայնմ աւուր¹¹.

Գանւում է ժ 189ա կրճատ. ժզ 286ր, ժէ 83ա, ժթ 523 եր. լբ 43ա, լզ 21ա, լէ 268ա, լսա 263ա, լսզ 267ր, լսզ 318ա, ծա 351ր, կբ 280ա, կէ 49ր կրճատ. կթ 251ա կրճատ. հզ 229ա:

250 ալ. ր. Կեանք և յոյս ազգի ¹մարդկան կառավարին կամք ²արարչից յաւուր մեծի Յքում ³զալստեան. ⁵յայնժամ հանգո՛ և զմեր զննջեցեալսն ընդ սուրբս քո, որ միայնդ ես մարդասէր:

Չայն աւետեաց լսեն արդարքն, և ի ձայնէ հաւր ժողովին ⁶առնուլ շպտակ սրբոցն ⁸ի լոյս. ⁹յայնժամ հանգո՛¹¹.

Ի զնել ¹⁰բեմին բազմի փեսայն և առաջաստն զարգարի զարբիէլեան փողն զոչէ, յառնեն մեռեալքն անպական. ¹¹յայնժամ հանգո՛¹¹.

249 Յ ժ, լբ, լէ, կթ չունին սուրբ. 4 ժզ, լսզ, ծա նշան. Յ ժզ մահացեալս. 6 ժզ, լբ, լէ ի գերեզման. լսա, ծա ի գերեզմանն. լսզ ի գերեզմանն. 7 ժզ տէր կենդանեաց հրափորձել. 8 լբ ի նստիլ. 9 ծա յաջակողման. միւռնեքը յաջակողման.

250 1 ժէ մարդկան, կենդարձող յախտեցի կառ¹¹. 2 ժզ, ժէ, լսա, լզ, հզ արարչին. 5 լսա րս. 4 ժթ, լզ, լսզ, կբ զալստեանն. ժզ, ժէ, լսա, լսզ, ծա զալստեանդ. Յ ժթ, լսզ յայնժամ, միւռնեքը այսոր. 6 ժէ առնուլ. միւռնեքը առնուն. 7 ժէ պատի. լսզ պտակ անպական. այսոր հանգո՛¹¹. 8 լբ, լզ, լէ, լսա, լսզ, ծա, կէ ի լոյս, յաւուր մեծի րսւմ զալստեան այսոր հանգո. 9 ժթ, կթ յայնժամ. միւռնեքը այսոր. 10 հզ րեմի. 11 ժթ, ծա յայնժամ. միւռնեքը այսոր.

ԳՆՆԵՈՒԹ Է ԼԻ 48ր.

251 ա). Գ. Աղաչեմք զքեզ ստեղծող բոլորից, անտխակալ զթու-
թեամբդ քո խոստացար հանգիստ քոյոց սիրողաց, պատ-
րաստեալ աւթեվան ի լուսեղէն խորանս:

Զորս ուղիղ գաւանութեամբ փոխեցեր յաստիացս
ի կեանսդ վերինս. ի միւսանդամ գալստեանն քո խոստա-
ցար հանգիստ քոյոց սիրողաց՝:

Զորս սուրբ աւագանաւն կոչեցեր յորդկորութիւն,
զնոսին զասաւորեան յաջակողմեանդ քո պատրաստեալ
աւթեվան ի լուսեղէն խորանս:

ԳՆՆԵՈՒԹ Է ՓԷ 83ա.

252 ա). Գ. Որ իշխանդ ես կենաց և մահու քրիստոս աստուած,
հոգւոցն՝ հանգուցելոց այց արա մարդասէր ըստ մեծի քում
ողորմութեանդ:

Որ ունիս իշխանութիւն մահու և կենաց քրիստոս
աստուած, հոգւոցն հանգուցելոցն այց արա մարդասէր
ըստ մեծի քում ողորմութեանդ:

Որ նստիս յաթոս փառաց գատաւոր ահեղ քրիստոս
աստուած, հոգւոցն հանգուցելոցն այց արա մարդասէր
ըստ մեծի քում ողորմութեանդ:

ԳՆՆԵՈՒԹ Է Փ 190ա կրճատ. ԺԳ 288ա, ԼԻ 44ր,
ԼԵԱ 264ր, ԼԵԲ 61ր, ԼԵԳ 320ա, ՃԱ 354ա, ԿԷ 51ա, ԿԹ
252ր կրճատ: Շարահանիս աներե գլխադրերը կապում
են Անան:

253 ա). Գ. Արարչագործ բանիւ քո տէր ի հոգոյ ստեղծեր
զմարդն, ի լուսոյ լոյս գոյացեալ և ՝ ի հոգի իմաստ դործեալ.
վերընկալ զմեր ննջեցեալսն ի խորան քում ՝ սիրողաց. և
հանգո զհոգիս նոցա ընդ ՝ կամարարս անուանդ քում:

Նորոգաւղ ճարտարապետ հոգեղինաց և հրեղինաց.
խոնարհեալ ազգմամբ վերնոցն և ի կուսէն զգեցար մար-
մին. վերընկալ՝:

253 Ա լա հոգի. ՃԱ ի հոգիս. 2 լա, ՃԱ սիրողացն. 3 լա կամարս
անուանդ քո. 4 ժԳ, լա, ՃԱ վերնոց.

⁵Տրամահաղորդ չարչարանաւք ի յանձն առեր զմահ խաչին, ⁶և փայտին բարձոց եղեր վասն ազամայ նախաստեղծին. վերընկալ'.

Աւրախացան զաւրք երկնայինք և զուարճացան հաւատացեալք, նորափետուր զարդարեցան ՚ի յարութեան ⁸միածնիդ. վերընկալ'.

Նորոգեա զիս ⁹զբազմամեղս ի յայնմ աւուր ¹⁰ահեղին ¹¹մեծի ¹²յերևել սուրբ նշանին և կարապետ քում ¹³զալստեան. վերընկալ'.

Գանուում է Ժէ. 83բ, ԼԵ 45ա, ԼԷ 269բ.

254 ալ. Գ. Որ զկերպարանս ծառայի ¹ճշմարտապէս յանձն առեր ²ճառագայթ փառաց հաւր և կերպարան որդի աստուծոյ. շնորհեա զթողութիւն մեղաց ³ննջեցելոց մերոց, և հանդո ⁴զհոգիս նոցա ընդ սուրբս քո:

Որ զմահացու ⁵բնութիւն մարդկան վերառեալ նորոգեցեր քո անճառ ⁶խոնարհութեամբ, և կամաւոր ⁷խաչելութեամբ զմահու լուծեր զիշխանութիւն. շնորհեա'.

⁸Յերևել ահեղահրաշ ճառագայթից նշանի քո ի յերկնից, ⁹յայնմ աւուր յահեղին յորժամ դաս փառաւք հաւր ի դատել զերկիր, զթա՛ տեր մարդասիրութեամբք քո ի ննջեցեալսն մեր, և հանդո'.

253 5 նորհալու գրած «Սրարիչ եւ մարդսւր» դձ շարահանի Թ.բ.գ տունը «Տրամահաղորդ չարչարանօր». 6 խա ի փայտին. 7 խա ի յարութենէ. խբ ի յարութիւն. 8 խա միածնին. 9 խա բազմամեղս. 10 խբ յահեղին. ԼԵ յահեղ, միւսները անեղ. 11 Ժգ չունի մեծի. կթ մեծի. միւսները մեծին. 12 Լբ, խբ, կէ յերևեալ. խա երևել. 13 Ժգ, ԼԵ, խա, խբ, կէ զալստեանս. խգ, ծա, կթ զալստեանդ.

254 1 Ժէ չունի ճշմարտապէս. 2 Լբ, ԼԷ ճառագայթ եւ կերպարան. 3 ԼԵ մեր ննջեցելոցն. 4 Ժէ, ԼԷ չունին զնոյննոցա. 5 Ժէ բնութիւնս մեր վերառեր նոր'. ԼԵ բնութիւնս մեր վերառեր քո անճառ. 6 Ժէ փաւորութեամբ. ԼԵ խոնարհութեամբ. 7 ԼԵ մահուամբ քո զմա'. 8 Ժէ Յերևեալ ահեղահրաշ ճառագայթի նշանի քո յերկնից. ԼԵ Յերևել ահեղակերպ ճառագայթիք նշանի խաչի քո տէր յայնմ աւուր անեղ ատենին շնորհեա զթողութի'. 9 ԼԷ յայնմ աւուր յահեղին դատել զազգս որդոց մարդկան զՅա'. Ժէ յայնմաւուր. • զերկիր շնորհեա զթողութի'.

Պանոււմ է Ժէ 84ա.

255 ալ. Գ. Հայր երկնաւոր մարդասիրութեամբք քո խնամեա զարարածս քո: առ քեզ կարգամք և պաղատիմք զննջեցեալսն մեր հանգո՞ ի վերինք քո երուսաղէմ՝ փառօք:

Որդիք միածին որ պատուական արեամբք քո զմեզ ազատեցեր. առ քեզ կարգամք՝.

Հոգիք ճշմարիտ որ վերստին ծննդեամբք քո լուսաւորեցեր զհաւատացեալքս ի քեզ, առ քեզ կարգամք՝.

Պանոււմ է ԼԵ 46բ. կէ 51բ. կրճատ.

256 Էյ. Գ. Որ բնակեալք ես ի յերկինս արարող երկնի և երկրի, ընկալ զազաչանս զոր մատուցանեմք առաջի քո:

Որ նստիս ի քրոյրէս դատուոր կենդանե սց և մեռելոց, ընկալ մարդասիրութեամբք քո զհոգիս ննջեցելոց մերոց և հանգո՞ ընդ սուրբս քո:

Ի վերջնումն աւուր մեծի զալստեան քո տէր, արժանի արա՞ զննջեցեալսն մեր հանգստեան աւթեփանին դասիլ ընդ սուրբս քո:

Պանոււմ է ԼԵ 46բ.

257 Էյ. Գ. Արեղանն արդարութեան քրիստոս, թաղաւոր հզաւր, արարիչ յաւիտենից, ողորմեա մեր ննջեցելոցն:

Որ զթալով քո յազգս որդւոց մարդկան ծնար ի կուսէն, փրկեցեր զտիեզերս յանիծիցն ադամայ, ողորմեա մեր ննջեցելոցն:

Պատաւոր արդար և հզաւր զթա՞ ի մեր ննջեցեալսն, և հանգո զհոգիս նոցա ընդ սուրբս քո միայն մարդասէր:

Պանոււմ է Ժ 192ա կրճատ. ԺԳ 292բ, Ժէ 85բ, ԼԵ 47բ, ԼԷ 272բ, Լսա 269ա, կբ 322ա, կէ 52բ կրճատ.

258 Էլ. Գ. Պալոց է միւսանգամ արարիչն՝ յաշխարհ, յերուսաղէմ՝ քաղաք ի մեծն սիովն:

Անդ բարբառ զուարթնոց, փողն զոչէ յաւիտենից, զննջեցեալսն արտաքս՝ բերէ:

258 1 ԺԳ, Լսա, կբ յաշխարհս. 2 Ժէ, կբ կոյլ.

ՅՅայնժամ յնձան արժանացեալ Հոգիքն) և ՚զարդարին ամպովք ընդ առաջ քրիստոսի:

Գանուում է ժէ 85ա.

259 Էլ. Գ. Անսկիդրն աստուած և ստեղծիչ Հոգւոյ, աղաչեմք զքեզ, յիշեա զննջեցեալս մեր և ողորմեա:

Առաքեալդ ի հաւրէ բանդ աստուած, որ վասն մեր մարմնացար, զգինս արեան քո յիշեա զննջեցեալսն մեր և ողորմեա:

Բղիտումն անապառելի բարութիւն սուրբ Հոգիդ, լուսաւորեա զննջեցեալսն մեր և ողորմեա:

Գանուում է ա 306ա, բ 301բ, դ 284բ, է 320բ, ը 313ա, ժբ 299բ, ժե 254բ, ժզ 295ա, ժէ 86բ, լէ 273բ, լ 257ա, լբ 51բ, լգ 112բ, լե 374բ, լէ 277ա, լթ 304բ, լա 271բ, լսէ 306ա, կզ 294ա, կզ 743 եբ.

260 Էյ. Գ. Զքեզ աղաչեմք տէր, բարեխաւսութեամբ սուրբ աստուածածնին ՚Հոգւոյ շննջեցելոց ողորմեա, բարերար փրկիչ:

Ժողովեալքս ի տաճար փառաց սրբութեանդ բանաւոր ծպաշտան քեզ մատուցանեմք, Հոգւոյ՝.

Երգակցեալք և մեք ընդ վերին զաւրացն ՚փառաւորելով սուրբ Յզերրոզութիւնդ. Հոգւոյ՝.

Գանուում է ժ 194ա կրճաա. ժէ 86բ, լբ 51բ, լե 374բ, լէ 277ա, լգ 275բ, լզ 373բ, կէ 54բ կրճաա.

261 Էյ. Գ. Հայր անսկիդրն, անեղ, անմահ, անապական, անքրննին ՚յեութեան, քաղցր և ներող, երկայնամիտ, յիշեա զհոգիս ննջեցելոց մերոց և հանգ՛ ընդ սուրբս քո:

Որդիդ միածին բանդ ի հաւրէ առաքեցար, շէից էացուցիչ և եղելոց գոյացուցիչ, յիշեա՝.

258 Յ ժէ յորժամ. 4 լէ նորոզին զարդ ամպովք . . .

260 1 լբ հոգւոյն. խ հոգւոյ. ժե, ժզ հոգւոյն. 2 լ, լէ ննջեցելոցն. լբ ննջեցելոյս. խ ննջեցելոցս. 3 ա, բ, լե պաշտօն. միւսները պաշտօնս. 4 լէ փառատրելով. 5 բ զզերրոզութիւնն.

261 1 լե, լսգ ի յեութեան. միւսները յեութեան. 2 լսգ էիցս.

Հողից՝ ճշմարիտ ⁵կենդանութեան մարդկան տուող, ճշմարիտ ⁴խաղաղութիւն, ազրիւր կենաց և յցուցիչ, յիշեալ՝:

Գանուում է Ժ 195ա կրճատ. Ժդ 297ա, Ժէ 87բ, Լբ 53բ, Լէ 271ա, Խա 273բ, Խբ 70բ, Խդ 332ա, Ծա 366ա, Կէ 55բ կրճատ. Կթ 260բ կրճատ.

262 Ժէ. Կ. Ահեղ փողն յարուժեան մեծի աւուրն ¹յեանում ի հարկանել ²հրեշտակին կոչէ զաշխարհս ամենայն. ի յայնմ աւուր ահեղին յիշեա զմեր ⁵ննջեցեալսն:

Բազմի բարձաւղն մեղաց և ⁴ժողովին տիեզերք. բանին կնքեալ ³զերեզմանք, յառնեն ⁶մեռեալք ամենայն. ի յայնմ՝:

Գալոց է տէր ⁷զաւրութեանց փառաք և բիւրաւոր հրեշտակաւք դատել զազգն ⁸անհաւատից, ողբան ⁹զապքն՝ որ յահեկէն. ի յայնմ՝:

Գու տէր յիշեա զբազմամեղս, և մի իսպառ ¹⁰բարկանար, զի վասն մեր խաչեցար, բարձեր ¹¹զանէճս ազամայ. ի յայնմ՝:

Երկինք երկնից ¹²զարհուրին, հնչէ բարբառն ահագին, ասէ, եկայք աւրհնեալք հաւր իմոյ, ցնծան արդարքն ամենայն. ի յայնմ՝:

Գանուում է Ժէ 87բ.

263 Ժէ. Կ. Որ ի հրեղէն դատուց միշտ ընդ հաւր աւրհնարաբանիս, մարմնանալ ի յանձն առեր վասն մեր ի սրբոյ կուսէն. զննջեցեալսն մեր ընկալ և հանգո՛ ընդ սուրբս քո:

261 5 Լէ կենդանութեանց մարդկան բաշխող. 4 Լբ խաղաղութեան. Խդ խաղաղարար աղ՝:

262 1 Ժէ. Լբ, Լէ յետին. Խա, Խբ, Խդ, Ծա յեանումս. 2 Ժէ հրեշտակապետին. 3 Ժէ, Խբ ննջեցեալս. 4 Խբ և նորովն տիեղ՝. 5 Խա զերեզման. 6 Ժէ, Ծա մեռեալք. մեռաները մեռեալսն. 7 Ժէ, Խա զօրութեամբ. 8 Ժէ, Խբ անհաւատից. մեռաները անհաւատիցն. 9 Ժէ, Ժդ, Խբ, Խդ, Ծա դատն. մեռաները դատ. 10 Լբ բարկանար. 11 Լբ զյանցանս. Ժէ, Խդ զյանցանս (լուսանցում). 12 Ժ, Ժդ, Լբ, Խա, Խբ, Խդ, Ծա զարմուրեալ. Ժէ զարմուրեալ, յորժամ հնգլ.

Որ ի խաչին բեւեռելով լուծեր զկնիք զառապարտութեան, և հեղմամբ արեամբդ քո զմեզ ազատեցեր. զնրնջեցեալսն մեր՞:

Որ միւսանդամ զայոց ես փառաք հաւր և սուրբ հոգւոյն, և անապական յարութեամբդ քո նորոգես զհաւատացեալքս ի քեզ. զննջեցեալսն մեր՞:

Գանուում է ա 313ր, բ 308ա, է 327ր, ժ 197ա
կրճաա. ժբ 306ր, ժե 261ա, ժզ 301ր, ժէ 91ա, իզ
279ր, լբ 57ր. լզ 165ա. լթ 311ա, լտ 278ա, լւբ 75ա,
լսզ 337ր, լւբ 289ա, լսթ 300ա, ծա 371ր, կզ 759 եր.
կթ 261ա կրճաա. հզ 241ր:

- 264** ԴՅ. Գ. Աւրհնաբանոց ձայնիւ երգեմք քեզ ի բարձունս՝ հայր ¹անոխակալ, ²որ ի բոցողէն սրովբեկց միշտ ³աւրհնաբանիս անլուելի ձայնիւ. հոգիք ննջեցելոցն ⁴աւանդին առ քեզ վերահանգուցիչ սրբոց. հանգն՝ և զմեր ⁵զննջեցեալսն ընդ սրբոց ⁶քոց սիրողաց:

Անոխակալ ⁷սիրով քո որդի աստուծոյ, հաճեցար բառնալ զմեզս աշխարհի քո ⁸խաչելութեամբդ. հոգիք ննջեցել՞:

⁹Յաւէտաշարժ մշտաշարժ ¹⁰հոռումն և անապառ աղբիւր, անճախարար բարեաց կենդանահոս ¹¹փոսկ և աղբիւր բարութեան. հոգիք ննջեցել՞:

Գանուում է ժ 197ր կրճաա. ժզ 298ա, լբ 57ր,
լտ 274ր, լւբ 74ա, լսզ 371ա, ծա 372ա, կէ 57ա կրճաա.

- 265** ԴՅ. Գ. Անեղին տաճար և արարչի ճնաւդ, մարիամ սուրբ կոյս, աւրհնեալք ի կանայս. փասն որոյ աղաչեմք զքեզ բարեխաւսես առ միաճին՝ որդիդ, զի հանգուցէ զհոգիս մեր ²ննջեցելոցն. յորժամ ³գոյ հայրական ⁴իշխանութեամբ ի դատել զերկիր:

264 1 հզ ամենակալ. 2 ծա, կզ որ բոցողէն. 3 լբ որ Խ. 4 կզ անուանիդ առ. 5 լւբ զննջեցեալս. 6 ժզ. ժէ, իզ, լբ, ծա բոց միւս աները բոցոյ. 7 լբ, լւբ սիրոյ. 8 լբ, լւբ խաչելութեամբդ. միւս աները խաչելութեամբն. 9 լբ յաւէտաշարժ. միւս աները յաւէտ անշէջ. 10 իզ ի հոռումն. 11 ժէ փոսկր:

265 1 լւբ որդիդ. միւս աները որդին. 2 լւբ ննջեցելոց. 3 լտ գաս. 4 ժզ իշխանութեան.

Հուլի 3 Երրորդութեանն՝ անմահին ճնաւդ ցաւդ կենաց հեղեակ ի տարբեղէն հովիտս մարիամ սուրբ կոյս աւրհնեալք ի կանայս՝

Գուռն փակեալ և աղբիւր կնքեալ 6 նախատեսացն յառաջ գուշակեալ մարիամ սուրբ կոյս աւրհնեալք ի կանայս՝

Գանուում է ա 314ա, ք 309ա, դ 291ա, ե 318ք, է 328ա, թ 299ք, ժ 197ք հրճաա. ժք 307ա, ժե 261ք, ժդ 302ա, ժթ 551 եք. լ 138ք, լք 408ք, լդ 280ա, լդ 200ա, լե 291ա, լէ 278ա, լք 320ա, լթ 273ք, լք 58ա, լդ 324ք, լդ 165ք, լէ 384ա, լդ 302ա, լէ 283ք, լք 341ք, լթ 311ք, լս 206ք, լա 278ա, լք 73ա, լդ 319ա, լդ 282ա, լե 504 եք. լդ 338ա, լէ 315ա, լք 289ք, լթ 300ք, ժ 398ա, ժա 371ք, ժք 349ք, ժդ 368ք, ժդ 302ք, ժե 396ա, ժդ 292ք, ժք 594 եք. դ 326ա, դա 311ա, դք 291ք, դդ 301ա, դդ 760 եք. հե 257ք, հդ 332ք, հէ 57ա, հք 360ա, հթ 264ք հրճաա. հդ 242ա, հդ 311ք:

266 Դյ. Գ. ի հանդերձեալ 1 նորոգմանն նորաքանչ նորահրաշ գալստեան քո տէր յորժամ նորոգին հողացեալ 2 մարմինքն և 3 միաբան կան առաջի քոյին սոսկալի 4 բեմին, յայնժամ Թողութեան զիս արա արժանի. զի մեղուցեալ անձամբ 5 և ես գտից ի քէն զմեծ 6 զորորմութեան 7 զչնորհս, զի դու միայն ես տէր իմ և 8 աստուած:

Մշտապայծառ լուսով զարգարին երամք 9 աջադահ դասուն. ի բարձունս հեռեալ երկնաւոր 10 փեսային, 11 և 12 յանվախճան 15 յուրախութիւնսն միշտ զուարճացեալ հրճուն. յայնժամ՝

265 3 ժդ, լա, լք, լդ, ժա, կէ Երրորդութեան եւ. 6 ժդ նախախտեաց.

266 1 ե, լէ նորոգման. 2 ե, ժթ, լդ, լէ, լք, լե մարմինք. 3 հդ, հք, հդ միաբանական. 4 լադ քն իրին. ժդ քեմից. 5 ժա եւ զիս. 6 հդ զորորմութիւն. 7 լթ զչնորհս. միւսները շնորհս. 8 լադ աստուած իմ. 9 դ, ե, ժք, լդ, լէ, լք, լադ, լք. ժա, ժե, հդ, հդ, հդ քաջագոհ. ժդ յաջագոհ. 10 լս փեսայի. լք, լէ փեսայից. 11 լդ, հդ, հդ շուռնին եւ. 12 լդ, հդ ի յանվախճան. լադ անվախճան. 15 ժք, ժա յուրախութիւնսն. միւսները ուրախութիւնսն.

Երանաւէա բարբառոյ ¹⁴քո հանդիպիլ ¹⁵բարեացդ ար-
ժանացեալ լինին, ¹⁶վերանալ համբարձմամբ ընդ հրարուն
¹⁷սեռիցն. և եղիկի կացեալ մնան լքեալ դասուցն ձախա-
կողմեանն ¹⁸զունդք, առաքմամբ ի կորուստն յաւիտենական
և ¹⁹անվախճան ²⁰տանջմամբն կորնչին. յայնժամ՝.

Գտնուում է ժէ 93ա: Նարահանիս աների գլխա-
դրերը կապում են Յովնանիս Գառնեցի: Յովճաննէս
Գառնեցին ապրում էր ժԳ դարում: Սարգիս երէցը
դրում է իւր՝ շարահատներն հեղինակներն ցուցակով,
«Յիսուս միածին քաղցր և դ(թած) սուրբ հաւրն
Յովաննիսի Գառնեցս է ասացեալ» թղ 223ր:

«Սուրբ հաւրն Յովաննիսի Գառնեցո».

267 Բ: Յիսուս միածին քաղցր և դ(թած), անոխակալ յա-
մենայնի. ազաչեմ՝ ողորմեա անձին բազմամեղիս, և խնայեա
փրկիլ ի զեհենոյն յաւիտենից:

Ողորմելի և եղիկի կենաւք կացի ի յաշխարհի. ա-
զաչեմ՝ ողորմեա անձին բազմամեղիս՝.

Վիրաւք լցայ և խոցեցայ, նեախւք չարին մեղսասի-
րին. ազաչեմ՝ ողորմեա անձին բազմամեղիս՝.

Արդարադատ և ճշմարիտ, մի՛ հատուսցես ըստ զոր-
ձոց իմոց. ազաչեմ՝ ողորմեա անձին բազմամեղիս՝.

Ներմամբ նայեա և ողորմեա հողոյ իմոյ. ազաչեմ՝
ողորմեա անձին բազմամեղիս՝.

Նախատեսակ և սրտազէտ, մի՛ մերժեսցես զիս ի ձե-
ռաց ազաչեմ՝ ողորմեա անձին բազմամեղիս՝.

Երևեցո զերեսս քո ի ծառայս, և ցոյց ի յիս զողոր-
մութիւն. ազաչեմ՝ ողորմեա անձին բազմամեղիս՝.

Սուրբ սրբարար և մեծ զաւրու(թ)իւնն, սրբել մաքրեա
զիս ի մեղաց. ազաչեմ՝ ողորմեա անձին բազմամեղիս՝.

Գաս որ եկիլ, և զեաք հրեղէնք յորդեալ խաղան
քո առաջի. ազաչեմ՝ ողորմեա անձին բազմամեղիս՝.

266 14 է, Թ, կբ, կե բամ. 15 կզ բարեաց. 16 հգ չունի վե-
րանալ համբարձմամբ. 17 ճբ սեռից. 18 էգ, լէ, լւբ, լւգ զունդք,
միւսները զունդ. 19 կգ յանվախճան. 20 է, Թ տանջմամբն. միւս-
ները տանջանմամբն.

Ահեղ հնչիւնք, ձայնքս շեփորաց փողին ի լուր արարածոց, ազաչեմ ողորմեա անձին բազմամեղիս''.

Ռազմն կազմէ զաօք անմահից ի վարս հոսել ահիւ մեծաւ, ազաչեմ ողորմեա անձին բազմամեղիս''.

Ղստիս յաթոս զատողական, ի լոյս ածես զզազանիս մարդկան, ազաչեմ ողորմեա անձին բազմամեղիս''.

Երկինք երկնից և խորք խորոց խուսափեցին յահլ քումմէ ազաչեմ ողորմեա''.

Յնծան արդարքն և զարդարին անճառ լուսով յաննն ի փառս, ազաչեմ ողորմեա''.

Ի քեզ յուսամք տէր տէր յիսուս յայնժամ շնորհեա ինձ թողութիւն, ազաչեմ ողորմեա''.

Պանուժ է լր 60ր, կթ 267ա կրճառ.

268 Դ՛. Գ. Որ ի հրեղին աթոս նստիս բարձրացեալ բանդ սատուած, իշխանակից հաւր և հողւոյն անսկիզբն որդի, յայնմ աւուր ահեղին յիշեա տէր զմեր ննջեցեալսն և հանդ՛ ընդ սուրբս քո:

Յորժամ երևիս ահեղ փառաք, եկեալ և զաս ընդ ամպս երկնից, ի սրովրեազոչ ձայնէ փողոյն շարժին զաւրու թիւնք երկնից, յայնմ աւուր''.

Յահագին բեմին բազմիս իշխան մահու և կենաց, և առնես զհատուցումն ըստ զործոց իւրաքանչիւրոց, պսակես զսուրբս քո անվախճան փառաք, յայնմ աւուր''.

Պանուժ է լ 306ր: «Ես առացի ի վերանայ յինն», շարտկանից մե տուն:

269 Դ՛. Աս առացի: Եկն և հաս: Ի մահիճս: Նայեցայ: Գրեցայ: Յանսատուեր: Յանջատման: Կուսածին:

Որ վասն մեր յերկնից խոնարհեցար, յանարատ կուսէն մարմին զգեցար, յանիճից՝ նախահաւրն ազատեցեր, զեայի տրամնութիւնն փարատեցեր, պաղատիմք առ քեզ միածին որդի սատու ծոյ, աւգնեա և ինձ քրիստոս այսաւր յառաջին ճանապարհին, և ի միւս անդամ զալստեանդ քո աւգնեա ինձ: Սոսկալի է օր: Աստուածածին անարատ:

270 Ի՛. Աստուած անքննին որդիդ միածին, զպատարագս ընկալ և աւրհնա՛ զարարող սորին:

Յաւթեզանս վերին ուր սուրբքն հանգչին, զթու-
թեամբդ քո հանգուսցես զննջեցեալ հոգին:

Եւ զթափեալ անուն, կեանք ամենեցուն, զեւզ անուշ
աւրհնեա, զոր բերին յանուն մեռելին:

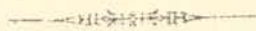
Փոխան սեղանոյս այս զարգարելոյս, անսպառ սեղան
զննջեցեալս մեր ուրախացո՛:

Փոխան ճրագի լուսոյն զգալի անստուեր լուսով նորո-
ղեա զնա յաւրն վերջին:

Զհոգացող սորին, որք զհացս բերին, անսպառ հացիւ
կերակրեա յաւուրս վերջին:

Զպաշտաւն զիշերին յանուն մեռելին ընկալ ի հա-
ճոյս տէր աստուած յոյսդ մարդկային:

Արք զճաշս բերին զմեզ կերակրեցին, սուրբ պատա-
րագաց և ազաւթից մասնակից լինին:

Շ Ա Ր Ա Կ Ա Ն Ն Ե Ր Ի Յ Ա Ն Կ

ԿՁ.

1 «Աստուածածնին ծննդեանն ի Յովակիմայ և յԱննայէ»	1
2 «Աւետեաց Աստուածածնին»	3
3 «Կանոն անօրէնութեան և անուանադրութեան Տեառն»	4
4 «Ծննդեան Ա. աւուր»	9
5 » Ե. աւուր	10
6 «Մեծացուցէք կարգաւ»	10
7 «Սրբոյն Անտոնի անապատականի»	18
8 «Շարական Արգարու թագաւորին»	19
9 «Կանոն Տրդատայ սուրբ թագաւորին»	20
10 «Սրբոյն Դաւթի մարգարէի»	22
11 «Կանոն սուրբ առաքելոցն Պետրոսի և Պաւղոսի»	24
12 «Յոհաննու և Յակոբայ սրբուցն Որոտման»	27
13 «Համաւելն Առաքելոցն»	29
14 «Երկոտասան Առաքելոց»	30
15 «Կանոն Թաղէոսի առաքելոյն»	33
16 «Կանոն սրբոյն Թաղէոսի և Բարդուղիմէոսի առաքելոց»	37
17 «Կանոն սրբոյն Թովմայի առաքելոյ»	39
18 «Սրբոյն Յոնանու մարգարէի»	41
19 «Կանոն Գէորգայ և այլոց վկայիցն»	43
20 «Կանոն սրբոյն Գէորգայ զօրավարին»	47
21 «Կանոն սրբոյն Սարգսի զաւրավարի և սրբո նորա Մարտիրոսի»	52
22 «Կանոն Թէոգորոսի զաւրավարի»	62
23 «Շարական սրբոյն Կիւրղի հայրապետի»	65
24 «Սրբոց Քառասնից»	71
25 «Շարաթի աւր Գրիգորի Լուսաւորչին»	77
26 «Կարգ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին»	78
27 «Կանոն Աղաշխարութեան»	82
28 «Ղազարու յարութեան»	87
29 «Քալստեան Տեառն յԵրուսաղէմ»	88
30 «Կանոնք Երկրորդ Ծաղկազարդին»	90
31 Աւագ շարաթու Մեծացուցէք	93
32 » » »	96
33 «Սուրբ Զատիկին»	99

Յ Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Յ

- Արդար թագաւոր 19, 38, 172.
 Արդիշոյ եպիսպոսկոս 66.
 Արեթ 35.
 Արրահամ նահապետ 2, 22, 55, 98, 109, 148, 154, 172.
 Աղամ նախանայր 2, 7, 17, 35, 37, 39, 98, 121, 124, 126, 130, 132, 134, 135, 172, 174, 182, 183, 185.
 Ախանաս 51.
 Ալիշան. տես Ղևոնդ Հ. Ալիշան.
 Ահերմոն 11.
 Աղէքսանդրիա թագուհի 51.
 Աղուհաց 43, 60, 67.
 Աղջուց ս. Մտեփաննոս 164.
 Անանիա Շիրակացի 18, 66, 100, 102, 105, 139.
 Անատօլէս (վկայ) 51.
 Անարզարա 160.
 Անգիա մարգարէ 111.
 Անգրոնիկոս 159, 160, 161, 162, 163.
 Անձինք Լուսաւորչի 19, 52, 75.
 Անձինք Աստուածածնի 19.
 Անձինք Հոբիսիմեանց 19.
 Աննա (մայր Աստուածածնի) 1, 2, 162.
 Անտոն, Անտոնիա (անապատական) 18.
 Անտոն (տնադպուիս) 181.
 Աշխարհամատրան կիւրակէ 100.
 Աշխէն աիկին (կին Տրդատայ արքայի) 20, 21.
 Ապաուլմուսն (վկայ) 158.
 Առաքել գրիչ 42, 73, 75, 77.
 Առաքել եպ. Սիւնեաց. Փ.Գ. դար. 128.
 Ասանէթ 172.
 Աստուածածին (Վերափոխման տօն) 119.
 Աստուածայայտնութեան տօն 4.
 Ասքանազեան ազգ 114.
 Ատամեանք 65.
 Արամ, Արամայ որդիք (հայր) 34.
 Արեազալ ժամ 43.
 Արիոս (հերձուածող) 149, 152, 153, 159.
 Արիստակէս Լաստիվերացի 64.
 Արիստակէս, Բարստակէս հայրապետ (որդի Լուսաւորչի) 113.
 Արմաւենեաց օր (Ծաղկազարդ) 87.
 Արշակունի (ցեղ) 114.
 Արսէն (ընկեր Վարդանանց) 165.
 Արտակ (ընկեր Վարդ.) 165.
 Արտաշ 158.
 Արքա Հեթում (տնադպուիս) 153.
 Աւագ շարաթ 88, 92, 96, 104.
 Աւագ վանք (երզնկայի մօտ) 76.
 Աւարայր 42.
 Աւետեաց տօն 2, 3, 119.
 Աւետիքեան, տես Գարրիէլ Հ. Աւետիքեան.
 Բագոս (վկայ) 72.
 Բասիլիոս, տես Բարսեղ հայրապետ.
 Բարդուղիմէոս առաքեալ 37, 38, 39.

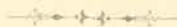
- Բարսեղ հայրապետ 4, 43, 65, 153, 154, 155, 174.
 Բարսեղ վրդ. ճոն. է դար. 101.
 Բարտեմեանք 15.
 Բեթանիա 97.
 Բեթղեհէմ 7.
 Բենիկ վրդ. Վանանդեցի 81, 82.
 Բուզայ ոստիկան 163.
 Գարբիէլ հրեշտակ. 5, 95, 98, 112, 143, 146.
 Գարբիէլ Հ. Աւետիքեան 2, 61, 68, 74, 81, 118, 128, 137, 138, 149.
 Գաղայ դաշտ 58, 59.
 Գալիլիա 112, 172.
 Գաղղաղա 154.
 Գամիրք 49, 50, 55.
 Գարեգին (քնկեր Վարդ.) 165.
 Գեղէոն 23.
 Գէորդ զօրավար 31, 32, 43, 46, 47, 48, 49, 50, 61, 65, 177.
 Գէորդ Բ. կթ. Գառնեցի 163.
 Գէորդ վրդ. ԺԲ. դար. 61.
 Գէրոնդիոս կամ Գերոնդիոս (վկայ) 50.
 Գղերիկայ 51.
 Գողգոթա 122, 128, 129, 134.
 Գրարոս (վկայ) 157, 158.
 Գրիգոր լուսաւորիչ 20, 21, 51, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 114, 115, 164.
 Գրիգոր աստուածարան 43, 65.
 Գրիգոր քերթող է. դար. 9.
 Գրիգոր Նարեկացի 128.
 Գրիգոր Մազիստրոս 13.
 Գրիգոր փոքր վկայատէր 3, 32, 46, 61, 90.
 Գրիգոր վ. Սիկոացի 3.
 Գրիգոր կթ. Անաւարդեցի 4, 46, 96, 108, 145, 152, 153.
 Գրիգորիոս հայրապետ (որդի վրթանիսի) 113, 114.
 Գրիգորիոսի առ Գէորդէոս վկայ (տնանազլուխ) 46.
 Դամիանոս 148, 149.
 Դանիէլ (աշակերտ Լուսաւորչի) 113.
 Դանիէլ Երաժիշտ 13.
 Դանիէլ (տնազլուխ) 13.
 Դատիանոս 47.
 Դաւիթ մարգարէ 7, 12, 21, 22, 23, 88, 110, 111, 155, 172.
 Դաւիթ Դունեցի 65.
 Դէոսիորոս 151.
 Դուին 58.
 Եգիպտոս 35.
 Եղիկիէլ մարգարէ 1.
 Եղնկայ, տես Երզնկայ.
 Ելտիուզ 57.
 Եղիա մարգարէ 75, 79, 111, 155.
 Եղիսարեթ 112.
 Ենովք 2.
 Եսայի մարդ. 105, 110.
 Երազ 58.
 Երզնկայ կամ Եղնկայ 76.
 Երկուց բիւրուց 65.
 Երմոյիկնէ 157, 158.
 Երուսաղէմ 87, 90, 94, 98, 113, 120, 125, 133, 134, 135, 136, 166, 173, 183.
 Եւայ 2, 5, 7, 17, 94, 107, 189.
 Եւզարա (մայր Կիւրեղ հայրապետի) 64.
 Եւստոստիոսեանք 24, 65.
 Եփեսոս 149, 152.
 Եփրատ 7.
 Եփրատ 76.
 Զատիկ 99.
 Զաքարիա մարդ. 89.
 Զաքարիա քահանայապետ 112.
 Էջմիածին 36.
 Ընդստակէս, տես Արիստակէս.

- Թագէոս առաք. 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 46, 80, 116, 130.
 Թէոզոս թագաւոր 19, 20, 172.
 Թէոզորոս զօրավար 32, 43, 44, 60, 62, 63, 65.
 Թէոզորոս քաթինաւոր 8.
 Թովմայ առաք. 38, 39, 40, 41.
 Թորգոմայ որդիք 33, 36, 66.
 Թորգոմեան տուն, աղղ 114, 116.
 Իգնատիոս հայրապետ 65.
 Իսահակ (որդի Աբրահամու) 55, 127.
 Իսրայէլի տուն 39.
 Լեոն հերձուածոյ 151.
 Լեոն Բ. 4.
 Լիբանան 11.
 Լիկիանէ թագաւոր 69.
 Խաղաղական ժամ 43.
 Խաչ (ուխա) 58, 59.
 Խաչատուր (տնազլուխ) 171.
 Խաչատուր զբիշ 81.
 Խաչատուր Փիրզիկեանց 76.
 Խոսրով թագաւոր 21.
 Խոսրովիդուխա 20, 21.
 Խոտաճարաղք 51, 52.
 Խորասան 57, 58.
 Խորէն (ընկեր Վարդանանց) 165.
 Խուժաստան 55, 59.
 Ծակամաթի շարաթ 73.
 Ծաղկաղարդ 87, 88, 89, 90.
 Ծաղկեայ դաշտ 59.
 Ծառղարղար 87, 88.
 Կազրից աշխարհ 80.
 Կամախ (Անի ամրոց) 76.
 Կարապետ եպ. Սասնացի ԺԲ. դար. 81.
 Կարմելայ կամ Կարմեղոս 11.
 Կեփաս 24.
 Կիրակոս (վկայ) 65.
 Կիրակոս պատմադիր 18, 19, 20, 23, 27, 60, 67, 68, 92, 174.
 Կիրակոս վ. Երզնկացի 19.
 Կիւրեղ հայրապետ 61, 64, 65, 66.
 Կողմայ (վկայ) 148, 149.
 Կոմիտաս կթ. 18, 19.
 Կոստանդին (մեծն) 71, 172.
 Կոստանդին, Կոստանդիանոս թագաւոր (եղբայր Բ. Հեթմոյ) 4.
 Կոստանդին իշխան (հայր Հեթմոյ Ա.) 15.
 Կոստանդնուպօլիս 31, 36, 46, 149, 152.
 Կ. Կոստանեանց 163.
 Հաղրատ 73, 170.
 Համամ (տնազլուխ)
 Համամ Արևելցի 43, 163.
 Համարածուֆն (տեանն) 17, 89.
 Հայաստան 37, 38, 78, 114, 117, 130.
 Հեթում Ա. 15, 58.
 Հեթում տիրացու (տնազլուխ) 15.
 Հեթում Բ. 4, 145.
 Հեթմո ի Գրիգորէ (տնազլուխ) 152.
 Հեղիա 117.
 Հեղինէ թաղուհի 136.
 Հմայեակ (ընկեր Վարդ.) 165.
 Հոփփաթմեանք 164.
 Զիթենեաց լիսան 93.
 Ղազար, Ղազարոս (յարուցեալ) 84, 85, 86.
 Ղազար Փարպեցի 84.
 Ղերէոս 35.
 Ղևոնդ Հ. Ալիշան 46, 77, 96, 130.
 Ղևոնդ պատմադիր 8.
 Ղևոնդեանք 65, 136, 165, 170.
 Ղամեղոս (վկայ) 165.
 Մաղանդարայ 58.
 Մաթուսաղայ քերթոյ 9.
 Մակար (Հեթում Ա.) 15.
 Մակեդոն հոգեմարտ. 149, 152.
 Մամվեստիա 160.

- Մանասէ թագաւոր 164.
 Մանեայ այր 76.
 Մանուէլ (Յիսուս) 16, 17.
 Մաշտոց (Մեսրոպ թարգմանիչ) 84.
 Մարթա 85, 86.
 Մարիամ աստուածածին 6, 8, 13, 14, 16, 17, 22, 34, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 104, 106, 142, 144, 145, 147, 150, 177, 186, 187.
 Մարիամ (քոյր Ղազարոսի) 85, 86.
 Մարութա քահանայ 172.
 Մարտիրոս (որդի Սարգիս զօր՝) 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59.
 Մաքսիմիանոս արքայ 157.
 Մեծ քար (վանք, Կիլիկիայում) 1.
 Մեղիտոն (ընկեր 40 մանկանց) 70.
 Մերկեռէ 154.
 Մեսրոպ կամ Մեսրապ թարգմանիչ 58, 66, 81, 85, 115.
 Մինաս (վկայ) 157, 158.
 Միքայէլ Նրեշտակ 143.
 Մուլար Նոյին 58.
 Մովսէս մարգարէ 5, 23, 35, 110, 117, 125, 136, 147, 154.
 Մովսէս Սորենացի, կամ Մովսէս քերթող 3, 8, 9, 74, 100, 101, 105, 117, 118, 137, 139, 149.
 Մուշեղի 58.
 Մրեն 58.
 Յակոբ առաքեալ 26, 27.
 Յակոբ Մծրնայ հայրապետ 139, 140, 141, 142, 143.
 Յակոբ (անապուխ) 140, 179.
 Յակոբայ (անապուխ) 139.
 Յակոբ կթ. Կլայեցի 1, 162.
 Յակոբ հոյս. տես Յակոբ կթ. Կլայեցի.
 Յակոբ վրդ. Կիլիկիացի կամ Կլայեցի. տես Յակոբ կթ. Կլայեցի.
 Յակոբ Մեծքարեցի. տես Յակոբ կթ. Կլայեցի.
 Յեսու, որդի Նաւեայ 55.
 Յեսսէ 130.
 Յոհան Առկերերան 43, 65.
 Յոհան Մանգակունի 117, 118, 119, 138, 139.
 Յոհան Օճեցի 9, 22, 65, 156.
 Յոհաննէս, Յաւհանէս, տէր. 73.
 Յոհաննէս քնյ. 165, 170.
 Յոնան մարգ. 41.
 Յովհաննէս առաքեալ 26, 27, 85.
 Յովհաննէս մկրտիչ 60, 75, 79, 111, 112, 113, 159.
 Յովհաննէս Երուսաղէմի հայրապետ 65, 66.
 Յովհաննէս արքայ 108.
 Յովհաննէս սրկ. վրդ. 170.
 Յովհաննէս վ. Երզնկացի, կամ Մործորեցի, Պլուզ կոչեցեալ 51, 52, 75, 76, 139.
 Յովանէսի (անապուխ) 51.
 Յոհաննիսի առ սուրբն Սարգիս (անապուխ) 51.
 Յոհաննիսի է երգ (անապուխ) 51.
 Յովհաննէս Գառնեցի ժԳ. դար. 188.
 Յովաննես Գառնեցի (անապուխ) 188.
 Յովհաննէս հոյ. Շահխաթունեան 130.
 Յովսէփ գեղեցիկ 172.
 Յովսէփ 5.
 Յովսէփ Արեմաթացի 96.
 Յորդանան 10, 82, 113, 155.
 Յուդայ (մասնիչ) 98, 176.
 Յուդայ երանելի 136.
 Յուլիանոս թագաւոր 66.
 Յուլիտա (վկայ) 65.
 Յուսիկ հայրապետ, որդի վրթանիսի 113.
 Նազարէթ 112.

- Նեստոր Նեստորիոս, ազանդա-
 պետ 149, 152, 153.
 Ներսէս Երզնկացի, Ներսէս Կլայե-
 ցի, տես Ներսէս շնորհալի.
 Ներսէս մեծն 51, 65, 114, 115.
 Ներսէս շնորհալի 3, 18, 20, 23,
 24, 27, 28, 30, 32, 41, 42, 43,
 46, 60, 61, 64, 65, 66, 67, 68,
 74, 81, 88, 89, 92, 105, 106,
 111, 117, 119, 124, 131, 134,
 135, 137, 139, 142, 144, 149,
 150, 165, 170, 174.
 Ներսէս Լամբրոսացի 103, 106,
 113.
 Նիկիա 71, 149, 152, 159.
 Նիկողիմոս 96.
 Նիկողայոս հայրապետ 52.
 Նիկոմիդայ, Նիկոմիդեայ 32, 47,
 50.
 Նոյ նահապետ 127.
 Նոր կիւրակէ 2.
 Նուխի 172.
 Շապուհ արքայ պարսից 58.
 Շմաւոն եպ. 66.
 Շոխա վանք, (Երզնկայի մօտ) 76.
 Սսկեանք 65.
 Սրբիկ 13.
 Սուխանէս պատմագիր 9.
 Պազկասին 50.
 Պարսամ ճգնաւոր 159.
 Պարսք 57, 58.
 Պետրոս առաքեալ 23, 24, 25,
 26, 80.
 Պետրոս եպ. Սերասախոյ 71.
 Պետրոս կթ. գետադարձ 64, 65,
 176.
 Պրատօլէս 51.
 Պրորոս, Պրովրոս 159, 160, 161,
 162.
 Պօղոս առաքեալ 23, 24, 25, 26,
 175.
 Զրօրհնէք 51.
 Սանակ, արդի Արրանամու 98.
 Սանակ պարթիկ 60, 65, 84, 86,
 88, 89, 90, 92, 115, 176.
 Սանակ կթ. Չորափորեցի 87,
 120.
 Սանակ Բաղրատունի 9.
 Սաղիմ 34.
 Սանդուխտ Կոյս 65, 116, 117.
 Սանիրայ 11.
 Սասայ 98.
 Սարգիս զօրավար 51, 52, 53, 55,
 55, 57, 58, 59, 61, 65.
 Սարգիս (վկայ) 72.
 Սարգիս Երեց 1, 3, 10, 15, 20,
 23, 26, 27, 30, 31, 32, 38, 46,
 51, 54, 57, 60, 62, 64, 65, 66,
 67, 72, 74, 75, 81, 88, 90, 92,
 96, 102, 104, 105, 106, 108,
 113, 116, 117, 119, 124, 130,
 131, 137, 138, 140, 143, 144,
 150, 152, 162, 165, 170, 174,
 176, 179, 188.
 Սարգիս (անաղլուխ) 179.
 Սարգիս եպ. Չարսլեան 73, 88.
 Սերասախա 67, 68, 69.
 Սեպուհ լեան 75, 76.
 Սէթ 2.
 Սիմէոն, Սիմէոնի ձերուհի 95,
 99.
 Սիմէոն Կիւրենացի 126.
 Սինա լեան 16.
 Սիսիանոս վրդ. ԺԱ. դար. 67, 68.
 Սիօն վրդ. 172.
 Սուրբ Գրիգոր (վանք) 76.
 Սուրբ Գրիգոր (անաղլուխ) 75.
 Սուրբիասեանք 65.
 Ստեփաննոս նախասարկաւապ 23.
 Ստեփաննոս Սիւնեաց եպ. Է.
 դար. 60, 176.
 Ստեփաննոս Ուլնեցի 65.
 Ստեփաննոս Ապարանցի Թ. դար.
 128, 129.

- Ստեփաննոս (անաղլուխ) 128.
 Ստեփաննոս գրիչ 73.
 Ստեփաննոս քհնյ. 61, 62, 128.
 Ստեփաննոս, տես Աղջուցս. Ստեփաննոս.
 Վահան (ընկեր Վարդ.) 165.
 Վահան որդի Վարդանայ 165.
 Վահան Գողթնեցի 65.
 Վանէվան (ուխա) 88.
 Վաչէ 88.
 Վարդ (անաղլուխ) 65.
 Վարդան զօրավար 165.
 Վարդանանք 42, 65, 165.
 Վարդան պատմագիր Արեւիցի ժԳ դար. 57, 58, 101.
 Վարդան Բարձրբերդցի, ժԳ. դար. 2, 10, 15, 16, 17, 57, 61, 62, 96, 104, 116, 130, 131, 138, 139.
 Վարդավառ 117, 119.
 Վերափոխուի 3, 118, 119.
 Վերացման խաչ 120, 128.
 Վիեննա 60.
 Վասմշապուհ թագ. Ե. դար. 84.
 Վրթանէս հյրպա. որդի Լուսաւորչի 113.
 Վրթանէս քերթող, Ե. դար. 9.
 Տաճատ (ընկեր Վարդանանց) 165.
 Տամդան 57, 58.
 Տարագոս, Տարագոսեանք 159, 160, 161, 162.
 Տարսոն 160.
 Տարօն 66.
 Տիմէեանք 15.
 Տրդատ, Տրդատիոս թագ. 20, 21, 76, 172.
 Յդնա գիւղ 172.
 Քաղկիդոն 151.
 Քառասուն մանկունք 43, 66, 68, 71.
 Քրդարաւ 57, 58.
 Օշական 76.

Պ. Բիպակի և ուղղելիք.

էջ	տող	տպուած է	պէտք է լինի
3	21	դրին	դրել են
»	42	Զաէր	՛. Զաէր
4	4	կ. վաստա	վաստակ.
»	21	Գրիգոր Ե.	Գրիգոր է.
»	»	Կոստաղին	Կոստանդին
7	1	Բոլտեա	Բոտեալ
»	20	արդարութիւն	արդարութիւն
25	3	առաջնորդ	առաջնորդք
»	35	լցէր	լցէք
28	20	յօրինել է	թերեւս յօրինել է
43	30	Ե տուն.	Զ տուն.
51	17	Յովաննիսի	Յոհաննիսի
60	27	հետևողէս	հետևողէս
62	20	հոգեղինաց	հոգեղինաց
85	18	աղջիկը,	կինը.
89	1	« Զաէր	՛. Զաէր
90	25	թղ 102բ	Ժէ թղ 102բ
127	10	181 գկ.	183 գկ.
130	27	գկ. մկ.	գձ. մկ.
149	36	Ներսէս	Ներսէսի
151	15	գկ. մկ.	գձ. մկ.
165	28	ձանութեան	ձանօթութեան
174	21	հրագ-լուցեր	հրագ լուցեր

002462

761

